



Mukəddəs Kitab

Təwrat 2-qisim

«Misirdin qikix»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Təvrat 2-qism

«Misirdin qikix»

Kirix söz

Məzkur kitab xəksiz Musa pəyoqəmbərnin öz yazmisidur. Kitabta Hudaning İbrahimoğa eytkən: «**Sən arkilik yər yüzidiki barlik ailə-kəbililər bəht-bərikət tapidul**» dēgən wədisinin əməlgə axuruluxning dawami hatiriləngən. Muxu wədə əwwal Yəhudiylar həkining «tuquluxi», andin əng ahirida Məsihnin Yəhudiylar həkini arkilik dunyağa kelixi bilən əməlgə axurulğan. «Yəhudiylar həkining tuquluxi» məzkur kitabning muhim bir temisidur.

İsrail həkini nemixkə «tət dəwr» Misirda musapir bolğan?

«Yaritilix»tiki «qoxumqə söz»imizdiki, 38-bab toqrulux bayanlardin nəkil kəltürsək: —

«Huda Öz həkining Kanaaniylarini Pələstindin həydiwətküdək küqkə igə boluxioqigə, (xundakla Əzi Yəhudiylar həkigə wədə kilğan zeminni igilətküqə) həkini ularning xu yaman təsiridin wə ər-p-adətliridin ayrip turuxkə bir tədbir tepixi kerək idi. Huda tallıqan tədbir bolsa həkini baxkə bir yərgə waqitlik yetkəxtin ibarət idi. Xu yər dəl Misir idi; Misirliklar qarwiqi həkini mənəsiwməydiğanliqi üqün ular İsrailarğa ayrim bir rayonni beləp bərdi».

«Misirdin qikix» dēgən kitabta hatiriləngən tarix İsrailar Misirda musapir bolup turoqan ahirki waqitlardin baxlinidu. Bu waqitda İsrailar helila kəpiyip, qong bir kəwm bolup qalğanidi — təhminən ikki milyonoğa yetkənidi. Misirliklar ularğa zulum kilip, ularni kul kilip ixlitixkə baxlıqanidi. Bu zulumning məlum bir səwəbi: «**İsrailar bizdin kəp, xundakla ular küqlük bolup ketixi mumkin**» dēgən kərkunqtin bolqanidi. Misir padixahi Pirəwn ibraniylarning bowaklırini tuquluxi bilənla ɵltürənglar, dəp yarlik qüxürgənidi. Musaning ata-anisi uningdin kərkəmay, yarlikkə pisənt kilmay Musani öz əyidə yoxurun bakiidu. Üq aydin keyin ular kəmux səwətni «kəmə» kilip yasap, uni Nil dəryasidiki kəmuxlukğa yoxurup qoyidu. Pirəwnning kizi uni təsadipiy uqritip, uni bekiwalidu. Musaning tarihi, xundakla İsrailning Misirdin qutulup qikix tarihi mana xuningdin baxlinidu.

Bu waqit təhminən miladiyədin ilgiri 1525-yili idi. Misirning xu qaqdiki Pirəwni Tutmos I idi (1526-1512); Musani dəryada ləyləp turoqan səwəttin tapqan Pirəwnning kizi dəl Tutmos I-nin kizi Huxəpsut bolsa kerək. Muxu dəwrdeki kəprək tarihiy təpsilatlar toqrulux «qoxumqə söz»imizni kəring.

Musa padixah ordisisda xahzadə süpitidə qong kilinip tərbiyə kəridu («Ros.» 7:22). Ləkin u öz həkini untup kəlməydu. Ahirida u: Huda ɵzümüni wasitə kilip Öz həkini kulluqtin kütquzup, ularğa wədə kilğan zeminoğa baxlap kirgüzidu, dēgəndin həwərdar boldi. Uning xu həwərdin kəndəx yol bilən həwərdar bolqanliqi bizgə nəməlum, ləkin xundəx bolqanlikida xək yək («Ros.» 7:23-25). Həlbuki, İsrail həkini uning yetəkqilixi wə yardimini rət kilidu («Ros.» 7:25-29). Nətiqida, u qəl-bayawanğa kəqixkə məjbür bolidu, andin xu yərdə kirək yil padiqi bolup turup kalidu. Pəkət xu kirək yil ɵtkəndin keyinla Huda kəytidin uningğa söz kilip, öz qəkiriki boyiqə həkini Misirning kulluqidin kütquzuxkə kəytidin əwətidu.

«Misirdin qiqix»

Hudaning kandaq yol bilən öz niyätlerini əməlgə axuroqanlikini zehin qoyup oqux hərqaqan intayin kengüllük ix bolidu, uningdin kəp həkmətlərni bilgili bolidu. Huda Israilni kütquzux yolida Musa və Hərunni, Israil həlki və Misir həlkini, Pirəwn və uning əməldarlarını sinaydu, xundakla ularning hərbirigə Əzigə ixinixi və tayinixioqa kimmətlilik pürsətlər bilən təminləydu. Bular bizning hərqaysi dəwrlərdə paydiliniximiz üqün məzkur kitabta hatiriləngən. Bularning bəziliri üstidə «qoxumqə söz»imizdə tohtilimiz.

Xuning bilən Musa pəyoqəmbərning wasitisi arkilik Israillar «həlk boluxqa» tuqulidu; ular Misirdin kütquzulidu, «Kizil Dengiz»oqa quxüp birhil «qəməldürülux»ni qobul kilipl, Hudaning mukəddəs kanun-bəlgilimilirini tapxuruwalidu; ular Hudaning Əzining ularning otturida, yəni «mukəddəs qedir»da turuxioqa muyəssər bolidu; qəl-bayawanda Hudaning sinaxlirioqa uqraydu (ahirida Yəxua pəyoqəmbərning yetəkqilikidə Huda əzligigə wadə qiloqan Qanaan zeminiqə baxlap kelinidu). Məzkur «Misirdin qiqix» degən kitab Hudaning bu uluq ixining hatirisidur.

Məzmun: —

1. Israillarning Misirda kullukta boluxi (1-bab)
2. Musa pəyoqəmbərning tuquluxi və qaqirilixi (2-4-bablar)
3. Musaning Misiroqa kaytixi; Misir padixahi Pirəwnning jahillik kilipl Hudaning əmrini rət kilixi; Huda Misirliklaroqa quxürgən apətlər (5-11-bablar)
4. Ətüp ketix həyti və Misirdin qiqix (12-babtin 15-bab 21-ayətkiqə)
5. Kizil dengizdin Sinay teoqioqa səpər kilix (22:15tin 18-babkiqə)
6. Mukəddəs kanunning quxürüluxi və əhdining tüzüluxi (19-24-bablar)
7. İbadət qedirining yasilixi, kuxuruxning kuxurumi və bəlgilimiliri (25-31-bablar)
8. Israillarning butlaroqa berilip asiylik kilixi; Musaning ular üqün qiloqan dua-tilawətliri (32-34-bablar)
9. İbadət qedirining yasilixi (35-40-bablar)

.....

Misirdin qiqix

Israillarning Misirda tartқан azabliri

1¹ Wə təwəndikilər Israil bilən billə Misiroğa baroqan oqullirining isimliri (ular hərқaysisi öz bala-qaqilirini elip, Yakup bilən billə Misiroğa baroqanidi): —² Rubən, Ximeon, Lawiy, Yəhuda, ³ Issakar, Zəbulun, Binyamin, ⁴ Dan, Naftali, Gad wə Axir. ⁵ Əmdi Yakupning puxtidin boloqanlar jəmiy bolup yətmix adəm idi. Bu wəqıttə Yüsüp Misirda idi.

⁶ Keyin Yüsüp, uning barlıq kərindaxliri həmdə barlıq zamandaxliri ölüp tügidi. ⁷ Xundaxtimu, Israillar kəp tuqulup, tez awup, intayin küqəydi; ular zeminoğa bir kəldi. ⁸ U wəqıtlarda Yüsüpni bilməydiqan yengi bir padixah Misirda təhtkə qıktı. ⁹ U həlkigə: Mana, Israillarning həlki bizdin ziyadə awup həmdə bizdinmu küqlinip kətti. ¹⁰ Əmdi biz ularoğa nisbətən aqılanə ix tutayli; bolmisa, ular tehimu awup ketidu, mubada urux partlap qalsə, xundax boliduki, ular düxmənlirimiz tərəpkə ötüp, bizgə hujum kilip, yurttin qiqip ketixi mumkin, — dedi.

¹¹ Xuning bilən ular ularni kattik əmgəklər bilən harlax üqün ix baxlirini təyinləp nazarətqılıkkə koydi. Xuning bilən Israillar Pirəwn üqün Pitom bilən Raamsəs degən maddiy əxya saqlaydiqan xəhlərləni yasap bərdi. ¹² Lekin ularni qanqə əzgənsəri, bular xunqə kəpiyip həmmə yərnı kəplidi; buning bilən misirliklər Israillaroğa əq bolup kətti. ¹³ Xuning bilən misirliklər Israillaroğa zulum kilip, ularni tehimu kattik ixlitip eqir ixlaroğa saldi. ¹⁴ Misirliklər ularni layqilik, hix-kesək kuyux wə etizlarning hərhil əmgəklirigə selip, ixning qattiklikı bilən ularning turmuxioğa kattik eqirqilik saldi; ularni nemə əmgəkkə salmisun, intayin jəpalik idi.

¹⁵ Misir padixahı ikki ibranıy tuqut anisioğa səz kilip (ularning birining ismi Xifrah, yənə birining ismi Puah idi):

¹⁶ — silar qaqanlikı ibranıy hotunlarnı tuqıdursanglar, tuqkanda obdan qaranglar; bowəq oqul bolsa, ɵltürüwetinglar; kiz bolsa, tirik koyunglar, — dedi.

¹⁷ Lekin tuqut aniliri Hudadin kərkup, Misirning padixahı ularoğa eytkəndək kilmay, bəlkı oqul bowəqlərnı tirik koydi.

¹⁸ Xunga Misirning padixahı tuqut anilirini qakirtip ulardin: — Bu nemə kıləjininglar?! Oqul balılarnı nemixkə tirik koydunglar? — dəp soridi.

¹⁹ Tuqut aniliri Pirəwngə jawab berip: — Ibranıy ayallar misirlik ayallarəğa ohximaydu. Ular küqlük, saqlam-timən boləjini üqün tuqut aniliri ularning kəxioğa yetip barəquqə, ɵzliri tuqup bolidu, — dedi.

²⁰ Nətijidə, Huda tuqut anilirioğa iltipət kərsətti; Israil həlki dawamlik kəpiyip, tehimu küqəydi.

1:1 «Wə» — «wə» degən bu səz «Misirdin qiqix» degən kitabning «yaritilix» degən kitab bilən ziq baqlinixlik ıkanlikini kərsitidu. «Yar.» 50:26ni kərug. «**Israil**» — oqurmənlərnıng esidə barkı, Huda Yakupning ismini «Israil»əğa ɵzgərtkənidi («Yar.» 32:28, 35:10ni kərug).

1:1 Yar. 46:8; Mis. 6:14.

1:5 Yar. 46:27; Kan. 10:22; Ros. 7:14.

1:7 Kan. 26:5; Ros. 7:17

1:8 «Yüsüpni bilməydiqan yengi bir padixah» — bəlkim «Hıksos Pirəwnlər» sulalisini aqıduroqan kixi «Akmos» (miladiyədin ilğiri 1570-1546-yıllar) boluxı mumkin.

1:8 Ros. 7:18

1:10 Ros. 7:19

1:11 «Raamsəs» — baxkə yərlərdə «Ramsəs» dəp atilidu.

1:12 «Israillaroğa əq bolup kətti» — yaki «Israillar tüpəylidin azar yedi».

1:12 Zəb. 105:24-25

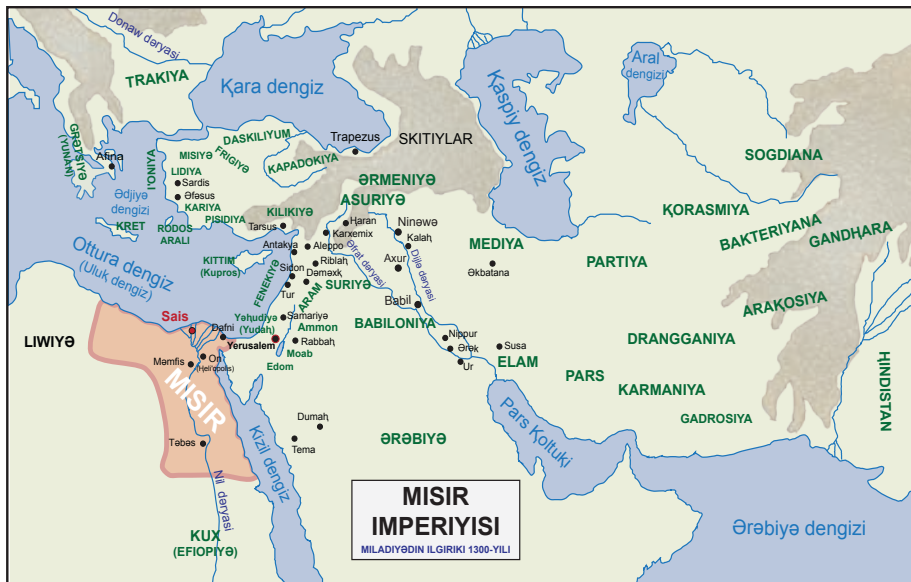
1:15 «İbraniylar» — yəhudiylarnı, yəni Israillarnı kərsitidu.

1:16 «tuqkanda obdan qaranglar» — Ibranıy tilidə «tuqut orundukıda səpselip qaranglar».

«Misirdin qikix »

²¹ Xundak boldiki, tuqut aniliri Hudadin k rk dioqan ihlasm n bol qanliki  q n Huda ularni aililik boluxka muv ss r kildi.

²² Buning bilən Pirəwn barlıq puhralirioğa: — Israillardin yengi tuquloğan oqul balılarning həmmisini dəryağa taxlanglar, lakin kiz balılarning həmmisini tirik qaldurunglar, dəp əmr kildi..



Musaning dunyoya kelixi

2¹ Lawiyning jəmətidin boləjan bir kixi berip, Lawiyning nəslidin boləjan bir kizni hotunlukka aldi. ² Bu ayal həmilidar bolup, bir oqul tuəjdi. Ana uning qiraylik ikənlikini kərüp, uni üç ay yoxurup saklidi. ³ Uni yanə yoxuruxka amalsiz qaləanda, komuxtin bir sewat yasap, uningə yaryelim wə mom suwap, balini iqigə selip, dəryaning kirojikidiki komuxluk arisioğa koyup koydi. ⁴ Andin balining hədisi uningə nəmə bolarkin dəp yiraktin qarap turdi. ⁵ U waqitta Pirəwnning kizi suqə qəmülgili dərya tərəkə kəldi; uning qeriliri dərya boyida aylinip yürdi. Pirəwnning kizi komuxlukning arisida tərəkən sewətni kərüp, has qerisini uni elip qixixka

1:22 «dərya» — məzkur kitabta «dərya» pəket Nil dəryasını kərsitidu. Misirdə heqkəndəx bəxkə qəng dərya yox. Bügüngə kədər Misirliklər «dərya» desə, pəket Nil dəryasınla kərsitidu.

-Muxu wəqələr yüz bərgən zamanlarda Misirliklər yənə Nil dəryasını «öz ilahlığımızın biri» dəp hesablap uningoya qokunatti.

1:22 Ros. 7:19

2:1 Mis. 6:20; Qel. 26:59

2:2 1Tar. 23:13; Ros. 7:20; Ibr. 11:23

2.3 «sewət» – ibraniy tilida «sanduk» – bu soʻz «Yar.» 6:14da Nuh pəyğəmbər yasojan «kemə»nimu bildüridu. «dərjaniy kirojikkidki qomuxluk arisoqa koyup koydi» – misirliklar Nil dərjasini ilah dəp kəriqəqqa, misirlik ayallarning Nil dərjasida daim yuyunux aditi bar idi. Xühbhisizki, Musaning anisning xundak kilixi misirlik bar ayalning uni tepiwelip, uningoga rəhim kilip bekəwslun, degənni məksət kilojanidi.

«Misirdin qikix»

awətti..⁶ U sewətni eqip qariwidi, mana, bir oqul balini kərđi wə u bala yiqlap kətti. Məlikə uningoğa iq aqritip: — Bu xübhısızki ibraniylarning baliliridin biri ikən, dedi.

⁷ U qaqda balining hədisi Pirəwnning kizidin: — Mən berip, sili üqün balini emitip bəkidioğan bir ibranıy inik'ana tepip kələymu? — dəp soridi.

⁸ Pirəwnning kizi uningoğa: — Barəqin, dedi. Kız berip bowakning anisini qakirip kəldi.

⁹ Pirəwnning kizi uningoğa: — Bu balini elip ketip mən üqün emitip bəkip bər; həkqingni berimən, dedi. Xuning bilən ayal balini elip ketip, uni emitip bakti.

¹⁰ Bala qong boləqanda uni Pirəwnning kızining kexioğa elip bardı; u uningoğa oqul boldi. U: «Mən uni sudin qikiriwaləqan» dəp uningoğa Musa degən isimni qoydı.

Musaning Israilni kütquzmaqđi boluxı wə Midiyan dəlitigə kəqip ketixkə məjbur boluxı

¹¹ Musa qong boləqandin keyinki künlərdə xundak boldiki, u öz kərindaxlirining yenioğa bardı wə ularning eoır əmgəkkə seliniwatkanlıkını öz kəzi bilən kərđi. Arida, bir misirlikning ibranıy kərindaxliridin birini uruwatkanlıkını kərđi..¹² U tət ətrapioğa karap, adəm yoklukını kərüp, həliki misirlikni urup əltürüp, kumoğa kəmüp yoxurup qoydı. ¹³ Ətisi u yənə qikip qariwidi, mana ikki ibranıy bir-biri bilən soqxuwatatti; u yolsızlık kiliwatkan kixigə: — Öz kərindaxingni nemixkə urisən? — dedi.

¹⁴ Həliki kixi jawab berip: — Kim seni bizgə hakim wə sorakqi kiliq qoydı? Həliki misirlikni əltürginingdək menimu əltürməqqumusən? — dedi.

Musa bu gəpni anglap kərkup öz iqidə: «Mən kילוan ix jəzmən axkara bolup kaptu!» dəp oylidi..

¹⁵ Pirəwn həm bu ixtin həwər tepip, Musani əltürməqđi boldi; ləkin Musa Pirəwnning aldin kəqip, Midiyan zeminiəqə berip olturaklaxti. Bir küni, u kuđukning yenioğa kelip olturdi..

¹⁶ Midiyaning kahinining yəttə kizi bar idi; ular kelip, atisining koylirini suqirixkə su tartip oqurləroğa kuyup tolduruxkə baxlıdi. ¹⁷ U wəqıttə yərlik padiqılar kelip, ularni həydidi, Musa kərup kızlarəqə yərdəm berip, koylirini suqirixip bərđi.

¹⁸ Ular atisi Reuəlning kexioğa yenip kəlgəndə, ulardin: — Nemixkə bügün xunqə tez yenip kəldinglar? — dəp soridi.

¹⁹ Ular jawab berip: — Bir misirlik adəm bizni padiqılarning kəlidin kütquzdı həmdə biz üqün su tartip, koy padimizni suqiripmu bərđi! — dedi.

²⁰ U kizlirioğa: — Undakta u kixi hazır nədə?! Uni nemixkə sirta taxlap kəldinglar? Uni tamakqə qakiringlar, — dedi.

²¹ Musa u kixi bilən billə turuxkə maqul boldi. U kizi Zipporahni uningoğa hotunlukqə bərđi.

²² U ayal uningoğa bir oqul tuəqup bərđi; Musa «Mən yaqə yurtta musapirdurmən» dəp, uning ismini Gərxom dəp qoydı..

²³ Nuroqun künlər ətüp, Misirning padixahı əldi. Israillar öz kulluk həliti tūpəylidin aq-zar urup, nalə-pəryad kətürđi; kulluktin boləqan pəryadi Hudaning huzurioğa berip yətti. ²⁴ Huda

2:5 «sewətni» — ibranıy tilida «sandukni». 3-ayəttiki izahətni kərug.

2:5 Ros. 7:21; İbr. 11:23

2:10 «Musa» — ibranıy tilida «Musa» degən səz «tartip qikirix» degən səz bilən aqəndaxtur; kədimki Misir tilida «suning balisi» degən mənəidə boluxı mumkin. Ahirida Musaning xərəplik burqi Israilni «su (yəni, Kizil Dengiz)din yaki su arqılık kütquzup qikirixdin ibarət bolidu.

—Okurmənlər diqqət kilsa, Pirəwnlarning isimlirining kəpinəqə «mos» yaki «mosis» degən qoxumqə bilən ahirlaxkınıni baykiyalaydu.

2:11 Ros. 7:23; İbr. 11:24,25

2:14 Ros. 7:27

2:15 Ros. 7:29

2:22 «Gərxom» — muxu isim «yaqə yurtluk» degən səz bilən aqəndax. Musaning tunji balisioğa bu isimni koyuxi bəlkim Huda uningoğa tapxurmakqi boləqan hizmət ornining xu yərdə əməslikini bildürux üqün boluxı mumkin.

2:22 Mis. 18:2, 3

«Misirdin qiqix»

ularning ah-zarlrini anglap, Özining Ibrahım bilən, Ishak bilən wə Yakup bilən tüzgən əhdisini esigə aldı..²⁵ Xuning bilən Huda Israillarning hal-əhwalini kərdi wə Huda ularoşa kəngül bəldi.

Hudaning Musani qaqirixi

3¹ Musa bolsa keynatisi Midiyaning kahini Yətroning koy padisini baqatti. U koylarni baxlap qəlning əng qetigə Hudaning teoşi, yəni Hərəb teoşining baqrioşa kəldi..² Xu yərdə bir azoqanliktin ərlep qikiwatkan ot yalkuni iqidin Pərwərdigarning Pərixitsi uningoşa kəründi. Mana, azoqanlik otta keyüwatkan bolsimu, lekin azoqan əzi keyüp kətmigənidi..³ Musa: — Mən berip, bu əjayip mənzirini kərüp bakay; azoqanlik nemixka keyüp kətməydiqandu? — dəp oyldi.

⁴ Pərwərdigar uning buni kərgili yoldin qətnəp azoqanlikka kəlgini kərdi; Huda azoqanlik iqi-din uni: — Musa! Musa! — dəp qaqirdi. U: Mana mən! — dəp jawab bərdi.

⁵ U uningoşa: — Bu yərgə yekin kəlmə; putliringdin kəxingni salojin; qünki sən turoşan bu yər mukəddəs jaydur..⁶ Mən atangning Hudasi, Ibrahımning Hudasi, Ishakning Hudasi wə Yakupning Hudasidurmən, — dedi.

Buni anglap Musa Hudaşa karaxtin kərkup, yüzini etiwaldi.

⁷ Pərwərdigar uningoşa mundaq dedi: — Bərək, Mən Misirda turuwatkan qowmimning tartiwatkan azab-okubətlirini kərdum, nazarətiqlərnin ularni harlawatkanlikidin kılqan pəryadini anglidim; qünki Mən ularning dərdlrini bilimən..⁸ Xunga Mən ularni misirliklərnin kolidin kutkuzup, xu zemindin qikirip, yahxi həm kəng bir zeminoşa, süt bilən həsəl ekip turidioşan bir zeminoşa, yəni Kanaaniy, Hittiy, Amoriy, Pərizziy, Hiwiylar wə Yəbusiylarning yurtioşa elip berixka qüxtüm. ⁹ Mana əmdi Israillarning nalə-pəryadi Manga yətti, misirliklərnin ularoşa kandaq zulum kılqanlikinimu kərdüm. ¹⁰ Əmdi sən kəl, Mən seni həlkim Israillarni Misirdin elip qikirix üqün Pirəwnning aldioşa əwətimən, — dedi..

¹¹ Ləkin Musa Hudaşa: — Mən kim idim, Pirəwnning aldioşa berip Israillarni Misirdin qikiralioşudək? — dedi.

¹² U jawab berip: — Bərək, Mən sən bilən billə bolimən; sən qowmni Misirdin elip qikqəndin keyin bu taqda Hudaşa ibadət kılisilər; bu ix mana özünggə Mening seni əwətkinimning ispat-bəlgisi bolidu, — dedi..

¹³ Xuning bilən Musa Hudaşa: — Mən Israillarning kəxioşa berip ularoşa: «Ata-bowiliringlarning Hudasi meni kəxinglaroşa əwətti» desəm, ular məndin: «Uning nami nemə?» — dəp sorisa, ularoşa nemə dəp jawab berimən? — dedi.

¹⁴ Huda Musaoşa: — Mən «Əzəldin bar Boləquqi»durmən — dedi.

2:24 Yar. 15:14

3:1 «Yətro» — Reuəlnin yəne bir ismi. Bəzidə «Yəter» dəpmu yezilidu. «U koylarni baxlap...» — Ottura Xərkə pədiqlar adətə koylirini baxlap ularning aldaida mangidu. «Hərəb» — Sinay teoşining yəne bir nami.

3:2 «Pərwərdigarning Pərixitsi» — Təwrat dəwridə intayin aləhidə bir xəhs idi. Bəzi ixlarda u Hudaning ornida kərünətti. «Təbirlər» həm «Qoxumqə səz»imiznimu kərünğ.

3:4 «Musa, Musa» — adəmnin ismini ikki kətim qaqirix — Hudaning uningoşa boləşan qongkur mehir-muhabbitini wə əzigə tolimu əziz ikənlikini kərsitidu.

3:5 «Mukəddəs jay» — «Mukəddəs Kitab»ta, «mukəddəs» degən səz «Hudaşa məhsus ataləşan», «Hudaning ixlitixigə məhsus ayriləşan», «Hudaşoila mənsup» degəndək mənidə ixlitilidu.

3:5 Yə. 5:15

3:6 Mat. 22:32; Mar. 12:26; Luğa 20:37; Ros. 7:32

3:7 Ros. 7:34

3:10 Zəb. 105:26; Hox. 12:14; Mik. 6:4; Ros. 7:35

3:12 «sən qowmni Misirdin elip qikqəndin keyin bu taqda Hudaşa ibadət kılisilər; bu ix mana özünggə Mening seni əwətkinimning ispat-bəlgisi bolidu» — kizik ix xuki, Huda Musaoşa kərsətməkqi boləşan ispat-bəlgə u Hudaning əmrigə itəət kılıp, uzun wəkt ötkəndin keyin andin kərüldü; demək, Musaning iman-etikadi xuning bilən sinilidu.

3:12 Yə. 1:5

«Misirdin qikix»

Andin U: — Berip, Israillaroq: ««Əzəldin bar Boloquqi» meni kexinglaroqa əwətti» dəp eytkin, dedi.

¹⁵ Huda Musaoqa yənə: — Israillaroq: — «Ata-bowilirlarning Hudasi, İbrahimning Hudasi, İshaqning Hudasi və Yakupning Hudasi boləqan «Yahwəh» meni kexinglaroqa əwətti; U: Yahwəh degən bu nam əbədgiqə Mening namim bolidu, dəwrdin-dəwrgiqə Mən xu nam bilən əskə elinimən, dəydu» — degin.

¹⁶ — Berip, İsraılning aqsakallirini yioqıp ularoq: — «Ata-bowilirlarning Hudasi, yəni İbrahim, İshaq və Yakupning Hudasi boləqan Pərwərdigar manga kərünüp: — Mən silərni yoklap kəldim, Misirda silərgə kəndək muamilə kiliniwatkanlikini kərdüm; ¹⁷ xuning üqün səzüm xudurki, Mən silərni Misirning zulumidin qikirip, Qanaaniylar, Hittiylar, Amoriylar, Pərizziylər, Hiwiylar və Yəbusiylarning zemini, yəni sūt bilən həsəl ekıp turidioqan zeminoqə elip barimən, dedi, — degin, dedi.

¹⁸ — Xuning bilən ular sening səzünggə kulək salidioqan bolidu. U wəqıttə sən, əzüng və İsraılning aqsakalliri bilən birgə Misir padixəhining aldioqə berip, uningə: «İbraniylarning Hudasi Pərwərdigar biz bilən kərüxti. Əmdi sizdin etünimizki, bizgə üq künlök yolni besip, qəlgə berip, Hudayimiz Pərwərdigarəqə kurbənlək kılıxkə ijazət bərgəysiz» — dənglar.

¹⁹ Ləkin Misir padixəhining həttə kudrətlik bir kəlning astida turupmu, silərni yənıla kəyup bərməydiğini bilimən. ²⁰ Xunga kolumni uzitip, misirliklarni Mən əz zemini iqidə kərsətməkqi boləqan hərhil karamət-məjizilirim bilən urimən; andin Pırwəni silərni kəyup beridu.

²¹ Bu kəwmni misirliklarning aldidə iltipət tapturimən və xuning bilən xundək boliduki, silər xu yərdin qikkininglarda, kuruq kəl qikməysilər. ²² Bəlki hər bir ayal kixi əz kəoxnisidin və əz əyidə olturuxluk yat ayaldin kümük zinnət buyumliri, altun zinnət buyumliri və kiyim-keqəklərnə tələp kılıdu. Bu nərsilərnə oqul-kizliringlarəqə təkəysilər, kiydürisilər; xu tərəkidə misirliklərdin olja aləqan bolisilər, — dedi.

Hudaning Musaoqa alahidə iktidar ata kılıxi

⁴ ¹ Musa jawab berip: — Mana, ular manga ixənməy turup, səzümgə kulək salmaydu, bəlki: «Pərwərdigar sanga kərünmidi», deyixi mumkin, dedi.

² Pərwərdigar uningə: — Kəlungdiki bu nemə? — dəp soridi.

U: — Bu bir həsa, dəp jawab bərdi.

³ U: — Uni yərgə taxla, dedi. Uni yərgə taxliwidi, u bir yılanəqə aylandı; Musa uning aldidin kaqti. ⁴ Andin Pərwərdigar Musaoq: — Kəlungni uzitip, uni kuyrukədin tut, dewidi, u kəlini uzitip, uni tutti. U yənə uning kəlidə həsioqə aylandı.

⁵ Pərwərdigar yənə: — Buning bilən ular ata-bowilirining Hudasi, yəni İbrahimning Hudasi, İshaqning Hudasi və Yakupning Hudasi boləqan Pərwərdigarning sanga kəringinigə ixinidu, — dedi.

⁶ Pərwərdigar uningə yənə: — Kəlungni kəynungəqə saləqin, dewidi, u kəlini kəynioqə selip qikiriwidi, mana, kəli pəsə-mahaw kesiligə gırıptar bolup kərdək akirip kətti.

⁷ Andin uningə: — Kəlungni yənə kəynungəqə saləqin, dewidi, kəlini kəynioqə saldi. Uni yənə

3:14 «Mən «Əzəldin bar Boloquqi»durmən» — yəki «Mən əsli Əzümdurmən» yəki «Həmixə barning Əzi Məndurmən». Bu nam (İbraniy tilidə «Yahwəh»), xübhəsiszki, Hudaning heq əzgərməydiğənləki, uning hərdəim «wəqıttin sirt»tə turuwatkanliki, etmük, hazır yəki kəlgüsü wəqıtlar bilən qəklənməydiğənləki kərsitip təkitləydu. Adəttə tərjimimizdə bu nam «Pərwərdigar» dəp tərjimə kilinidu.

3:15 «Yahwəh» — daim tərjimimizdə «Pərwərdigar» degən nam bilən tiləqə elinidu. U toqruluk 3:14tikə izahətni kəring.

3:16 «Yoklax» — bu peil Huda bilən munasiwətlik ixlitilgən bolsa, qəmhərlök kılıx, insanning həlidin həwər elixni əz iqigə alidu.

3:22 Mis. 11:2; 12:35; Əz. 39:10

«Misirdin qikix»

koynidin qikiriwidi, mana, öz əksigə kelip ətlirining baxқа yərliridək boldi.

⁸ Pərwərdigar yənə: — Xundak boliduki, əgər ular sanga ixənməy, aldinki məjizilik alamətgə kəngülximisə, ular ikkinqi məjizilik alamətgə ixinidu. ⁹ Həlbuki, ular bu ikki məjizigə yənla ixənmisə wə ya sözünggə kulak salmisa, undakta sən Nil dəryasining süyidin elip, kuruq yərgə təkkin. Xuning bilən sən dəryadin aloqan su kuruq yər üstidə qanoqay aylinidu, dedi..

¹⁰ Andin Musa Pərwərdigarqo: — Əy Igəm, mən əslidinla gəpkə usta əməstim, sən qulungoqə səz qiloqandin keyinmu yənla xundak; qünki mən aqzim kalwa wə tilim eoqir adəmmən, — dedi.

¹¹ Pərwərdigar uningqo: — Kim insanoqə eoqiz bərgən? Kim adəmnı gaqa yaki gas, kərgüqi yaki kor qiloqan? Xundak qiloquqi Mən Pərwərdigar əməsmu? ¹² Əmdi sən baroqin, Mən Əzüm sening aqzing bilən billə bolimən, nemə səzləydioqiningni sanga əgitip turimən, — dedi..

¹³ Ləkin u: — Uygəm! Səndin ətünüp qalay, Sən bu ixқа haloqan baxқа birsini əwətip, xuning koli bilən qiloqin! — dedi.

¹⁴ Buni anglap Pərwərdigarning oqəzipi Musaqə tutixip: — Lawiylardin boloqan akang Hərun bar əməsmu? Uning gəpni obdan qilalaydioqinini bilimən. Mana, u əmdi sening aldingqə qikixқа allıqəqan yoloqə qikti; u seni kərsə, kəngli tolimu hux bolidu. ¹⁵ Əmdi dəydioqan gəplərnı uningqə eyt; Mən Əzüm sening aqzing bilən billə wə uning aqzi bilən billə bolimən, nemə qilix kərkəlikinglarnı silərgə əgitimən. ¹⁶ Hərun sening ornungda həlkəqə səzləydu; xundak boliduki, u sanga eoqiz bolidu, sən uningqə Hudadək bolisən. ¹⁷ Bu həsini qolungoqə elip, uning bilən xu məjizilik alamətlərnı kərsitisən, — dedi.

Musaning Misiroqə qaytix

¹⁸ Xuning bilən Musa keynatisi Yətronıng qəxioqə yenip berip, uningqə: — Manga ijasət bərgəyła, Misirdiki qəridaxlırimning qəxioqə baray, ular həyatmu, əməsmu kərup kələy, dedi. Yətro Musaqə: — Aman-esən berip kəlgin, — dedi.

¹⁹ Musa tehi Midiyandiki wəqtida, Pərwərdigar uningqə yənə: — Misiroqə yenip baroqin! Qünki sening jeningni istigən kixilər əlöp kətti, — dedi.

²⁰ Xuning bilən Musa ayali wə oqullirini elip, ularni bir exəkkə mindürüp, Misir zeminiqə berixқа yoloqə qikti. Mangəqanda Musa Hudaning həsisini aloqəq kətti.

²¹ Pərwərdigar Musaqə: — Misiroqə yenip baroqiningda sən agəh bol, Mən qolungoqə tapxuroqan barlıq kəramətlərnı Pırəwnning aldidə kərsətkin. Ləkin Mən uning kənglini həlkni koyup bərmigüdək kəttik qilimən.

²² Sən Pırəwngə: — «Pərwərdigar mundak dəydu: — Israil Mening oqlum, Mening tunji oqlum bolidu. ²³ Xuning üqün Mən sanga: Oqlumni Əzümgə ibadət qilixқа koyup bər, dedim. Uningqə yol koyuxni rət qilidioqan bolsang, sening tunji oqlungni əltürimən» — degin, — dedi..

²⁴ Əmma Musa səpər qilip bir qonaloqəqə kəlgəndə, Pərwərdigar uningqə uqrap, uni əltürüwətməqqi boldi. ²⁵ Xuning bilən Zipporəh bir qəkməq texini elip, oqlining hətnilikini kesip, uni erining ayioqəqə taxlap: — Sən dərwəqə aldimda qan təkər ər ikənsən! — dedi..

²⁶ Xuning bilən Pərwərdigar uni koyup bərdi (bu qəqda Zipporəh uningqə: «Sən dərwəqə al-

4:8 «Aldinki məjizilik alamətgə kəngülximisə, ular ikkinqi məjizilik alamətgə ixinidu» — İbraniy tilidə «aldinki məjizilik alamətnıng gəpigə kulak salmisa, ular ikkinqi məjizilik alamətnıng gəpigə ixinidu».

4:9 Mis. 7:19

4:12 Mat. 10:19; Mar. 13:11; Luқа 12:12

4:15 «Əmdi dəydioqan gəplərnı uningqə eyt» — İbraniy tilidə «uningqə gəp qilip aqzioqə dəydioqan səzlərnı saloqin».

4:15 Mis. 7:2

4:23 «Oqlumni Əzümgə ibadət qilixқа koyup bər, dedim. Uningqə yol koyuxni rət qilidioqan bolsang, sening tunji oqlungni əltürimən» — yaki «Oqlumni Əzümgə ibadət qilixқа koyup bərgin degən bolsammu, sən uni koyup bərmiding. Bu sawəbtin Mən əmdi sening tunji oqlungni əltürimən».

4:25 «hətnilikini... ayioqəqə taxlap» — yaki «hətnilikini... ayioqəqə təgküzüp». «Sən dərwəqə aldimda qan təkər ər ikənsən!» — Zipporəhning bu səzi wə bu sirlik wəqə toqruluq «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

«Misirdin qixix»

dimda qan təkər bir ər ikənsən!» — dedi. Bu sözini u hətnə tüpəylidin eytti).

²⁷ Pərwərdigar Hərunoşa: — Sən qəl-bayawanoşa berip, Musa bilən kəruxkin, dewidi, u berip Hudaning teoşida uning bilən uqrixip, uni səydi.

²⁸ Musa özini əwətkən Pərwərdigarning həmmə səzliri bilən kixixkə buyruoşan barlik meşizilik aləmətləni Hərunoşa dəp bərdi. ²⁹ Andin Musa bilən Hərun berip, Israillarning barlik aqsakallirini yioşdi. ³⁰ Hərun Pərwərdigarning Musaoşa eytkən həmmə səzlrini bay-an kildi wə həlkning kəz aldida xu meşizilik aləmətləni kərsətti. ³¹ Buni kərüp, həlk ixəndi; Pərwərdigarning Israillarni yoklap, ular uqrioşan harlikləni kərgənlikini anglioşan həman, baxlirini egip səjdə kixixti.

Musa wə Hərunning Pirəwn bilən kəruxuxi

5 ¹ Andin Musa bilən Hərun Pirəwnning aldioşa berip, uningoşa: — Israilning Hudasi Pərwərdigar sanga: — «Uların berip qəldə Manga ibadət kiliş, heyətətküzixigə qəwmimoşa yol qəysun» dəydi, — dedi.

² Lekin Pirəwn jawab berip: — Uning səzigə kulək selip, meni Israiloşa yol qəyoşuzidioşan kəndək Pərwərdigar ikən u? Mən u Pərwərdigarni tonumaymən həm Israiloşimu yol qəymaymən, dedi..

³ Ular sək kiliş: — İbraniylarning Hudasi biz bilən kəruxti. Xunga etünimizki, bizgə Pərwərdigar Hudayimizəşa kurbanlik sunux üqün bizgə qəlgə berixkə üq künlik yoloşa ruhsət bərgəysiz. Bolmisa, U bizni waba yaki kiliş bilən uruxi mumkin, — dedi.

⁴ Lekin Misirning padixahı ularəşa jawab berip: — Əy Musa wə Hərun, nemixkə ikkinglar həlkni ixliridin tohtitip qəyməkqi bolisilər? Berip əz əpkixinglarni kətürünglar! — dedi.

⁵ Pirəwn yənə: — Mana, həlk yurtta ziyadə awup kətti. Silər bolsanglar, ularni əpkəxliridin həlas kilməqşisilər, dedi.

⁶ Xu küni Pirəwn nazarətkilərgə wə nazarətkilərnin qəl astidiki ix baxlirioşa buyruk qəxürüp: —

⁷ Həzirdin baxlap həlkəşə ilğirikidək kesək kuyuxkə saman bərmənglar! Ular samanni əzliri yioşsun. ⁸ Lekin ilğiri kəşək kuyup kəlgən bolsa, həlihəmə kəm kilmay xunqilik kesək kuydurunglar; qünki ular hərunlixip: «Hudayimizəşa kurbanlik etküzişkə bizni bəroşili qəy» dəp əşəlwə kixixiwatidu. ⁹ Əmndi ularni əz ixioşa toluk bənd bolup, yaloşan-yawidək gəşlərgə kulək salmaslikü üqün, bu adəmlərnin üstigə təhimu əşir əmgəkləni yülənglar, — dedi.

¹⁰ Xuning bilən həlkning üstidiki nazarətkilər bilən ix baxliri qikiş həlkəşə: Pirəwn xundək dediki, mən əmndi silərgə saman bərməyşioşan boldum. ¹¹ Əzünglar beringlar, əzünglar üqün kəyərdin saman tapalisanglar, xu yərdin elip kelinglar; lekin kilişioşan ixliringlar bolsa kilişlikmu kəməytilməydi, — dedi.

¹² Buning bilən həlk pütkül Misir zeminiəşa tarilip, samanning orniəşa pahal yioşixkə baxlidi.

¹³ Nazarətkilər bolsa ularni kistap: Silərgə saman berilgən qəşdikidək həzir mu hər künlik ixni xu küni kilinglar, dedi.

¹⁴ Israillarning üstigə Pirəwnning nazarətkiliri təripidin qəyuloşan Israillik ix baxliri tayak yedi wə: — Tünügün wə bügün nemixkə kesək kuyux wəzipsini burunkidək toxkuzup orunlimidinglar?! — dəp til ixitti.

¹⁵ Andin Israillik ix baxliri Pirəwnning aldioşa berip: Nemixkə əz kullirioşa mundaş muamilə kilişila? ¹⁶ Əz kullirioşa həq saman berilmidi. Lekin nazarətkilər yənəla «kesək kuydurunglar» dəp bizni buyruydi. Mana, əz kulliri tayak yəwatidu, əmma əyib bolsa əzlrining adəmliridə, dəp pəryad kildi.

4:26 «hətnə tüpəylidin» — muxu yərdə ibraniy tilida «hətnə» kəplük xəklidə — «hətnilər».

5:2 Mis. 3:19; Ayup 21:15

5:3 Mis. 3:18

¹⁷ Lekin u yənə: — Silər hürun ikənsilər! Hürun ikənsilər! Xunga silər: «Berip Pərwərdigarə qurbanlıq ötküzüximizgə ijasət bər dəwatisilər. ¹⁸ Qayıtip berip ixingni kılix! Silərgə saman berilməydu, biraq kesəkləni bəlgiləngən san boyiqə awwalkidək toluk tapxuruxisən, dedi. ¹⁹ Israillik ix baxlıri Pirəwnning: «Silər hərkünlük wəzipənglarni, yəni tələp kılojan kesəkləni bəlgiləngən sandin keməytsənglar kət'iy bolmaydu» deginigə qarap, bexioja bala-kazaning qüxidojanlıqini bilixti. ²⁰ Ular Pirəwnning aldidin qikiş keliwatqinida, ular bilən kərüxüxkə kelip xu yərdə saqlap turəjan Musa wə Hərun bilən uqrixip qaldı. ²¹ Ular Musa bilən Hərunə: — Bizni Pirəwnning nəziridə wə uning əməldarlırining nəziridə sesitip, bizni öltürüxkə ularning qolioja kıliq tutkuzəjininglar üqün, Pərwərdigar siləring üstünglarəja həküm kılsun! — dedi.

Hudaning Israillarni azad kılixkə wədə kılixı

²² Xuning bilən Musa Pərwərdigarning aldioja yenip berip uningə: — Əy Igəm, nemixkə bu həlkni balaəja tikiş? Sən nemə üqün meni əwəttiş? ²³ Qünki mən Pirəwnning aldioja kirip Sening naming bilən söz kılojinimdin tartip, u bu həlkning üstigə tehimu ziyadə azab kılojili turdi. Əmma Sən tehiqə kəwmingni həq kutkuzmiding, — dedi.

⁶ ¹ Lekin Pərwərdigar Musə: — Əmdi sən Mening Pirəwngə kılidəjanlırimni kərisən; qünki u qüdrətlik bir qöldin məjburlinip, ularni qoyup beridu, qüdrətlik bir qəlning səwəbidin əzining zeminidin ularni qoqlap qikişwetidu, — dedi.

² Andin Huda Musəyə yənə söz kılip mundaş dedi: — Mən Pərwərdigardurmən. ³ Mən İbrahimoja, İshaqkə wə Yəqubkə Qadir-mutlək Təngri süpitidə kəründüm; lekin «Yəhwəh» değən namim bilən ularəja axkara tonulmidim. ⁴ Mən ular bilən: — «Silər musapir bolup olturəjan zeminini, yəni Qanaan zeminini silərgə berimən» dəp, ular bilən əhdə bəqlixip wədə kılojanmən. ⁵ Əmdi Mən misirliklər qul kılip zulum saləjan Israillarning aq-zarlırini anglap, kılojan xu əhdəmni esimə aldim.

⁶ Xunga Israilləyə mundaş degin: — «Mən Pərwərdigardurmən; Mən Özüm siləni misirliklərlərin eəjir yıkliri astidin qikişip, ularning kullukidin azad kılip, qolumni uzitip ularəja qong balayı'apətləni qüxürüp, silərgə həmjəmət bolup hərlükkə erixtürimən.

⁷ Siləni Öz qəwmim boluxkə qəbul kılimən wə Özüm Hudayinglar bolimən; xuning bilən silər əzüngləni misirliklərlərin yıklirining astidin kutkuzup qikəruquqining Mən Hudayinglar Pərwərdigar ikənlikini bilisilər. ⁸ Mən xuning bilən siləni qəl kətürüp İbrahimoja, İshaqkə wə Yəqubkə berixkə qəsəm kılojan zeminə elip barimən; Mən u yəni silərgə miras kılip zeminlikkə berimən; Mən Pərwərdigardurmən».

⁹ Bularning həmmisini Musa Israilləyə dəp bərdi; lekin ular eəjir kulluk azabidin piojanəja qüxkən bolup, uningəja kuləş salmidi.

¹⁰ Andin Pərwərdigar Musəyə yənə: — ¹¹ Berip Misirning padixəhi Pirəwngə: «Israillarning zeminədin ketixigə yol qoy», dəp eytkin, dedi.

¹² Lekin Musa Pərwərdigarning aldidə: Mana, Israillər mənə kuləş salmiojan yərdə, Pirəwn kandaşmu mənə kalpuki hətnə kılinmiojan bir adəmə kuləş salsun? — dedi.

5:21 «Əməldarlıri» — ibraniy tilidə «hizmətkarlıri» yəni «qulliri». Gərgə muxu kixilər Pirəwnning ordisidə əməldarlık orunda turəjan bolsimu, lekin ular yənə Pirəwnning «qulliri» dəp hesablanəjan bolsa kerək.

6:3 «Yəhwəh» — muxu namni adətə «Pərwərdigar» dəp tərcimə kılimiz. «Yəhwəh» değən namim bilən ularəja axkara tonulmidim» değən sözlər toqruluk «qoxumqə səz»imizni kərüing.

6:6 «silərgə həmjəmət bolup hərlükkə erixtürimən» — ibraniy tilidə «gaal» değən bir peil bilənla ipadiliniidu. Bu peil toqruluk «Təbirilər» wə «Ayup» 19:25 wə izahətinimu kərüing.

6:9 «piojanəja qüxkən bolup,...» — yəni «səwsizliktin qidimay,...»

6:12 «kalpuki hətnə kılinmiojan» — bu sözlər bilən Musa əzining aəzi kalwa bolupla kəlməy, yənə (əzining 4:10-17də

«Misirdin qikix»

¹³ Əmma Pərwərdigar Musa wə Ҳарунға сөzləp, ularning Israilarға wə Misirning padixahı Pirəwngə Israilar тоqruluk; — «Ular Misir zeminidin elip qikirilsun» degən əmr yətküzüxini buyrudi.

Musa bilən Ҳарunning əjdadliri, nəсəbnamisi

¹⁴ Təwəndikilər jəmət baxlikliri: — Israilning tunji oqlı boləqan Rubənnıng oqulliri Ҳанук, Pallu, Ҳəзron wə Karmi. Bular bolsa Rubənnıng nəсilliri idi..

¹⁵ Ximeonning oqulliri: — Yəmuəl, Yamin, OҲad, Yaqin, Zohar wə қanaanlik ayaldin boləqan Saullar idi; bular Ximeonning nəсilliri idi..

¹⁶ Lawiyning oqullirining isimliri, nəсəbnamilirigə asasən: Gərxon, Kohat wə Mərarı; Lawiyning əmrining yilliri bir yüz ottuz yəttə yil boldi..

¹⁷ Gərxonning oqulliri aililiri boyiqə: — Libni wə Ximəy..

¹⁸ Kohatning oqulliri: — Amram, Yizhar, Ҳəbron bilən Uzziəl. Kohat bir yüz ottuz üq yil əmür kərdi..

¹⁹ Mərarining oqulliri: — Maḥli wə Muxi. Bular nəсəbnamiliri boyiqə Lawiyning nəсilliri idi..

²⁰ Amram əz Һəmmisi Yokəbədni hotunlukқа aldi, Yokəbəd uningə Ҳарun wə Musani tuəp bərdi. Amram bir yüz ottuz yəttə yil əmür kərdi..

²¹ Yizharning oqulliri: — Korah, Nəfəg wə Zikri idi.

²² Uzziəlning oqulliri: — Mixael, Əlzafan wə Sitri idi.

²³ Ҳарun bolsa Nahxonning singlisini, yəni Amminadabning kizi Elisebani hotunlukқа aldi. U uningə Nadab bilən Abihuni, wə Əliazar bilən Itamarni tuəp bərdi..

²⁴ Korahning oqulliri: — Assir, Əlkanah wə Abiasaf; bular Korahlarınг nəсilliri idi.

²⁵ Ҳарunning oqlı Əliazar Putiəlning қizlirining birini hotunlukқа aldi; u uningə FiniҺasni tuəp bərdi; bular bolsa əz nəсəbi boyiqə Һəmmisi Lawiyalarınг jəmət baxlikliri idi.

²⁶ Pərwərdigarning: — Israilarni қoxunlardəк top-topi bilən Misir zeminidin elip qikinglar, degən əmrini tapxuruwaləquqilar dəl muxu Ҳарun bilən Musa idi. ²⁷ Israilar Misirdin qikirilsun, dəp Misirning padixahı Pirəwngə səz қiləqanlar dəl bu kixilər, yəni muxu Musa bilən Ҳарun idi.

Ҳарunning Musəqə wakalitən səzlixı

²⁸ Pərwərdigar Misirning zeminida Musəqə səz қiləqan waқtida ²⁹ Musəqə: «Mən Pərwərdigardurmən. Sanga eytkinimning Һəmmisini Misirning padixahı Pirəwngə degin», dəp əmr қildi.

³⁰ Lekin Musa Pərwərdigarning aldida: — Məndəк kalpuki Һətnə қilinmioqan bir kixigə Pirəwn қandəkmu қuləқ salsun?» — dəp jawap bərgənidi..

hatiriləngən Hudəqə boləqan қəқxaxlirini əsləp) əzining Hudaning aldida heli nalayik ixlarni қiləqanlikini, gəp-səzdə gunahı bar adəm iкənlikinimu kərsətməqci.

6:14 Yar. 46:9; Qel. 26:5; 1Tar. 5:3

6:15 Yar. 46:10; Qel. 26:12; 1Tar. 4:24

6:16 Yar. 46:11; Qel. 3:17; 26:57; 1Tar. 6:1-30

6:17 1Tar. 6:2; 23:7

6:18 1Tar. 6:3; 23:12

6:19 1Tar. 6:4; 23:21

6:20 «Amram əz Һəmmisi Yokəbədni hotunlukқа aldi» — xu qəqda əz Һəmmisini hotunlukқа elix mən'i қilinoqan əmr («Law.» 18:12-23) tehi Israiləqə berimligənidi.

6:20 Mis. 2:1; Qel. 26:59

6:23 Qel. 3:2; 26:60; 1Tar. 5:29; 24:1

6:30 Mis. 6:12; Mis. 4:10

«Misirdin qiqix»

7¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musaoja: — Mana, Mən Pirəwnning aldida seni Hudaning ornida kildim. Akang Ҳарун bolsa sening pəyojəmbiring bolidu. ² Mən sanga buyruojinimning həmmisini uningəja dəysən; andin akang Ҳарун Pirəwngə uning öz zeminidin Israilarni qoyup berixi kerəklikli toqrisida sөz kilidu. ³ Lekin Mən Pirəwnning kənglini kattik qilimən; buning bilən Mən Misir zeminida məjizilik alamətlər wə karamətlirimni köpləp kərsitimən. ⁴ Xundaktimu, Pirəwn silərgə kulək salmaydu. Əmma Mən Misirning üstigə həküm qikirip kolumni uzitip, qong balay'apətlərnə qüxürüp, qoxunlirim boləjan Öz qowmim Israilarni Misir zeminidin qikirimən. ⁵ Öz kolumni Misirning üstigə sozəjinimda, Israilarni ularning arisidin qikərojinimda misirliklər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu, — dedi. ⁶ Musa bilən Ҳарун xundək kildi; Pərwərdigar ularəja kəndək tapiləjan bolsa, ularmu xundək kildi.

⁷ Ular Pirəwngə sөz kiləjan wəqəttə Musa səksən yaxkə, Ҳарун səksən üq yaxkə kirgənidi.

Ҳарунning Ҳасиси

⁸ Pərwərdigar Musa bilən Ҳарунəja sөz kilip: —

⁹ Əmdi Pirəwn silərgə: — Özünglərnə təstikləp bir məjizə kərsitinglər, desə, sən Ҳарунəja: — Ҳасанғи elip Pirəwnning aldioja taxliojin, dəp eytkin. Xundək qilixi bilənla Ҳаса yilənoja aylinidu, dedi.

¹⁰ Xuning bilən, Musa bilən Ҳарун Pirəwnning aldioja berip, Pərwərdigarning buyruojinidək kildi; Ҳарун Ҳасisini Pirəwn bilən uning əməldarlarining aldioja taxliwidi, u yilənoja aylandı..

¹¹ U wəqəttə Pirəwn danixmənləri wə səhriğərlərini qakirtip kəldi; Misirning jadugərlirimu öz jədusi bilən ohxax ixni kildi. ¹² Ularınə Һərbəri öz Һасisini taxlidi; ularmu yilənoja aylandı. Lekin Ҳарунning Һасиси ularning Һасилərini yutup kətti. ¹³ Biraқ Pərwərdigar eytkəndək Pirəwnning kəngli kattiklik bilən Pərwərdigar eytkəndək ularəja kulək salmidi.

Birinji apət — қан апiti

¹⁴ Andin Pərwərdigar Musaoja mundaқ dedi: — Pirəwnning kəngli kattik; u qowmni qoyup berixni rət kilidu. ¹⁵ Əmdi sən ətə səҺərdə Pirəwnning kəxioja barəjin (xu wəqəttə u su boyioja qikidu) — Sən uning bilən kəruхüxxə dəryaning boyida saқlap turojin; yilənoja aylanəjan Һасini қолунғоja eliwal. ¹⁶ Sən uningəja mundaқ degin: — «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar meni aldingəja: «Qəldə Manga ibadət qilixi üqün qowmimni qoyup bər» deyixkə əwətkəndi; lekin mana, bu wəqətkiqə Һeq anglimiding. ¹⁷ Xunga Pərwərdigar sanga: — «Sən xu alamət bilən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilisən», dəydu — Mana, mən қолumdiki Һаса bilən dəryaning süyini ursam, su қаноja aylinidu, ¹⁸ dəryaning belikliri өlүp, dəryaning süyi sesip ketidu; misirliklər sudin səskinip, iqəlməydiojan bolup қalıdu».

¹⁹ Pərwərdigar Musaoja yənə: — Sən Ҳарунəja: — Ҳасанғи elip misirliklərnə suliri қаноja aylansun dəp ularning üstigə, yəni əkinliri, əstəngliri, kəlləri wə su ambarliri üstigə қолунғи uzatқin. Xuning bilən pütkül Misir zeminida, Һəttə yaəjaq wə tax қақиларdiki sularmu қаноja aylinidu, degin, dedi.

²⁰ Musa bilən Ҳарун Pərwərdigarning buyruojinidək kildi; Ҳарун Pirəwn wə əməldarlarining kəz aldida Һасini kəturüp, dəryaning süyini uruwidi, pütүн dəryaning süyi қаноja aylinip kətti..

²¹ Dəryadiki beliklər өlүp, dəryaning süyi sesip kətti. Misirliklər dəryaning süyini iqəlməydiojan

7:2 «Ҳарун bolsa sening pəyojəmbiring bolidu» — demək, Ҳарун өзи Musaning sөzlərini Pirəwngə yaki Һəлқкə yətküzidu.

7:2 Mis. 4:14

7:10 «Pirəwnning əməldarliri» — məzkur kitabta «Pirəwnning əməldarliri» ibraniy tilida «hizmətkarliri» değən sөz bilən ipadilinu.

7:20 Mis. 17:5; Zəb. 78:44; 105:29

«Misirdin qixix»

bolup qaldi, pütkül Misir zemini qanoqa soldi.²² Lekin Misirning jadugərlimu öz jaduliri bilən həm xundak qildi. Bu səwəbtin Pərwərdigar eytkandək Pirəwnning kengli kattik bolup, ularoqa kulak salmidi;²³ əksiqa Pirəwn öyigə kaytip ketip, bu ixka heq pisənt qilmidi.²⁴ Dəryaning süyini iqləlmigini üqün barlik misirliklar iqlüdək su tepix üqün dəryaning ətraplirini kolidi.

²⁵ Pərwərdigar dəryani urup, yənə yəttə kün өtti.

Ikkinqi apət — paxa apiti

8¹ Andin Pərwərdigar Musaoqa: — Pirəwnning aldioqa berip uningoqa: — Pərwərdigar mundak dəydu: — «Məngə ibadət kilixkə Öz qowmimni qoyup bər.² Lekin ularni qoyup berixni rət kilsang, mana, Mən delitingning həmmə yerini pakılar bilən basturup urimən.³ Dəryada top-top pakılar pəyda bolup, dəryadin qikip ordangoqa, hujrangoqa, orun-kərpənggə, əməldarliringning əylirigəkirwalidu, xuningdək həlkingning uqisioqa, tonur wə təngniliringgə yamixip qikiwalidu...

⁴ Pakılar əzüngning üstibexioqa, həlkingning üstibexioqa wə həmmə əməldarliringning üstibexioqa yamixip qikiwalidu» — degin, — dedi.⁵ Pərwərdigar Musaoqa: — Sən Hərunoqa: Pakılarning Misir zeminining üstigə qixixi üqün qolungni uzitip, hasangni ekinlar, əstənglər wə kölləning üstigə xiltioqin, degin — dedi.⁶ Xuning bilən Hərun qolini Misirning suliri üstigə uzatti; xundak kiliwidi, pakılar qikip Misir zeminini kaplidi.⁷ Lekin jadugərlərmu öz jaduliri bilən ohxax ixni kiliq, Misir zemini üstigə pakılarni pəyda qildi.⁸ Pirəwn Musa bilən Hərunni qakirtip: — Pakılarni məndin wə həlqimdin neri kilix üqün Pərwərdigardin ötününglar. Xundak bolsa, mən həlkingni Pərwərdigaroqa qurbanlik kilsun dəp qoyup berimən, dedi.

⁹ Musa Pirəwngə: — Boptu, mən izzitingni qilay, pəkət dəryadiki pakılarla qelip, baxkiliri əzüngdin wə əyliringdin ayrilsun dəp, sən, əməldarliring wə həlking üqün mening dua kildioqan waqtimni bekitkin, dedi.

¹⁰ U jawab berip: — Ətə bolsun, dedi.

Musa uningoqa: — Hodayimiz Pərwərdigaroqa ohxax heqbirining yoklukini bilixing üqün sening deginingdək bolsun.¹¹ Pakılar səndin, əyliringdin, əməldarliring wə həlkingdin qikip ketidu; pəkət dəryadila qalidu, dedi.

¹² Xuning bilən Musa wə Hərun Pirəwnning aldidin qikip kətti. Andin Musa Pirəwnning üstigə əwətilgən pakılar toqrisida Pərwərdigaroqa nida qildi.

¹³ Pərwərdigar Musaning tiliginidək qildi. Buning bilən əylərdiki, hoylilardiki wə etizlardiki pakılar öldi.

¹⁴ Həlk ularni yioqip dəwə-dəwə qildi, pütkül yurt-zemin sesikqilikka soldi.¹⁵ Lekin Pirəwn apəttin halas boləqinini kərgəndə, kenglini kattik kiliq, Pərwərdigar eytkinidək ularoqa kulak salmidi.

Üqinqi apət — paxa apiti

¹⁶ Andin Pərwərdigar Musaoqa: — Sən Hərunoqa: — Hasangni uzitip, yərning topisini uroqin. Buning bilən u paxioqa aylinip, pütkül Misir zeminini kaplaydu, degin, — dedi.

¹⁷ Ular xundak qildi; Hərun qolini uzitip hasisi bilən yərning topisini uruwidi, adəmlər wə haywanlarning üstibexini paxa basti; pütkül Misir zeminidiki topa-qanglar paxioqa aylandi.

¹⁸ Jadugərlərmu öz jaduliri bilən xundak kiliq paxa pəyda kilixkə urunoqan bolsimu, pəyda qilalmidi. Paxilar bolsa həm adəmlərləning həm haywanlarning üstibexini kaplap kətti.¹⁹ Andin

8:3 «ordangoqa» — yaki «əyüggə».

8:9 «mən izzitingni qilay» — ibraniy tilida «məndin izzətkə muyəssər boləqin».

8:15 Mis. 7:14

8:16 «paxioqa» — baxka hil tərjimisi: «pitlaroqa». Baxka hil həxarətlərnimu kərsitixi mumkin.

8:17 Zəb. 105:31

«Misirdin qiqix»

jadugərlər Pirəwngə: — Bu ix Hudaning barmiqining qilojini! — deyixti. Lekin Pirəwn kənglini kattik qilip, Pərwərdigar eytkinidək ularoşa qulaq salmidi.

Tətinqi apət — kəküynlər apiti

²⁰ Pərwərdigar Musaoşa: — Ətə səhər qopup Pirəwnning aldioşa berip turojin — (xu wakitta u su boyioşa qiqidu) uningoşa: «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Manga ibadət qilixi üqün Öz qowmimni qoyup bər!

²¹ Qünki əgər qowmimni qoyup bərmisəng, mana Mən sening wə əməldarliring, həlking üstigə, əyliringgə kəküynlərnəi əwətimən; xuning bilən misirliklarning əyliri wə hətta ular turuwatkan tuprakmu kəküynlər bilən tolidu.

²² Lekin xu künidə Öz qowmim turuwatkan Goxən yurtini baxqığə qilimən; xundak boli-duki, u yərdə kəküynlər tepilmaydu. Xuning bilən sən Mən Pərwərdigarning bu zeminda boləjanliqimni bilisən..

²³ Xundak qilip Mən Öz qowmimni sening həlkingdin pərkləndürimən; bu məjizilik alamət ətə yüz beridu», dəp eytkin, dedi.

²⁴ Pərwərdigar deginini kildi. Pirəwnning əylirigə, əməldarlirining əylirigə kəküynlər top-top bolup kirdi; pütkül Misir zeminining həmmə yeri kəküynlər tərripidin harab boluxkə baxli-di. ²⁵ Pirəwn Musa bilən Hərunni qakirtip kelip ularoşa: Berip muxu zeminda Hudayinglaroşa kurbanliq ötküzümlar, — dedi. ²⁶ Lekin Musa jawab berip: — Bundak qilix bizgə taza muwapik bolmaydu; qünki biz Pərwərdigar Hudayimizəşa sunmaqci boləjan kurbanliq mal misirliklarəşa nisbətən yirginqliktur. Əmdi əgər biz misirliklarning kəz aldidə yaman kərüngən nərsini kurbanliq qilsak ular bizni qalma-kesək qiliwətməmdü?.. ²⁷ Biz üq künliq yolni besip, qəldə Pərwərdigar Hudayimiz bizgə buyruqinidək uningoşa kurbanliq sunuximiz kərək, dedi.

²⁸ Pirəwn: — Silərnəi Pərwərdigar Hudayinglarəşa qəldə kurbanliq ötküzümkə barəqili qoyimən; pəkət bək yirək ketip qalmanglar, mening üqün dua qilinglar, dedi. ²⁹ Musa jawab berip: — Mana, mən sening aldingdin qiqip Pərwərdigarəşa iltija qilimən wə kəküynlər sən Pirəwndin, əməldarliringdin wə həlkingdin ətə qiqip ketidu; lekin Pirəwn yənə hiylə ixlitip, həlkni Pərwərdigarəşa kurbanliq qilixkə berixtin toskuqi bolmisun, dedi.

³⁰ Musa Pirəwnning aldidin qiqip, Pərwərdigarəşa xundak iltija kildi. ³¹ Pərwərdigar Musa tiliginidək kildi; u kəküynlərnəi Pirəwn, əməldarliri wə həlqidin qiqiriwətti; hətta bir tal kəküynmu qalmidi.

³² Lekin Pirəwn bu qetimmu kənglini kattik qilip, qowmni qoyup bərmidi..

Bəxinqi apət — waba apiti

9¹ Andin Pərwərdigar Musaoşa: — Pirəwnning aldioşa berip uningoşa: — «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: — Manga ibadət qilixioşa Öz qowmimni qoyup bər. ² Əgər

8:21 «kəküynlər» — bularning qaysi həxarət ikənliki həzir bizgə naməlum. «Zəb.» 78:45də bu həxarətlər adəmlərnəi qakidəjanliqə eytilidu, xunga bu həxarət kəküyn yəki xuningəşa ohxap ketidəjan bir hil qiwən bolsa kərək.

8:22 «...sən Mən Pərwərdigarning bu zeminda boləjanliqimni bilisən» — Yəki «...sən Mən Pərwərdigarning yər yüzidə məwjut ikənlikimni bilisən».

8:24 Zəb. 78:45; 105:31

8:26 «Hudayimizəşa sunmaqci boləjan kurbanliq mal misirliklarəşa nisbətən yirginqliktur» — misirliklarəşa nisbətən «yirginqliq boləjini» qoylardin ibarət idi. Ular qoylarni, xundakla qoyqilərnimu yirginqliq dəp qariəjan; lekin paydini kəzləp Misirdiki bəzi yərlərdə qoy bəkilatti («Yar.» 46:34ni kərüng).

— Muxu ayətning bəxkə birhil qüxəndürülüxi boyiqə, misirliklər bəzi mallarəşa (məsilən, kalilarning bəzi hillirioşa) qokunatti. Əgər İsrailar ular qokunəjan birhil malni kurbanliq qilsa, ular qəzəplənətti, əlwəttə.

8:26 Yar. 43:32; 46:34

8:32 Mis. 8:11

«Misirdin qixix»

ularni qoyup berixni rät qilip, yënila tutup turuwalidioğan bolsang, ³ mana, Pərwərdigarning kōli etizliktiki qarpayliringning üstigə, at-exəklər, tēgilər, wə qoy-kaliliringning üstigə qūxūp intayin eoḡir bir waba kəltüridu. ⁴ Lekin Pərwərdigar Israilning qarpaylirini misirliklarning qarpayliridin pərkləndüridu. Nətijidə, Israilning qarpayliridin heq biri ölməydu» — degin, dedi. ⁵ Pərwərdigar wəqitni bəkitip: — Ətə Pərwərdigar zeminda bu ixi qilidu, dedi. ⁶ Ətisi Pərwərdigar xundak qildi; misirliklarning barliq qarpayliri əldi; lekin Israillarning qarpayliridin birimu ölmidi. ⁷ Pirəwn adəm əwətip təxüriwidi, mana, Israillarning qarpayliridin birimu ölmigənidi. Lekin Pirəwnning kəngli kattik qilinip, u kəwmni qoyup bərmidi.

Altinqi apət — qaqa apiti

⁸ Andin Pərwərdigar Musa wə Hərunoḡa: — Humdanning külidin qanggilinglarni toxkuzup elinglar, andin Musa uni Pirəwnning kəz aldida asmanoḡa qaritip qaqsun. ⁹ Xundak qiliḡi bilən kül pütkül Misir zeminini qaplaydioḡan qang-tozan bolidu wə Misir zeminidiki həmmə yərdə adəmlər wə ḡaywanlarning bədinigə qūxūxi bilən ḡürək-ḡürək qaqa qikiridu, — dedi. ¹⁰ Xuning bilən ular humdandin kül elip, Pirəwnning aldioḡa berip turdi wə Musa uni asmanoḡa qaritip qaqtı; u adəmlər wə ḡaywanlarning bədinigə qūxūxi bilən ḡürək-ḡürək qaqa qikardi. ¹¹ Jadugərlər qaqılar dəstidin Musaning aldida turalmay qaldi; qünki jadugərlərnin bədininimu, baxqa barliq misirliklarnimu ohxax qaqa besip kətkənidi. ¹² Lekin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattik qildi; xunga Pərwərdigar dəl Musoḡa eytkinidək u ularoḡa kulək salmidi.

Yəttinqi apət — möldür apiti

¹³ Andin Pərwərdigar Musoḡa: — Ətə tang səḡər kopup, Pirəwnning aldida turup uninoḡa: «İbraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: — Kəwmimni Manga ibadət qiliḡa qoyup bər; ¹⁴ qünki Mən bu kətim həmmə balayı'apətlirimni yürikinggə, əmədarliring wə pūkraliringning üstigə əwətiman. Buning bilən sən pütkül yər yüzidə Məndək baxqa birining yök ikənlikini bilisən. ¹⁵ Qünki Mən kolumni uzitip, əzüng wə kəwmingni waba bilən urəḡan bolsam'idi, bu wəqitkiqə sən yər yüzidin yökilip ketəttinḡ. ¹⁶ ḡəlbuki, Məning seni ornunoḡa tikliximdiki məksitim xu idiki, dəl Əz kədritimni sanga kərsitix, xundakla namimning pütkül yər yüzidə jakarlinixi üqün idi.

¹⁷ Sən yənə kəwmimoḡa qongqilik qilip, ularni qoyup berixni rät kiliwerəmsən? ¹⁸ Mana, ətə muxu wəqitlarda Misir dəliti bina boləḡandin buyan heq kərülüp bəkmioḡan kattik möldürni yaoḡdurimən. ¹⁹ Xuning üqün adəm əwətip, ḡaywan wə etizda bar-yökungni yioḡip iḡkiri solioḡin; qünki eyḡə qayturulmay sirtta qəloḡan adəm wə ḡaywanlarning həmmisi möldürning astida kəlip ölüp ketidu! — degin, dedi.

²⁰ Buni anḡlap Pirəwnning əmədarlirining arisidin Pərwərdigarning səzidin kərkəḡan hər bir adəm öz kulliri wə qarpaylirini yügürtüp öylirigə elip kəldi. ²¹ Lekin Pərwərdigarning səzini etibarəḡa almioḡanlar öz kul wə mallirini təxkirəda qaldurup qoydi.

²² Pərwərdigar Musoḡa: — Misir zeminidiki hər yərdə, adəmlər üstigə, mallarning üstigə, xundakla Misir zeminidiki dalalarning həmmə ot-qəplirining üstigə möldür yaoḡsun dəp, asmanoḡa qarap kəlungni kətürḡin, dedi. ²³ Musa xuning bilən ḡasisini asmanoḡa qaritip kətürüwidi, Pərwərdigar ḡüldürməmini ḡüldürlitip, möldür yaoḡdurdi, yər yüzidə qakmak qəkındiliri qəpip yürətti. Xundak qilip Pərwərdigar Misir zemini üstigə möldür yaoḡdurdi.

²⁴ Möldür yeoḡip, möldür bilən ot arilax qüxti; möldür xunḡə eoḡir boldiki, Misir dəliti bina boləḡandin tartip undak kattik möldür yeoḡip bəkmioḡanidi. ²⁵ Möldür pütkül Misir zeminining hər yeridə qūxūp, insan bolsun, ḡaywan bolsun, həmmisini urdi; möldür etizdiki həmmə ot-

9:16 Rim. 9:17

9:23 «yər yüzidə qakmak qəkındiliri qəpip yürətti» — yaki «ot yər yüzigə tohtawisiz qüxti».

qepni urup, yerdiki hamma däl-dərəhlərnimu sunduruwatti. ²⁶ Pəket Israillar olturuxluk Goxən zeminidila möldür yaqmidi.

²⁷ Pirəwn adəm əwətip Musa bilən Hərunni qakirtip ularoşa: — Mən bu ketim gunah kildim! Pərwərdigar həkkanıydu; Səwənlik bolsa mən wə həlkimdin otti. ²⁸ Yənə berip Pərwərdigardin etünüp iltija kilinglar! Hudadin qikқан bu kattik güldürmamilar wə möldür yetip axti! Silərni koyup berəy; silər əmdi muxu yərdə turuwərsənglar bolmaydu, — dedi.

²⁹ Musa uningoşa jawab berip: — Mən xəhərdin qikқanda, Pərwərdigar tərəpkə karap kollirimni yeyip kətürimən; güldürmamilar xu haman besikip möldür yənə yaqmaydu. Yər yüzi Pərwərdigarningkidur, dəp bilixing üqün xundak bolidu. ³⁰ Lekin sən wə sening əməldarliring, silərning Pərwərdigar Hudadin tehiqə qorқmaywatқininglarni bilimən, dedi.

³¹ Xu qaoşda arpa bax qikirip, zioqir oqunqilioan boləqaqqa, zioqir wə arpa möldürdin wəyran kilindi. ³² Lekin buoşday bilən qara buoşday keyinrək bih qikaroşaqqa, wəyran kilinmidi.

³³ Musa Pirəwnning aldidin ketip, xəhərdin qikip Pərwərdigar tərəpkə karap kollirini yeyip kətürdi. Xuning bilən güldürmama wə möldür tohtap, yamoşur yərgə yənə təkülmidi. ³⁴ Əmma Pirəwn yamoşur, möldür wə güldürmamilarning tohtioşini kərgəndə, yənə gunah sadir kildi; umu, əməldarlırimu kənglini kattik kilixti. ³⁵ Bu tərikişə Pirəwnning kəngli kattik turuwerip, Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən eytkandək, Israillarni koyup berixni rət kildi..

Səkkizinqi apət — qekətkə apiti

10 ¹ Andin Pərwərdigar Musaoşa: — Pirəwnning aldioşa barəşin; qünki ularning arisida bu meşizilik alamətlərni kərsitixim üqün Pirəwnning kənglini wə əməldarlırining kənglini kattik kilip koydum. ² Bu ix bilən Mening misirliklarni kəndək rəswa kilioanlikim wə ularning arisida kərsətkən meşizilik alamətlirimni sən oşlungning andin nəwərgəning kulikioşa yətküzisən. Buning bilən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilisilər, dedi. ³ Xuning bilən Musa bilən Hərun Pirəwnning aldioşa berip, uningoşa: — Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundaқ dəydu: «Əzüngni aldimda təwən tutuxni qəqanoşiqə rət kilisən? Manga ibadət kiliş üqün kəwmimni koyup bər.

⁴ Qünki əgər sən kəwmimni koyup berixni rət kilsang, mana, Mən ətə sening yurtungoşa qekətkə əwətimən. ⁵ Ular silər zemin yüzini kərmigüdək kilip yepiwetidu, silərning möldürdin aman kəloşan nərsiliringlarnimu, dalalarda əskən hamma däl-dərəhliringlarnimu yəp kətidu. ⁶ Ular orda-sarayliringoşa, əməldarlıringning saraylırı, xundakla barlik misirliklarning əylirigə tolup kətidu; bundak apətni ata-bowangliring wə ata-bowiliringning ata-bowilirimu yər yüzidə apiridə boləşandin tartip kərip bəkmioşan» — dedi-də, burulup Pirəwnning aldidin qikip kətti. ⁷ Pirəwnning əməldarlırı uningoşa: — Bu adəm bizgə qəqanoşiqə tuzak bolar? Əz Hudasi Pərwərdigarəşa ibadət kilişkə bu adəmlərni koyup bərgəyła! Misirning harab boləşini tehiqə kərməywətamdila? — dedi.

⁸ Xuning bilən Musa bilən Hərun Pirəwnning aldioşa yənə qakiritip kelindi. U ularoşa: — Pərwərdigarəşa ibadət kiliş üqün beringlar; lekin baridioşanlar zadi kimlər? — dedi.

⁹ Musa jawab berip: — Yaxlırimiz wə kəri-qürilər bilən, oşullirimiz wə kizlirimiz bilən, koy wə kala padilirimizni elip həmmimiz barimiz; qünki biz Pərwərdigar üqün həyt ətküzüximiz kərək, dedi.

¹⁰ U ularoşa: — Silərni bala-qəşanglar bilən kəşup koyup bərginimdə, Pərwərdigar silər bilən billə boləşay! Mana, aldinglarda balayı'apət turuptu! ¹¹ Yoksu, bundak kilişinglarəşa bolmaydu!

9:27 «Səwənlik bolsa mən wə həlkimdin otti» — yaki «mən əzüm wə həlkim rəzilur».

9:35 Mis. 4:21; 7:3

10:1 Mis. 4:21; 9:34

10:2 «Kəndək rəswa jazəlioşanlikim» — yaki «kattik jazəlioşanlikim».

10:10 «Pərwərdigar silər bilən billə boləşay!» — bu təhdit salidioşan, nəhayiti kinayilik, həjwiş gəp, əlwəttə.

«Misirdin qixix»

Pərwərdigarəyə ibadət qilixkə pəkət aranglardin ər kixilərlə barsun! Qünki silərnin təlipinglar dəl xu əməsmidi! — dedi-də, ular Pırəwnning aldidin qoşlap qikirildi.

¹² Andin Pərwərdigar Musaqə: — Misir zeminining üstigə kolungni uzatqin. Xundak kilsang, qekətkilər Misir zeminini besip, zemindiki hərhil otyaxlarni, yəni məldürdin aman qaloqanning həmmisini yəp ketidu, dedi.

¹³ Musa həsisini Misir zeminining üstigə uzattı; Pərwərdigar xu küni wə keqisi zemin üstigə xərk xamili qikardi. Səhərdə, xərk xamili qekətkilərnı uqurup kəldi. ¹⁴ Qekətkilər Misirning pütkül zeminiyə yeyilip, Misirning pütün qegrisinimu bastı. Apət intayin eoqır boldi; ilgiri bundak qekətkə apiti bolup bəqmioqan, mundin keyinmu uningdək bolmaydu.

¹⁵ Ular pütkül zeminning yüzini qaplidi, yər karangoqulixip kətti; ular məldürdin aman qaloqan zemindiki həmmə otyaxlarnı wə dəl-dərəhlərnin barlıq mewilərnı yəp kətti. Xuning bilən pütkül Misir zemini təwəsidi dəl-dərəhlərdə yaki daldiki gül-giyahlarda heq yexillik qalmidi.

¹⁶ Andin Pırəwn aldirap-tənəp Musa bilən Hərunni qakirtip ularəyə: — Mən həm Hədayinglar Pərwərdigar aldida həm silərnin aldinglarda gunah kildim. ¹⁷ Əmdi muxu bir kətim gunahimdin eütp Pərwərdigar Hədayinglardin bu əlümni məndin elip ketixini iltija qilixinglarnı eütümən, — dedi.

¹⁸ Xuning bilən Musa Pırəwnning aldidin qikip Pərwərdigarəyə iltija kildi. ¹⁹ Xuning bilən Pərwərdigar xamalni burap oqərb tərəptin intayin küqlük boran qikirip, qekətkilərnı uqurup, Kizil Dengizəyə oqərk kildi; Misirning pütkül təwəsidi bir talmu qekətkə qalmidi. ²⁰ Ləkin Pərwərdigar Pırəwnning kənglini kattik kilip qoyqini üqün u İsrailərnı qoyup bərmidi.

Tokkuzinqi apət — karangoquluk apiti

²¹ Andin Pərwərdigar Musaqə: — Kolungni asmanəyə qaritip uzatqin; xuning bilən kattik bir karangoquluk bolidu, həttə adəm silisə kolioqə tuyuloqədək qoyuk karangoquluk Misir zeminini qaplaydu, — dedi.

²² Andin Musa kolini asmanəyə qaritip uzitiwidi, qoyuk bir karangoquluk Misir zeminini üq küngiqə qaplap turdi. ²³ Üq küngiqə biri yənə birini kərəlməs wə ya heqkim öz jayidin kəzoqılalməs boldi; ləkin barlıq İsrailərnı olturoqan jaylarda yorukluk bar idi. ²⁴ Pırəwn Musani qakirtip uningəyə: — Berip, Pərwərdigarəyə ibadət qilinglar. Pəkət qoy wə kala padiliringlar kalsun; bala-qakiliringlarnımu elip barsanglar bolidu, dedi. ²⁵ Musa jawabən: — Undakta Hədayimiz Pərwərdigarəyə qurbanlıq qilixkə inaklıq qurbanlıqı wə kəydürmə qurbanlıqioqə lazımlıq qarpaylarnı sən bizgə bərəmsən?

²⁶ Əzimizning qarpaylirimiz biz bilən birgə ketixi kərək, bir tuyikimu kəynidə qalsə bolmaydu; qünki Hədayimiz Pərwərdigarəyə ibadət qilixkə qurbanlıq qilidiqinimizni bulardin talliximiz lazımlı. U yərgə yetip barmioquqə, Pərwərdigarəyə qaysi qurbanlıqlar bilən ibadət qilidiqinimizni bilməymiz, — dedi.

²⁷ Ləkin Pərwərdigar Pırəwnning kənglini kattik kildi; u ularni yənə qoyup bərmidi. ²⁸ Pırəwn Musaqə: — Aldimdin yoka! Həzi bol, ikkinqi manga kərüngüqi bolma! Qünki yüzümni yənə kərgən küning jeningdin ayrilisən, — dedi.

²⁹ Musa uningəyə: — Rast eyting! Mən sening yüzüngni ikkinqi kərgüqi bolmaymən, — dedi.

–Baxkə birhil tərjimisi «Pərwərdigarnı silər bilən bolsun dəp, silərnı bala-qəqənglar bilən qoxup qoyup bərəmdim?». «**Mana, aldinglarda balayı'apət turuptul**» — ibraniy tilidə «yamanlıq», «apət» yaki «balayı'apət» «ra» degən səz bilən ipadiliniđu. Ləkin misirliklarning muhım ilahı — «kuyax ilahı»ning namimu «Ra» boləqəqə, Pırəwnning səzi ikki bislik boluximu mumkin; undak boləqəndə ikkinqi mənisi: «Məning ilahım «Ra» silərnı jazalaydu!» degənlik bolidu («aldinglarda «ra» turuptul!).

–Muxu ibarə bəxkə tərjimilərdə «Mana, silərdə yaman niyət bar!» dəpmu tərjimə qilinidu.

10:13 Zəb. 78:46; 105:34,35

10:22 Zəb. 105:27,28

10:25 «bizgə» — ibraniy tilidə «kolimizəyə». «**bizgə bərəmsən?**» — yaki «bizgə bərixing kərək!».

10:29 İbr. 11:27

«Misirdin qiqix»

Oninchi apot — pütün Misirdiki tunji balilarning oluxi. Musaning Pirawnnga eytqan ahirki sozliri

11¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musaoja: — Yənə bir apətni Pirəwnning üstigə wə Misirning üstigə qüxürimən. Andin u silərnı bu yərdin ketixkə yol qoyidu wə u silərnı həmmə nəsiliringlar bilən qoxup qoyup berip, bu yərdin mutlək qoqlap qiqiridu.² Əmdı sən həlkə tapılap: — Hər biringlar, ər kixilərnıng hərbiəri öz qoxnisidin, ayal kixilərnıng hərbiəri öz qoxnisidin kümüx buyumlarnı, altun buyumlarnı sorap alsun, degin, — dedi.³ (Pərwərdigar həlkini misirliklərnıng aldida iltipat tapkuzdi. Xuningdək Musa degən bu adəm Misir zeminida Pirəwnning əməldarlırining nəziridə bolsun, puxralarnıng nəziridə bolsun, nəhayiti uluq zat boldi).⁴ Andin Musa yənə: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Mən yerim keqidə qiqip Misirni kezip qiqimən.»⁵ Xu wəktə təhtə olturuwatqan Pirəwnning tunji oqlidin tartip yaroqunqak tartıdıqan dedəkning tunji oqlıoıqə, xundakla barlık qarpaylarnıng tunjiliri, yəni Misirdiki barlık tunji jan igiliri elidu.⁶ Bu səwəbtin pütkül Misir zeminida kattıq bir pəryad kətürüldi; uningdin ilgiri xundak pəryad bolup bəkmiojanidi, mundin keyinmu bundak pəryad anglanmaydu.⁷ Ləkin Israillaroja, məyli adəmliri, məyli həywanatlırioja bolsun, həttə bir tal itmu kəwap qoymaydu. Buningdin Pərwərdigarning misirliklər bilən Israilni pərkəndürıdıqanlıkını bilisilər».

⁸ — Xuning bilən bu əməldarlıriningning həmmisi aldimoja kelip, manga təzim kılıp: «Sili əzliri wə siligə əgəxən barlık kəwmliri qiqip ketixkəyla!» dəp eytidu, andin qiqip ketimən» — dedi-də, kattıq oğazəp bilən Pirəwnning aldidin qiqip kətti..

⁹ Pərwərdigar Musaoja: — Misir zeminida Mening karamət mejjizilirimning kəpləp kərsitilixi üqün Pirəwn silərgə kulək salmaydu, — degənidi.

¹⁰ Musa bilən Hərun bu karamət mejjizilərnıng həmmisini Pirəwnning aldida kərsitip boldi; ləkin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattıq kılıp qoyojini üqün u Israillarnı uning zeminidin kətikli qoyımdi..

Ətup Ketix həyti

12¹ Pərwərdigar Misir yurtida Musa wə Hərunoja mundaq dedi: —
² Bu ay silərgə aylarnıng iqidə bexi, yilning tunji eyi bolıdu.³ Silər pütün Israil jamaitgə səz kılıp: — Bu aynıng oninchi küni həmminglar atiliringlarnıng ailisi boyıqə bir qozini elinglar; hərbiəri ailigə birdin qoza elinglar.⁴ Əgər məlum bir ailə bir qozini yəp bolalmioqudək bolsa, undakta ey igisi yenidiki qoxnisi bilən birlixip adəm sanioja qarap bir qoza elinglar; hərbiəri kixining ixtihasioja qarap hesablap muwapıq bir qoza həzırlanglar.⁵ Hərbiringlar tallaydıqan

11:1 «Yənə bir apətni Pirəwnning üstigə wə Misirning üstigə qüxürimən...» — bu sozlərnı Musa tehi Pirəwnning aldidin qikmay turup Pərwərdigar uningəja eytqan bolsa kerək (8-ayətni kəring).

11:2 «həlkə tapılap...» — ıbraniy tilida «həlkning kuləklirioja səz kılıp...».

11:2 Mis. 3:22; 12:35

11:3 Mis. 12:36

11:4 Mis. 12:29

11:5 Mis. 12:12

11:8 «Xuning bilən bu əməldarlıriningning həmmisi aldimoja kelip, manga təzim kılıp: .. andin qiqip ketimən» — dedi-də, kattıq oğazəp bilən Pirəwnning aldidin qiqip kətti» — 1-8 ayəttə hatiriləngənlər Musa bilən Pirəwnning otturısidə boləjan jedəl (10-babta hatirilən)ning dawami bolsa kerək.

11:8 Mis. 12:30

11:10 Mis. 9:16; Rim. 9:17

12:2 «Bu ay silərgə ... yilning tunji eyi bolıdu» — bu wəktin ilgiri Hudaning həlkı üqün yilning bexi küzdə (Sentəbrdə) baxlinatti (Muxəddəs Kitabta buningdin ilgiri ki barlık wəqıtlar xundak hesablinatti). Ottura xərkıtki əllərnıng həmmisining xundak kalendari bar idi.

12:3 «qoza» — ıbraniy tilida «qoza» degən səz oqlaknımu kərsitidu.

koʻzanglar bejirim, bir yaxlik ʻarkak bolsun; koʻy yaki ʻoqka padiliridin tallansimu bolidu..⁶ Koʻzini bu ayning on tetingi künigiqə yeninglarda turoquzunglar, — degin.

— Xu küni Israilning pütükül jamaiti tallioqan melini gugumda soysun..⁷ Andin ular uning kenidin elip gəx yeyilgən ʻeyning ixikning bax tərīpigə həm ikki yan kexikigə sürkəp koysun.

⁸ Ular xu keqisi gəxini otta kawap kīlip yesun; uni petir nan wə aqqiq-qüqük kektat bilən koxup yesun..⁹ Kət'iy ham yaki suda pixurup yemənglar, bəlkı uni bax, put wə iq-qarinliri bilən otta kawap kīlip yənglar..¹⁰ Uning heqnemisini atigə qaldurmanglar. Əgər atigə exip qaloqanliri bol-sa, uni otka selip kəydürüwetinglar.

¹¹ Silər uni mundaq haləttə yənglar: — Uni yegəndə bəlliringlarni qing baqlap, ayaqliringlaroqə kəx kiyip, qolliringlarda hasa tutkan halda tez yənglar. U bolsa Pərwədigarning «etüp ketix» kəzīsīdur..¹² Qünki Mən u keqisi Misir zeminini kezip etimən; Mən Misir zeminida məyli in-san bolsun, məyli haywan bolsun ularning tunji tuquloqan ʻarkikning həmmisini ʻöltürimən; xuning bilən Mən Misirning barlik but-ilahlırining üstidin həküm qikirimən; Mən Pərwədigar igardurmən..¹³ Xu qurbanlikning keni silər olturoqan ʻeylərdə silərgə nijat bəlgisi bolidu; bu kanlarni kərginimdə silərgə etüp turimən. Xuning bilən Misir zeminini uroqinimdə halakət elip kelidoqan waba-apət silərgə təgməydu..

Petir nan heyti

¹⁴ Bu kün silərgə hatirə kün bolsun; uni Pərwədigarning heyti süpitidə ʻetküzüp təbriklənglar; ʻəbədiy bəlgilimə süpitidə nəsilidin-nəsilgə mənggü ʻetküzünglar..¹⁵ Yəttə kün petir nan yənglar; birinqi küni ʻeyünglardin barlik hemirturuqlarni yok kilinglar; qünki kimki birinqi kündin tartip yəttinqi künigiqə bolduruloqan nan yesə, xu kixi Israil qataridin üzup taxlinidu..¹⁶ Birinqi küni silər muqəddəs ibadət soruni tüzünglar; yəttinqi künimu həm xundak bir muqəddəs ibadət soruni ʻetküzülsun. Bu ikki kün iqidə heqqandak ix-əmgək kīlinmisun; pəkət hər kixining yəydiqini təyyar laxka munasiwətlik ixlarnila kīlsanglar bolidu..¹⁷ Mən dəl xu küni siləni koxun-koxun boyiqə Misir zeminidin qikaroqinim üqün silər petir nan heyтини ʻetküzünglar; xu künni nəsilidin-nəsilgə ʻəbədiy bəlgilimə süpitidə heyti küni kīlip bekitinglar..¹⁸ Birinqi ayning on tetingi küni, kəqkurundin tartip xu ayning yigirmə birin-qi küni kəqkurunoqiqə, petir nan yənglar..¹⁹ Yəttə kün iqidə ʻeyliringlarda heq hemirturuq bolmisun; qünki musapir bolsun, zeminda tuquloqan bolsun, kimki bolduruloqan nərsiləni

12:5 Law. 1:3; 22:21; Mal. 1:8; 1Pet. 1:19

12:6 «gugum» — ibraniy tilida «ikki kəq arilikida» degən səz bilən ipadilinidu — demək, kün petiwatkan qaojdin karangoqu qüxküqə bologan ariliktki waqit. «Birinqi kəq» kəqkurun yaki kün petix, «ikkinqi kəq» keqini kərsətsə kerək.

—Israilda ixlitilgan kalendar boyiqə yengi kün kəq kirixi bilən baxlinidu. Xunga xu keqə bilən birinqi ayning on bəxinqi küni baxlinidu.

12:8 Qel. 9:11; 1Kor. 5:8

12:11 «U bolsa Pərwədigarning «etüp ketix» kəzīsīdur» — ibraniy tilida «Bu Pərwədigarning «pasha»sidur». Ibraniy tilida «pasha» yaki «pesah» «etüp ketix» degən ukumni bildüridu. «Etüp ketix» degənniing muxu yərdə nemini kərsətkini toqrisida 13-ayət wə izahatini kəring.

12:12 «Misirning barlik ilahlırining üstidin həküm kīlimən» — bu muhim ix toqiruluk «koxumqə səz»imizni kəring. Misirliklarning 80din kəp ilahlıri bar idi.

12:13 «silərgə etüp turimən» — yaki «silərdin etüp ketimən» degən səzlər toqiruluk ikki hil pikir bar: — (1) Pərwədigarning «etüp ketix»i uning Israilarni jazalimay ʻeyigə kirməy «etüp ketixi», (2) Pərwədigar ʻəwətkən «halak pərixstis» (23-ayət wə «Zab.» 78:49ni kəring) Israilarning ʻeylirigə yetip kəlgəndə Pərwədigar ʻƏzi ularning ʻeylirining ixikining aldioqə «etüp turux»i bilən halak pərixstisining yolini tosup, muhapizət kīlip saq kəlduruxini kərsitixi mumkin. Biz ikkinqi pikirgə kayil bolduk («Yəx.» 31:5ni wə izahatinimu kəring).

12:14 Mis. 5:1

12:16 «ibadət soruni» — muxu yərdiki «sorun» degən səz «sorunoqə qakiriliş» degənni bildüridu. Nəgə qakirilidu? Muqəddəs Kitabta adəttə takitlinidoqan ix həlkning jəm boluxi ʻəməs, bəlkı «Hudanin yenioqə yioqilixka qakirilix»tin ibarət bolidu. Lekin muxu yərdə, bolupmu qəl-bayawandin etüp səpər kīloqan waqtda, pütükül jamaət «muqəddəs qedir»ning aldioqə yioqilixi mumkin, wə keyin Paləstin zeminida turoqanda, ʻərkəklər bu ʻəmr boyiqə hər yili «muqəddəs qedir»oqə, andin muqəddəs ibadəthanioqə yioqilidoqan bolidu («Qan.» 16:16).

12:18 Law. 23:5; Qel. 28:16

«Misirdin qiqix»

yese x u xixi Israil jamaitidin üzüp taxlinidu...²⁰ Silər heqkandak bolduruloğan nərsini yeməy, kəyərdila tursanglar, petir nan yənglar...

Tunji «ötüp ketix heyti», yəni «pasha heyti»

²¹ Musa Israilning barlik aqsakallirini qakirip ularoşa: — Berip hərbinglarning ailisi boyiqə özünqlaroşa bir kəzini tartip qikirip pasha kəzisini soyunglar...²² Andin bir tutam zupa elip uni qaqidiki kənoşa qilap, qaqidiki kanni ixikning bexi wə ikki kexikigə sürkənglar. Silərdin ətigəngiqə heqkim əyining ixikidin kət'iy qikmisun...²³ Qünki Pərwərdigar misirliklarni urup həlak kilix üqün, zeminni kezip ətidu; U ixikning bexi wə ikki kexikidiki kanni kərgəndə, Pərwərdigar həlak kəloquqining əyliringlaroşa kirip siləni uruxidin tosux üqün muhəpizət kilip ixikning aldioşa ötup turidu...

²⁴ Bu rəsim-kəidini özünqlar wə baliliringlar üqün əbədiy bir bəlgilimə süpitidə tutunglar...

²⁵ Silər Pərwərdigar Əz wədisi boyiqə silərgə beridioğan zeminə kirgininglarda bu heyklik ibadətini tutunglar. ²⁶ Baliliringlar silərdin: «bu ibaditlinglarning mənisi nemə?» — dəp sorisa...

²⁷ silər: «Bu misirliklarni uroşnida, Misirda Israillarning əylirining aldioşa ötup turup, bizning əydikilirimizni kətkəzoğan Pərwərdigaroşa boləğan «ötüp ketix» kurbanliki bolidu» — dənglar. Xuni angliqanda, həlkə engixip Hudaşa səjdə kildi.

²⁸ Andin Israillar kəytip berip, Pərwərdigar dəl Musa bilən Hərunəşa əmr kəloğandək ix kərdi...

Tunji tuoquloğan ərkəklərninğ öltüröluxi

²⁹ Wə xundak boldiki, yerim keqə boləqanda, Pərwərdigar Pirəwnning təhtidə olturuwatқан tunjisidin tartip zindanda yetiwatқан məhbusning tunjisiqə, Misir zeminidiki tunji oşullarning həmmisini urup öltürdi, xundakla u həywanatlarning tunji tuoquloğanliriningmu həmmisini öltürdi...³⁰ Adəm əlmigən birmu əy kəlmioşaqqa, x u keqisi Pirəwnning əzi, uning barlik əməldarlırı wə barlik misirliklər keqidə ornidin kəpti; Misir zeminida intayin kəttik pəryad kətürildi...³¹ Pirəwn keqidə Musa bilən Hərunni qakirtip: — Turunglar, silər wə Israillar bilən billə mening həlkimning arisidin qikip kətinglar; eytkininglardək berip, Pərwərdigaroşa ibadət kilinglar! ³² Silərninğ degininglar boyiqə kəy, əqə, kala padilirinimu elip kətinglar; mən üqünmu bəht-bərikət tilənglar, — dedi...³³ Misirlik pəkrəlmur «həmmimiz öləp kətküdəkmiz» deyixip, həlkəni zemindin tez qikiriwətx üqün ularni kətxkə aldıratı. ³⁴ Həlkə tehi bolmioğan hemirlirini elip, uni təngnilərgə selip, kiyim-keqəkliri bilən yəgəp, mürilirigə elip kətürüp mengixti. ³⁵ Israillar Musaning tapilişini boyiqə kilip, misirliklərdin kümüş buyumlar, altun

12:19 «Israil jamaitidin üzüp taxlinidu» — «əz həlkədin üzüp taxlinidu» yaki «jamaətin üzüp taxlinidu» degənninğ mundak birnəqqə qüxəngisi boluxi mumkin: (1) Pərwərdigar Əzi uni öltüridu; (2) jamaət uni öltürüxi kərak; (3) jamaət uni ibadət sorunliridin həydiwətxi yaki pütkül jəmiyəti uni paliwətxi kərak; (4) uningdin heq nəsil kəldurulmaydu. Bizningə bəxka ayəttə enik buyruk kərsitilmigəqqa, birinçi qüxəngə (Huda Əzi x u adəmni dunyadin kətküzidu) toqra boluxi mumkin, dəp kərayimiz.

12:20 Kə. 16:3

12:21 «pasha» — yəni «ötüp ketix heyti».

12:21 İbr. 11:28

12:22 «zupa» — zupa birhil əsümlük; bəxka bir ismi «ləpəkgül».

12:23 «həlak kəloquqı» — bəlkim birhil pərixtni kərsətsə kərak («Zəb.» 78:49ni kəring). «ötüp turux» — «ötüp turux» yaki «ötüp ketix» degənninğ mənisi toqırluq 12:13tiki izahətni kəring.

12:23 İbr. 11:28

12:24 «abu rəsim-kəidə» — Hudaning keyinki əmrliri boyiqə, «ötüp ketix heyti»-də (1) hər bir ailininğ bir kəzini kurbanlik kilişi; (2) uning gəxni keqidə yeyişi; (3) bu gəxni petir nan wə aqqik kəktatlar bilən billə yeyixi kətarliklər tələp kəlinidu («Qəl.» 9:1-14, «Kə.ən.» 16:1-8ni kəring).

12:26 Yə. 4:6

12:28 İbr. 11:28

12:29 Zəb. 78:51; 105:36; 135:8; 136:10

12:30 Zəb. 105:36,38

«Misirdin qikix»

buyumlar wə kiyim-keqəklərni sorap elixti.³⁶ Pərwərdigar həlkni misirliklarning kəz aldida iltipət tapkuzojini üçün misirliklər ularning əzlidiridin soriojanlirini bərdi; xundək qilip Israillar misirliklərdin ojanymətlərni elip kətti.

Israillarning Misirdin qikix ketixi

³⁷ Xuning bilən Israillar balilarni hesabkə almiqanda altə yüz mingqə ərkək bolup, Ramsəstin qikip, Sukkot xəhorigiqə piyadə mangdi.³⁸ Ular bilən billə qong bir top xaloqut həlkmu ularqə koxulup mangdi, yənə nurojun qarwilar, kəpligən kala-koy padiliri bilən billə qikti.

³⁹ Misirdin alojaq qikқан hemirdin ular petir nan-toқаqlarni ətti; qunki ular Misirdə birdəmyerim dəm turoquzulmay həydəlgini üçün hemir bolmiojanidi; ular əzliri üçün yeməklilik təyyarliwelixkimi ülgürəlmigənidi.

⁴⁰ Israillarning Misirdə turojan waқti jəmiy tət yüz ottuz yil boldi.⁴¹ Xundək boldiki, xu tət yüz ottuz yil toxқanda, dəl xu künidə Pərwərdigarning barlik qoxunliri Misir zeminidin qikip kətti.

⁴² Xu küni keqidə ular Misir zeminidin qikiriloқini üçün, xu keqini ular Pərwədigarning keqisi dəp tutuxi kerək; xu keqini barlik Israillar əwladtin əwladkigə Pərwədigaroqə atap tutup, tünixi kerək.

Ətүp ketix heytinging kaidə-tüzümliri

⁴³ Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqə mundaқ degənidi: — Pasha qozisi toqrisidiki bəlgilimə xu bolsunki: — Həqқandaқ yat əllik adəm uningdin yemisun.⁴⁴ Ləkin hərkinming puloqə setiwaloqan quli bolsa, u hətnə kılinsun, andin uningdin yesun.

⁴⁵ Əmma öyüqlərdə waқitlik turuwatқан musapir yaki mədikar buningdin yesə bolmaydu.

⁴⁶ Gəxni baxқа bir öygə elip qikmioqin; birlə öydə yeyilsun; qozining həqbir səngiki sundurulmisun.

⁴⁷ Pütkül İsraıl jamaiti bu heytni ötküzsun.

⁴⁸ Əgər sening bilən birgə turoqan musapir bolsa, Pərwədigaroqə atap pasha heytni ötküzməqki bolsa, undaқta aldi bilən barlik ərkəkliri hətnə kılinsun; andin kelip heytni ötküzsun. U zemin-də tuquloqan kixidəқ sanalsun. Ləkin həqbir hətnisiz adəm uningdin yemisun.⁴⁹ Zeminda tuquloqan kixi həm aranglarda turoqan musapir üçün ohxax қанun-bəlgilimə bolsun.

⁵⁰ Xuning bilən Israillarning həmmisi dəl Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqə buyruoqandəқ xu ixlarni ada kildi.⁵¹ Xu künning əzidə Pərwərdigar Israillarni qoxun-qoxun boyiqə Misir zeminidin qikardi.

Tunji tuquloqanni Hudaqə atax

13¹ Pərwərdigar Musoqə:² — Israillar arisida baliyatқuning barlik tunji ərkək mewisini, məyli u insanning yaki həywaning bolsun, Manga atap muқəddəs қилоqin; u Manga mənəuptur, degənidi.

³ Musa həlқkə mundaқ dedi: — Silər Misirdin ibarət «қulluқ makani»din qikқан bu künni yad etinglar; qunki Pərwərdigar silərni bu yərdin қudrətlilik қoli bilən qikardi. Buning üçün həq bolduruloqan nərsə yeyilmisun.

12:35 Mis. 3:21; 11:2; Zəb. 105:37

12:38 «xaloqut həlk» — keyinki wəқələrdin (məsilən, «Qel.» 11:4 қатарlıqlar) қarioqanda, Israillardin baxқа birnəqqə millətlərdin boloqan bir түrküm kixilərnı kərsətsə kerək.

12:40 Yar. 15:13; Ros. 7:6; Gal. 3:17

12:46 Qel. 9:12; Yh. 19:36

13:2 Mis. 22:29; 34:19; Law. 27:26; Qel. 3:13; 8:17; Luқа 2:23

«Misirdin qikix»

⁴ Abib eyining bugünkü küni yoloja qikқан küni...⁵ Əmdi Pərwərdigar sanga berixkə ata-bowiliringoja kəsəm kilojan, süt bilən həsəl ekip turidiojan zeminoja, yəni Qanaaniy, Hittiy, Amoriy, Hiwiy wə Yəbusiylarning zeminoja seni elip baroqinida muxu Abib eyida xu ibadətini tutqin. ⁶ Yəttə küngiqə petir nan yənglar; yəttinqi künidə Pərwərdigaroja alahidə atiojan heyət ötküzilsun. ⁷ Yəttə kün iqidə petir nan yeyilsun; silərninq aranglarda həqkəndə boldurulojan nan tepilmisun wə ya qəgriliring iqidə həq hemirturuqmu kərunmisun. ⁸ Xu küni sən öz oqlungoja: «Misirdin qikqinimda Pərwərdigarning manga kərsətkən iltipatini yad kilip təxəkkur bildürüx üqün, bu heyətni ötküzimən», dəp quxəndürgin.

⁹ Pərwərdigarning kanun-təlimining həmixə aqlingdin quxməsliki üqün, bu bəlgilimini kolungoja bəlgə kilip seliwal, pexanənggə kəxkidək əslətmə kilip ornitiwal; qünki Pərwərdigar seni kudrətlik kəli bilən Misirdin qikardı. ¹⁰ Əmdi bu bəlgilimini yilmu-yil bəkitilgən wəktida tutqin.

¹¹ Pərwərdigar sən bilən ata-bowiliringoja kilojan kəsimi boyiqə seni Qanaaniylarning zeminoja elip berip, uni sanga təkdım kiloqandın keyin, xundək kilixing kərək: — ¹² barliq baliyatquning tunji mewisini Pərwərdigaroja atap sunisən; xundəklə qarpay melingning həmmə tunji ərkəklirimu Pərwərdigaroja mənəsup bolsun...¹³ Əmma exəklərninq həmmə tunjilirining ornioja birdin kəza bərgin. Əgər uninq ornioja birmərsə bərmisəng, uninq boynini sunduruwətkin. Oqlulliringlar arisida barliq tunjilirining ornioja hərliq bədili təlxüxng kərək..

¹⁴ Keyinki künlərdə oqlung səndin: «buning mənsi nemidur», dəp sorisa, sən uninqoja jawab berip: «Pərwərdigar kudrətlik kəli bilən bizni Misirdin qikirip, «kulluq makani»din azad kildi.

¹⁵ Xundək boldiki, Pirəwn boyni kattiklik kilip bizni koyup berixni rət kiloqinida, Pərwərdigar Misir zeminidiki barliq tunji tuqulojanlarni, insanning bolsun, malning bolsun, həmmisini urup öltürdi; buning üqün mən malning baliyatqusuninq tunji mewisini, yəni həmmə tunji tuqulojan ərkəklirini Pərwərdigaroja atap kurbanlik kilip sunimən wə oqlullirimning hərbi tunjiliri üqün hərliq bədili tələp bərimən», dəp eytkin. ¹⁶ Bu bəlgilimini kolungoja əslətmə-bəlgə kilip seliwal, pexanənggə kəxkidək əslətmə kilip ornitiwal, qünki Pərwərdigar kudrətlik kəli bilən bizni Misirdin qikardı» — degin..

Bulut tüwrüki wə ot tüwrüki

¹⁷ Əmma Pirəwn həlkni ketixkə koyoqandın keyin, Filistiylərninq zeminidiki yol yəqin bolsimu, Huda ularni xu yol bilən baxlimidi; qünki u: «həlkim jənggə uqrap kəlsa, kərkup puxayman kilip, Misiroja yenip ketixi mumkin» dəp oylioqanidi. ¹⁸ Xu səwəbtin Huda həlkni aylandurup, Kizil Dengiz tərəptiki qəlninq yoli bilən baxlap mangdi. Xundək kilip Israilar Misirdin qikqinida, kəralinip jənggə təyyar bolup tərtp bilən mangdi.

¹⁹ Musa Yüsüpning səngəklirininimu billə eliwaldi; qünki Yüsüp əslidə Israilning oqlulliri bolojan kərinədxilirini: «Huda qəqum silərnini yəqlap həlinglərdin həwər alidu; xu qəqda silər məninq səngəklirimni muxu yərdin billə elip kətinglar» dəp kəsəm kilduroqanidi...

13:4 «Abib eyi» — Israilning kalendari boyiqə yilning birinqi eyidur, ibraniylar ixlətkən kalendar boyiqə, bəzi yillirida Mart eyida, bəzi yillirida Aprilə baxlinidu (12:2ni kərug). «Abib» degənninq mənsi: «biu urux», «əsüp qikix»tur.

13:4 Mis. 23:15

13:12 «... Həmmə tunji ərkəklirimu Pərwərdigarja mənəsup bolsun» — Pərwərdigar Misirdə barliq tunjilarni ölümədin kətkuzojan bolup, ularning həmmisi «ölümədin tiriləndək» uninqoja mənəsup idi. Əmma (insan bolsun, mal bolsun) tunji tuqulojanlar bolsa pütkül ailigə wəkillik kilətti.

13:12 Mis. 22:30; 34:19; Law. 27:26; Qel. 8:17; Əz. 44:30

13:13 «exəklərninq həmmə tunjilirining ornioja birdin kəza bərgin...» — omumən eytkənda, uləqlarni kurbanlik kilixkə bolmaytti; pəqət koy, kala, oqlak wə kəptər katarliklərlə bolətti. Yənə kəlip, uləqlarning ornioja koylarni kurbanlik kilixkə ruhsət bərilixida uləqlarning iktisadiy kimmitining yukirilik nəzərgə eliojan.

13:16 Mis. 13:9; Kan. 6:8; Pənd. 3:3

13:19 «...yəqlap həlinglərdin həwər alidu» — bu ibraniy tilida pəqət «yəqlap» degən birlə səz bilən ipadilididu.

13:19 Yar. 50:25; Yə. 24:32

«Misirdin qiqix»

²⁰ Andin ular Sukkottin qiqip, qelning qetidiki Etam degən yərdə qediririni tikti. ²¹ Əmdi Pərwərdigar ularoşa yol kərsitixkə kündüzi bir bulut tüwrükidə, keqisi yorukluk berixkə ot tüwrükidə bolup ularning aldida yürətti. Xuning bilən ular keqə-kündüz yol yürələytti. ²² Bulut tüwrüki kündüzi, ot tüwrüki keqisi həlktin ayrılmaq, aldida yürətti.

Israillarning Qizil Dengizdin ötuxi

14 ¹ Pərwərdigar Musaşa: ² — Sən Israillaroşa: «Silər burulup Migdol bilən dengizning arilikidiki Pi-Həhirotning aldioşa berip qedir tikinglar; Baal-Zefonning udulidiki dengizning boyida qedir tikinglar», degin. ³ Xuning bilən Pirəwn: «Israillar zeminda ezip qaldi, qelning iqidə qamiliş qaldi» dəp oylaydu; ⁴ Israillarni qoqlisun dəp Mən Pirəwnning kənglini kattik kilimən; xundak qilip, Mən Pirəwn wə uning pütkül qoxunlari arqilik Öz uluqluqumni ayan qilimən; wə misirliklar Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidu, — dedi.

Israillar Hudaning sözi boyiqə qildi..

⁵ «U həlk qeqip kətti» dəp Misirning padixahioşa həwər beriliwidi, Pirəwn bilən əməldarliri həlk toqrisidiki qararidin yenip: «Israillarni kulluktin qoyuwətkinimiz, bu zadi nemə qiloqinimiz?!» — deyixti.

⁶ Pirəwn dərhal jəng hərwisini qoxturup, öz həlkini baxlap yoloşa qikti. ⁷ U yənə altə yüz hillanoşan jəng hərwisi, xundakla Misirdiki barlik jəng hərwilirini yiqdurup, ularning hərberigə ləxkər baxliklirini olturoşuzup elip mangdi. ⁸ Pərwərdigar Misirning padixahi Pirəwnning kənglini kattik qiloqini üqün, u Israillarni qoqlidi. Bu qaqda Israillar qollirini egiz kətürüxkən halda Misirdin qiqip boləqanidi..

⁹ Misirliklarning həmmisi yəni Pirəwnning barlik atliri bilən jəng hərwiliri, atlik ləxkərliri bilən pütkül qoxuni ularni qoqlap, Israillar dengiz boyioşa qedir tikkən jayda, yəni Pi-Həhirotning yenida, Baal-Zefonning udulida ularoşa yetixti. ¹⁰ Pirəwn yeqinlaxkanda, Israillar bexini kətürüp kariwidi, mana, misirliklar ularning arqisidin yürüx qilip qoqlap keliwatatti! Xuni kərgəndə Israillar tolimu qorquxup, Pərwərdigar oşa nida-pəryad kətürdi. ¹¹ Ular Musaşa: — Misirda gərstan tepilmasmidi, sən bizni qəldə əlsun dəp muxu yərgə elip kəldingəşu?! Bizni Misirdin elip qiqip, bizgə mundak qiloqining nemisi?! ¹² Misirda turoşan waqtimizda biz sanga: «Bizni misirliklarning kullukida boluximiz oşa qoyəşin, biz bilən karing bolmisun» dəp eytmioşanmiduk? Misirliklarning kullukida boləqinimiz qəlgə kelip əlginimizdin əwzəl bolatti! — dedi..

¹³ Buning bilən Musa həlkə: — Qorqmay, tik turunglar, Pərwərdigarning bəgün silərgə yürüzidioşan nijatini kərsilər; qünki silər bəgün kərgən misirliklarni ikkinqi kərməysilər.

¹⁴ Pərwərdigar silər üqün jəng qilidu, lekin silər bolsanglar jim tursanglarla boldi, dedi.

¹⁵ Andin Pərwərdigar Musaşa: — Nemixkə sən Manga pəryad kətürisən? Israillaroşa: «Aldioşa menginglar» dəp buyruşin. ¹⁶ Lekin sən hasangni kətürüp qolungni dengizoşa uzitip, uni ikkigə bəlgini; xundakta, Israillar dengizning otturisdin kuruk yər bilən ötüp ketidu..

¹⁷ Mana, Mən ularni qoqlisun dəp misirliklarning kəngüllirini kattik qilimən, xuning bilən Mən Pirəwn wə uning pütkül qoxuni, jəng hərwiliri wə atlikliri arqilik Öz uluqluqumni ayan qilimən.

¹⁸ Xundak qilip, Mən Pirəwn wə uning jəng hərwiliri wə atlikliri arqilik Öz uluqluqimni ayan qiloqinimda, misirliklar Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidu, dedi.

14:2 «dengiz» — «Qizil Dengiz»ni kərsitidu. Həritini kəring.

14:2 Qəl. 33:7

14:4 Mis. 4:21; 10:20

14:8 «qollirini egiz kətürüxkən halda» — huxallik, mərdanilik bilən, demək.

14:9 Yə. 24:6

14:12 Mis. 6:9

14:16 «ötüp ketidu» — bu ikkinqi «ötüp ketix»tur. «ötüp ketix heyti»da aldinqi wə bu «ötüp ketix» əslinidu (12:13, 23nimu kəring).

«Misirdin qikix»

¹⁹ Israilning qoxunining aldida yürüwatқан Hudaning Pərixtsisi əmdi ularning kəynigə ətти; xuningdək ularning aldida mangojan bulut tüwrükimu ularning kəynigə yətkilip,–

²⁰ misirliklarning qedirgahı bilən Israilning qedirgahining arilikida tohtidi; bu bulut bir tərəptə karangojuluk quxürüp, yənə bir tərəptə keqini yorutti. Buning bilən pütün bir keqə bir qoxun yənə bir qoxunoja yekin keləlmidi..

²¹ Musa kolini dengizning üstigə uzatti; Pərwərdigar pütün keqə xərktin küqlük bir xamal qikirip, dengizning süyini kəynigə yandurdi; U suni yandurup dengizni kuruq yər kildi, sular ikkigə bəlündi..²² Xu tərıkidə Israillar dengizning otturisdiki kuruq yərdin mengip, ətüp kətti; sular bolsa ularning ong wə sol yenida kətürülüp tamdək turatti..²³ Əmma misirliklar ularni kooqlap keliwatatti — Pirəwnning barlık atliri, jəng hərwiliri wə atlik ləxkərliri ularning kəynidin dengizning otturisiqıqə kəldi. ²⁴ Tang atkanda xundak boldiki, Pərwərdigar ot bilən bulut tüwrükidə turup misirliklarning qoxunoja kəridi wə misirliklarning qoxunoja parakəndiqilik quxürdi. ²⁵ U ularning hərwilirining qaklırini patkuzup, həydəp mengixini müxkül kildi. Misirliklar: — Yürünglar, Israilning aldidin qaayli, qünki Pərwərdigar ular üqün misirliklaroja karxi jəng kiliwatidu, — deyixti..

²⁶ Pərwərdigar Musoja: — Sular yenip misirliklarning üstigə, ularning jəng hərwilirining üstigə wə atliklirining üstigə ekip berip, ularni qəktürüwətsun dəp kolungni dengizning üstigə uzatqin, — dedi.

²⁷ Musa kolini dengizning üstigə uzitiwidi, tang atkanda dengizning süyi yənə əsliy həlitigə yenip kəldi. Qeqiwatқан misirliklar ekinoja karxi yügürüxti, Pərwərdigar ularni dengizning otturisdida mollaak atkuzdi. ²⁸ Su əsligə yenip kelip, jəng hərwiliri bilən atliklarni, yəni Israillarning arkidin kooqlap dengizoja kirgən Pirəwnning pütkül qoxunini oərək kiliwətti; ulardin birimu sak kəlmidi..²⁹ Lekin Israillar dengizning otturisdiki kuruq yər bilən mengip ətüp kətti; sular ularning ong wə sol yenida kətürülüp tamdək turatti..³⁰ Xu tərıkidə Pərwərdigar u küni Israillarni misirliklarning kolidin kütquzdi; Israillar misirliklarning dengizning boyida əlük yatqinini kərđi. ³¹ Israil həlki Pərwərdigarning misirliklaroja ixlətkən zor qüdritini kərüp, Pərwərdigardin kərkti; ular Pərwədigaroja wə uning kuli Musoja ixəndi.

Musaning Hudaoja mədhiyə oxuxi

15¹ Xu qaojda Musa bilən Israillar Pərwədigaroja mədhiyə okup munu küyni eytti: —

«Mən Pərwədigarni mədhiyələp küy eytay,

Qünki U karamət uluqlukini kərsətti;

U at wə mingüqini dengizoja taxliwətti..

² Mening küqüm həm mening küyüm Yəh Əzidur;

U mənə nijat boldi;

U mening Təngrimdur, mən Uni uluqlaymən;

14:19 «Hudaning Pərixtsisi» — bu zat toqruluk 3:2 wə uning izahatini kərüng.

14:20 «bu bulut bir tərəptə karangojuluk quxürüp...» — xu wəkit ayning otturisi boləjaqqa, adəttə ayding bolatti.

14:21 Yə. 4:23; Zəb. 78:13; 106:9; 114:1-7

14:22 «ətüp kətti» — Yəhudiylar «ətüp ketix» həytini təbrikligəndə, muxu Kizil Dengizdin «ətüp ketix»nimu əsləp təbrikləydu.

14:22 1Kor. 10:1; İbr. 11:29

14:25 «u ularning hərwilirining qaklırini patkuzup,...» — baxqa birnəqqə hil tərjimilirimu uqrixı mumkin.

14:28 Zəb. 78:53; 106:11

14:29 Zəb. 77:19

15:1 «U karamət uluqlukini kərsətti» — yəki «U xanlıq qəlibə kuqti».

15:1 Zəb. 106:12

«Misirdin qikix»

U mening atamning Hudasidur, mən Uni aliy dəp mədhiyləymən...

³ Pərwərdigar jəngqidur,
Yəhwəh Uning namidur..

⁴ Pirəwnning jəng hərwilirini həm qoxunlirini dengizə taxliwətti;
Uning aliy ləxkər baxlikliri Kizil Dengizda qərək qilindi.

⁵ Qongkur sular ularni kəmwətti,
Ular huddi taxtək dengiz tegigə qəküp kətti..

⁶ Sening ong qolung, əy Pərwərdigar,
Kudriti bilən xan-xərəp tapti;
Sening ong qolung, əy Pərwərdigar,
Düxmənni kukum-talkan qiliwətti..

⁷ Əz uluqlukungning həywisi bilən əzünggə qarxi qikqanlarni nabut qilding,
Sən otluq qəzipingni əwəting,
U samanni keydürgən ottək ularni yutuwətti.

⁸ Dimiojningning nəpisi bilən sular dəng bolup ərlidi,
Juxkunliqan dolkunlar dəng kəbi tik turdi,
Dengizning otturisidiki qongkur sular qaturup qoyuldi..

⁹ Düxmən dedi: «Mən ularni qoqlaymən, yetiximən, olja elip üləxtürimən,
Ulardin dərdimni qikirimən,
Qiliqimni suqurup, əz qolum bilən ularni nabut qilimən».

¹⁰ Ləkin Sən nəpising bilən püwlding,
Dengiz ularni kəmwətti;
Ular juxkunluk sularda qoqluxundək qəküp kətti..

¹¹ İlahlarning arisida, əy Pərwərdigar,
Kim Sening təngdixing bolsun?
Pak-mukəddəslək iqidə Əz həywitingni kərsitidioqan,
Həmd-mədhiyələr arisida dəhəxtlik turidioqan,
Məjizə-karamət yaritidioqan,
Səndək kim bolsun?

¹² Sən ong qolungni uzitixing bilən,
Yər-zemin ularni yutuwətti.

¹³ Ləkin Əzünggə həmjəmət qilip qutkuzoqan qowmni rəhimdillikəng bilən baxlap qikting;
Sən ularni Əz mukəddəs makanioqə kudriting bilən hədayət qilip yetəkliding..

¹⁴ Yat həklər buni anglap, titrixip kətti;
Filistiyədə turuwatqanlarni toloqəttək azab tutti.

¹⁵ Andin Edomning əmiriləri dəkkə-dükkigə qüxti;
Moabning palwanlirini bolsa, rasa titrək basti;

15:2 «Yəh» —Muxu təjrimidə biz Hudaning «Yəhwəh» yəki «Yəhowah» dəgən namini «Pərwərdigar» dəp təjrimə qilduk.
«Yəh» bolsa «Yəhwəh» dəgən bu ismining kişkartiloqan xəklidur.

15:2 Zəb. 18:2; Zəb. 118:14; Yəx. 12:2

15:3 «Yəhwəh» —Muxu təjrimidə biz Hudaning «Yəhwəh» yəki «jəhowah» dəgən namini adəttə «Pərwərdigar» dəp təjrimə qilduk. Məni «Əzəldin Bolocuqi». 3:13-14 wə izahatni kəring.

15:5 Nəh. 9:11

15:6 Zəb. 118:15,16

15:8 «Dimiojningning nəpisi bilən» — yəki «kəhringning rohi bilən».

15:8 Yəx. 63:12,13; Həb. 3:10

15:10 Zəb. 74:13; 106:11

15:13 «həmjəmət qilip qutkuzoqan» — muxu ibarə ibraniy tilida «daal» dəgən bir peil bilənla ipadilidur. Bu peil toqruluk «Təbirlər» wə «Ayup» 19:25 wə izahatinimu kəring. «Əz mukəddəs makanioqə» — ibraniy tilida «Əz mukəddəsləkningning makanioqə».

«Misirdin qiqix»

Kanaan zeminidkilarning yuriki su bolup aqti;

¹⁶ Qorqunq wə dəhxət ularni basti;

Bilikingning həywiti bilən ular huddi taxtək midirliyalmay qaldi;

Həlking ötüp kətküqə, i Pərwərdigar,

Özüng rənə tələp hər kılojan həlking ötüp boləquqə...

¹⁷ Ular ni baxlap kirip,

Öz mirasing boləjan taqda kəqəttək tikisən,

Öz makaning kılojan jayoqa, i Pərwərdigar,

Öz kolliring təyyarlıoan muqəddəs jayoqa, i Rəb, ular ni elip barisən.

¹⁸ Pərwərdigar əbədil'əbədgıqə padıxaq bolup həküm sürıdu!

¹⁹ Qünki Pirəwnning atliri,

Jəng hərwiliri atlikliri bilən billə dengizə kirip boldi;

Pərwərdigar dengizning sulirini ularning üstigə yandurdi,

Lekin Israillar bolsa dengizning otturısıdın kuruq yərdin mengip ötüp kətti»..

²⁰ Andin Hərunning hədisi pəyoqəmbər Məryəm kıloja dapni aldi, barlıq kız-ayallarmu kıloja dap elip, ussul oynixip uningə əgəxti..

²¹ Məryəm ularəja jawabən mundak küyni okudi: —

«Pərwərdigarni mədhıyıləp küy eytinglar,

Qünki U zor uluqlukini kərsətti;

U at wə mingüqini dengizə taxlıwətti!»..

Huda həlkni sinaydu — Marahtiki aqqıq su

²² Andin Musa Israillarni Kızıl Dengizdin baxlap, Xur qəligə elip bardi. Ular uda üç kün qəldə yürüp, su tapalmıdı. ²³ Andin ular Maraħqa yetip kəldi; lekin u yərnıng süyi aqqıq bolup, süyini iqlili bolmaytti; xunga u jayning namı «Maraħ» dəp qoyuləjan. ²⁴ U wəqıtta halayık: — Biz nemə iqimiz? — dəp Musadin aqrınip qotuldaxkıli turdi.

²⁵ U Pərwərdigarəja pəryad kətürdi; Pərwərdigar uningəja bir dərəhni kərsətti; u dərəh yəoıqını elip, suəja taxlıwıdı, su tatlık suəja aylandı. U yərdə Pərwərdigar ularəja həküm-bəlgilimə bekitip, ular ni sinap, mundak dedi: — ²⁶ «Əgər silər kəngül qoyup Hudayinglar Pərwərdigarning səzini anglap, Uning nəziridə durus boləjanni kılip, əmrlirigə kulak selip, barlıq həkümılrini tutsanglar, undakta, Mən misirliklarınıng üstigə saləjan kesəllərdin heqbirini üstınggə salmaymən; qünki Mənki silərgə xıpalık bərgüqi Pərwərdigardurmən»..

²⁷ Andin ular Eliməja yetip kəldi. Xu yərdə on ikki bulak bilən yətmix horma dərihi bar idi; ular xu yərdə sularning boyıda qədir tikti.

15:15 Kən. 2:4

15:16 «Özüng rənə tələp hər kılojan həlking» — bu ukum yukiriki 13-ayəttiki «Sən həmjəmət kılip kutkuzəjan... həlking» degən ukuməja yekındur. «... Özüng rənə tələp hər kılojan həlking ötüp boləquqə» — bu ayət bəxarət bolup: (1) Kanaandiki həlk wə Moabtki əhalilər Hudaanınıng həlkıning Misirdin qıkkınıni anglap uların intayın qorıkıdu («Yə.» 2:8-11ni kərüng); (2) keyinki künlərdə İsraıl Kanaan zeminini ıgiləxkə İordən dəryasıdın «ötıdu». Bu ix boləquqə heqkəndak baxka əl-mıllət ularning yolını tosuwalalmaydu (17-ayətni kərüng).

15:16 Kən. 2:25; 11:25; Yə. 2:9

15:19 «...kuruq yərdin mengip ötüp kətti» — bəzi təjrimilərdə Musanın bu xəiri 18-ayət bilən tohtaydu.

15:20 1Sam. 18:6

15:21 «U zor uluqlukini kərsətti» — yaki «U xanlıq qəlibə kuqti».

15:23 «Maraħ» — «aqqıq» degən mənıdä.

15:23 Qəl. 33:8

15:26 «Pərwərdigarning səzini» — ıbranıy tilidä «Pərwərdigarning awazını».

«Misirdin qıqix»

Israillarning «Misirdin qıqix»tiki səpəri — Misirdin Qanaanqıqə bolqan səpər



Manna bilən bədünə

16¹ Andin Israillarning pütkül jamaiti Elimdin yoloqa atlandi; Misir zeminidin qikip, ikkinqi eyining on bəxinqi künidə Elim bilən Sinayning otturisdiki Sin qeliga yetip kəldi.² Əmma Israillarning pütkül jamaiti qəldə Musa bilən Hərunning yaman gepini kiliپ oqotuldaxkili turdi.³ Israillar ularoqa: — Pərwərdigarning kəli bizni Misir yurtidila ɵltürɵwətkən bolsa bolmasmidil! Xu yərdə biz gəx kəynawatqan kəzanlarni qeridəp ɵlturup, toyojudək nan yemigənmidik? Lekin silər bu jamaətniң həmmisini aqlik bilən ɵltürməkqi bolup bizni bu qəlgə elip kəldinglar! — deyixti.⁴ Buning bilən Pərwərdigar Musaoqa: — Mana, Mən asmandin silərgə nan yaqdurimən; xuning bilən hək hək kün i qikip, bir künlik lazimlikini yiojiwalsun. Bu tərəkidə Mən ularning Mening kanun-əmririmdə mangidioqan-mangmaydioqanlikini sinaymən.⁵ Hər həptiң altiңqi kün i xundək boliduki, ular yiojiwəloqanlirini təyyarlisun; u baxka künlərdə erixidioqinidin bir həssə kəp bolidu, — dedi.⁶ Andin Musa bilən Hərun barliq Israillaroqa: — Bögün aħxam silərni Misir zeminidin elip qikkuqining Pərwərdigar ikenlikini bilisilər wə⁷ ətə silər Pərwərdigarning xan-xəripini kərisilər; qünki U silərning Uning yaman gepini kiliپ oqotuldaxkininglarni anglidi; bizgə kəlsək, silər yaman gepimizni kiliپ oqotuldioqudək biz kim iduk? — dedi.

16:1 Qel. 33:5-49

16:3 «Pərwərdigarning kəli bizni Misir yurtidila ɵltürɵwətkən bolsa bolmasmidil!...» — ularning kaħxaxliri tolimu orunsiz idi, əlwəttə. Qünki birinqidin, Israillarning Misirdin elip kəlgən qarwa malliri az əməs idi (12:38ni kɵrüng). Ikkinqidin, ular Misirdə kullukta boləqan qaqliridimu ular erixidioqan yeməklilər anqə kəp boləqan əməs idi («Qan.» 3:7, 8:1-3ni kɵrüng).

16:3 Qel. 11:4; 1Kor. 10:10

16:4 Zəb. 78:24; 105:40

16:5 «altiңqi kün» — bu jümə künidur. Xu küni Yəhudiylar yiojqan «manna»din ikki künlik tamakni təyyarliwəlix i kərək idi. Qünki ətisi, yəni yəttiңqi kün i xabat küni («dəm elix küni») idi.

⁸ Musa yənə: Pərwərdigar бүгүн аһхам silərgə yegili gəx берip, ətə ətigəndə toyojudək nan bərgəndə buni bilisilər; qünki Pərwərdigar silər Uning yaman gepini kiliп oqotuldiqininglarni anglidi. Əmdi biz nemə iduk? Silərning oqotuldaхқininglar bizlərgə karitiloqan əməs, bəlki Pərwərdigarəqə karitiloqandur, — dedi.

⁹ Andin Musa Hərunə: — Sən Israillarning pütkül jamaitigə: «Pərwərdigarning aldiəqə kelinglar; qünki U yaman gəp bilən oqotuldaхқininglarni anglidi», dəp eytkin, — dedi.¹⁰ Xundak boldiki, Hərun Israillarning pütkül jamaitigə səzləp turoqinida, ular qəl tərəpkə kəriwidi, mana, Pərwərdigarning julasi bulutta ayan boldi.¹¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musəqə mundaх dedi: —
¹² — Mən Israillarning yaman gəp kiliп oqotuldaхқinini anglidim; əmdi ularəqə: «Gugumda silər gəx yəysilər wə ətigəndə nandin toyunisilər, xuning bilən silər Mening Pərwərdigar Hudayinglar ikənlikimni bilip yetisilər» — dəp eytkin, dedi...

¹³ Kəqkürunda xundak boldiki, bəduñilər uqup kelip, qedirgahni kəlap kətti; ətisi ətigəndə, qedirgahning ətrapidiki yərlərgə xəbnəm qüxkənidi.¹⁴ Ətrapta yatқан xəbnəm kətürülüp kətkəndin keyin, mana, qəllükning yər yüzidə kīrawdək nepiz, kiqik-kīqik yumilak nərsilər turatti.¹⁵ Israillar uni kərgəndə, uning nemə ikənlikini bilmigini üqün: — Bu nemidu? — dəp soraxti. Musa ularəqə jawabən: — Bu Pərwərdigar silərgə ata kīloqan ozuk-tülüktur.¹⁶ Pərwərdigar xu ixni əmr kiliп dediki, «Hərbiringlar yəydiqininglarəqə kərap uningdin yiojiwelinglar; hərbiringlar ailidiki adəm saniəqə kərap, hərbir adəmgə bir omər miқdarda yiojinglar; hər adəm öz qediridiki kixilər üqün yiojinglar» — dedi.

¹⁷ Israillar xundak kiliп, bəzisi kəprək, bəzisi azrak yiojiwaldi.¹⁸ Ular uni omər miқdari bilən əlqiwidi, kəp yioqanlarningkidin exip kətmidi, az yioqanlarningmu kəmlik kilmidi; hərbir kixi öz yəydiqiniəqə kərap yioqanidi.¹⁹ Musa ularəqə: — Heqқandak adəm bulardin heqnemini ətigə kəldurmisun, dedi.

²⁰ Xundak bolsimu, ular Musaning səzigə kulaқ salmidi; bəzilər uningdin bir kismini ətigə saklap kəydi. Əmma saklap kəyoqini kurtlap sesip kətti. Bu ix üqün Musa ularəqə hapa bolup aqqıқlandi.²¹ Xu səwəbtin ularning hərbiri hər ətigini qikip öz yəydiqiniəqə kərap yiojiwalatti; kəloqanliri bolsa aptap qikқanda erip kətətti.

²² Ləkin altinqi küni xundak boldiki, ular күnlük ozukning ikki həssisini yiojdi; demək, hərbir kixi üqün ikki omər miқdarda yiojiwaldi; andin jamaət əmiriliri həmmisi kelip buni Musəqə eytti.

²³ Musa ularəqə: — Mana Pərwərdigarning degini: — Ətə aram küni, Pərwərdigarəqə ataloqan muқəddəs xabat küni bolidu; pixuridiqininglarni pixurup, kaynitidiqininglarni kayinitip, exip kəloqanning həmmisini ətigə saklap kəyunglar, — dedi.

16:10 Mis. 13:21

16:12 «gugum» — ibranıy tilida «ikki kəq arilikida» degən səz bilən ipadiliniду. 12:6 wə izaхatni kərtung.

16:12 Yh. 6:49,58

16:13 Qel. 11:31; Zəb. 105:40

16:14 Qel. 11:7; Nəh. 9:15; Zəb. 78:24; 105:40

16:15 Yh. 6:31; 1Kor. 10:3

16:16 «bir omər» — «afah»ning ondin bir kismi, yəni ikki litrqə idi.

16:18 «hərbir kixi öz yəydiqiniəqə kərap yioqanidi» — yənə bir tərjimisi: «həmməylənning yiojiwaləqini öz ehtiyajioqə dəlmudəl idi».

—Bu ayətni ikki hil qüxinix mumkin: — (1) Hudaning bəlgilimisi boyiqə bir kixi üqün dəl bir omər miқdarda yeməlik təkdim kiliпatti. Xuning bilən həmməylən yioqəndin keyin, omər miқdari bilən əlqiginidə, ozuk-tülük («manna»)ni artuқ yiojiwaləqan kixi az yioqan kixigə kəm boləqanni toldurup berətti. Ahir həmmə kixigə kərək boləqan yeməlik təng təmin etilətti. Bu meјizə əməs, təbiy ix idi.

—(2) həlk məyli kəp manna yioqan bolsun, yaki azrak yioqan bolsun, Hudaning karamiti bilən yiojiwaləqini dəl öz ailisining ehtiyajioqə mas boldi. Bu ixning əzi meјizə idi, əlwəttə. «manna»ning hər küni asmandin qüxüxi meјizə bolupla kəlməy, mannaning miқdarimu dəl həmməyləngə kərək boləqanəqə barawər idi.

—Bizningə, «2Kor.» 8:15 boyiqə, birinqi qüxəngə toғra bolsa kərək; qünki xu ayəttə rosul Pawlus «manna yiojix» degən ixni misal kiliп, Hudaning bəndilirini bir-birigə berixkə riqəbtləndirüdu.

16:18 2Kor. 8:15

«Misirdin qikix»

²⁴ Ular Musa buyruoqandak, exip qalojanni atisigə saklap koyuwidi, ular sesip qalmidi, kurutlapmu ketmidi. ²⁵ Musa ularoqa: — Buni bugün yenglar; qünki bugün Pərwərdigarəqa ataloqan xabat küni bolojini üqün bugün daladin tapalmaysilər. ²⁶ Altə kün silər yioqsanglar bolidu; lekin yettingi küni xabat bolojini üqün u künidə heqnemə tepilmaydu, — dedi.

²⁷ Həlbuki, yettingi küni həlktin birnəqqisi ozuk-tülük yioqkili qikiwidi, heqnemə tapalmidi.

²⁸ Pərwərdigar Musaqə: «Silər qaqanojiqə Mening əmrlirim wə kanun-bəlgilimilirimni tutuxni rət kilisilər? ²⁹ Mana, Pərwərdigar silərgə xabat künini bekitip bərdi; xunga yettingi küni hərbinglarni öz ornida turup, sirtlarəqa qikmisun dəp, altingi küni ikki künlük ozuk beridu», — dedi. ³⁰ Xuning bilən həlk yettingi küni aram aldi.

³¹ Israillar bu ozukni «manna» dəp atidi; uning xəkli yuməjaksüt urukidək, rənggi aq bolup, təmi həsəlgə miləngən qoturmaqqa ohxaytti...

³² Musa ularoqa: — Pərwərdigarning əmri xuki, — Keyinki əwladliringlarəqa Mən silərnə Misirdin elip qikqanda, Mən silərgə qəldə yeyixkə ata kıləqan nanni kərsitix üqün, uningdin komzəkə bir omər toxkuzup, ular üqün saklap koyunglar, — dedi.

³³ Musa Hərunəqa: — Kəlgüsi əwladliringlarəqa kərsitixkə saklax üqün bir komzəkəni elip, uningə bir omər mikdarda manna selip, Pərwərdigarning huzurida koyup koyəjin, — dedi.

³⁴ Keyin, Hərun Pərwərdigar Musaqə buyruoqandək komzəkəni saklax üqün uni həküm-guwahlik sandukining aldidə koyup koydi.

³⁵ Xu tərəkidə Israillar adəm olturaqlaxkan bir zeminoqa yetip kəlgüqə kırık yil «manna» yedi; ular Kanaan zeminining qəqraliriəqa yətküqə manna yedi.

³⁶ Əyni qaoqda bir «omər» «əfəh»ning ondin birigə barawər idi.

Qoram taxtin qikqan su

17¹ Andin pütkül Israil jamaiti kopup, Sin qəlidin qikip, Pərwərdigarning əmri boyiqə səpər kilip, Rafidim degən yərgə kelip qedirilirini tikti. Əmma u yərdə həlkəkə iqlili su yok idi.

² Xuning bilən həlk Musa bilən jedəllixip: — Bizgə iqlili su bərgin! — dedi. Lekin Musa ularoqa: — Nemixkə mening bilən jedəllixisilər? Nemixkə Pərwərdigarni sinaysilər? — dedi.

³ Lekin həlk qangkap, su tələp kilip, Musadin aqrinip qotuldixip: — Sən nemixkə bizni, balilirimizni wə melimizni ussuzluk bilən əltürüxkə Misirdin elip kəlding? — dedi. ⁴ Xuning bilən Musa Pərwərdigarəqa pəryad kətürüp: — Bu həlkni qandək kilsam bolar?! Ular həlilə meni qalmakesək kilixi mumkin! — dedi.

⁵ Pərwərdigar Musaqə jawabən: — Sən Israilning əksəkalliridin birnəqqisini əzüng bilən billə elip qikip, Nil dəryasining süyini uroqiningda ixlətkən hasangni kolungəqa elip həlkning aldioqa barəjin; ⁶ Mana, Mən xu yərdə, Hərabə teoqidiki qoram taxning üstidə sening aldingda turimən; sən qoram taxni uroqin. Buning bilən uningdin həlkəkə iqlili su qikidu, — dedi.

16:31 «manna» — «nemə bu?» degən mənida (15-ayətni kəring).

16:31 Qəl. 11:7

16:33 İbr. 9:4

16:34 «həküm-guwahlik» — muxu yərdə «həküm-guwahlik» Hudaning Israiləqa bərməkqi boləqan tüp əmrlirini, xundakla uning Israil bilən bolidioqan əhdisini kərsitidu (20-babni kəring). Hudaning mukəddəs məhiyiti wə Hərkəteri xu əmrlərdə ayan kılinoqəqa, «həküm-guwahlik» dəpmu atilidu. Xu əmrlər «əhdə sanduqi» iqidə saklaklik tax tahtaylar üstigə pütülgən (40:20ni kəring). «... Uni həküm-guwahlik sandukining aldidə koyup koydi» — əhdə sandukining təsəwirini bilix üqün 25-bab, 10-22-ayətlərgə qaralsun. «İbr.» 9:4tin qariəqanda, «manna» komziki keyinki wəqıttə əhdə sanduqi iqiğə, mukəddəs kanun taxliri aldioqa koyuloqan.

16:35 Yə. 5:12; Nəh. 9:15

17:2 Qəl. 20:3, 4

17:5 Mis. 7:20

«Misirdin qıxix»

Musa Israilning aksakallirining kez aldida xundak kildi...⁷ Musa Israillarning jedəlləxkini və ularning «Pərwərdigar zadi arimizda barmu-yokmu?» deyixip Pərwərdigarni siniojini üqün, u yərnı «Massah» və «Məribah» dəp atidi..

Amaləklər bilən jəng kılıx

⁸ Xu qaojda Amaləklər kelip Rəfidimdə Israiloja hujum kildi...⁹ Musa Yəxuaqja: Sən özimizdin Amalək bilən jəng kılıxka adəm talliojın. Mən ətə Hudaning hasisini kolumoja elip dəngning qokkısida turup turimən, dedi...¹⁰ Yəxua Musa buyruojinidək kılıp, Amaləklər bilən jəng kildi. Musa, Hərun və Hur dəngning qokkısioja qıkti. ¹¹ Xundak boldiki, Musa kolini kətürüp tursa, Israil ojalib kelətti, ləkin u kollirini pəskə quxürüp tursa, Amalək ojalib kelətti. ¹² Musaning kolliri eqırlıxip kətti; ular bir taxni elip kelip uning astioja koydi; u uning üstidə olturdi; andin Hərun bilən Hur biri bir tərpidə, biri yənə bir tərpidə uning kollirini yələp turdi; bu tərکیدə uning kolliri taki kün patkuqə məzmət turdi. ¹³ Xundak kılıp, Yəxua Amalək və uning həlkini kılıqlap nabut kildi..

¹⁴ Pərwərdigar Musaoja: — Bir əslimə bolsun dəp bu ixlarnı bir kitabka yezip kəldurojın, xundakla xularnı Yəxuəning kuləkliroja okup bər; qünki Mən Amaləkning namini asmanlarning astidin, hətta adəmlərnıng esidinmu mutlək eqürüwetimən, dedi..

¹⁵ Andin Musa bir kurbangahni yasap, namini «Pərwərdigar tuqumdur» dəp atidi. ¹⁶ və Musa: — Yəhning təhti aldida bir kəl kətürölüp: — «Pərwərdigar əwladtin əwladkığə Amaləkkə karxi jəng kılıdu» deyilgənidi, — dedi..

Yətronıng Musani Ziyarət kılıxi və uningoja nəsihət kılıxi

18¹ Musaning keynatisi, yəni Midiyanıng kahini Yətro Hudaning Musa üqün həmdə Əz həlki Israil üqün barlık kıləqlanıri toqruluk anglidi, yəni Pərwərdigarning Israilni Misirdin qıkarəqlanlıkidin həwər tapti..²⁻³ Xuning bilən Musaning keynatisi Yətro Musaning əslidə əz yenioja əwətiwətkən ayalı Zipporah və uning ikki oqlini elip yoloja qıkti (birinqi oqlining ismi Gərxom dəp koyulojanidi; qünki Musa: «mən yaqa yurtta musapir bolup turuwatimən» degənidi..⁴ Yənə birining ismi Əliezər dəp koyulojanidi; qünki Musa: «Atamning Hudasi manga yərdəmdə bolup, meni Pirəwnning kılıqidin kutkuzdi», degənidi)..⁵ Xundak kılıp Musaning keynatisi Yətro Musaning oqlilliri bilən ayalini elip, Musaning qəldə, Hudaning teojining yenida qedir tıgən yerigə yetip kəldi.

⁶ U əslidə Musaoja: — «Mana, mənki keynatang Yətro sening ayalingni və uning ikki oqlini elip yeningoja ketiwatimən» dəp həwər əwətkənidi. ⁷ Xuning bilən Musa əz keynatisinin

17:6 «Hərabə teoji» — Sinay teojining baxka bir ismi.

17:6 Qəl. 20:9; Zəb. 78:15-16; 114:8; 1Kor. 10:4

17:7 «Massah» — «sinax» degən mənida, «Məribah» — «jedəl-majra» degən mənida.

17:8 Kən. 25:17,18

17:9 «Sən özimizdin Amalək bilən jəng kılıxka adəm talliojın» — yaki «Sən özimizgə adəmlərnı tallap, Amalək bilən sokuxkili qıkkın».

17:13 «kılıqlap,...» — ibraniy tilida «kılıq bisi bilən urup,...».

17:14 Qəl. 24:20; Kən. 25:17, 18, 19; 1Sam. 15:2, 3

17:15 «Pərwərdigar tuqumdur» — ibraniy tilida «Yəhwəh-nissi».

17:16 «Yəh» — «Yəhwəh» (Pərwərdigar)ning kışkartılma xəklidur. «Yəhning təhti aldida bir kəl kətürölüp: ...» — kimning kəlining Hudaning təhti aldida kətürülgənliki enik eytilmaydu; bizningqə bu sirlik ix ərxətə Hudaning aldida yüz bərgən bolup, kəsəm kılıp «kətürülgən kəl» bolsa «Pərwərdigarning kəli» («Yəx.» 25:10, 41:20, 53:1, 66:14, «Yh.» 12:38), yəni «Pərwərdigarning Kəli» boləqən Məsih («Yəx.» 42:1, 19, 49:6, 52:13)ni kərsətsə kerək.

17:16 1Sam. 15:2

18:1 Mis. 2:16; 3:1

18:2-3 «Gərxom» — «yaqa yurtluk» degən səz bilən ahangdax.

18:2-3 Mis. 2:22

18:4 «Əliezər» — «Hudayim yərdəmdur» degən mənida.

«Misirdin qikix»

aldioq qikip, təzim kilip, uni səydi. Ular bir-biridin həl-əhwal sorixip qediroq kirdi; ⁸ Andin Musa kiynatisioq Israilning wəjidin Pərwədigarning Pirəwn wə misirliklaroq qiloqan həmmə əməllirini səzləp, ularning yol boyi bexioq qüxkən jəbir-japalarni bayan kilip, Pərwədigarning qandak kilip ularni kutkuzoqinini eytip bərdi.

⁹ Buni anglap Yətro Pərwədigarning Israiloq kərsətkən barlik yahxilikidin, ularni misirliklarning qolidin kutkuzoqanlikidin xadlandi. ¹⁰ Yətro xadlinip: — Silərni misirliklarning wə Pirəwnning qolidin kutkuzoqan Pərwədigaroq təxəkkurlər boloyay! U bu kəwmni misirliklarning qolidin kutkuzdi! ¹¹ Mən Pərwədigarning barlik ilahlardin üstün turidioqanlikini əmdi bildim; qünki U dəl ular yooqanqilik qiloqan ixta Əzining ulardin üstün turidioqanlikini namayan kildi — dedi.

¹² Andin Musaning keynatisi Yətro Hudaqoq atap bir kəydürmə kurbanlik wə birnəqqə təxəkkur kurbanliklrini elip kəldi; Hərun bilən Israilning hər bir aqsakili Musaning keynatisi bilən billə Hudaning huzurida taam yeyixə kəldi.

Yətroning aqilanə məslihəti

¹³ Ətisi Musa həlkning ix-dəwaliri üstidin həküm qikirixkə olturdi; həlk ətigəndin tartip kəqkiqə Musaning qərisidə turuxti. ¹⁴ Musaning keynatisi uning həlki üqün qiloqan ixlirini kərgəndə uningdin: — Sening həlkə kiliwatqan bu ixing zadi nemə ix? Nemixkə sən bu ixta yaloquz olturisan, barlik həlk nemə üqün ətigəndin kəqkiqə sening qərengdə turidu? — dedi.

¹⁵ Musa keynatisiqoq jawab berip: — Həlk Hudadin yol izdəkkə mening kəximioq kelidu. ¹⁶ Qəqanki ularning bir ix-dəwasi qiksa ular yenimoq kelidu; xuning bilən mən ularning otturidə həküm qikirimən wə xundakla Hudaning qanun-bəlgilimilirini ularoq bildürimən, — dedi.

¹⁷ Musaning keynatisi uningqoq: — Bu qiloqining yaxhi bolmaptu. ¹⁸ Sən jəzmən özüngni həmdə qərengdə turoqan həlknimu qarqitip qoyisən; qünki bu ix sanga bəq eoqir kelidu. Sən uni yaloquz kilip yetixəlməysən. ¹⁹ Əmdi mening səzümgə kulak salojın, mən sanga bir məslihət berəy wə xundak kilsang, Huda sening bilən billə bolidu: — Sən özüng Hudaning aldida həlkning wəkili bolup, ularning ixlirini Hudaqoq məlum qiloqın; ²⁰ sən həlkə qanun-bəlgilimilərnə oqitip, mangidioqan yolni kərsitip, ularning qandak burqi barlikini ukturoqın. ²¹ Xuning bilən bir wəqitə sən pütkül həlkning arisidin Hudadin kərkidioqan, nəpsaniyətiqlikni yaman kəridioqan həm qəbiliyətlilik həm diyanətlik adəmlərnə tepip, ularni həlkning üstigə bax kilip, bəzisini mingbexi, bəzisini yüzbexi, bəzisini əllikbexi, bəzisini onbexi kilip təyinligin. ²² Xuning bilən bular hərəkəndə wəqitə həlkning ix-dəwalirini soraydu. Əgər qong bir ix-dəwa qikip qalsə, buni sanga tapxursun; ləkin həmmə kiqik ix-dəwalarni ular əzliri bejirisun. Xundak kilip, ular sening wəzipəngni yenikliptip, yūküngni kətürüxüp beridu. ²³ Əgər xundak kilsang wə Huda sanga xundak buyrusə, özüng wəzipəngdə put tirəp turalaysən wə həlkningmu hatirjəmlilik bilən öz jayioqə qaytip ketidu, dedi.

²⁴ Musa keynatisinin səziqə kulak selip deginining həmmisini kildi. ²⁵ Musa pütkül Israil arisidin qəbiliyətlilik adəmlərnə tallap, ularni həlkning üstigə bax kilip, bəzisini mingbexi, bəzisini yüzbexi, bəzisini əllikbexi, bəzisini onbexi kilip qoydi. ²⁶ Bular hərəkəndə wəqitə həlkning ix-dəwalirini sorap turdi; təsrək ix-dəwalarni bolsa, Musaqoq yollaytti, kiqik ix-dəwalarni bolsa əzliri soraytti.

²⁷ Andin Musa keynatisini yoloqə selip qoydi, u öz yurtioqə qaytip kətti.

18:11 «ular yooqanqilik qiloqan ixtə» — muxu yərdə «ular» sahta ilahlar, butlarni kərsitidu (12:12, 15:11ni kəring). Bəzi alimlar bu səz misirliklarni kərsitidu, dəp karaydu.

18:11 Mis. 1:10,16,22; 5:7; 14:18

18:12 «təxəkkur kurbanliklr» — ibraniy tilida «zəbak» deyilidu. Hərun wə aqsakallarning Yətro bilən billə xu kurbanliklardin yegənlik ularning təxəkkur kurbanlik ikenlikini ispatlaydu. Qünki «təxəkkur kurbanliklr»din sunoquqi kiximu yesə bolatti.

18:21 «diyanətlik adəmlər» — ibraniy tilida «həqikətə təwə adəmlər».

18:24 Kan. 1:9

«Misirdin qiqix»

Israillar Sinay teoqida

19¹ Israillar Misir zeminidin qikip, däl üqinqi eyining baxlanqan küni Sinay qeligä yetip keldi. ² Ular Rəfidimdin qikip, Sinay qeligä yetip kelip, qəldə qedir tikti; Israil xu yərdə, taqning udulida tohtap qedir tikti. ³ Musa Hudaning aldioja qikiwidi, Pərwərdigar taqdin uningəja hitab kilip mundak dedi: — Sən Yəqubning jəmətigə söz kilip, Israillərəja munu həwərnı yətküzgin: — ⁴ «Mening misirliklərəja nəmə kiləjinimni, xundakla Mən silərnı huddi bürküt balilirini kənatlirioja mindürüp elip yürgəndək, Öz kəximəja elip kəlginimni özünqlar kərdünqlar. ⁵ Əmđi silər dərhəkiqət Mening səzümni anglap, əhdəmnı tutsanglar, undakta barlik əllərnıng arisida Manga has bir gəhər bolisilər — qünki pütkül yər Meningkidur — ⁶ wə silər Manga kahinlardin tərki b tapkan has bir padixahlik wə mukəddəs bir kəwm bolisilər». Mana bu sən Israillərəja deyixing kerək boləjan səzlərdur, — dedi...

⁷ Xuning bilən Musa yenip kelip, həlkning aksakallirini qakirtip, Pərwərdigar uningəja buyruəjan xu səzlərnıng həmmisini ularəja yətküzdi.

⁸ Həlkning həmmisi bir eəjzdin: — Pərwərdigar buyruəjanıng həmmisigə qəqum əməl kilimiz! — dəp jawab bərdi. Andin Musa həlkning jawab səzlrini Pərwərdigarning kəxioja bərip yətküzdi.

⁹ Pərwərdigar Musəja: — Mana, Mən sanga səz kiləjinimda həlk awazimni anglisun, həmixə sanga ixənsun dəp, yeningəja kərə bulutning kərangəquluki iqidə kelimən, dəp eytti. Musamı həlkning degənlirini Pərwərdigarəja anglatti.

¹⁰ Pərwərdigar Musəja yənə: — Sən həlkning kəxioja bərip, bəgün wə ətə ularni pak-mukəddəs kilip, kiyim-keqəklirini yudurojin. ¹¹ Ular üqinqi künigə təyyar tursun; qünki üqinqi küni barlik həlkning kəz aldida Pərwərdigar Sinay teoqioja quxidu. ¹² Sən həlk üqün taqning ətrəpioja bir pasil kilip, ularəja: «Silər ehtiyat kilinglar, taqka qikmanglar yaki uning etikigə tegip kətmənglar. Kimki taqka təgsə öltürülməy kəlmaydu; ¹³ Uningəja hətta birər kəli tegip kətsimu, qalma-kesək kilip öltürülsun yaki oq etip öltürülsun. Məyli həywan yaki insan bolsun, xundak kilsa, tirik kəldurulmisun» — dəp eytkin. Ləkin Kanay uzun qelinsa, ular taqning tüwigə qiksun, dedi.

¹⁴ Musa taqdin quxüp həlkning kəxioja bərip, həlkni Hudəja atap mukəddəs kildi; ular kiyim-keqəklirini yudi. ¹⁵ Andin Musa həlkə: — Üqinqi künigə təyyar turunglar; həqkim ayali bilən yəqinqilik kilmisun, dedi.

¹⁶ Üqinqi küni boləjanda, tang yoruxi bilən xundak boldiki, güldürməmlar güldürləp, qakmak qəqip, taq üstidə qoyuk bir parqə bulut pəyda boldi, zor kəttik qelinojan kanayning awa-

19:1 «üqinqi eyining baxlanqan küni» — bəxka birhil tərjimisi boyiqə «üqinqi ay» yilning (kalendarning) üqinqi eyini kərsitidu.

19:3 Ros. 7:38

19:4 «huddi bürküt balilirini kənatlirioja mindürüp elip yürgəndək,...» — bəzidə ana bürküt balilirioja uquxni əgətkəndə ularni dümbisigə mindürüp uqudu.

19:4 Kən. 29:1; 32:11

19:5 Kən. 7:6; 10:14,15; 14:2; 26:18; Zəb. 135:4; Yəx. 41:8; Tit. 2:14

19:6 «silər manga kahinlardin tərki b tapkan has bir padixahlik ... bolisilər» — bəxka birhil tərjimisi: «silər manga padixahlar wə kahinlar ...bolisilər».

19:6 1Pet. 2:9

19:8 Mis. 24:3

19:12 «həlk üqün taqning ətrəpioja» — yaki «həlk ətrəpioja».

19:12 İbr. 12:18

19:13 «Uningəja... tegip kətsimu» — demək, taqka tegix. Bəxka birhil tərjimisi «uningəja (taqka təgkən kixigə) adəmnıng kəli təgmisun...». «qalma-kesək kilinsun yaki oq etip öltürülsun» — demək, taqka təgkən kixini öltürüxi kerək; biraq hiləplik kiləjan undak bir kixini taq etikidə (kə't'iy qəkləngən jəyoja kirgənlik səwəblik) öltürüx üqün hərəkəndək kixi uningəja təgsə yaki uningəja yəkin barsa bolmaytti; xunga uni qalma-kesək kilix yaki oq bilən öltürüx kerək idi. Bəxka birhil tərjimisi «(Huda tərpidin) öltürüldü».

19:15 1Sam. 21:4; 1Kor. 7:5

«Misirdin qikix»

zi anglandi. Buni k r p qedirg hdiki p tk l h lk k rk n qidin titr p k tti...¹⁷ Musa h lkni Hudaning aldida hazir boluxk  qedirg hdin elip qikti. Ular kelip ta ning t wid   r  turdi...

¹⁸ P rw rdigar Sinay te      otta q x p k lgini  q n is-t t k p tk l ta ni kaplidi; is-t t k humdandin  rlig n is-t t kt k  stig   rl p qikti. P tk l ta  k ttik t wrinixk  baxlidi...¹⁹ Kanay awazi bar   nseri k  iyip intayin k ttik qikti. Musa s z kiliwidi, Huda anglap  nl k awaz bil n jawab b rdi...²⁰ P rw rdigar  zi Sinay te     , ta ning q k sio  q xti; andin P rw rdigar Musani ta ning q k sio  q kiriwidi, Musa ta   a qikti.

²¹ P rw rdigar Musaq : — S n q x p halayikni agahlandurup: Ular «P rw rdigarni k rimiz» d p pasildin b s p  tmisun; und k k lsa, ulardin k p ad m h lak bolidu, d p eytk n.

²² P rw rdigaro a y kin kel  y dio an k  inlarmu  zlrini manga atap m k dd s k lsun; bolmisa, P rw rdigar sepilni b sk nd k  laro a h lak t y tk zidu, — dedi.

²³ Musa P rw rdigaro a: — Halayikning Sinay te      qikixi mumkin  mas; q nki S n  z ng bizg  k ttik agahlandurdung: ta ni «m k dd s» d p k rap, uning  trapi  a pasillarni bekitinglar, d p  mr k lding, — dedi.

²⁴ P rw rdigar Musaq : — Mang, s n q x p k tkin. Andin s n H runni elip, bill  qik  n; lekin k  inlar w  h lk bolsa P rw rdigarning k xio a barayli d p pasildin b s p  tmisun; bolmisa, P rw rdigar sepilni b sk nd k  larning  stig  q xidu, — dedi.

²⁵ Xuning bil n Musa h lkning k xio a q x p,  laro a bu s zni y tk zdi.

On p rz

20¹ Huda munu barlik se l rni bayan kilip munda  dedi: —

² M n seni «k ll k makani» bol  an Misir zeminidin qik rip k lg n P rw rdigar Hudayingdurm n...

³ Sening M ndin baxk  heqkanda  ilah ing bolmaydu.

⁴ S n  z ng  q n m yli y k ridiki asmanda bolsun, m yli t w ndiki zeminda bolsun, yaki y r astidiki sularda bolsun, h rkanda  n rsining k yapitidiki heqkanda  oyma x kilni yasima...

⁵ S n bund k n rsil rg  bax urma yaki  larning k ll  io a kirma. Q nki M nki P rw rdigar Hudaying wapasizlik  a h s t k lo uqi T ngridurm n. M ndin n pr tl ng nl rning k bi liklrini  zlrig , o qullirio a, h t ta n wr -q wrilirigiq  q x rim n...⁶  mma Meni se y dio an w   mrlirimni tutid   anlaro a ming  wladio iq   zg rm s m  ribanlik k rsitim n...

19:16 «g ld rmamilar» — ibraniy tilida «awazlar». «kanayning awazi» — yaki «buro a awazi».

19:16 Ibr. 12:18

19:17 Kan. 4:10,11

19:18 H k. 5:4; Z b. 68:8; 77:18; 114:4; 144:5; H b. 3:10

19:19 «Musa s z kiliwidi, Huda anglap  nl k awaz bil n jawab b rdi» — baxk  birhil t rjimisi: «Musa s z kiliwatatti, Huda anglap  nl k awaz bil n jawab beriwatatti».

20:2 Mis. 13:3; Kan. 5:6; Z b. 81:10

20:4 «S n  z ng  q n ... h rkanda  n rsining k yapitidiki heqkanda  oyma x kilni yasima» — 5-ay ttin enik k r nidiki, 4-ay tt  hatiril ng n: « z ng  q n ... x klid .. yasima» deg n bu  mrning kez   tutkini ad mlar q kunux m ksitid  yasio an h rkanda  x kill rdur. Dem k, bu yazmilarda s n tning  zi yaki b di y ijadiy t, m sil n r ssamlik yaki h y k ltiraxlik m n  k lino an  mas. M sil n, «m k dd s qedir» w  keyinki «m k dd s ibad thana»da birn qq  s r tl r (herublar, g ll r, horma d r h k tarliklarning s r tliri) k r nidu. Bular butlar  mas, p   t bez x m ksitid  ixl ng n.

20:4 Law. 26:1; Z b. 97:7

20:5 «wapasizlik  a h s t k lo uqi T ngri» — bu ibar  to  ruluk «t birl r» w  «kanun x r i»diki « x m q  s z»imizni k r ng.

—«M ndin n pr tl ng nl rning k bi liklrini  zlrig , o qullirio a, h t ta n wr -q wrilirigiq  q x rim n» — bu m  im s z to  ruluk « x m q  s z»imizni, xunda la « zakiyal»diki « x m q  s z»imizni (18-, 33-bablar to  ruluk) k r ng.

20:6 « mrlirimni tutid   anlaro a ming    an  wladio iq » — baxk  birhil t rjimisi: « mrlirimni tutid   an ming    anlaro a...». Bir k «Kan.» 7:9 t rjimimizg  mas kelidu. « zg rm s m  ribanlik» — muxu y rd  « zg rm s m  ribanlik» ibraniy tilida «h s d» deg n s z bil n ipadilinu. Bu se zning m nisi b k q ngkur bolup, k p y rl rd  « zg rm s m      t» yaki « zg rm s m  ribanlik» d p t rjim  k linidu. K p y rl rd  bir hil   d  bil n ba qlik bolidu;

«Misirdin qiqix»

⁷ Pərwərdigar Hudayingning namini qalaymikan tiloqa alma; qünki kimdəkim namini qalaymikan tiloqa alsa, Pərwərdigar uni gunahkar hesablimay qalmaydu..

⁸ Xabat künini muqəddəs dəp bilip tutqili yadingda saqlıoın..⁹ Altə kün ixləp barlıq ixliringni tūgətkin; ¹⁰ lekin yəttinqi küni Pərwərdigar Hudayingoqa atalojan xabat künidur; sən xu küni heqkandaq ix kılmaysən; məyli sən yaki oqlung bolsun, məyli kızing, məyli kulung, məyli dediking, məyli bukanq yaki sən bilən bir yərdə turuwatqan musapir bolsun, heqkandaq ix kılmisun..¹¹ Qünki altə kün iqidə Pərwərdigar asman bilən zeminni, dengiz bilən uning iqidiki barini yaratti andin yəttinqi künidə aram aldi. Buning üqün Pərwərdigar xabat künini bəht-bərikətlik kün kılip, uni muqəddəs kün dəp bekitti..

¹² Ata-anangni hərmət kıl. Xundak kılsang Pərwərdigar Hudaying sanga ata kılməqı boləjan zeminda uzun ɵmür kɵrisən..

¹³ Qatillik kılma..

¹⁴ Zina kılma..

¹⁵ Oqrilik kılma.

¹⁶ Qoxnang toqruluk yalojan guwahlik bɵrmə..

¹⁷ Sən qoxnangning ɵy-imaritigə kɵz kıringni salma, nə qoxnangning ayali, nə uning kulioqa, nə uning dediki, nə uning kalisi, nə uning ixiki yaki qoxnangning hərəkəndə baxqə nərsisigə kɵz kıringni salma..

Həlkning wəhimisi

¹⁸ Pütkül həlk güldürmamilarni, qeqin-yalkunlarni, kanayning awazi wə taojdin ɵrləp qıqqan is-tütəklərnı kɵrdı wə anglidi; ular bularnı kɵröp, titrixip yirək turuxtı ¹⁹ wə Musaoqa: — Bizgə sənla sɵz kıloqaysən, biz anglaymız; lekin Huda bizgə Əzi sɵz kılmisun; qünki undak kılsa ɵlöp ketimiz, dedi..

²⁰ Musa halayıqqa jawabən: — Qorqmanglar; qünki Hudaning bu yərgə kelixı silərnı sinax üqün, yəni silərnıng Uning dəhxətlikini kɵz aldinglaroqa kəltüröp, gunah kılməslikinglar üqündur, — dedi..²¹ Xuning bilən halayıq nerida turdı; lekin Musa Huda iqidə turojan qoyuk bulutning kexioqa yeqin bardı..

Qurbangah toqrısıdiki nizam

²² Pərwərdigar Musaoqa: — Sən berip Israilaroqa munu sɵzlərnı yətküzgin: «Silərgə ərxtin sɵz kılojinimni kɵrdünglar. ²³ Silər Mening ornumda ilah dəp kümüxtin butlar yasımanglar, yaki ɵzünglar üqün altundin butlarnı yasımanglar.

xunga sɵzning uzunraq birhil tərjimisi: «məhır-muhabbət tıpaylidin əhdidə daim turıdıoanlıqı» degili bolıdu. Məsılən, bu sɵz «Yar.» 21:23, 24:12, 32:10, «Mis.» 15:13, 34:6, 7lərdə ixlitilgən.

20:7 Law. 9:12; Mat. 5:33

20:8 Əz. 20:12

20:9 Mis. 23:12; 34:21; Luka 13:14

20:10 «yəttinqi küni.....xabat künidur» — ıbranıy tilida «xabat» wə «yəttinqi» deganlər ahangdax sɵz. «sən bilən bir yərdə turuwatqan» — ıbranıy tilida «dərwaziliring iqidə turuwatqan» degan sɵz bilən ipadilininıdu.

20:11 Yar. 2:2; ıbr. 4

20:12 Mat. 15:4; Əf. 6:2

20:13 Mat. 5:21

20:14 Mat. 5:27

20:16 «Qoxnang toqruluk yalojan guwahlik bɵrmə» — Təwrat-injil boyıqə «qoxnang» Huda bizning yenimioza yeqin kılojan hər bir adamni kɵrsitidu, əlwəttə.

20:17 «qoxnang» — bu sɵz toqruluk yukiriki ızahətnı kɵrüng.

20:17 Rim. 7:7

20:19 Qan. 5:25; ıbr. 12:19

20:20 «silərnıng Uning dəhxətlikini kɵz aldinglaroqa kəltüröp, gunah kılməslikinglar üqündur» — yaki «Uningdin boləjan qorqunq sening kɵz aldida bolup, bu gunah kılməslikinglar üqündur».

20:21 Mis. 19:17; ıbr. 12:18

«Misirdin qikix»

²⁴ — Sən Mən üçün tupraktin bir kurbangah yasap, xu yərdə keydurmə kurbanlik və inaklik kurbanlikliringni, koy-əqkə bilən kaliliringni sunoqin. Omumən Mən həlkkə namimni hərmət bilən əslitidoqan barlik jaylarda, yeningoşa kelip sanga bəht-bərikət ata kilmən..

²⁵ — Əgər Manga atap taxlardin kurbangah yasimakqi bolsang, yonuloqan taxlardin yasimioqin; qünki taxlaroşa əswabingni təgküzsəng, ular napak bolup kalidu..²⁶ Kurbangahimoşa qikidoqan pələmpəy bolmisun; undak bolqanda, pələmpəydin qikkuqə əwriting kərünüp kəlixə mumkin», — dedi.

Kullaroşa muamilə kixitiki həküm-bəlgilimilər

21¹ — Sən ularning aldioq koyidoqan həküm-bəlgilimilər munulardur: —

² Əgər sən bir ibraniy kulni setiwaloqan bolsang, u altə yiloqışə hizmitingdə bolup, yəttinqi yili tələmsiz hər kılinsun..³ U kul kılınixkə tənha hələttə elip kelingən bolsa, tənha hələttə kətsun. Ayali bilən birgə elip kelingən bolsa, ayalimu uning bilən billə kətsun.

⁴ Əgər hojisi uningoşa hotun elip bərgən bolsa, xundakla ayali uningoşa ooqul-kızlarni tuqup bərgən bolsa, ayal baliliri bilən hojisioşa kelip, ər yaloquz kətsun. ⁵ Ləkin əgər kul elan kılıp: «Mən hojam, ayalim və baliliriməşa muhəbbitim bolqini üçün hər bolup kətməymən» desə, ..

⁶ undakta uning hojisi uni Hudaning ibadət soruning aldioq elip berip, uni ixikning aldi-da yaki ixikning kexikining aldida turoqzusun; andin hojisi bigiz bilən uning kulikini təxsun. Xundak kılıp, u mənggügə hojisining kuli bolup kalidu..

⁷ Əgər birkim kızini dedəklikkə setiwətkən bolsa, u ər kullar hər kılinoqandək hər kılınmisun.

⁸ Əgər əzigə has setiwaloqan kız hojisioşa yəkmisa, undakta u kız tərəpning hək tələp uni hər kılixioşa yol koyuxi kerək. Ləkin hojisining uni yat həlkkə setix həquku bolmaydu; qünki hojisi uningoşa wapasizlik kılqandur..⁹ Əgər u kızni ooqlioşa has bəkitən bolsa, undakta u bəlgilimilər boyiqə uningoşa öz kizidək muamilə kılson.

¹⁰ Əgər hojisi yənə hotun alsa, əslidə əmrigə aloqan dedikining yemək-ıqmikini, kiyim-keqikini və ər-hotunqilik burqini kəməytmisun. ¹¹ Əgər u xu üq ixni ada kılmissa, undakta u bədəl təliməy hər bolsun.

Urux-talax həkqədə

¹² Kimki bir adəmnı urup ɵltürüp koysa, umu qoqum ɵltürölsun..¹³ Ləkin əgər u kixi ɵlgüqining jəninı paylap turup kəstən ɵltürmigən, bəlki mən Huda uning kəli arkilik xu kixining ɵlühigə yol koyoqan bolsam, undak əhwalda Mən uningoşa kaqidioqan bir jayni orunlaxturımən. ¹⁴ Ləkin əgər birsi öz koqnisini hiylə bilən ɵltürimən dəp, uningoşa kəstən hujum kılsa, u gərqə panah ızdəp kurbangahimoşa keqip kəlsimu, u xu yərdə tutulsun və ɵlümgə məhkum kılinsun.

¹⁵ Kimki öz atisi yaki anisioşa kol təgküzsə, qoqum ɵltürölsun..

20:24 Mis. 27:1; 38:1

20:25 «taxlaroşa əswabingni təgküzsəng, ular napak bolup kalidu» — 4-ayəttiki əmr boyiqə, Hudani bildüridoqan həqkandək sürət yaki xəkil bolmaydu. Bu ayəttiki əmr kurbangah taxlirining üstidə həqkandək xəkil-sürətləring bolmasliqi («napak» bolmisun dəp), butpərəslək gunahning aldinı elix üçün bəriləng.

20:25 Kan. 27:5; Yə. 8:30, 31

21:2 Kan. 15:12; Yər. 34:14

21:5 Kan. 15:16

21:6 «Hudaning ibadət soruning aldioq» — yaki «Hudaning aldioq» yaki «hakimlarning aldioq». «andin hojisi bigiz bilən uning kulikini təxsun» — demək, kulning kulikini ixik kanitioşa yaki ixik kexikigə yeqip turup, kulikining yumxikini ixikkə yaki ixikning kexikigə mihlaydu.

21:8 «hojisi uningoşa wapasizlik kılqandur» — adəttə ər kixi dedək setiwaloqan bolsa, uni öz keniziki yaki tokili kılıp əmrigə aloqan hesablanıttı. Xunga dedəkning kəm degəndimu toqallik həquku bar idi.

21:12 Law. 24:17

21:15 Mat. 15:4

«Misirdin qiqix»

¹⁶ Kimki bir adəmni bulap satqan bolsa yaki uning qolida barliki məlum bolsa, jəzmən öltürülüxi kerək.

¹⁷ Kimki öz atisi yaki anisioja lənət qilip qarəjojan bolsa, jəzmən öltürülüxi kerək..

Baxqılarni zəhimləndürüx həqqidə

¹⁸ Əgər ikki kixi uruxup qelip, biri yənə birini tax ya moxti bilən ursa, urulojan kixi əlməy, orun tutup yetip qalojan bolsa, ¹⁹ u kixi kopup hasioja tayinip taxqirioja qikkudək bolsa, undaқта uni urojan kixi jazadin halas qilinsun; pəket zəhimləngüqining yetip ixtin qalojan waқti üqün tələm berip, uni dawalitip səllimaza saқaytsun.

²⁰ Əgər birsi kuli yaki dedikini tayakta ursa, xundakla kul yaki dedək nəq məydanda olüp kətsə, uning üqün igisi qoқum jazaəja tartilsun. ²¹ Ləkin əgər tayak yegüqi bir-ikki kün tirik tursa, undaқта kul hojayinining xəhsi mal-mülki boləqini üqün, kulning jazasioja tartilmsun.

²² Əgər kixilər bir-biri bilən uruxup qelip, hamilidar bir ayalni urup salsa, hamilidar ayalda balisi baldur tuquluxidin baxқа zəhimlinix bolmisa, ayalning erining tələm təlipi boyiqə həkimlarning təstikidin ötküzölüp jərimanə təlisun. ²³ Əgər ayal yaki bala ziyan-zəhətkə uqriojan bolsa, undaқта jeniəja jan, ²⁴ kəzigə kəz, qixioja qix, qolioja qol, putioja put, ²⁵ kəyükkə kəyüк, zəhimgə zəhim, kəkkə kək tələnsun. ²⁶ Əgər birsi öz kul ya dedikining kəzini urup nakar qilip koysa, kəzi wəjidin uni azad qilsun. ²⁷ Xuningdək birsi öz kuli ya dedikining qixini urup qiqiriwətkən bolsa, qixi wəjidin uni azad qilsun».

Mal-ulaqlar toqruluk bəlgilimilər

²⁸ Əgər bir kala bir ər yaki ayal kixini üsüp öltürüp koysa, xu kala qoқum qalma-kesək qilinixi kerək, uning gəxi yeyilmisun. Ləkin kalining igisigə gunah kəlmisun. ²⁹ Ləkin bu uyning ilgiridin üsüx aditi bolup, igisigə bu həktə agah berilgən bolsa, ləkin yənə uni baqlimioqini üqün ər-ayal kixilərnü üsüp öltürüp qoyojan bolsa, undaқта kala qalma-kesək qilinsun, igisi-mu ölümgə məhkum qilinsun. ³⁰ Ləkin uningdin hun həqqi tələp qilinsa, öz jenining ornida uningəja qanqilik tələm qoyulojan bolsa xuni bərsun. ³¹ Kalidin üsülgüqi oqul yaki kiz bala bolsa, kalining igisi ohxaxla yukiriki həkümdikidək bir tərəp qilinsun. ³² Kala kul yaki dedəkni üskən bolsa, kalining igisi üsülgüqining hojisioja ottuz xəkəl kümüx bərsun; andin kala qalma-kesək qilinsun.

³³ Əgər birsi bir orining aqzini oquk qoyup yaki kolawatqan orining aqzini yapmay, kala yaki exək uningəja qüxüp kətsə, ³⁴ Undaқта orining igisi mal igisinin ziyinini toluk tələp bərsun; əlgən mal uningki bolidu.

³⁵ Əgər birsining kalisi yənə birsining kalisini üsüp öltürüp qoyojan bolsa, undaқта ular tirik qalojan kalini setip, pulni barawər bəlüxsun həm əlük kalinimu xundak bəlüxsun. ³⁶ Ləkin kalining ilgiridin üsidiojan aditi barliki enik turup, igisi uni baqlimay qoyuwətkən bolsa, undaқта üsküqi kalining igisi kalioja kala tələp bərsun, əlük kala uning bolsun.

21:17 Law. 20:9; Pənd. 20:20; Mat. 15:4; Mar. 7:10

21:20 «uning üqün igisi qoқum jazaəja tartilsun» — ibraniy tilida «uning intikami qoқum elinidu».

21:22 «balisi baldur tuquluxidin baxқа» — yaki «balisi qüxüp ketixtin baxқа». Aldi-kəyni səzlərgə qarəjoanda, muxu yərdə pəket «baldur tuqulsə» dəgən tərximisi toqra bolsa kerək.

21:23 «Əgər ayal yaki bala ziyan-zəhətkə uqriojan bolsa,...» — ibraniy tilida pəket «Əgər zərər-zəhmət bolup qiqsa,...» deyilidu.

21:24 Law. 24:20; Qan. 19:21; Mat. 5:38

21:28 Yar. 9:5

21:33 «bir orining aqzini» — yaki «bir qudukning aqzini».

«Misirdin qikix»

Tələm tələx həqqidiki nizam

22¹ Əgər birsi bir kala ya ki qoyni oqrilap, uni soysa ya setiwətsə, u bir kalining orniyoja bəx kala, bir qoyning orniyoja tət qoy tēlisun...

² Oqri tam təxkəndə tutulup kēlip, tayak yəp olüp kalsa, ɵltürgüqigə hun jazasi kəlmisun. ³ Lēkin xu wəkə boləjan pəyttə kün qikip kaləjan bolsa, undakta ɵltürgüqi hun jazasiyoja tartilsun. Oqri oqriliyojinini tēləp ziyanni toluklap berixi kerək; uningda bir nemə bolmisa, kullukqa setilip, oqriliyojan nərsini tēlix kerək.

⁴ Oqri tutulojanda oqriliyojan nərsə, kala bolsun, exək bolsun, qoy bolsun uning kolida tirik haləttə tepilsa, u ikki həssə kimməttə tēləp bərsun...

⁵ Əgər birsi öz mal-qarwilirini etizlikqa ya ki üzümzarlikqa otlaxqa koyuwetip, baxkılarning baq-etizlikda otlaxqa yol koysa, undakta u əzining əng esil məhsulatlıridin ya ki üzümzarlikning əng esil məhsulidın ziyanni tēləp bərsun.

⁶ Əgər ot ketip, tikenlikka tutixip ketip, andin ənqilərnı, bax tartip pixkan ziraətnı kəydürüp, pütkül etizlikni kül kiliwətsə, undakta ot koyuquqi barlik ziyanni tēləp bərsun...

⁷ Əgər birsi koxnisioja pul ya ki mal-dunyasini amanət kıləjan bolsa, bular əyidin oqriliniy kətsə, xundakla oqri keyin tutulsa, u oqriliyojinini ikki həssə kimməttə tēləp bərsun. ⁸ Lēkin oqri tepilmisa, əy igisinin koxnisining melioja kol təgküzgən ya təgküzmigənlik məlum bolsun dəp, həkımlarning aldioja kəltürilsun. ⁹ Hərhil hiyanət, u məyli kala, exək, qoy, kiyim-keqək bolsun, yittürüp koyəjan nərsə bolsun, ular toqruluk bir koxnisi: «əməliyəttə mundaq idi» dəp talaxkan bolsa, hər ikkisinin dəwasi həkımlarning aldioja kəltürilsun; həkımlar kaysioja gunah bekitse, xu koxnisioja ikki həssə kimməttə tēləp bərsun...

¹⁰ Əgər birsi koxnisioja exək, kala, qoy ya ki baxqa bir qarpayni amanət kılsa, bu amanət meli kixi kərməy olüp kətsə, ya ki zəhimlənsə, ya ki həydəp əkitilsə, ¹¹ undakta koxnisining melioja kol təgküzgən ya təgküzmigənlik məlum bolsun dəp, Pərwərdigarning aldidə ularning otturisida bir kəsəm iqrürilsun. Mal igisi bu kəsəmnı qəbul kılson; koxnisi uningəja tēləm tēləp bərmisun. ¹² Lēkin mal oqrılanəjan bolsa, u igisigə tēləp bərsun. ¹³ Əgər uni wəhxiy haywan boqup koyəjan bolsa, u malning kəldükini guwahlik üqün kərsitip, uni tēləp bərmisimu bolidu.

¹⁴ Əgər birsi koxnisidin bir uləqni ətnə elip, uləq igisi yəq yərdə zəhimlənsə ya ki olüp kalsa, ətnə aləquqi toluk tēləp bərsun. ¹⁵ Lēkin igisi nək məydanda bolsa, ətnə aləquqi tēləp bərmisun; uləq ijarigə elinəjan bolsa, aləquqi tēləm tēlimisun; qünki uni ijarə tēləp əkələn.

Ijtimaiy məs'uliyət

¹⁶ Əgər bir adəm tehi yatlik bolmiojan bir kizni azdurup, uning bilən billə yatsa, undakta u uning toylukini berixi kerək, andin uni hotunlukqa alsun. ¹⁷ Lēkin kizning atisi uni uningəja

22:1 «... u bir kalining orniyoja bəx kala, bir qoyning orniyoja tət qoy tēlisun» — nemixka kalini bəx həssə, qoyni tət həsiləp toluklap kerək? Kala-qoy hər ikkisi gəx, yung-terə wə sü tē bərləydu, kala yənə əmgək kılalaydu; xunga kalining kəmliki kəprək ziyanni kəltüridu.

22:1 2Sam. 12:6

22:4 «Oqri tutulojanda oqriliyojan nərsə, ... uning kolida tirik haləttə tepilsa, u ikki həssə kimməttə tēləp bərsun» — nemixka bu ayəttə kərsitilgən jaza 1-ayəttiki jazəyə oxşımaydu? Bəzi alimlarning pikriqə: (a) oqrılanəjan mal tehi oqrining kolida boləjaqqa, igisinin ziyini 1-ayəttikidin az boluxi mumkin; (ə) bu oqri tehi 1-ayəttiki oqrıdək yamanlikni əgəngən əməs; (p) 4-ayəttiki oqrining kala-qoyni oqrılax gunahını əzlükidin ikrar kıləjan boluximu mumkin. Biz bu üq pikrigə qayilmiz.

22:6 «tikənlik» — etizlar arisidiki qitlar ya ki xaxalar adəttə tikənlərdin kılınıdu.

22:9 «həkımlarning aldioja...» — ya ki «Hudaning aldioja...». «həkımlar kaysioja...» — ya ki «Huda kaysioja...».

22:10 «həydəp əkitilsə» — ibraniy tilida bu səz adəttə «bulinix» dəgən səz bilən ipadiliniu; lēkin muxu yərdə bəlkim tasadiy bir ixni, məsilən qeqüp ketip, qeqilip ketixini kərsitixi mumkin; oqrılınıx məsilisi 12-ayəttə kərsitilidu.

22:11 «Pərwərdigarning aldidə ularning otturisida bir kəsəm iqrürilsun» — bu kəsəmnı bəlkim, igisi: «Mən həkikətən xu nərsini palənqi kixigə tapxurup amanət kıldim» dəgəndək, amanətnı qəbul kıləjuqi kixi: «Mən xu amanətnı həkikətən yittürüp koydum, uni oqrilimdim, baxkıləroja satmidim» dəgəndək kılxi mumkin.

«Misirdin qiqix»

bərgili unimisa, zina kılöquqi pak kızlarning toylukioqa barawər kelidioqan kümüx pulni tara-zida elqəp bərsun.

¹⁸ Jadugər hotunni tirik qoymioqin..

¹⁹ Həywan bilən jinsiy munasiwət ötküzgən hərbi jəzmən ölümgə məhkum kılinsun..

²⁰ Kimdəkim birdinbir Pərwədigardın baxka hərəkəndə ilahəyə qurbanlıq sunsa, haram dəp mutlək həlakətkə məhkum kılinsun..

²¹ Silərmu Misirdə musapir bolup turojanikənsilər, musapir boləjan kixini heq harlimanglar wə yaki uningəyə heq zulum kılmanglar..

²² Hərəkəndə tul hotun yaki yetim balini horlimanglar.. ²³ Sən ularni hərəkəndə tərpətkə horlisang, ular manga pəryad kətürsə, Mən ularning awazini qoqum anglaymən; ²⁴ xuning bilən oqəzipim tutixip, silərni kıliqlap öltürimən, silərnin hotunliringlar tul kılınip, baliliringlar yetim bolup kalidu.

²⁵ Əgər sən Məning həlqimning iqidin sanga qoxna boləjan kəmbəşəlgə kərz bərgən bolsang, uningəyə jazanihorlardə muamilə kılmioqin; uningdin əsüm almanglar..

²⁶ Əgər sən qoxnangning qapini gərügə aləjan bolsang, kün olturmasta uningəyə yandurup bər.. ²⁷ Qünki qapini uning birdinbir yepinqisi bolup, bədinini yapidioqan kiyim xudur. U bol-misa, u nemini yepinip yatidu? Bu səwəbtin Manga pəryad kılsa, pəryadini anglaymən; qünki Mən xəpəkətkurman.

²⁸ Hudaəyə kupurluk kıлма, wə həlqingning əmiririnimu kəroqap tillima..

²⁹ Həminingning həsulining axkınının wə xarab-zəytun meyi kəlqikingdin taxkınının Manga hədiyə sunuxni həyal kılmioqin.

Sən oqulliringning tunjisini Manga atioqin..

³⁰ Kala bilən qoyliringning tunji balilirinimu həm xundə atioqin; tunji bala yəttə künqigə anisi bilən billə tursun; əmma səkkizinqi küni uni Manga atəp sunoqin..

³¹ Silər Manga atələjan mükəddəs kixilər bolisilər; xunga dalada yirtkuq həywan təripidin boşuləjan həywaning gəxini yemənglar, bəlkə uni itləyə taxlap beringlar..

Həkkəniyə wə adillik

23 ¹ Yaləjan gəpni yaymioqin wə ya yaləjan guwəhlik berip rəzil adəmgə yan basmioqin.

² Topka əgixip rəzil ixtə bolma yaki dəwə-dəsturlarda guwəhlik bərgəndə topka əgixip həkikətni burmilima. ³ Kəmbəşəlgə dəwə kılsa, uningəyə yan basma..

22:18 Kan. 18:10,11

22:19 Law. 18:23; 20:15

22:20 «mutlək həlakətkə məhkum kılinsun» — ibrəniy tilidə ««haram» kılinsun»; «haram» — «mutlək həlak kılınix kərək» dəgənni bildüridu.

22:20 Kan. 17:2, 3, 4, 5

22:21 Law. 19:34

22:22 Zək. 7:10

22:25 Law. 25:36,37; Kan. 23:18,19; Zəb. 15:5; Pənd. 28:8; Əz. 18:8

22:26 Kan. 24:12,13

22:28 «Hudaəyə» — ibrəniy tilidə «əlohim»(əyə). Bu səz bəzidə Hudənin wəkilliri boləjan «həkimlər»ni bildüridu («Zəb.» 82-küy wə izahətlirini kərüng). Xunga bəzi tərijimilərdə «həkimlər» deyilidu.

22:28 Mis. 21:6, 8; Ros. 23:3, 4, 5

22:29 «Həminingning həsuli ...din taxkınının Manga hədiyə sunuxni həyal kılmioqin» — bu ayətkə kəzdə tutuləjini (baxka yərliri bilən selixturuləjanda) tunji həsulni kərsitidu, ləkin bu ayətnin əzidə undə biwasitə eytilmaydu. Ayətnin ikkinqi kismi «tunji oqullarning Hudaəyə atilixi» toqruluk həm 30-ayə «qarpayning tunjiliri» toqruluk boləjaqka, 29-ayətnin birinqi kismi bəlkim «tunji həsul» toqruluk boluxi mumkin.

22:29 Mis. 13:2,12

22:30 Mis. 23:19; Law. 22:27; Əz. 44:30

22:31 Law. 22:8; Əz. 44:31

22:33 Law. 19:15

«Misirdin qixix»

⁴ Duxminingning kala ya exiki ezip ketip, sanga uqrap qalsa, uni elip kelip, igisigə qoqum tapxurup bər..⁵ Əgər sanga əq bolojanning exiki yükni kətürləməy yükning astida yatqinini kərsəng, uni yardəmsiz taxlimay, bəlki uningəja yardəmlixip exikini qopuruxup berixing zərür..

⁶ Arangdiki kəmbəoqləning dəwasida adalətni burmilima..

⁷ Hərəkəndək sahta ixtin özüngni neri tart; bigunah adəm bilən həqqaniy adəmnı ətürmigin; qünki Mən rəzil adəmnı hərgiz adil dəp aqlımaymən. ⁸ Xuningdək həqqəndək para yemə; qünki para kəzi oquqlarnı kor qilip, həqqaniylarning səzlrini burmilaydu..

⁹ Musapir kixilərgə zulum qılma; qünki özünglar Misir zeminida musapir bolup turojan boləjaqqa, musapirning rohiy halini bilisilər..

«Xabat yili» wə xabat küni

¹⁰ Alta yil öz yeringni terip, həsullirini al. ¹¹ Ləkin yəttinqi yili yərgə aram berip uni box qoy; həlkingning namratlırı uningdin yioqip yesun, ulardin axqinini janggaldiki həywanlar yesun; xundakla üzümzarlıqıng bilən zəytunzarlıqıngnimu xundak qilojin..

¹² Alta kün iqidə öz ixingni ada qilip, yəttinqi küni aram elixing zərür. Buning bilən kala-exəkliring aram tapidu, dedikingning ooqli bilən musapir kiximu hərdükini qikiridu..

¹³ Mən sanga eytkinimning həmmisini kəngül bəlüp ada qil; baxka ilahlarning namini tilingəja alma; bular hətta əozingəjimu qikmisun..

Üq muhim hey-t-bayram

¹⁴ Hər yilda üq kətim mening üqün hey-t ötküzgin. ¹⁵ Aldi bilən «petir nan heyti»ni ötküz; sanga əmr qilojinimdək Abib eyidiki bekitilgən künlərdə yəttə kün petir nan yegin; qünki xu ayda sən Misirdin qikqaniding. Xu heyta həqqixi aldimoja quruk qol kəlmisun..

¹⁶ Sən əjir qilip teriojan etizdiki ziraitingning tunji həsulini orəjanda «orma heyti»ni ötküz; xundakla sən əjir singdürüp yərdin ahirkı həsul-məhsulatlıringni yil ahirida yioqkanda «həsul yioqix heyti»ni ötküz..

¹⁷ Yilda üq kətim ərkəkliringning həmmisi Rəb Pərwərdigarning həzuriəja hazır bolsun.

¹⁸ Sən manga atalojan kurbanlıqning kəninı hemirturuq selinojan nan bilən sunmiojin; hey-t kurbanlıqning yeəjini bolsa keqiqə kondurup ətigiqigə saqlıma..

¹⁹ Zeminingdiki dəsəlpki həsulning əng yaxxsini Pərwərdigar Hudaingning əyigə elip kəl.

Oqlakni anisining sütidə qaynitip pixurma..

23:4 Qan. 22:1, 2; Luqa 6:27; Fil. 2:4

23:5 Qan. 22:4

23:6 Qan. 27:19

23:8 Qan. 16:19; 1Sam. 8:3; Pənd. 19:6; Top. 7:7

23:9 Mis. 22:21; Law. 19:33; Qan. 24:17

23:11 «Ləkin yəttinqi yili yərgə aram berip uni box qoy;...» — Huda Öz halkigə xundak əmr bərgənəkən, əlwəttə ulardin həwər alidu. Bu əmrgə baəqlik wədilər toərisida «Law.» 25:1-7, 11, 12ni, bolupmu 20-22-ayətlərnı kəring.

23:11 Law. 25:4, 5

23:12 Mis. 20:8; 31:13-17.

23:13 «Mən sanga eytkinimning həmmisini kəngül bəlüp ada qil» — ibraniy tilida «Mən silərgə eytkinim... ada qilinglar» deyilidu.

23:13 Qel. 32:38; Yə. 23:7; Zəb. 16:4; Hox. 2:19; Zək. 13:2

23:15 Mis. 12:14,15; 13:3; 34:20; Qan. 16:16

23:16 «orma heyti» — muxu hey-t yəna «həptilər heyti» həm «dəsəlpki orma heyti» dəpmu atilidu. «həsul-məhsulatlıring» — muxu «həsul-məhsulatlıring» axlıqlarnı həm hərhil mewa-qıwa məhsulatlırini öz iqigə alidu. «həsul yioqix heyti» — muxu hey-t yəna «kəpilər heyti» dəpmu atilidu.

23:18 «kurbanlıq» — bu səz adəttə «inaklık kurbanlıqı» yaki «taxakkur kurbanlıqı»ni kərsitidu.

23:19 «Oqlakni anisining sütidə qaynitip pixurma» — bu əmr bəlkim ətraptiki butpərəs həlklərnıng məlum ərp-aditigə əgəxməslik kəreklikini kərsitixi mumkin. Bu toərruluk yəna «Lawiylar»diki «qoxumqə səz»imizni kəring.

23:19 Mis. 34:26

Pərwərdigarning Pərixtsizining yollarni təyyarlixı

²⁰ Mana, Mən bir Pərixtsizini yolda seni qoşdap, Mən sanga təyyarlıoqan yərgə elip barsun dəp, aldingda yürüxkə əwətimən. ²¹ Sən uning aldida əzünggə ağah bol, uning awazioqə kulak sal. Uning zitiqə təgmə; bolmisa, u itaətsizlikliringni kəqürməydu; qünki Mening namim uningdidur. ²² Ləkin əgər sən uning awazioqə kulak selip, Mening barlıq buyruoqlanirimioqə əməl kilsang, Mən düxmənliringgə düxmən, kuxəndiliringgə kuxəndə bolimən. ²³ Qünki Mening Pərixttəm aldingda yürüp, seni Amoriy, Hittiy, Pərizziy, Qanaaniy, Hiwiylar wə Yəbusiylarning zeminiqə baxlap kiridu; Mən ularni yoqitimən.

²⁴ Sən ularning ilahlırioqə bax urup ibadət kılma wə yaki ular kılqandək kılma; bəlki ularning butlirini üzül-kesil qeqiwət, but tüwrukırlirini üzül-kesil kukum-taloqan kiliwət; ²⁵ Ləkin Hudayinglar Pərwərdigarning ibaditidə bolunglar. Xundak kilsanglar U nan bilən süyüqlarni bərikətləydu; Mən barlıq kəsəllikni aranglardin qikirip taxlaymən. ²⁶ Buning bilən zemininqda boyidin ajrap ketidioqan yaki tuqmas heqbir ayal yaki qarpay bolmaydu; ömrüingning künlirini toluk kılımən.

²⁷ Mən sening aldingda wəhimimni əwətimən, kaysi taipigə yeqinlaxsang xularni parakəndə kılımən; xuning bilən həmmə düxmənliringni kəynigə yandurup qaqurimən. ²⁸ Hiwiylar, Qanaaniylar wə Hittiyilarni aldingdin qoşlap qikiriwetixkə serik hərıləni aldingda yürüxkə əwətimən. ²⁹ Əmma zeminning Harabilixip, dalada wəlxıy həywanlar awup sanga həwp bolup kalmaslık üqün, xu əlləni aldingdin bir yiloqıqə həydiwətməymən, ³⁰ Bəlki sən awup, zeminni pütünləy miras kılıp boluqə, az-azdin həydəp turimən.

³¹ Sening zemininqning qeqrilirini Kızıl Dengizdin tartip Filistiyələning dengizioqıqə, xuningdək qəldin tartip Əfrat dəryasioqıqə bəkitimən; qünki zeminda turuwatqanlarni həydiwetip yerini igilixing üqün, ularni qolungoqə tapxurimən. ³² Sən ular bilən wə yaki ilahlıri bilən heqkəndək bir əhdə tüzmə. ³³ Ularınq seni aldimda gunahkə patkuzmaslık üqün ularni zemininqda kət'iy turoquzma. Qünki mubada sən ularning ilahlırining ibaditidə bolsang, bu ix sanga tuzak bolidu.

Hudaning Musaning wasitisi bilən Israil həlki bilən mukəddəs əhdini tüzüxi

24 ¹ U Musaqə yənə: — «Sən berip, əzüing bilən billə Hərun, Nadab, Abihuni wə Israillarning aqsaqalliri arisidin yətmix adəmnı elip, Pərwərdigarning huzurioqə qikip, yirakta turup səjdə kilinglar. ² Pəqət Musala Pərwərdigarning aldioqə yekın kəlsun; baxkılar yekın kəlmisun, həlk uning bilən billə üstigə qikmisun, — dedi.

³ Musa kelip Pərwərdigarning barlıq səzliri bilən həkümırlirini halayıkqə dəp bərdi; pütkül halayık bir awazda: — Pərwərdigarning eytqan səzlırining həmmisigə əməl kılımiz! — dəp jawab berixti.

23:20 Mis. 33:2

23:21 «əzünggə ağah bol» — ıbraniy tilida «əzünggə qara» («xamar») deqən peil bilən ipadilidı. 20-ayəttə Pərixtsizining ularni «qoşdaydioqanlık» (ıbraniy tilida «qaraydioqanlık») «hamar» deqən ohxax peil bilən ipadilidı.

23:22 Yar. 12:3

23:24 «ularning butlirini üzül-kesil qeqiwət,...» — yaki «ularni (Qanaaniylarning) yoqitip,...».

23:25 Mis. 15:26; Qan. 7:15

23:26 Qan. 7:14

23:27 Mis. 14:24; Yə. 10:10

23:28 «serik həra» — bu isim ıbraniy tilida adəttiki hərıdin qong wə tehımu qakqak birhil hərini kərsətsə kərək.

23:28 Qan. 7:20; Yə. 24:12

23:31 «Filistiyələning dengizi» — «Ottura Dengiz»ni kərsitidu.

23:31 Qel. 34:3, 4

23:32 Mis. 34:12,15; Qan. 7:2

23:33 Yə. 23:13; Hək. 2:3

24:3 Mis. 19:8; 24:7; Qan. 5:27

«Misirdin qikix»

⁴ Andin Musa Pərvərdigarning həmmə səzini hatiriliwelip, ətisi səhər kopup taoqning tüwidə bir kurbangahni yasap, xu yərdə Israilning on ikki kəbilisining sani boyiqə on ikki tax tüwrükni tiklidi. ⁵ Yənə Israillarning birnəqqə yigitlirini əwətti, ular berip Pərvərdigarə qəydürmə kurbanliklər sundi, inaklik kurbanliki süpitidə birnəqqə torpaknımı soyup sundi. ⁶ Andin Musa kanning yerimini qaqilarə qaqilidi, yənə yerimini kurbangah üstigə qaqti. ⁷ Andin u əhdinamini kəliə elip, həlkə okup bərdi. Ular jawabən: — Pərvərdigarning eytkinining həmmisigə kulak selip, itaət kilimiz! — deyixti.

⁸ Xuning bilən Musa qaqlardiki kanni elip, həlkə sepip: — Mana, bu Pərvərdigar muxu səzləarning həmmisigə əsasən silər bilən baqliə əhdining kənidur, dedi.

⁹ Andin keyin Musa wə Hərun, Nadab wə Abihu Israillarning əksakalliridin yətmix adəm bilən billə taoq üstigə qikixti. ¹⁰ Ular xu yərdə Israilning Hudasini kərdi; uning ayioqining astida huddi kək yakuttin yasələən nəpisi payandəzək, asman gümbizidək süpsüzük bir jisim bar idi. ¹¹ Ləkin u Israillarning mətiwərlirigə kəl təgküzmidi; ular Hudani kərip turdi həmdə yəp-iqixti.

Musaning yənə Sinay teoqiə qikixi

¹² Pərvərdigar Musə: — Taoq üstigə, kəximə qikip xu yərdə turoqin. Sanga ularə oğitixkə tax tahtaylarni, yəni Mən yezip kəyoəən kənun-əmrni bərimən, dedi.

¹³ Xuning bilən Musa kopup, Yardəmqi Siyaxani elip mangdi. Musa Hudaning teoqiə qikti.

¹⁴ U əwwəl əksakallarə: Biz yenip kəlgüə muxu yərdə bizni saklap turunglar. Mana, Hərun bilən hur siləring yeninglarda kəlidu; əgər birsining ix-dəwəsi qikə, ularning əldioə barsun, — dedi.

¹⁵ Xuning bilən Musa taoqning üstigə qikti wə taoqni bulut kəplidi. ¹⁶ Pərvərdigarning julasi Siyay teoqining üstidə tohtidi; bulut uni altə künqigə kəlap turdi; yəttinqi kuni, Pərvərdigar bulut iqidin Musani qakirdi; ¹⁷ Pərvərdigarning julasining kiyapiti Israillarning kəz əldida taoqning qokkisida həmmi yutquqi ottək kəründi. ¹⁸ Musa bulutning iqigə kərip, taoqning üstigə qikip kətti. Musa kərik kəqə-kündüz taoqda turdi.

İbadət qədri üqün sunulidioəən hədiyələr

25 ¹ Pərvərdigar Musə mundaq dedi: —

² Sən Israilləə eytkin, ular Manga bir «kətürmə hədiyə»ni kəltürsun; kimning kəngli hədiyə sunuxkə huxbolsa, uningdin Mangasunulidioəən «kətürmə hədiyə»ni tapxuruwelinglar.

³ Silər ulardin tapxuruwalidioəən kətürmə hədiyə: — Altun, kümüx, mis, ⁴ kək, səsin wə kizil rənglik yip, kanap rəht, tiwit, ⁵ kizil boyələən kəqkəning teriliri, delfinning teriliri, akatsiyə yəoqi, ⁶ qirəq üqün zəytun meyi, «məsiləx meyi» wə huxbuy üqün huxbuy dora-dərməklər, ⁷ əfod bilən «kəxən»ə ornitilidioəən əq həkik wə bəxkə əsil taxlar bolsun. ⁸ Məning əzliri ari-

24:7 «həlkə okup bərdi» — ibrəniy tilidə «həlkəning kuləklirioə okup bərdi».

24:8 İbr. 9:20; 1Pet. 1:2

24:10 «ular xu yərdə Israilning Hudasini kərdi» — yəni, Hudaning Əzini ayan kəiloəən kərdi.

24:10 Wəh. 4:6

24:17 İbr. 12:29

25:2 «kətürmə hədiyə» — kahin yəki hədiyəni sunoquqi Pərvərdigarning əldioə ikki kəlap egiz kətürp əpiridioəən ələhədə hədiyə. Muxu ayəttə deyilən «kətürmə hədiyə» kəpligən həlkə elip kəlidioəən, qəng kələmik hədiyə bolidu. Xübhəzikki, məzkur «kətürmə hədiyə»ning hər bir kismi sunoquqi kixi əzi Huda əldida ikki kəlap kətürp uningə ataydu (35:22, 24).

25:2 Mis. 35:5; 1Tar. 29:3,5,9,14; Əzra 2:68; 3:5; Nəh. 11:2

25:5 «delfinning teriliri» — yəki «dəngiz eyikining teriliri» yəki «borsukning teriliri».

25:7 «əfod» wə «kəxən» — Bular toqruluk 6-14-ayətlərgə kəarsun. U jilitkidək birhəl ələhədə kiyim bolup, iqidə Hudaning kərak boləən ixlar toqruluk yolini yəki iradisini kərsitidioəən «Urim» wə «Tummim» dəgən ələhədə ikki tax sakləklik idi.

25:7 Mis. 28:4-14

«Misirdin qiqix»

sida makan qilixim üçün xulardın Manga bir mukəddəs turaloquni yasisun. ⁹Uni Mən sanga barlıq kərsətməkqi boləjniməja asasen, yəni ibadət qedirining nushisi wə barlıq əswab-saymanlırining nushisioja op'ohxax kılıp yasanglar.

Əhdə sanduqi

¹⁰Ular akatsiyə yaoqıqıdın bir sanduq yasisun. Uning uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz, egizliki bir yerim gəz bolsun. ¹¹Sən uni sap altun bilən kaplıoqin; iqi wə sirtini altun bilən kaplap, uning üstünki kışmining qərisigə altundın girwək qıkar. ¹²Uningə altundın tət hālqa kuydurup, tət qetiqioja bekitkin. Bir təripigə ikki hālqa, yənə bir təripigə ikki hālqa bolsun. ¹³Sən həm akatsiyə yaoqıqıdın ikki baldaq yasap, hər ikkisini altun bilən kaplıoqin; ¹⁴andın sanduq ular arqılık kətürülsun dəp, baldaqların sanduqning ikki yenidiki hālqılıridin ötküzüp koyoqin. ¹⁵Baldaqlar həmişə sanduqtiki hālqıda tursun; ular uningdın qikirlmisun.

¹⁶Mən sanga beridoqan həküm-guwahlıqnı sanduqqa koyoqin. ¹⁷Sanduqning yapkuqi süpitidə sən altundın uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz boləjan bir «kafarət təhti» yasioqin.

¹⁸İkki kerubni altundın soqup yasioqin. Ularnı kafarət təhtining ikki təripigə ornatkın. ¹⁹Bir kerubni bir təripigə, yənə bir kerubni yənə bir təripigə ornıtix üçün yasioqin. İkki təripidiki kerublarnı kafarət təhti bilən bir gəwdə kılinglar. ²⁰Kerublar bir-birigə yüzlənsun, qanatlırını kafarət təhtining üstigə kerip, qanatlırı bilən uni yapsun; kerublarning yüzi kafarət təhtigə karıtilsun.

²¹Sən kafarət təhtini sanduqning üstigə koyup, Mən sanga beridoqan həküm-guwahlıqnı sanduqning ıqigə koyoqin. ²²Mən xu yərdə sən bilən kəruximən; kafarət təhti üstidə, yəni həküm-guwahlıq sanduqning üstidiki ikki kerubning otturisida turup sanga Israilaroja yətküzüxkə tapxuridoqan barlıq əmrılrım toqrisida sız kılımən.

Xirə

²³Həm akatsiyə yaoqıqıdın uzunluqi ikki gəz, kəngliki bir gəz, egizliki bir yerim gəz boləjan bir xirə yasioqin. ²⁴Uni sap altun bilən kaplap, uning üstünki kışmining qərisigə altundın girwək qıkar. ²⁵Sən xirəning qərisigə tət ilik egizliktə bir ləw yasioqin; bu ləwning qərisigimu altun-

25:10 «akatsiyə yaoqıqı» — intayın kəttik, uzunəjoja qirimaydıoqan birhil yaojaqtur. «gəz» — Mukəddəs Kitabta ıxtililgən «gəz» — adəmnıng jəynikidın barmıkiñing uqıoqıja boləjan arılıkioja (təhmınən 45 santimetr) barawər kelidu.

25:10 Mis. 37:1; İbr. 9:1

25:12 «tət qetiqioja» — yaki «tət putioja».

25:15 1Pad. 8:8

25:16 «sanga beridoqan həküm-guwahlıq» — Huda Musaoja tapxuridoqan «on pərz» yaki «on əmr» pütülıdıoqan ikki tax tahtaynı kərsitidu (31:18ni kəruñg). Nemıxkə «guwahlıq» deyilidu? Qünki «on pərz» Hudanıning həkkanıy təbiitigə guwahlıq beridu.

25:16 İbr. 9:4

25:17 «kafarət» — (ıbranıy tilida «kafar» yaki «kippur») dəğənnıng tüp mənisi «yepix»tin ıbarət. Gunahlarəja «kafarət kəltürüx» dəğənlıq «gunahları yepix» dəğənlıktur. Təwrat dəwridə Huda gunahlarıni wəkitliq «yapatti» wə xuningdək xu gunahlardın towa kılıp kurbanlıq kəltürgən bəndilırını kaqürüm kılatti. İnjil dəwri kəlgəndə u Məsihnıng kurbanlıqı wasıtisi bilən insanlarning gunahlırını «elip taxlaydu» («Yh.» 1:29, 36ni kəruñg).

—Muxu yərdə sanduqning yapkuqını «kafarət təhti» dəp tərjımə kılduq, qünki 22-ayəttə: «Mən xu yərdə sən bilən kəruximən; kafarət təhti üstidə... turup sanga ... sız kılımən» deyilidu. Demək, bu jay Hudanıning oltuəjan bir təhtigə ohxaxtur.

25:17 Mis. 37:6

25:18 «Kerublar» — bəlkim ələmdiki əng küqlük wə əng yukıri dərjilıq pərixtilər yaki məhluklar boluxı mumkin. «Təbirlər»ni wə munasiwətlıq sehmini kəruñg.

25:18 İbr. 9:5

25:19 «ikki təripidiki kerublarnı kafarət təhti bilən bir gəwdə kılinglar» — yaki «ikki təripidiki kerublar bilən kafarət təhti bir pütün altundın yasalsun».

25:20 İbr. 9:5

25:21 İbr. 9:4, 5

25:22 Qel. 7:89

«Misirdin qıxı»

din bir girwək qıxar. ²⁶ Sən u xirəgə altundin tət həkə yasap, bu həkılarni xirəning tət burjıkidiki qetıkkə ornatkın. ²⁷ Xirəni kətürükkə baldaklar ətüzülsun dəp, həkılar xirə lewigə yekın bekitilsun. ²⁸ Baldaklarni akatsiyə yaqıqıdin yasap, altun bilən kəpliojın; xirə ular arkilik kətürilidu.

25:25 «egizliktə» — yaki «kəngliktə». Munasiwətlilik shemini kərüj. «ləw» wə «ləwning qerisigə qıqırilojan girwək» — bularning roli bəlkim xirəning üstidiki nanlarni qüxüp ketixtin saklaxtur.

İbadət qedirining əswabliri



«mis kurbangah»



«yoqan das»



altun qiraqdan



«təkdım nan»
qoyulidiqan xirə



huxbuygah



əhdə sanduqi



əhdə sanduqining iqı

«Misirdin qiqix»

²⁹ Xirəgə yandap legən, qaqa-təhsə, piyalə wə «xarab hədiyyəliri»ni qaçidioğan kədəhlərnı yasioqin; ularni sap altundin yasioqin. ³⁰ Mening huzurumda turuxka sən xirəgə həmişə «təkdım nan»ni qoyqin..

Qıraoqdan

³¹ Sən həm sap altundin bir qıraoqdan yasioqin. U qıraoqdan soqup yasalsun; qıraoqdanning puti, oqoli, kədəhliri, oqunqə wə qeqəkliri pütün bir altundin soqulsun... ³² Qıraoqdanning oqolining ikki yenidin altə xahqə qikirilsun — qıraoqdanning bir yenidin üq xahqə, qıraoqdanning yənə bir yenidin üq xahqə qikirilsun; ³³ bir yenidiki hər bir xahqədə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləjan üq kədəh qikirilsun, yənə bir yenidiki hər bir xahqədə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləjan üq kədəh qikirilsun. Qıraoqdanə qikiriloğan altə xahqining həmmisi xundak yasalsun. ³⁴ Qıraoqdanning oqolidin badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləjan tət kədəh qikirilsun... ³⁵ Bulardin baxka birinqi ikki xahqining astida bir oqunqə, ikkinqi ikki xahqining astida bir oqunqə, üqinqi ikki xahqining astida bir oqunqə bolsun; qıraoqdanə qikiriloğan altə xahqining asti həmmisi xundak bolsun. ³⁶ Uning xu oqunqiliri həm xahqiliri qıraoqdan bilən bir gəwdə kılinsun — bir pütün sap altundin soqup yasalsun.

³⁷ Sən qıraoqdanning yəttə qiriqini yasioqin; qıraoqlar uduloğa yoruk qüxürəlixı üqün üsti tərəpkə ornitilsun. ³⁸ Uning pilik qayqiliri bilən küldanliri sap altundin yasalsun. ³⁹ Qıraoqdan wə uning barlik əswabliri bir talant sap altundin yasalsun... ⁴⁰ Sanga taəda ayan kılinoğan nusha boyiqə bularnı ehtiyat bilən yasioqin..

Ibadət qediri — yopuqlıri

26 ¹ Mukəddəs qedirni on parqə yopuqtin yasatkın; yopuqlar nepiz toquloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kizil yiplar arilaxturulup ixlənsun; uningə kerublarning süritini qewər kollarə qəpis kılıp kəxtiləp qıqaroquzoqin... ² Hər bir yopuqning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz, kəngliki tət gəz bolup, hər bir yopuq ohxax qong-kıqıqlıktə bolsun. ³ Yopuqlarning bəxi bir-birigə ulansun, qaloğan bəx yopuqmu həm bir-birigə ulansun. ⁴ Sən ulap qıqıloğan birinqi qong parqining əng qetidiki kismioğa bir tərıpigə rənggi kək izmə kadioqin, xuningdək ulap qıqıloğan ikkinqi qong parqining əng qetidikisining bir tərıpigimu həm xundak kıləjan. ⁵ Birinqi qong parqining əng qetidiki kismioğa əllik izmə kadioqin, ikkinqi qong parqining əng qetidikisigimu əllik izmə kadioqin. Izmlər bir-birigə udulmuudul bolsun. ⁶ Mukəddəs qedir bir pütün bolsun üqün altundin əllik iloqı yasap, ikki qong parqə yopuqni xu iloqlar bilən bir-birigə tutaxturoqin. ⁷ Mukəddəs qedirni yepix üqün əqkə tiwitidin yopuqlarnı yasioqin; yopuqtin on bir parqə yasioqin... ⁸ Yopuqlarning hər birining uzunluqi ottuz gəz, kəngliki tət gəz bolup, on bir yopuqning həmmisi ohxax qong-kıqıqlıktə bolsun. ⁹ Yopuqlarning bəxini ulap bir kılıp, qaloğan altə yopuqnimu ulap bir kılıp, altinqi yopuqni ikki kət kılıp, qedirning aldi tərıpigə sanggilitip qoyəjan..

25:30 «təkdım nanlar» — ibraniy tilidə «huzuri nanlar» («Hudaning huzuridiki nanlar»). Adəttə jəmiy on ikki parqə nan qoyulatti. Bu Israillarning on ikki kəbilisigə wəkillik kılatti. Israil kahinliri nanlarnı tizip qoyux arqılık, əzlining əmgək mawilirini Pərwərdigarə ataxni halaydioqanlığını, bu arqılık əzli erixən mol həsulning Pərwərdigarning ata kıləjanlığını etirap kılaxni bildürəx idi («Law.» 24:5-6).

25:31 «qıraoqdanning... kədəhliri, oqunqə wə qeqəkliri» — bular qıraoqdanə qikiriloğan xu hil nushalarnı kərsitidu. 32-40-ayətlər wə munasiwətlik shemini kəring.

25:31 Mis. 37:17

25:34 «oqolidin» — yəni oqolining üstünki kışmidin. 35-ayətni kəring.

25:39 «bir talant altun» — bəlkim 4.4 kilogramqə boluxı mumkin.

25:40 Ros. 7:44; İbr. 8:5

26:1 Mis. 36:8

26:7 Mis. 36:14

26:9 «qedirning aldi tərıpigə sanggilitip qoyəjan» — yəni «qedirning kəynigə qayrip qoyəjan». Munasiwətlik shemini kəring.

¹⁰ Sən birinchi ulap qikilojan qong parqining əng qetidiki kismioja əllik izmə, ikkinchi ulap qikilojan qong parqining əng qetidiki kismioja əllik izmə kadiojin. ¹¹ Sən həm mistin əllik ilouja yasap, qedir bir pütün bolsun üqün ularni izmilərgə etküzüp ikki qong parqini ulap qoyojin.

¹² Ləkin yopukning qedirning kəynidin exip qalojan kismi, yəni exip qalojan yerim parqisi qedirning kəyni tərpidə sanggilap tursun. ¹³ Qedir yopuklirining qedirning boyidin artuk kismi, yəni u tərpidin bir gəz, bu tərpidin bir gəz, qedirning ikki tərpidin sanggilap, uni toluk yapsun..

¹⁴ Buningdin baxka, qediroja kizil boyalojan qoqkar terisidin yopuk yasap yapkin, andin uning üstidinmu delfin terisidin yasalojan yənə bir yopukni kaplojin.

¹⁵ Mukəddəs qedirning tik tahtaylirini akatsiyə yaojiqidin yasap tikligin. ¹⁶ Hər bir tahtayning uzunluqi on gəz, kəngliki bir yerim gəz bolsun. ¹⁷ Hər bir tahtayning ikkidin turumi bolsun, hər ikki tahtay xular bilən bir-birigə qetilsun; qedirning barlik tahtaylirini xundak yasiojin.

¹⁸ Qedirning tahtaylirini xundak yasiojin; yigirmisini jənub tərəpkə tikligin; ¹⁹ bu yigirmə tahtayning tegigə kümüxtin kirik təglik yasiojin; bir tahtayning astidiki ikki turumi üqün ikkidin təglik, yənə bir tahtayning ikki turumi üqün ikkidin təglik yasiojin. ²⁰ Xuningdək qedirning udul tərpidə, yəni ximal tərpidə yigirmə tahtay bolsun; ²¹ bularning kirik təgliki kümüxtin bolsun; bir tahtayning tegigə ikkidin təglik, yənə bir tahtayning tegigə ikkidin təglik orunlaxturulsun.

²² Qedirning kəyni tərpiyə, yəni qarəb tərəpkə altə tahtay yasap tikligin. ²³ Qedirning kəyni tərpidiki ikki bulungoja ikki tahtay yasap ornatkin. ²⁴ Bu bulung tahtayliri astidin üstigigə ikki kat kilinip tahtaylarni əzara qetixtursun, üsti bir halkioja bekitilsun. Hər ikkisi xundak kilinip, ikki bulungoja tiklənsun. ²⁵ Arka tərəptə səkkiz tahtay bolidu, ularning kümüxtin yasalojan on altə təglik bolidu; bir tahtayning tegidə ikki təglik, yənə bir tahtayning tegidə ikki təglik bolidu.

²⁶ Buningdin baxka sən akatsiyə yaojiqidin baldaq yasiojin; qedirning bu tərpidiki tahtaylaroja bəx baldaqni, ²⁷ qedirning u tərpidiki tahtaylaroja bəx baldaqni, qedirning arka tərpidiki tahtaylaroja, yəni qarəb tərpidiki tahtaylaroja bəx baldaqni yasiojin. ²⁸ Tahtaylarning otturidiki ottura baldaq bu tərəptin u tərəpkə yetidiojan bolsun.

²⁹ Tahtaylarni altun bilən kaplap, baldaqlar etküzüldiojan halkilarni altundin yasap, baldaqlarni altun bilən kaplojin. ³⁰ Qedirni sanga taojda ayan kilinojan nusha boyiqə yasap tikligin..

³¹ Sən nepiz tokulojan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kizil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasiojin; uni qewər kollar kerublarning süritini nəpis kilip qüxürüp xəxtiləp qixsun..

³² Uni akatsiyə yaojiqidin yasalojan tət hadioja esip qoyojin. Bu hadilar altun bilən kaplansun, hər birining altun ilmiki bolsun; hadilar kümüxtin yasalojan tət təglikgə ornitilsun. ³³ Pərdə qedir yopukidiki ilməklərgə esilip sanggilapit qoyulsun; andin həküm-guwahlik sandukini xu yərgə kəltürüp, pərdining iqigə elip kirgin. Xuning bilən pərdə silər üqün mukəddəs jay bilən əng mukəddəs jayning otturidiki bir ayrima pərdə bolsun. ³⁴ Andin sən «kafarət təhti»ni əng mukəddəs jaydiki həküm-guwahlik sandukining üstigə qoyojin.

³⁵ Xirə bolsa pərdining texioja orunlaxturulsun; qiraqodanni xirəning udulioja, qedirning jənub tərpiyə qoyojin; xirəni ximal tərpiyə qoyojin.

26:13 «qedirning ikki tərpidin sanggilap, uni toluk yapsun» — kanap rəhttin (kəndir rəhttin) kilinojan iqidiki yopukning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz boləjaqqa, qedirning ikki tərpiyə toluk yatməytti; yopuk bilən yərnin arilikida bir gəz arilik qalatti. Əqəki tiwitidin kilinojan yopukning uzunluqi ottuz gəz boləjaqqa, qedirni toluk yapatti. Qedirning shemilirini kərüng (wə munasiwətlilik shemini kərüng).

26:24 «...tahtayliri ... ikki kat kilinip tahtaylarni əzara qetixtursun» — bulung tahtaylirining kəysi xəkidə ikənlikigə birnemə deyix təs. Həq bolmiojanda ular kəynidiki tahtaylar həm yandiki tahtaylarni bir-birigə tutaxturux rolini oynixi kərək; bizningqə bulung tahtayliri yenidiki tahtaylaroja turumliri bilən qetiliş kərək (17-ayətni kərüng). Bəzi alimlarning pikriqə bulung tahtayliri otturididin egilip, «üq burjəklilik sizoquq xəkli»də (yəni «L» xəklidə) kilinojan boluxi mumkin. Munasiwətlilik shemini kərüng.

26:30 Mis. 25:9,40; Ros. 7:44; İbr. 8:5

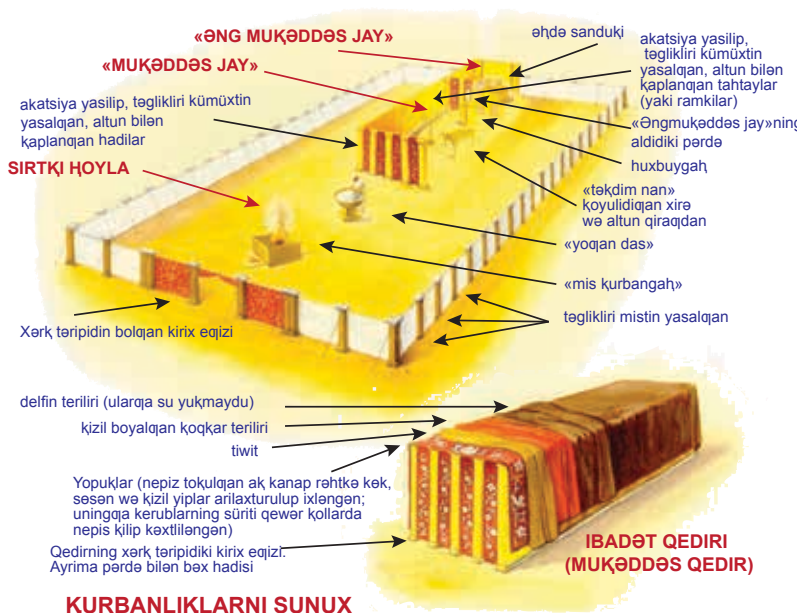
26:31 Mis. 36:35

«Misirdin qıxix»

³⁶ Buningdin baxka sən qedirning kirix eqizioja nepiz toquloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiylar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasioqin; u xəxtiqi tərripidin kəxtilənsun..³⁷ Bu pərdə üçün akatsiya yaşıqıdin bəx hada yasap, ularni altun bilən kaplioqin; hər birining altun ilmiki bolsun; ularning tegigə bəx danə təglikni mistin quyup təyyaratqin.

26:36 Mis. 36:37

MUKƏDDƏS İBADƏT QEDIRI — QEDIRNING ƏZI WƏ SIRTQI HÖYLISI



KURBANLIQLARNI SUNUX



«Misirdin qikix»

Qurbangah

27¹ Sən qurbangahni akatsiyə yaojiqidin yasiojin. Qurbangah tət qasa bolsun; uzunluqi bəx göz, kəngliki bəx göz, egizliki üq göz kılinsun..² Uning tət burjikigə koyulidojan münggüzlirini yasiojin; münggüzliri qurbangah bilən bir gəwdə kılinsun. Qurbangahni mis bilən kapliojin.³ Qurbangahning yaq wə külini elixka daslarni yasiojin; uningə qə has boləjan gürjəkləni, korilarni, lahxiqirlarni wə otdanlarnimu yasiojin; uning barliq əswablrini yasaxka mis ixlətkin.⁴ Qurbangah üqün mistin bir xala yasiojin; xalaning tət burjikigə tət mis halka yasap bekitip koyojin.⁵ Xalani qurbangahning kap belining astidiki girwəktin təwənrək turidojan kıləjin, xundakta xala qurbangahning dəl otturisida bolidu..⁶ Qurbangahka ikki baldak yasiojin; ular akatsiyə yaojiqidin bolsun, ularni mis bilən kapliojin.⁷ Qurbangahni kətürgəndə, baldaklar uning ikki yenida boluxi üqün, ularni halkıləroja ötküzüp koyojin.⁸ Qurbangahni tahtaylardin yasiojin, iqı box bolsun; u taqda sanga ayan kılinojan nusha boyiqə hünərwənlər təyyar kılson.

Ibadət qedirining həyilisi

⁹ Muxəddəs qedirning həyilisinimu yasiojin. Həyilining jənubiqa, yəni jənubka yüzləngən tərapiyə nepiz toqulojan aq kanap rəhttin pərdiləni toqojin; xu tərapiyining uzunluqi yüz göz bolsun..¹⁰ Pərdiləni esixka yigirmə hada yasalsun; ularning tegigə koyuxka yigirmə mis təglik yasalsun; hadilarning ilmiki bilən baldaklar bolsa kümüxtin yasalsun..

¹¹ Xuningə qə ohxax ximal tərpidimu uzunluqi yüz göz kelidojan pərdə bolsun. Pərdiləni esixka yigirmə hada yasalsun; ularning tegigə koyuxka yigirmə mis təglik yasalsun; hadilarning ilmiki bilən baldaklar bolsa kümüxtin yasalsun.

¹² Həyilining qərb tərpidə uzunluqi əllik göz kelidojan pərdə bolsun; uning on hadisi wə on təglik bolsun.

¹³ Həyilining xərək tərpi, yəni kün qikixka yüzləngən tərpiyining kəngliki əllik göz bolsun.¹⁴ Bir tərpidə on bəx göz kelidojan pərdə bolsun; uning üq hadisi bilən üq təglik bolsun.¹⁵ Yəne bir tərpidə on bəx göz kelidojan pərdə bolsun; uning üq hadisi bilən üq təglik bolsun.¹⁶ Həyilining kirix eojiziqa yigirmə göz kelidojan bir pərdə koyulsun; pərdə nepiz toqulojan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kizil yiplar arilaxturulup, kəxtiqi tərpidin kəxtilənsun. Uning tət hadisi bilən tət təglik bolsun.

¹⁷ Həyilining qərisidiki həmmə hadilar kümüxtin yasalojan baldaklar bilən bir-birigə qetilsun; ularning ilməkliri kümüxtin, təglikliri mistin yasalsun.¹⁸ Həyilining uzunluqi yüz göz, kəngliki hər ikki tərpi əllik göz bolsun; nepiz toqulojan aq kanap rəhttin ixləngən pərdining egizliki bəx göz kılinsun; hadilarning təglikliri mistin yasalsun.

¹⁹ Muxəddəs qedirning ix-hizmitidə ixlitilidojan barliq əswab-saymanliri həmdə barliq miq-kozukliri, xundakla həyilining barliq miq-kozukliri mistin bolsun.

Yeniq turidojan qiraq həkkidiki bəlgilimə

²⁰ — Qiraqning həmişə yeniq turuxi üqün, qiraqka ixlitərkə zəytundin soqup qikiriləjan sap mayni qəxingə qəltürərkə Israillarni buyruojin..²¹ Jamaət qedirining iqidə, həküm-

27:1 Mis. 38:1

27:5 «xala» — barliq ayətlərdin kəriqanda, xalaning funksiyisi mundak: (1) qurbangahning othanisidiki otni kətürük; (2) xalani kətürgəndə qurbangahmu təng kətürülük; xala qurbangahning asti tərpiyə, yəne girwəknin astioja koyulojaqqa, xalani kətürgəndə girwəkkə terilip qurbangahmu təng kətürülətti. «Qoxumqə söz»imiz həm qedirning shemilirini kərüng (munasiwətlilik shemini kərüng).

27:9 Mis. 38:9

27:10 «baldaklar» — ular hadilarni əzə qetip turidojan tayaqqılar bolup, hadilarni mukimlaxturux wə pərdilənimu kətürük rolini oynaydu (38:17ni kərüng).

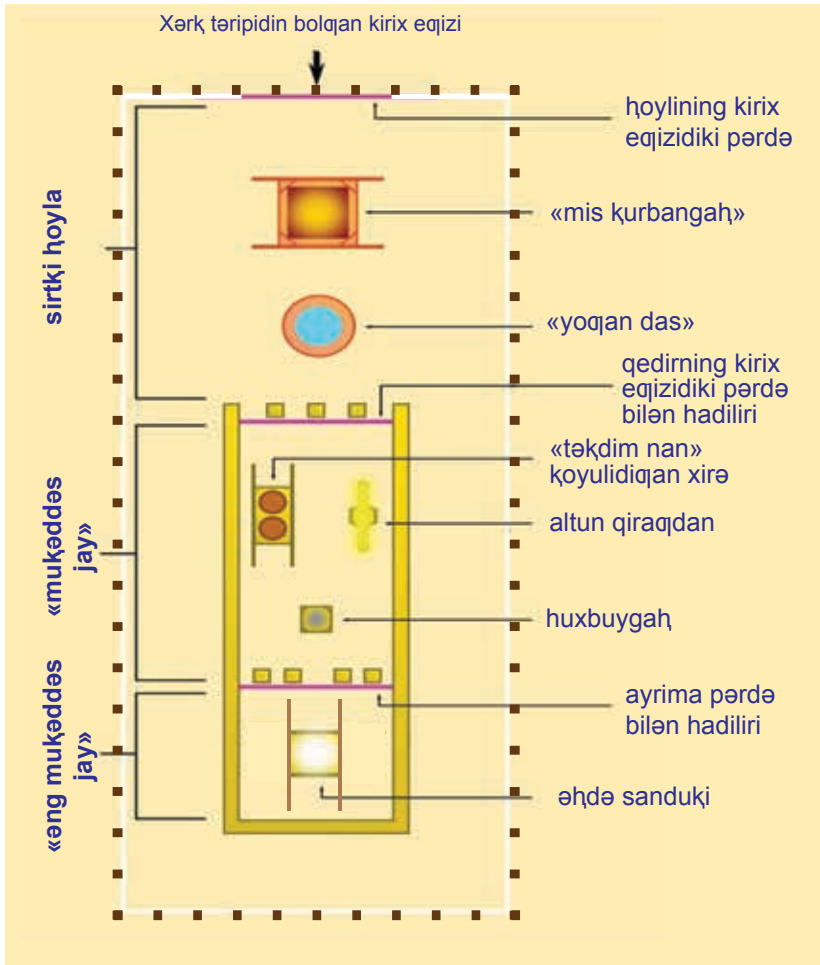
—«Baldaklar»ning baxka təjimiyliri: «halkılar» yaki «qəmbərlər».

27:20 Law. 24:2

«Misirdin qıxıx»

guwahlik sandukining udulidiki pərdining taxkırıda Hərun və oqulliri hər keqisi ətigəngiqə Pərwərdigarning aldidə qıraqlarning yenik turozux ixida bolsun. Bu ix dəwrdin-dəwrgiqə Israillaroqə əbədiy bir qanun-bəlgilimə bolsun..

IBADƏT QEDIRI (MUQƏDDƏS QEDIR) («Misirdin qıxıx» 25-31, 35-40-bab)



27:21 «Jamaət qediri» — bu ibadət qedirioqə berilgan baxqa bir nam.

«Misirdin qıxix»

Kahinlarning muqaddas kiyimliri

28¹ Sən Israillarning iqidin akang Hərun və uning oqullirini öz kexingəyə kəltürgin; ularni, yəni Hərun və oqulliri Nadab, Abihu, Əliazar və Itamarlarning Mening kahinlik hizmitimdə boluxı üqün yeningəyə kəltürgin..² Akang Hərunəyə həm xəxəp həm güzəllik üqün muqaddas kiyimlərni təyyarlıqin..³ Hərunning Manga muqaddas kilinip, Mening kahinlik hizmitimdə boluxı üqün, Mən əkil-parasetning rohi bilən kəlbirini toldurəyan qewər kixilərninğ hər birigə söz kılıp, ularni alahidə kiyimlərni tikixkə buyruoqin..⁴ Ular tikidəyan kiyimlər munulardın ibarət: — bir qoxen, bir əfod, bir ton, kəxtiləngən bir halta kənglək, bir səllə və bir bəlwəq. Mening kahinlik hizmitimdə boluxı üqün, ular akang Hərunəyə və oqullirioqə muqaddas kiyimlərni tiksun..

Əfodning layihilinixi

⁵ Uningəyə altun və kək, səşün, kizil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəht ixlitilsun;
⁶ əfodni ular altun və kək, səşün, kizil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhtlərni təyyarlap, qewər kollarəyə nəpis kılıp kəxtilitip ixlətsun..⁷ Əfodning ikki bexini bir-birgə tutaxturux üqün ikki dolisida mürilik tasma bolsun..⁸ Əfodning üstidin baqlaydian, kəxtiləngən bəlwəq əfod bilən bir pütün kılinsun və uningəyə ohxax sipta ixlini, altun və kək, səşün, kizil yiplar və nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin yasalsun..⁹ Ikki aq həkikni tepip, ularning üstigə Israilning oqullirining namlirini oyduroqin;¹⁰ ularning namlirining altisi bir yaqutkə oyulsun, qəloqan altisi bolsa yənə bir yaqutkə oyulsun, həmmisi tuqulux tərtpi boyiqə pütülsun..¹¹ Huddi yaqut nəqixqiliri ixligəndək, məhür oyuloqandək Israilning oqullirining namlirini ikki yaqutkə oyduroqin; ular altundin yasaloqan kəzlükkə bekitilsun..¹² Israilning oqullirioqə əslətmə tax bolsun üqün, ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisioqə qadiquzoqin; xundək boləqanda, Hərun Pərwərdigarning aldidə ularning namlirini əslətmə süpitidə mürilridə kətürüp yüridu..¹³⁻¹⁴ Buningdin baxqə, sən altundin yənə ikki kəzlük və sap altundin xoynidək exp etilgən ikki zənjir yasatqin; andin exilmə zənjirlər kəzlüklərgə bekitilsun..

Qoxenning yasilixi

¹⁵ «Həküm qoxeni»ni qewər kollarəyə nəpis kılıp kəxtilitip yasatqin; uni həm əfodni ixligən usulda yasioqan, altun və kək, səşün, kizil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin yasioqin..
¹⁶ U ikki qat, tət qasa kılinsun; uzunluqi bir qeri, kənglikimu bir qeri, qolsun..¹⁷ Uning üstigə tət qatar kılıp gəhərlərnı ornatqin: — birinqi qatarəyə kizil yaqut, serik gəhər və zumrət ornitilsun;¹⁸ ikkinqi qatarəyə kək qaxtexi, kək yaqut və almas ornitilsun;¹⁹ üqinqi qatarəyə səşün yaqut, piroza və səşün kwarts ornitilsun;²⁰ tətinqi qatarəyə beril yaqut, aq həkik və anartax ornitilsun; bularning həmmisi altun kəzlük iqigə ornitilsun..²¹ Bu gəhərlər Israilning oqullirining namlirioqə wəkil kılınıp, ularning sanidək on ikki bolup, məhür oyoqandək hər bir gəhərgə on ikki qəbilining nami birdin-birdin pütülsun.

28:1 İbr. 5:4

28:4 «Əfod» və «qoxen» — bular və qatarliklər toqruluk «Təbirlər»ni və munasiwətlilik shemilarnı kəring. «Əfod» jilitigə ohxaydian birhil kiyim, «qoxen» kahinning maydisigə takilidiqan maydə yanquk bolup, üstigə on ikki qəbiligə wəkillik kilidiqan on ikki qimətlilik tax bekitilgən.

28:6 Mis. 39:2

28:7 «...ikkı dolisida mürilik tasma bolsun» — munasiwətlilik shemini kəring.

28:8 «Əfodning bəlwəqi» — 5-ayəttə tiləqə elinoqan bəlwəq əməs. «Law.» 8:7ni kəring.

28:13-14 «Yənə ikki kəzlük» — muxu ikki kəzlük əfodning ikki mürisigə bekitilgən, 9-12-ayətlərdə tiləqə elinoqan ikki aq həkik orunlaxturuloqan kəzlüklərdur.

28:15 «Həküm qoxeni» — iqidiki «urim və tummim» degən taxlar arqilik Hudaning məlum ix toqrısidiki iradisini yaki həkümini sorax üqün ixlitilgən (30-ayətnı kəring).

28:15 Mis. 39:8

28:16 «U ikki qat, tət qasa kılinsun» — demək, yanquk xəklidə.

²² Koxenoja xoynidak exilgən sap altundin ikki exilmə zənjir yasiojın. ²³ Koxenoja altundin ikki hālka etip, ikki hālqını koxenning yukiriki ikki burjikigə bekitkin; ²⁴ andin altundin exilip yasalojan ikki zənjirni koxenning yukiriki ikki burjikidiki hālqidin ötküzüp, ²⁵ exilgən xu zənjirlərnin ikki uqını ikki közlükkə bekitip, közlüklərnı əfodning ikki mürilik tasmisining aldi kismioja ornatkın. ²⁶ Buningdin baxka sən altundin ikki hālka yasap, ularni koxenning asti tərpidiki ikki burjikigə bekitkin; ular əfodkə tegixip turidiojan kılınıp iqigə kadalsun. ²⁷ Mundin baxka sən altundin yənə ikki hālka yasap, ularni əfodning ikki mürilik tasmisining aldi təwənkı kismioja, yəni əfodkə ulinidiojan jayoja yekın kılıp, kəxıtiləngən bəlwəoıdın egıvrək kılıp bekitkin. ²⁸ Koxenning əfodning kəxıtiləngən bəlwəoıdın yukırirək turuxı, koxenning əfodtin ajrap kətməslikı üqün koxenning hālqısını kək xoyna bilən əfodning hālqısıoja qetip koyojın.

²⁹ Xundak kıløjanda, Hərun mukəddəs jayoja kirgəndə, həküm koxenini takıojaqka, Israilning oqullirining namlirini əslətmə süpitida yürikining üstidə Pərwədigarning aldida daim kətürüp yürgən bolıdu. ³⁰ Hərun Pərwədigarning aldioja kirgəndə, urim bilən tummim uning yüriki üstidə boluxı üqün, bularnı həküm koxenining iqigə alojın; muxundak kıløjanda, Hərun Israiləroja baojlık həkümlərnı həmıxə Pərwədigarning hüzurida öz yüriki üstidə kətürüp yürgən bolıdu.

Bax kahın kiyoıdijan baxka kiyimlər; bax kahınning oqullirining kiyimliri

³¹ Əfodning iqidiki tonni pütünləy kək rənglik kıløjın. ³² Tonning baxka kiyilidiojan təxüki dəl otturisida bolsun; uning yırtılıp kətməslikı üqün huddı bapkar tokuəandək, sawutning yəkısioja ohxax qərisigə pəwaz qikirilsun. ³³⁻³⁴ Uning etikining qərisigə kək, səsün wə kizil yip-tin anarlarnı tokup askın həmdə altun kongojuraklarnı yasap, qərisidiki anarlarning arilıkioja birdin esip koyojın; tonning etikining pütkül qərisigə bir altun kongojurak, bir anar, yənə bir altun kongojurak, bir anar... bekitilsun. ³⁵ Hərun hızmət kıløjın waqtida xu tonni kiysun; buning bilən Hərun Pərwədigarning aldioja barəjanda, yəni mukəddəs jayoja, Pərwədigarning aldioja kirip-qikəkanda uning awazı anglınıp turidu-də, u əlümdin aman kalıdu.

³⁶ Andin keyin sən sap altundin nəpis bir otuojatni yasap, uning üstigə möhürgə nəxıxləngəndək: «Pərwədigaroja mukəddəs kılindi» dəp oyojın; ³⁷ uni kək rənglik yip bilən səllisigə qigkin; u səllining aldi tərıpigə takalsun; ³⁸ u Hərunning pexanisidə tursun. Buning bilən Hərun Israilarning mukəddəs kılıp kəltürgən barlık mukəddəs hədiyəlırigə qaplıxkən gunahlarnı öz üstigə elip kətüridu; hədiyələrnin Pərwədigarning aldida qəbul kılınıxı üqün otuojat həmıxə uning pexanisigə takəklik tursun.

28:23 «koxenning yukiriki ikki burjikigə» — ıbraniy tilida «koxenning ikki bexioja».

28:26 «koxenning asti tərıpidiki ikki burjikigə» — ıbraniy tilida «koxenningıkkı bexioja».

28:29 «koxen» — koxen wə uning munasiwətlik təpsilatlırını kərux üqün munasiwətlik shemini kərtıng.

28:30 «urim wə tummim» — alahıdə birhıl taxlar. Bu taxlar arkilik Israil hālki Hudadin yol sorisa bolatti. Həmdə ulardın hərhil jawab qıkatti; məsilən, «xundak», «yak» degəndək. Bəzi əhwallarda heqkəndək jawab bərməslikimu mumkin (məsilən, «Hək.» 20:23, «1Sam.» 14:37, 23:2-4, 28:6, «2Sam.» 2:1 katarlıklarnı kərtıng). «Urim»ning mənisi «nurlar», «Tummim»ning mənisi «mukəmməllik» yaki «mukəmməl ıxlar» degənlık; ləkin ularning təpsilatlırı hazır bizgə naməlüm.

28:31 «əfodning iqidiki ton» — ton əfodning iqigə kiyilidu (munasiwətlik shemini kərtıng).

28:31 Mis. 39:22

28:32 «sawut» — jəngqining alahıdə kiyimi.

28:33-34 «anarlar» — muxu «anarlar» marjandək qonglukta tokulojan boluxı kerək.

28:35 «Hərun ... Pərwədigarning aldioja kirip-qikəkanda kongojuraklarning awazı anglınıp turidu-də, u əlümdin aman kalıdu» — kongojuraklarning awazlırı Hudaəja bax kahınning Israiləja wəkillik kılidojanlıkını əslitidu.

28:36 «otuojat» — bax kiyimigə takılidojan kiqik tahta yaki mənəp bəlgisidin ibarət.

28:36 Mis. 39:30

28:38 «Israilarning mukəddəs kılıp kəltürgən barlık mukəddəs hədiyəlırigə qaplıxkən gunahlar» — buning mənisi: (1) Israilarning muxu hədiyə-kurbanlıklarnı kəltürüxtin məksiti (Hudaning səziğə əsasən) gunahını yepixtin ibarəttur, xunga hədiyələr gunah bilən munasiwətlıktur; (2) Israilər hədiyə-kurbanlıklarını kəltürginidə kəltürüx usulida diqqətsizliktin hədiyələr gunahkə qetilip kəlıxi mumkin yaki hədiyə kəltürgüqining niyətlirigə məlum yaman oğrəz qetilıxlik boluxı

Bax kaħin hizməttə kiyidiqan «güzəl həm xərəplik» muqəddəs kiyimlər («Misirdin qikix» 28:4-43)



³⁹ Buningdin baxka aq kanap rəhttin bir kənglək toquojin, xuningdək kanap rəhttin toqulojan bir səllə təyyarliojin; kəxtiləngən bir bəlwaoj yasiojin..

⁴⁰ ʔarunning oquullirioja halta kəngləkləni tikkin; ularoimu bəlwaojlarni təyyarla, ularoja egiz bəklənimu tikkin; bular ularoja həm xərəp həm güzəllik bolsun. ⁴¹ Bularning həmmisini sən akang ʔarun wə uning oquullirioja kiydürgin; andin ularning Mening aldimda kahinlik hizmitimdə boluxi üqün ularni məsihləp, Manga mukəddəs kilip ayriojin..

⁴² Ularning əwrətlirining yepik turuxi üqün ularoja kanap rəhttin tambal əttürgin; u belidin yotisiyoja yepip tursun. ⁴³ ʔarun wə oquulliri jamaət qedirioja kirgəndə yaki mukəddəs jayda hizməttə bolux üqün qurbangahqa yəkinlaxkanda, ular gunahkar bolup ölüp kətməsliki üqün tambalni kiyiwalsun. Bu uningoja wə uningdin keyinki nəsiliri üqün əbədiy bir bəlgilimə bolsun..

ʔarun wə uning oquullirining kahinlikqa ayrilixi

29 ¹ Ularning Manga mukəddəs kilinip, kahinlik hizmitimdə boluxi üqün mundaq ixni ada kilixing kerək: — sən bir yax ərkək torpaq bilən ikki qoqkarni talla (həmmisi bejirim bolsun)..

² həmdə petir nan, zəytun meyi iləxtürülgən petir toqaq wə zəytun meyi sürülüp məsihləngən petir həmək nanlarni təyyarla, bularning həmmisini buqday unidin kilöjin; ³ nanlarning həmmisini bir sewətkə selip, sewətni, torpaqni wə ikki qoqkarni billə hədiyə kilip kəltürgin.

⁴ Sən ʔarun wə uning oquullirini jamaət qedirining kirix eoqizioja yəkin elip kelip, ularni su bilən yuojin; ⁵ andin kiyimlirini elip kelip, ʔarunoja halta kənglək, əfod toni wə əfodni kiydürgin, qoxenni takiojin; andin beligə əfodning kəxtiləngən bəlwəojini baqliojin.. ⁶ Bexioja səllini yəgəp, səlligə mukəddəs otuoatni takap koyojin. ⁷ Andin məsihləx meyini elip, bexioja kuyup uni məsihligin..

⁸ Andin sən uning oquullirini elip kelip, ularoja halta kəngləkləni kiydürgin; ⁹ ularoja, yəni ʔarun wə uning oquullirioja bəlwaojlarni baqlap, egiz bəkləni kiydürgin. Xuning bilən əbədiy bəlgilimə boyiqə, kahinlik hizmiti ularningki bolidu; xundak kilip, sən ʔarun bilən uning oquullirini Hudaoja mukəddəs kilip ayrip təyinligin.

¹⁰ — Sən torpaqni jamaət qedirining aldioja elip kəlgin; elip kəlginingdə ʔarun bilən uning oquulliri qollirini torpaqning bexioja koysun.. ¹¹ Andin sən bu torpaqni Pərwədigarning aldidə, jamaət qedirining kirix eoqizining yenidə boquzliojin; ¹² torpaqning kənidin elip barmikig bilən uni qurbangahning münggüzligigə sürüp, qalojan qanning həmmisini qurbangahning tüwigə təküp kuyojin. ¹³ Iq karnini yəgəp turəjan barlik mayni, xundakla jigəning üstidiki qawa may, ikki bərək wə ularning üstidiki mayni ajritip bularni qurbangahta kəydürgin.

¹⁴ Torpaqning gəxi, terisi wə tezikini bolsa qedirgahning sirtioja elip qikip, otta kəydürüwətkin; bu gunah qurbanliqi bolidu..

mumkin. Biz ikkinqi qūxəngigə mayil.

28:39 «kanap rəhttin bir kənglək toquojin» — yaki «kanap rəhttin aliqipar bir halta kənglək tikkin». «kəxtiləngən bir bəlwaoj yasiojin» — bu bəlwaoj əfodningki əməs. «Law.» 8:7ni kəring.

28:41 «Mening aldimda kahinlik hizmitimdə bolux» — bu ayəttiki «aldimda kahinlik hizmitimdə bolux» ibraniy tilidə «qoloja tutkuzux» yaki «qoloja berix» dəgən səz bilən ipadiliniyu. Kahinlik wəzipisi əsasən Hudaning qurbanliklirini əz kolioja elix bilən baxlinatti; xunga ular kolioja həqkəndə baxka ixlarni elixioja bolmaytti.

28:43 «jamaət qedirioja kirgəndə» — muxu yərdə qedirning həylisioja kirixni kərsitidu.

29:1 Law. 8:2; 9:2

29:2 «toqaq» — ibraniy tilidə bu səz yaki həlkisiman yaki qəkkük bilən təxiləngən birhil nanlarni kərsitidu.

29:5 «əfod toni» — tonning əfod bilən ziq munasiwəti boləqəqə, bəzi yərlərdə «əfod toni» deyilidu.

29:7 Mis. 30:25

29:10 «qollirini torpaqning bexioja koysun» — Təwrat wə İnjl dəwridimu «qollarni baxka koyux» kol koyəquqlarning kol koyuloquqi bilən bir tərəptə turidiojanliqi yaki uning ornida bolidiojanlikini bildiridu. Muxu yərdə ʔarun wə oquullirining «qollirini baxka koyux» «biz muxu qurbanlikqa ohxax Hudaoja mutlək atalojanmiz» dəgənni bildürməkqi bolidu.

29:10 Law. 1:3

29:14 Law. 4:12; Ibr. 13:11

¹⁵ Andin sən qoqkarlarning birini elip kəlgin; Harun bilən uning oqulliri kollirini qoqkarning bexioja koysun; ¹⁶ andin sən bu qoqkarni boqozlap, uning kenidin kurbangahning üsti kismining ətrapioja səpkin. ¹⁷ Qoqkarni parqilap, uning iq karni bilən paqaklirini yuyup, ularni gəx parqiliri wə baxning üstigə koyup, ¹⁸ pütün qoqkarni kurbangahta köydürgin. Bu Pərwərdigarəja atalojan köydürmə kurbanlik — ot arkilik sunulidiojan, Pərwərdigarəja huxbuy yətküzidiojan hədiyə bolidu. ¹⁹ Keyin sən ikkinqi qoqkarni elip kəlgin; Harun wə uning oqulliri kollirini qoqkarning bexioja koysun. ²⁰ Andin bu qoqkarni boqozlap kenidin elip, Harunning ong kulikining yumxikioja, uning oqullirining ong kulikining yumxikioja, ularning ong kollirining qong barmiki bilən ong putlirining qong barmikiəja sürkəp koyojin, kəlojan kənni kurbangahning üsti kismining ətrapioja səpkin. ²¹ Andin kurbangah üstidiki kəndin wə məsihləx meydin elip, Harunning üstigə, uning kiyimlirigə, xuningdək uning oqullirining üstigə wə ularning kiyimlirigimu səpkin. Xundək kəlip u wə uning kiyimliri, uning oqulliri wə ularning kiyimlirimu uning bilən təng Hudaəja atap mukəddəs kəlinəjan bolidu.

²² Andin sən qoqkarning meyi, kuyruk meyi, iq kərnini yəgəp turojan barlik may, jigərnin üstidiki qawa may, ikki bərək wə ularning üstidiki mayni qikar həmdə ong arka putini alojin — (qünki bu qoqkar kəhənlilikə tikləx kurbanlikəja atalojan qoqkardur) — ²³ — buningdin bəxkə sən Pərwərdigarning aldida koyulojan petir nan sewitidin bir girdini, zəytun meyi iləxtürülgən petir tokaqtin birni wə petir həmək nandin birni elip, ²⁴ bularning həmmisini Harunning kollirioja wə uning oqullirining kollirioja koyup, ularni «pulanglatma hədiyə» süpitidə Pərwərdigarning aldida pulanglatkuzojin. ²⁵ Andin sən bularni ularning kolliridin tapxurup elip, Pərwərdigarning aldida huxbuy qikarsun dəp, kurbangahtiki köydürmə kurbanlikning üstidə koyup köydürgin. Bu ot arkilik Pərwərdigarəja sunulojan hədiyə bolidu.

²⁶ Sən Harunni kəhənlilikə tikləx kurbanlikəja atalojan qoqkarning təxini elip «pulanglatma hədiyə» süpitidə Pərwərdigarning huzurida pulanglatkin; bu sening ülüxüng bolidu..

²⁷ Xuningdək, sən kəhənlilikə tikləx kurbanlikəja atalojan qoqkarning «pulanglatma hədiyə» süpitidə pulanglitilojan təxi bilən «kətürmə hədiyə» süpitidə egiz kətürüp pulanglitilojan arka putini, yəni Harun wə uning oqullirioja beoqxlənojan xu ülüxləni «mukəddəs» dəp ayrip bekitkin. ²⁸ Xuning bilən bu nərsilər əbədiy bəlgilimə boyiqə Israillar tərpidin Harun wə oqullirioja beoqxlənojan nesiwə bolidu; qünki u kətürmə hədiyədur. Bular Israillar tərpidin sunulidiojan inaklik kurbanlikliridin ayrip qikəlip, ularning Pərwərdigarəja atap «egiz kətürgən hədiyə»si həsəblinip, «kətürmə hədiyə» bolidu..

²⁹ Harunning mukəddəs kiyimlirigə keyin oqulliri warislik kəlidu. Ular məsihləninip, kəhənlilikə təyinləngəndə xu kiyimləni kiysun. ³⁰ Oqullirining kaysisi uning ornini besip kəhən bolsa, jamaət qedirioja kirip mukəddəs jayning iqidə hizmətkə kirixkəndə, bu kiyimləni uda yəttə kün kiyip yürsun.

³¹ Sən kəhənlilikə tikləx kurbanlikəja atalojan qoqkarni elip, uning gəxini mukəddəs jayda pixurojin; ³² andin Harun wə oqulliri qoqkarning gəxi bilən sewəttiki nanlarni jamaət qedirining kirix eoqizida yesun; ³³ ular əzlirining kəhənlilikə təyinlinixidə Hudaəja atap mukəddəs kəlinəjanda kafarətkə ixlitilgən nərsiləni yesun, ləkin bular mukəddəs boləjaqkə,

29:16 İbr. 9:12,19

29:20 «kulikining yumxikioja» — yəki «kulikining uqioja».

29:26 «pulanglatma hədiyə» — Pərwərdigarning aldida egiz kətürüp alahidə pulanglatkən hədiyədur. «Pulanglatma hədiyə» adəttə barlik kəhənləroja təwə bolidu.

29:27 «kətürmə hədiyə» — kəhən yəki hədiyəni sunəjan kixi Pərwərdigarning aldioja ikki kəlləp alahidə egiz kətürüp atəjan hədiyə. «kətürmə hədiyə» adəttə kurbanlikə məs'ul kəhənoja təwə bolidu.

29:28 Law. 7:31,34; 10:14

29:31 «mukəddəs jay» — muxu yərdə ibadət qedirning həylisini kərsitidu («Law.» 8:31ni kəring). «pixurojin» — yəki «kəynatkin».

29:32 Law. 8:31; 24:9

yat kixi buningdin heqnemini yemisun...³⁴ Əgər kaħinlikka tiklax qurbanlik gexidin yaki nandin aťigə azrak exip qalsa, exip qaloťanni otta keyduruwat; bular mukaddas bolojaqqa, heqkim uningdin yesə bolmaydu.

³⁵ Sən xu tərıkidə Һarun wə uning oqulliri toťrisida buyruqinimning həmmisini bəja kəltürüp, uda yəttə küngiqə ularni kaħinlikka tiklax wəzipisini ada qiloťin. ³⁶ Һər küni kafarət kilinixka gunah qurbanliķi süpitidə bir torpaķni sunoťin. Kurbangahning əzini gunahťin pak qilixka uning üqünmu kafarət kəltürgin, mukaddas qilinsun dəp, uni zəytun meyi bilən məsihligin. ³⁷ Yəttə küngiqə sən kurbangah üqün kafarət kəltürüp, uni mukaddas qiloťin. Buning bilən u «əng mukaddas nərsilərninģ biri» hesablinidu; uningoťa təgkən həmmə nərsə mukaddas hesablinidu..

Kündilik qurbanlik toťrisida

³⁸ Mana, kurbangahta həmixə sunidoťanliring munular: — hər küni bir yaxliķ ikki qoza qurbanlik qilinsun. ³⁹ Birini aťigəndə, yənə birini gugumda qurbanlik qilip sunoťin. ⁴⁰ Birinqi qoza bilən birgə zəytun meydin bir Һinning təťtin biri iləxtürülgən buoťday unidin əfahning ondin biri wə yənə xarab hədiyəsi süpitidə təťtin bir Һin xarab kuxup sunulsun..

⁴¹ Ikkinqi kozini gugumda sunoťin; uni aťiganlik qurbanlikningkidə, huxbuy boluxi üqün ot arkiliķ Pərwədigaroťa ataloťan qurbanlik süpitidə axliķ hədiyə wə xarab hədiyə bilən qoxup sunoťin. ⁴² Xu tərıkidə bu keydürmə qurbanlik nəsilidin-nəsilgə jamaət qedirining kirix eoťizida Pərwədigarning Һuzurida etküzülip daimliķ qurbanlik bolsun; Mən Pərwədigar xu yərdə silər bilən kərxüp, sən bilən səzliximən. ⁴³ Xuningdək Mən xu yərdə Israillər bilən uqriximən, xuning bilən u jay Mening xan-xəripim bilən mukaddas qilinidu. ⁴⁴ Mən jamaət qediri bilən kurbangahni Əzümgə atap mukaddas qilimən; Һarun wə uning oqullirininimu Əzümgə kaħinlik hizməttə boluxka ayrip mukaddas qilimən. ⁴⁵ Xundək qilip Mən Israillərninģ arisida makan qilip, ularning Hudasi bolimən. ⁴⁶ U wəqıtta ular Mening ularning arisida makan qilixim üqün ularni Misir zeminidin qiqirip kəlgən Hudasi Pərwədigar ikənlikimni bilidu; Mən ularning Hudasi Pərwədigardurmən.

Huxbuygah

30¹ Sən yənə huxbuy yandurux üqün bir huxbuygahni yasatķin; uni akatsiyə yaotiqidin təyyarlioťin...² U tət qasa, uzunluķi bir gəz, kəngliķi bir gəz, egizliķi ikki gəz bolsun. Uning tət burjikidiki münggüzlər uning bilən bir pütün qilip yasalsun. ³ Sən uni, yəni uning üstini, tət ətrapini həm münggüzlirini sap altun bilən qaplatķin; uning üsti qismininģ qerisigə altundin girwək qıqaroťin. ⁴ Uningoťa altundin ikki Һalķa yasap, uning girwikininģ astioťa bekitķin; ularni ikki yenioťa udulmu'udul bekitķin. Huxbuygahni kəturidoťan ikki baldakni selix üqün

29:33 «yat kixi» — muxu yərdə kaħin bolmioťan kixini kərsitidu.

29:33 Law. 10:14; Mat. 12:4

29:37 «Buning bilən u «əng mukaddas nərsilərninģ biri» hesablinidu; uningoťa təgkən həmmə nərsə mukaddas hesablinidu» — mukaddas qedirdiki barliķ jabduqlar «əng mukaddas» wə «mukaddas» dəp bəlinidu. «əng mukaddas» boləťanlarəťa təgkənlər xu munasiwat bilən alahidə «Hudaninģki» dəp hesablinatti (30:29, «Law.» 6:18, 27, «Əz.» 46:20nimu kəring). Adəttə xundək qiloťan kixilər ölümgə məħkum qilinixi kərək idi; ləkin panah izdigənlər kurbangahning münggüzlirini tutsa bolatti («1Pad.» 1:50ni kəring).

29:38 Qel. 28:3

29:39 «gugumda» — ıbraniy tilida «ikki kəq ariliķida» degən səz bilən ipadilininidu — demək, kün petiwatķan qaoťdin karangoťu qüxxüqə boləťan ariliķtiki wəqıt.

29:40 «bir əfah» — təħminən 2 kürə yaki 22 litr. Bir Һin təħminən 3.6 litr.

29:45 Mis. 25:8; Law. 26:12; Zəb. 78:60; Zək. 2:14; 2Kor. 6:16; Wəh. 21:3

30:1 «Huxbuygah» — munasiwatliķ shemini kəring.

30:1 Mis. 37:25

«Misirdin qixix»

bularni huxbuygahning ikki tərīpigə orunlaxturoqin..⁵ Baldaklırini akatsiyə yaoqıqıdın yasap, altun bilən kaplıoqin.

⁶ Huxbuygahni həküm-guwahlik sandukining udulidiki pərdining sirtioqa, yəni Mən sən bilən kərixidioqan jay boləqan həküm-guwahlik sandukining üstidiki kafarət təhtining udulioqa kəyoqin.

⁷ Hərun xuning üstidə esil huxbuy ətirni yandursun; hər küni ətigənliki qıraqlarni pərligili kəlgəndə, huxbuyarni yandursun..⁸ Xuningdək Hərun gugumda qıraqlarni tizip yakqanda, huxbuy yandursun. Xundak kılıp Pərwərdigarning aldida nəsilədin-nəsilgə huxbuy həmixə əqürilməy yenik bolidu..

⁹ Silər uning üstidə nə heqkəndak şəyriy huxbuy yandurmanglar, nə kəydürmə kurbanlik nə axlik hədiyə sunmanglar, xundakla uning üstigə heqkəndak xarab hədiyəni təkmənglar.

¹⁰ Hər yilda Hərun bir kətim huxbuygahning münggüzlırigə kafarət kəltürsün; hər kətim kafarət kəltüridioqan gunah kurbanlikining kəni bilən uning üqün kafarət kəltürsün. Nəsilədin-nəsilgə xundak kilinglar; bu huxbuygah Pərwərdigarə «əng mukəddəs» hesablındioqan nərsilərnig kataridındur.

Sanaktin ötküzülgəndə tapxurulidioqan kafarət puli

¹¹ Pərwərdigar Musaqə mundaq dedi: —

¹² Sən Israillarning sanini eniklax üqün ularni saniojiningda, ularning sanilixi wəjədin arisioqa balayı'apət kəlməsliki üqün, ularni saniojiningda hər bir adəm öz jeni üqün Pərwərdigarə kafarət puli tapxursun..¹³ Royhətkə elinip, sanaktin ötkənlərnig həmmisi berixi kərak boləqini xuki, hər biri mukəddəs jaydiki xəkəlnig əlqəm birliki boyiqə yerim xəkəl bərsun (bir xəkəl yigirmə gərahkə barawər kelidu). Bu yerim xəkəl Pərwərdigarə «kətürmə hədiyə» bolidu..¹⁴ Royhətkə elinip, sanaktin ötkənlər, yəni yigirmə yax yaki uningdin qonglarning hər biri Pərwərdigarə «kətürmə hədiyə»ni bərsun. ¹⁵ Öz jeninglarə kafarət kəltürəx üqün Pərwərdigarə kətürmə hədiyə bərgininglarda bay kixi yerim xəkəldin artuk bərmisun, kəmbəşəş kiximu yerim xəkəldin kəm bərmisun. ¹⁶ Sən Israillardin xu kafarət pulini tapxurup elip, jamaət qedirining hizmitigə beşixlap ixlətkin; u pul Israillarə Pərwərdigarning huzurida əslətmə süpitidə jeninglarə kafarət kəltüridioqan bolidu..

Yuyunux desi, yəni «paklinix desi»

¹⁷ Pərwərdigar Musaqə mundaq dedi: —

¹⁸ Sən yuyunuxkə ixlətxkə mistin yooqan bir das wə uningə mistin bir təglik yasatkin; uni

30:4 «ikki yenioqa» — yaki «ikki burjikigə». Munasiwatlik shemini kəring.

30:7 1Sam. 3:3

30:8 «gugumda» — 12:7diki izahatni kəring. «qıraqlarni tizip yakqanda» — qıraqlar daim yenik turidu, asasen əqürilməydu (27:20, «Law.» 24:2ni kəring). Muxu səz bəlkim qıraqdanning üstidiki yəttə kədəhni bir-birləp quxürüp, zəytun meyni kuyup andin kaytidin yanduruxni bildürüxi mumkin.

30:12 «ularni saniojiningda hər bir adəm öz jeni üqün Pərwərdigarə kafarət puli tapxursun» — Nemixkə sanaktin ötküzüləx wəjədin kafarət kəltürəxi kərak? Həlkning sanini eniklaxtin ikki hil gunah pəyda boluxi mumkin: (1) Israil həlki əzrlirining kəplükini bilip, təkəbburlixip ketixi mumkin; (2) kiyinqiliklə duq kəlgəndə, ular Hudaə tayanmay, bəlkə öz küq-kudritigə tayinixi mumkin idi. Israillardin bu pulni elix ularə əzrlirining gunahlik təbiiti toqruluk agahlandıruxtin ibrət idi; dərwəkə bu pul mukəddəs qedirdə ularə kafarət kəltürəxkə kahınlar tərəpidin ötküzülidioqan hizməttə ixlətiləti (16-ayət).

—Hudaning buyruki bolmisa həlkni sanaktin ötküzəxkə kət'iy bolmaytti (məsilən, «1Tar.» 21:1-5ni kəring).

30:12 Qəl. 1:2

30:13 «mukəddəs jaydiki xəkəlnig əlqəm birliki boyiqə» — «xəkəl» küməxning əlqimi bolup, adəttə 11.4 gramə barawər boluxi mumkin. «Mukəddəs jaydiki xəkəlnig əlqəm birliki» xühşisizki, pütkül əl üqün əzgərməs əlqəm bolsun dəp, mukəddəs jayda saklanəqan mukim bəkitilən birnəqqə hil əlqəm birliki bolsa kərak.

30:13 Law. 27:25; Qəl. 3:47; Əz. 45:12

30:16 Mis. 38:25

«Misirdin qıxıx»

jamaət qediri bilən qurbangahning otturisiqja orunlaxturup, iqiğə su toxturup qoyojın.
¹⁹ Hərun bilən uning oqulliri uningdiki su bilən put-qollirini yusun. ²⁰ Ular jamaət qediriqja kirgəndə əlməsliki üqün su bilən əzini yuyuxi kerək; ular hizmət kılıx üqün, qurbangahqa yekın berip Pərwərdigarqja ot arkilik atilidiqjan qurbanlıq sunmaqı bolqinidimu, xundak kılsun. ²¹ Ular əlməsliki üqün put-qollirini yusun; bu ix ularqja, yəni əzi wə uning nəsilirini üqün əwladtin əwladkıqə əbədiy bir bəlgilimə bolıdu.

Ibadət qedirining əswabliri



«mis qurbangah»



«yoqan das»



altun qiraqdan



«təkdım nan»
qoyulidiqjan xire



huxbuygah



əhdə sanduqi



əhdə sanduqining iqi

«Misirdin qikix»

Mukəddəs may təyyarlaş yoli

²² Pərwərdigar Musəqə mundaq dedi: —

²³ Sən həmmidin esil huxbuy dora-dərməklərdin təyyarla, yəni murməkki suyuqluqidin bəx yüz xəkəl, dərqindin ikki yüz əllik xəkəl, egirdin ikki yüz əllik xəkəl, ²⁴ qowzaqdarqindin bəx yüz xəkəl elip (bu elqəmlər mukəddəs jaydiki xəkəlning elqəm birliki boyiqə bolsun) wə zəytun meydinmu bir hın təyyarla; ²⁵ bu dora-dərməklər bilən məsih kiliş üqün bir mukəddəs may — ətirqi qikəroqandək bir huxbuy may qikəroquzəqin. Bu «mukəddəs məsihləx meyi» bolidu.

²⁶ Sən uning bilən jamaət qedirini, həküm-guwahlik sanduqini, ²⁷ xirə wə uning barlik qaqa-kuqilirini, qiraqdan wə uning əswablrini, huxbuygahni, ²⁸ kəydürmə kurbanlik kurbangahi wə uning əswablrini, yuyunux desi wə uning təglikini məsihligin; ²⁹ sən xu tərzdə ularni «əng mukəddəs nərsilər» katarida mukəddəs kiləqin. Ularəqə təgkən hərəkandək nərsimu «mukəddəs» həsəblinidu.

³⁰ Hərun bilən uning oqullirini bolsa Manga kahinlik hizməttə boluxi üqün məsihləp mukəddəs kiləqin. ³¹ Israilləroqə səz kilip mundaq eytkin: — Bu may əwladtin əwladkiqə Manga ataləqan mukəddəs məsihləx meyi bolidu.

³² Uni adəmning bədinigə kuysa bolmaydu; xuningdək uningəqə ohxaydiəqan yaki tərkihi ohxixidiəqan həqkandək maylarni yasimanglar. U mukəddəs boləqini üqün silərgimu mukəddəs boluxi kerək. ³³ Kimki tərkihi xuningəqə ohxaydiəqan may təngxisə, yaki uni elip yat birsigə sirsə, u əz həlqi arisidin üzup taxlinidu.

Huxbuy yasax usuli

³⁴ Pərwərdigar Musəqə mundaq dedi: —

Sən huxbuy dora-dərməklər, yəni huxbuy yelim, dengiz kululisi meyi, aq dewirkəy wə sap məstiki təyyarlıəqin. Bularning həmmisi ohxax mikdərdə bolsun; ³⁵ Huddi ətirqi may qikəroqanəqə ohxax, ularni təngxəp huxbuy yasıəqin; u tuzlanəqan, sap wə mukəddəs puraklik ətir bolidu. ³⁶ Sən uningdin əzraq elip, talkandək obdan ezip, jamaət qediridiki həküm-guwahlik sanduqining udulıəqə, yəni Mən silər bilən kəruxidiəqan jayning aldiəqə kəyəqin. Bu silərgə Pərwərdigarəqə ataləqan «əng mukəddəs nərsilər» katarida həsəblansun.

³⁷ Silər yasıəqan bu huxbuyning retsepi bilən əzüngləroqimu ohxax bir huxbuyni yasıwalsanglar bolmaydu. U sanga nisbətən eytkəndə Pərwərdigarəqə has kılınəqan mukəddəs bolidu. ³⁸ Kimiki uning purikini purap huzurlinix üqün uningəqə ohxap ketidiəqan hərəkandək bir huxbuyni yasisə, u əz həlqi arisidin üzup taxlansun.

30:23 «500 xəkəl» — təhminən 6 kilogram.

30:24 «bir hın» — təhminən 3.6 litr.

30:29 «əng mukəddəs nərsilər» wə «mukəddəs» — mukəddəs qediridiki barlik jabduklar «əng mukəddəs» wə «mukəddəs» dəp belinidu. «əng mukəddəs» boləqanlarəqə təgkənər xu munasiwət bilən alahidə «Hudaningki» dəp həsəblinatti (30:29, «Law.» 6:18, 27, «Əz.» 46:20nimu kəring).

30:32 «adəmning bədinigə» — ibraniy tilida «adəmning ətlirigə». «mukəddəs məsihləx meyi adəmning bədinigə kuysa bolmaydu» — bəzi alimlar buni «kahinlardin baxqılarəqə kuysa bolmaydu» dəp qüxinidu. Ləkin «Zəbur» 132:2gə kəriəqəndə, məsihləx meyi kahinlarni məsihləp kuyuləqəndə ularning bədinigə təgməy, bəlki bax kiyimidin ekij səqaldin etup kiyim-keqəklirigə qüxətti.

30:33 «Kimki... yat birsigə sirsə,...» — demək, kahinlardin baxqılarınəgə üstigə. «u əz həlqi arisidin üzup taxlinidu» — 19:12diki izahətni kəring.

30:34 «dengiz kululisi meyi» — yaki «onika» yaki naməlum birhil əsümlükning yelimi. «aq dewirkəy» — yaki «galbanum». Buning purikij aqqik bolsimu, doriləroqə iləxtürülgəndə ularning keyüx wəktini uzartidu wə ularni tehimu hux puraklik kılidu.

«Misirdin qiqix»

Ibadət jayini yasioquqi ustlarning tallinixi

31¹ Pərwərdigar Huda Musaqqa bundak dedi: —
² Mana, Mən Özüm Yəhuda kəbilisidin bolqan Hurning nəwrisi, urining oqli Bəzaləlni ismini atap qaqırdım;...³ uni Hudaning Rohi bilən toldurup, uningqqa danalığ, əkil-parasət, ilim-həkmət igitlip, uni hərtürlük ixni kılıxqa kəbiliyətlik kılıp, ⁴ türlük-türlük hünərlərnı kılalaydıqan, yəni altun, kümüx wə mis ixlirini kılalaydıqan, ⁵ yaqutlarnı kesip-oyalaydıqan, ularnı zinnət buyumlirıqqa ornıtalaydıqan, yaqıqlarqqa nəkix qıqıralaydıqan, hərhil hünər ixlirini kamlaxturalaydıqan kıldım.

⁶ Xuningdək mana, Mən yənə Dan kəbilisidin Ahısamakning oqli Oholiyabni uningqqa yardəmquıllıqqa təyinlidim, xundakla Mən sanga buyruqan həmmə nərsilərnı yasisun dəp, barlıq pəm-parasətlik kixikərning kəngligə tehimu əkil-parasət ata kıldım; ⁷ xuning bilən ular jamaət qedirini, həküm-guwahlıq sanduqını, uning üstidiki kafarət təhtini, qedirining həmmə əswablırını, ⁸ xırə bilən uning qaqa-kuqilirini, sap altundin yasilıdıqan qıraqdan bilən uning barlıq əswablırını, huxbuygahını, ⁹ kəydürmə kurbanlıq kurbangahı bilən uning barlıq əswablırını, yuyux desi bilən uning təglikini yasıyalaydıqan, ¹⁰ hizmət kiyimliri, yəni kahinlik hizmitidə kiyilıdıqan, Hərun kahinning muqəddəs kiyimliri wə uning oquullirining kahinlik kiyimlirini tokuyalaydıqan, ¹¹ məsihləx meyi wə muqəddəs jayqqa təyyarlinıdıqan esil dora-dərməklərdin huxbuyını yasıyalaydıqan boldi. Mən sanga əmr kılqınim boyıqə ular barlıq ixni bəja kəltürıdı.

Xabat küni, yəni «dəm elix küni»ni tutux kerək

¹² Pərwərdigar Musaqqa əmr kılıp bundak dedi: —

¹³ Sən Israillarqqa əmr kılıp ularqqa: — «Silər Mening xabat künlirimni qoqum tutunglar; qünki bular silərnıng əzünglarnı pak-muqəddəs kılquqıning Mən Pərwərdigar ikənlikini bilixinglar üqün Mən bilən silərnıng otturanglardiki bir nixanə-bəlgə bolidu. ¹⁴ Xabat küni silərgə muqəddəs kılıp bəkitilgini üqün, uni tutunglar; kimki uni buzsa, əlüm jazasıqqa tartılmsa bolmaydu; bərəkək, kimki u künidə hərəkəndək ixni kılrsa, öz həlqi arisidin üzüp taxlansun... ¹⁵ Altə kün iqidə ix kılinsun; ləkin yəttinqi küni Pərwərdigarqqa ataloqan muqəddəs kün bolup, aram alıdıqan xabat küni bolidu; kimki xabat künidə birər ix kılrsa, əlüm jazasıqqa tartılmsa bolmaydu.

¹⁶ Israillar xabat küni tutuxi kerək; ular əbədiy əhdə süpitidə uni əwladtin əwladkığə tutsun.

¹⁷ Bu Mən bilən Israillarning otturisida əbədiy bir nixanə-bəlgə bolidu; qünki Pərwərdigar altə kün iqidə asman bilən zeminni yaritip, yəttinqi künidə aram elip rəhət tapkanıdı», — degin.

¹⁸ Huda Sinay teqida Musaqqa bu sözlərnı kılıp bolqandın keyin, ikki həküm-guwahlıq tahtiyini uningqqa tapxurdi. Tahtaylar taxtin bolup, sözlər Hudaning barmıki bilən ularqqa pütülgənıdı.

Altun Mozayqqa qoqunux gunahı

32¹ Həlk Musaning taqdin qüxməy həyal bolup qaloqınıni kərüp, Hərunning kexioqqa yioqilip uningqqa: — Sən qopup, bizgə aldimizda yol baxlap mangıdıqan bir ilah yasap bərgin! Qünki bizni Misir zeminidin qıqırıp kəlgən Musa degən həliki kixigə nemə bolup kətkənlikini

31:2 «ismini atap qaqırdım» — muxu sözlər Hudaning məlum bir kixini məlum muhim bir ix üqün alahidə tallap qaqıroqanlıqını kərsitidu. «Yəx.» 45:3, 4ni kərting.

—«Bəzaləl» — mənişi «Hudaning sayısıdı» yaki «Hudaning baxpanahıdı».

31:2 Mis. 35:30; 1Tar. 2:20

31:10 «hizmət kiyimliri» — yaki «kahinlik hizmət kiyimliri».

31:14 Mis. 20:8; Kan. 5:12; Əz. 20:12

31:17 Yar. 1:31; 2:2, 3; Mis. 20:11

31:18 Mis. 32:16

«Misirdin qikix»

bilməymiz, — deyixti.

²Harun ularoşa: — Hotunliringlar bilən oqul-qizliringlarning kulakliridiki altun zirə halkılarni qikirip, mening keximoşa elip kelinglar, dedi.

³Xuning bilən pütkül həlk öz kulakliridiki altun zirə halkılarni qikirip Harunning kexioşa elip kəldi. ⁴U bularni ularning kolidin elip, iskinə bilən kuyma bir mozayni yasatkuzdi. Xuning bilən ular: — Əy Israil, seni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudayinglar mana budur! — deyixti.

⁵Harun uni kərüp uning aldida bir kurbangahni yasitip andin: «Ətə Pərwərdigar üqün bir heyət etküzülüdu», dəp elan kildi.

⁶Ətisi ular səhər kəpup, kəydürmə kurbanliklarni sunup, inaklik kurbanliklirininimu kəltürdi; andin halayik olturup yəp-iqixti, kəpup əyx-ixrət kilixti.

⁷Xu qaoşda Pərwərdigar Musoşa: — Ornungdin tur, tezdin pəskə qüxkin! Qünki sən Misir zeminidin qikirip kəlgən həlking buzukqilikka berilip kətti. ⁸Mən ularoşa buyruoşan yoldin xunqə tezla qətnəp, əzliri üqün bir kuyma mozayni yasap, uningoşa qokunup kurbanlik kəltürüxti həmdə: «Əy Israil, seni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudaying mana xudur!», deyixti, — dedi.

⁹Andin Pərwərdigar Musoşa: — Mana, bu həlkni kərüp koydum; mana, ular dərwəxə boyni kattik bir həlktur. ¹⁰Əmdi Meni toşma, Mən oşəzəp otumni ularning üstigə qüxürüp, ularni yutuwetimən; andin seni uluq bir əl kəlimən, — dedi.

¹¹Lekin Musa Hudasi Pərwərdigardin ötünüp iltija kilip mundaq dedi: — Əy Pərwərdigar, nemixka sən oşəzəp otungni Əzüng zor kudrət wə küqlük kəl bilən Misir zeminidin qikirip kəlgən həlkingning üstigə qüxürisən? ¹²Misirliklar mazaq kilip: — Ularning bexioşa bala qüxürüx üqün, ularni taqlarning üstidə əltürüp yər yüzidin yokitix üqün, ularning Hudasi ularni elip kətti, — deyixsunmu? Əz otluk oşəzipingdin yenip, Əz həlkinggə balayı'apət kəltürüx niyitingdin yanəşən! ¹³Əz kulliring İbrahim, İshak wə Israilni yad kiləqin; Sən ularoşa kəsəm bilən wədə kilip: «Nəslinglarni asmandiki yultuzlardək awutimən, Əzüm uning toşrisida səzligən muxu zeminning həmmisini nəslinglaroşa berimən, ular uningoşa mənggü igidarqilik kilidoşan bolidu» degənidingoşu, — dedi.

¹⁴Xuning bilən Pərwərdigar Əz həlkingning üstigə: «Balayı'apət qüxürimən» degən niyitidin yandi.

¹⁵Musa kəynigə burulup, ikki həküm-guwaşlik tahtiyini kəlioşa elip taqdin qüxti. Tahtaylarning ikki tərəpigə səzlər pütülgənidi; u yüzigimu, bu yüzigimu pütüklük idi. ¹⁶Bu tahtaylar bolsa Hudaning Əzining yasioşini, pütülgənliresi bolsa Hudaning Əzining pütkini idi, u tahtaylaroşa oyuloşanidi.

¹⁷Yəxua həlkning kətürgən qukan-sürənlirini, warkiraxlirini anglap Musoşa: — Qedirgahdin jəngning hitabi qikiwatidu, dedi.

¹⁸Lekin u jawab berip: — Angliniwatkan awaz nə nusrət təntənisi əməs, nə məşlubiyyətning pəryadi əməs, bəlkə nahxa-küy sadasi! — dedi.

¹⁹Musa qedirgahəşa yəkən kəlip, mozayni wə jamaətning usşuloşa qüxüp kətkənlikini kərüp xundak dəroşəzəp boldiki, tahtaylarni kolidin taxlap taşning tüwidə qeqiwətti. ²⁰Andin ular

32:1 Ros. 7:40

32:6 «kəpup əyx-ixrət kilixti» — yaki «kəpup usşul oynioşili turdi».

32:6 1Kor. 10:7

32:7 Kan. 32:5

32:8 1Pad. 12:28

32:9 Mis. 33:3; Kan. 9:6,13; Yəx. 48:4; Yər. 5:3; Həox. 4:16

32:10 «Meni toşma» — yaki «meni koyup bər».

32:11 Zəb. 106:19-23

32:12 Qel. 14:13-19.

32:13 «... İbrahim, İshak wə Israilni yad kiləqin» — okurmənlərnəng esidə bolsunki, Yəqubning ikkinqi ismi «Israil» idi.

32:13 Yar. 12:7; 13:15; 15:18; 26:4; 28:13; Kan. 34:4

32:16 Mis. 31:18; Kan. 9:10

32:19 Kan. 9:17

«Misirdin qikix»

yasioqan mozayni otka selip keydürüp, uni yanjip kukum-talkan kilip, su üstigə qeqip Israillarni iquxkə məjburlidi..

²¹ Andin Musa Hərunoşa: Sən ularni xunqə eoqir gunahkə patkuzoşudək, muxu həlk sanga nemə kildi? — dedi.

²² Hərun jawab berip: — Hojamning oşəzəp-aqqiki tutaxmioşay! Bu həlkning kandaş ikənlikini, ularning zəşillikkə mayil ikənlikini obdan bilisən. ²³ Ular manga: — «Bizgə aldimizda yol baxlap mangidioşan bir ilahni yasap bərgin; qünki bizni Misir zeminidin qikirip kəlgən Musa degən xu adəmgə nemə boləşinini bilməymiz», dedi. ²⁴ Mən ularoşa: «Kimdə altun bolsa xuni qikirip bərsun» desəm, ular manga tapxurup bərdi; mən uni otka taxliwidim, mana, bu mozaş yiqti, — dedi..

²⁵ Musa həlkning kandaşigə tizginsiz bolup kətkənlikini kərđi; qünki Hərun ularni düxmənirining aldidə məşhərə obyekt boluxkə öz məylişə qoyuwətkənidi. ²⁶ Musa qedirgahning kirix eoşizioşa berip, xu yərdə turup: — Kimki Pərwərdigarning təripidə bolsa mening yenimoşa kəşun! — dedi. Xuni dewidi, Lawiylarning həmmisi uning kəşioşa yioşildi.

²⁷ U ularoşa: — Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — «Hərbir kixi öz qilişini yanpişioşa esip, qedirgahning iqigə kirip, bu qetidin u qetigiqə kezip yürüp, hərbiəri öz kəşindixini, öz dost-buradirini, öz qəşnisini oltürsun!» — dedi..

²⁸ Xuning bilən Lawiylar Musaning buyruşini boyiqə ix kərđi; xu küni həlkning iqidin üq ming kixi oltürildi.

²⁹ Andin Musa: — Hərbiringlar büğün özünqlarni Pərwərdigaroşa has boluxkə atidinglar; qünki hərbinglar hətta öz ooşlunglar həm kəşindixinglarnimu ayimidinglar; xuning bilən büğün bəht-bərikətni üstünqlaroşa qüxürdunqlar, dedi..

³⁰ Ətisi Musa həlkqə səş kilip: — Silər dərwəşə nəhayiti eoqir bir gunah sadir qildinglar. Əmđi mana, mən Pərwərdigarning aldioşa qikimən; gunahinglar üqün kafarət kəltürələymənmikin, — dedi.

³¹ Xuning bilən Musa Pərwərdigarning aldioşa yenip berip: — Həş...! Bu həlk dərwəşə eoqir bir gunah sadir kilip, əşlirigə altundin ilahlarıni yasaptu! ³² Lekin əmđi Sən ularning gunahini əpu qilixkə unioşaysən..., unimisang, ismimni Əşüng yazoşan dəptiringdin eoşürüwətkin! — dedi.

³³ Pərwərdigar Musaoşa jawab berip: — Kimki Mening aldimda gunah qiloşan bolsa, uning etini Əş dəptirimdin eoşürüwetimən.

³⁴ Əmđi sən berip, Mən sanga eytkan jayoşa həlkni baxlap barəşin. Mana, Mening Pərixtem aldingda mangidu. Lekin ularoşa jaza beridioşan künum kəlgəndə, ularoşa gunahı üqün jaza berimən, dedi..

³⁵ Bu səşdin keyin Pərwərdigar həlkning Hərunning qəli bilən mozaşni quydurup yasatkini üqün ularni waba bilən jazalidi.

32:20 Kan. 9:21

32:22 1Yuşa. 5:19

32:24 «qikirip bərsun» — ibranıy tilida «üzüp bərsun».

32:27 «bu qetidin u qetigiqə» — ibranıy tilida «bu kirix eoşizidin u kirix eoşizioşa».

32:29 «Pərwərdigaroşa has boluxkə atidinglar» — ibranıy tilida «Pərwərdigar üqün qəllirnglarni toldurunqlar» — demək, ular əşlirini uning hizmitigə beoşixlidi.

32:34 «ularoşa jaza beridioşan künum» — ibranıy tilida «Mən ularni yoşkloşan künidə». «Hudaning yoşklixı» — U yekın kelip jazasini qüxüridu yaki bolmisa bəht-bərikətini kəltüridu. «Təbirilər»nimu kəşüng.

«Misirdin qikix»

Pərwərdigarning Israillarni Sinay teoqidin ketixkə buyruxi

33¹ Pərwərdigar Musağa mundaq dedi: — Sən ornungdin turup, өзün Misir zeminidin elip kəlgən həlk bilən billə muxu yərdin ketip: «Mən sening nəslinggə uni berimən» dəp kəsəm kılıp İbrahimoğa, İshakğa wə Yakupğa wədə kiloğan zeminə barəjin..² Xuning bilən sening aldingda bir Pərixə əwətip, Qanaaniy, Amoriy, Hittiy, Pərizziyləni, Hiyiy bilən Yəbusiyləni həydəp qikirip..³ seni sūt bilən həsəl ekip turidioğan zeminə kəltürimən. Qünki silər boyni kattik bir həlk boləqəqkə, yolda silərni həlak kiliwətməslilikim üçün, Əzüm silərnin aranglarda bolup, xu zeminoğa billə qikmaymən, — dedi..

⁴ Halayik bu kattik səzni anglap, kəyoqə qəmüp həqkəysi öz zibu-zinnətlirini təkimidi.

⁵ Qünki Pərwərdigar Musağa səz kılıp: — Sən berip Israillərə: «Pərwərdigar: — Silər boyni kattik bir həlk ikənsilər; əgər Mən Pərwərdigar aranglarə qikip bir dəkikə tursam, silərni yökitiwətkən bolattim. Əmdi silər özünqlərdiki zibu-zinnətləni eliwetinqar; xu qəqdə Mən silərgə nemə kildioqinimni bilimən, dedi», dəp eytkin, — dənədi.

⁶ Xunga Israillər Hərəb teoqidin ayrılıpla zibu-zinnətlirini əzliridin eliwətti..

«Keruxux qediri»

⁷ Xuning bilən Musa öz qedirini elip, uni qedirgahning sirtida, qedirgahdin nerirək bir jəyoğa tikip, uni «keruxux qediri» dəp atidi. Kimki Pərwədigarni izdəp, yol soriməkqi bol-sa qedirgahning sirtidiki «keruxux qediri»ə baratti..⁸ Xundak bolattiki, hər kətim Musa qediroğa qiksa, pütkül halayik kəpup, hərbi öz qedirining ixikidə ərə turup, Musa qediroğa kiritip boləqəq uning kəynidin kərixip turatti..⁹ Andin Musa hər kətim qediroğa kiritip kətsə xundak bolattiki, bulut tüwrüki quxüp, qedirning kirix eoqizida tohtaytti; xuning bilən Pərwərdigar Musa bilən səzlixətti..¹⁰ Pütkül halayik bulut tüwrükining jəməət qedirining kirix eoqizida tohtioqinini kəretti; uni kərginidə həlkning həmmisi kəpup, hərbi öz qedirining ixikidə turup səjdə kiliwətti.

¹¹ Xu qəqlərdə Pərwərdigar Musa bilən kixilər öz dost-buradiri bilən səzləxkəndək, yuzmuyüz səzlixətti. Andin Musa qedirgahə yenip kəlatti; ləkin uning hizmətkari boləqən nunning oqlı Yəxua dənə yax yigit qedirning iqidin qikmaytti.

Musaning Pərwərdigarning xan-xəripini kərxü

¹² Musa Pərwədigarə mundaq dedi: — Mana, Sən daim mənə: «Bu həlkni elip qikkin» dəp kəlding; ləkin Əzüm mənə: «Mən seni ismingni bilip tonuyman», wə xuningdək «Nəzirim al-dida iltipət taptinq» dənə bolsangmu, Sən mening bilən birgə kimni əwətidioqinini mənə

33:1 Yar. 12:7; 26:4; 28:13

33:2 «sening aldingda bir Pərixə əwətip, ...» — xübhəziki, 32:34də tiləqə elinoğan pərixə.

33:3 «Əzüm silərnin aranglarda bolup, xu zeminoğa billə qikmaymən» — demək, Huda Əzi «mukəddəs qedir»ni məkən kılıp ularning arisida turmay, ular bilən billə barmaydu, Əz ornoğa ular bilən billə bərixkə «Əz Pərixə»ni əwətidu. Əməliyəttə «Pərwədigarning Pərixisi» Pərwədigarning Əz huzuriəqə barəwə idi; ləkin Musa pəyoqəmbər wə həlk bu nuktini tehi quxənməytti (4-əyətəni kəring). 3:2-3, izahət wə «Təbirlər»ni kəring.

33:3 Mis. 32:9; Kan. 9:13

33:6 «Xunga Israillər ... zibu-zinnətlirini əzliridin eliwətti» — yəki «Xuning bilən, Israillər Hərəb (Sinay) teoqidin ayriloqandin tartip, zinnət buyumları zadi təkimidi».

33:7 «Musa öz qedirini elip, ...» — yəki «Musa qedirni elip, ...». Bizninqə «mukəddəs qedir» tehi yasalmioqanidi. «keruxux qediri» — qəng mukəddəs qedir yasaloqandin kəyin umu «keruxux qediri» yəki «jəməət qediri» dəp atilidu. «Kimki Pərwədigarni izdəp, yol soriməkqi bol-sa qedirgahning sirtidiki «keruxux qediri»ə baratti» — Hudaning 3- wə 5-əyətiki səziqə kərioqanda, Musa: «Huda əmdi arimizda, yəni qedirgah otturisidiki «mukəddəs qedir»da turmaqqi əməs; xunga qedirni yasioqinimiz bikar bolidu, Huda uningdə bəribir turmaydu» — dəp oyləqən bol-sa kərek. Xunga Huda bilən səzlixəq üçün u qedirning ornida qedirgahning sirtida öz qedirini tikkan.

33:9 «bulut tüwrüki quxüp, ... tohtaytti; xuning bilən Pərwərdigar Musa bilən səzlixətti» — demək, Hudaning huzuri bulut tüwrükidə turatti.

«Misirdin qikix»

ayan kilmiding..¹³ Əgər mən rasttinla nəziringdə iltipat tapkan bolsam, ezümning Seni tonuxum üqün, nəziringdə iltipat tepiwerixim üqün manga Öz yolungni ayan qiləysən; mana, bu həlkning Öz həlking boləqinini nəziringdə tutkəysən! — dedi.

¹⁴ U jawab berip: Mən Özüm sən billə billə berip, sanga aram ata qilimən, — dedi..

¹⁵ Musa uningəja jawabən: — Əgər Sən Özüng biz bilən billə mangmisang, bizni bu yərdin qikarmiəjəysən; ¹⁶ qünki, mən wə həlking nəziringdə iltipat tapqinimiz nemidin bilinidu? Əjəba, Özüngning biz bilən billə mangojiningdin bilinməmdü? Xu səwəbtin mən wə həlking yər yüzidiki hər bir taipilər din alahidə pərkəlməmdük?! — dedi..

¹⁷ Pərwərdigar Musəja: — Muxu iltijayingnimu ijabət qilimən; qünki sən nəzirimdə iltipat taptinq wə Mən seni ismingni bilip tonuymən, dedi..

¹⁸ Xuning bilən Musi: — Öz xan-xərpingni manga kərsətkəysən, — dedi.

¹⁹ Pərwərdigar: — Özümning pütkül məhrəbanlikimni sening kəz aldingdin ətküzimən wə aldingda «Yəhwəh» degən namni jakarlaymən. Kimgə xapaət qilməkqi bolsam xuningəja xapaət kərsitimən, kimgə rəhim-xəpkət kərsətməkqi bolsam, xuningəja rəhim-xəpkət kərsitimən, dedi..

²⁰ Pərwərdigar uningəja: — Sən yüzümni kərləməysən; qünki heq adəmzat Meni kərsə tirik kəlməydu, dedi.

²¹ Andin Pərwərdigar: — Mana, yenimda bir jay bardur; sən xu yərdiki qoram taxning üstidə turojin. ²² Mening xan-xəripim ətidiojan wəqitta, xundaq boliduki, Mən seni xu qoram taxning yerikida turojuzup, Mən ətup boləquqə seni qolum bilən yepip turimən. ²³ Andin qolumni tartiwalimən; xuning bilən sən Mening arqa təripimni kərisən, ləkin yüzüm kərinməydu, — dedi..

Höküm-guwahlik tahtaylirining qayta berilixi

34¹ Pərwərdigar Musəja: — Sən awwalkioja ohxax əzüng üqün taxtin ikki tahtayni yonup kəl; Mən bu tahtaylarəja sən ilgiri qeqiwətkən tahtaylardiki səzləni yezip qoyimən..

² Sən ətə ətigəngiqə təyyar bolup, səhərdə Sinay təojoja qikip, xu yərdə təoqning qokkəsida Mening aldimda hazır boləqin. ³ Ləkin heq kixi sən bilən billə qikmisun wə yəki təoqning heq yeridə baxqa adəm kərinmisun, qoy-kalilarmu təoqning tüwidə otlimisun, — dedi..

⁴ Musa awwalkioja ohxax taxtin ikki tahtayni yonup, ətisi tang səhər kəpup, bu ikki tax tahtayni kolida elip, Pərwərdigarning buyruqini boyiqə Sinay təojoja qikti.

⁵ Xuning bilən Pərwərdigar bulutta quxüp, xu yərdə Musaning kəxida turup, «Yəhwəh» degən namini jakarlidi. ⁶ Pərwərdigar uning kəz aldidin ətup: — «Pərwərdigar, Pərwərdigar, rəhimdil

33:12 «Mən seni ismingni bilip tonuymən» — bu səzlər Hudaning məlum bir kixini (muxu yərdə Musani) alahidə səyidiqinini yəki talliojanlikini kərsitidu.

33:14 «...Mən sanga aram ata qilimən» — yukirida, 32:10də Huda Musəja: «Meni tosmə» (ibranij tilida «Manga aram bərgin!» yəki «Meni qoyəqin») degənidi; ləkin u hazır Musəja «Mən sanga aram ata qilimən» dəydu.

33:16 Qan. 4:7

33:17 «...Mən seni ismingni bilip tonuymən» — 12-ayət wə izahətinə kəring.

33:19 «Yəhwəh» — okurmənlərnin esidə boluxi mumkinki, «Yəhwəh» Hudaning alahidə namidur, mənisə «Mənggü Bar Boləquq» degəndək. Biz bu namni adəttə «Pərwərdigar» dəp tərcimə qilimiz.

33:19 Rim. 9:15

33:23 «... sən Mening arqa təripimni kərisən» — «... sən Mening kəynimdə qəlojan iznalirimni kərisən» degəndək tərcimilirimu uqrixə mumkin. «ləkin yüzüm kərinməydu» — yəki «ləkin yüzümning kəriluxi bolmaydu».

34:1 Qan. 10:1

34:3 Mis. 19:12,13

34:5 «Yəhwəh» — 33:19 wə izahətinə kəring.

«Misirdin qix»

wə mehir-xəpəktlikdur, asan oʻzəzplənməydioʻan, xapaət bilən wapasi kəng Təngridur,⁷ minglioʻan-on minglioʻanlaroʻa rəhim-xapaət kərsitip, kəbihlik, asiylik wə gunahni kəqūrgūqidur; lekin u gunahkarlarni hərgiz gunahsiz dəp karimaydioʻan, bəlki atilarning kəbihlikining jazasini baliliri wə nəwrlirigiqə, xundakla ũqinqi wə tətinqi əwladioʻiqə yūkləydioʻan Təngridur» — dəp jakarlidi.

⁸ Xuning bilən Musa dərhal yərgə bax qoyup səjdə kilip: —

⁹ — Əy Rəb, əgər mən rasttinla nəziringdə iltipət tapkan bolsam, undakta i Rəb, arimizda biz bilən mangoʻaysən; qūnki bu həlk dərəkə boyni kəttik bir həlktur; bizning kəbihlikimizni wə gunahimizni kəqūrgəysən, bizni Əz mirasing boluxka qobul kəloʻaysən! — dedi.

Yengiwxatin əhdə tüzūx

¹⁰ Xuning bilən u Musaoʻa: — Mana, Mən bir əhdə tüzimən; sening barlik həlking aldidə pūt-kūl yar yūzining heqbir jayida yaki heqbir əl arisida kilinip bəkmioʻan məjiziləni yaritimən. Xuning bilən sən arisida boləan həlkingning həmmisi Pərwədigarning karamət əməlini kəridu; qūnki Mening silərgə kəlidioʻan əməlim dərəkə dəhxtəlik ix bolidu.¹¹ Mən bũgūn sanga tapilaydioʻan əmrlirimni tutqin; mana, Mən silərnin aldinglardin Amoriy, Kənaaniy, Hittiy, Pərizziy, Hiyiy wə Yəbusiyarni həydəp qikirimən.¹² Əmđi həzi boləinki, sən baridioʻan zeminda turuwatqanlar bilən heq əhdə bəʻəlxmioʻin; bolmisa, bu ix silərgə tuzak bolidu;¹³ bəlki silər ularning kurbangahlirini qəwūp, but tūwruklini sundurup, «axərah» butlirini kesip taxlanglar.¹⁴ Qūnki sən heqkandak baxka ilahka ibadət kilmasliking kerək — qūnki Mənki Pərwədigarning nami «Wapasizlikka Həsət Kəloʻuqi» bolup, həsət kəloʻuqi bir ilahdurmən.¹⁵ Bolmisa, xu zeminda turuwatqanlar bilən əhdə tüzūxung mumkin; andin ular ilahlirining kəynidin yūrup buzukqilik kilip, ilahlirioʻa kurbanliklər etkūzginidə, silərni qakirsa ularning kurbanlikliridin yəp ketixinglar mumkin;¹⁶ sən xundakla yənə ularning kizlirini oʻqulliringoʻa hotunlukka elip berixing mumkin; u kizlar əz ilahlirining kəynidin yūrup buzukqilik kəloʻinidə, ular oʻqulliringnimu əz ilahlirining kərisidin mangoʻuzup, buzukqilik kilduruxi mumkin.

¹⁷ Őzūng ũqūn heqkandak kuyma butlarni yasatmioʻin.

¹⁸ Petir nan həytini tutunglar; Mening əmr kəloʻinimdək Abib eyida, bəkitilgən wakitta yəttə kūn petir nan yənglar. Qūnki silər Abib eyida Misirdin qikqansilər.

¹⁹ Baliyatquning tunji mewisi Meningki bolidu; qarpay malliringning iqidin dəslep tuoʻuloʻan ərkəklər, kala bolsun, qoy bolsun ularning tunjilirining həmmisi Meningki bolsun.

²⁰ Lekin exəklərnin tunji təhəylirining ornioʻa koʻza bilən bədəl təlxing lazim bolidu. Əgər ornioʻa koʻza bərmisəng, təhəyning boynini sunduruwətkin. Tunji oʻqulliringni bolsa, ularoʻa

34:6 «Pərwədigar, Pərwədigar» — ibranii tilida «Yəhwəh, Yəhwəh». «xapaət» — ibranii tilida «həsəd» bilən ipadiliniđu (20:6 wə izahatni kəring).

34:6 Mis. 33:19

34:7 «rəhim-xapaət» — ibranii tilida «həsəd» degən səz bilən ipadiliniđu (20:6 wə izahatni kəring). «atilarning kəbihlikining jazasini baliliri wə nəwrlirigiqə, xundakla ũqinqi wə tətinqi əwladioʻiqə yūkləydioʻan» — bu muhim səz toʻqruluk «koʻxumqə səz»imizni (20:5, 34:7 toʻqruluk), xundakla «əzakiyal»diki «koʻxumqə səz»imizni (18-, 33-bablar toʻqruluk) kəring.

34:7 Mis. 20:6; Qəl. 14:18; Kan. 5:10; Zəb. 86:14; 103:8; 145:8; Yər. 32:18

34:9 Law. 25:38; Zəb. 28:9; 33:12; Zək. 2:16

34:10 «Mening silərgə kəlidioʻan əməlim» — ibranii tilida «Mening sanga kəlidioʻan əməlim».

34:10 Kan. 5:2; Yə. 10:12,13

34:12 Mis. 23:32; Qəl. 33:51; Kan. 7:2

34:13 «axərah butliri» — bəlkim butpərəslikkə bəʻoʻixlanoʻan dərəhləklərdur. Dərəhlər bəlkim ayal but xəklidə oyuloʻan yaki nəkixlənən boluxi mumkin.

34:14 Mis. 20:5

34:16 1Pad. 11:2

34:18 Mis. 12:15; 23:15

34:19 Mis. 13:2; 22:29; Əz. 44:30

bədal tələp qayturuwal. Heqkim Mening huzuruməja kuruk kol kəlmisun...

²¹ Sən altə kün iqidə ix-əməlingni kəlip, yəttinqi küni aram elixing zərür; yər həydəx waqti bolsun, orma waqti bolsun, aram elixing zərür...

²² Yengi buədayning tunji həsulini təbrikləydiğə «həptilər həyti»ni ötküzüŋlar; yilning ahirida «həsul yiqix həyti»ni ötküzüŋlar...

²³ Sening hər bir ərkək kixiliring yilda üq kətim Israilning Hudasi boləjan Rəb Pərwərdigarning aldioja hazır bolsun. ²⁴ Qünki Mən taipilərnə aldingdin həydiwetip, qəgraliringni kengəytimən; xuningdək sən yilda üq kətim Pərwərdigar Hudaŋingning aldioja hazır boluxkə qikip barsang, heqkim yeringgə kəz kərnə salmaydu.

²⁵ Manga sunulidiəjan kurbənləknəŋ kərnəni boldurulojan nən bilən billə sunmiojin; yaki etüp kəti xəytining kurbənləknəŋ gəxini ətigə kəldurma...

²⁶ Zemining dəsəlpki həsulidin tunji məhsulatları Pərwərdigar Hudaŋingning öyigə kəltürüp ata.

Oəjləknə anisining sütidə kəynitip pixurma...

²⁷ Pərwərdigar Musəja: — Bu səzlərnə özünğ üqün yeziwəlojin; qünki Mən muxu səzlərnə əsas kəlip sən bilən wə Israil bilən əhdə baəlidim, dedi.

²⁸ U waqitə Musa xu yərdə Pərwərdigarning huzurida kərik kəqə-kündüz turdi; u heqnərsə yemidi, heq su iqmidi. U yərdə Pərwərdigar tahtaylarəja əhdning səzləri boləjan on əmrni pütüti...

Musaning yüzining parkirap turuxi

²⁹ Musa Sinay teəjədin qüxkəndə xundək boldiki (u taəjədin qüxkəndə ikki həküm-guwahlik təhti yəning kəlidə idi), əzining Pərwərdigar bilən səzləxkəni üqün yüzining parkirap kətkinini bilməyüti. ³⁰ Əmđi Hərun wə barlik Israilar Musani kərdi, mana, uning yüz terisi parkirap turatti; ular uningəja yəkin bərxitin kərkuxüti.

³¹ Ləkin Musa ularni qəkiriwidi, Hərun wə jəmətning barlik bəxləri yənip, uning kəxiəja kəldi; Musa ular bilən səzləxti.

³² Xuningdin keyin, barlik Israilar uning yəniəja kəldi; u waqitə Musa Pərwərdigar əzigə Sinay teəjəda səz kəlojinəda tapxurojan barlik əmrlərnə ularəja tapilidi. ³³ Musa ularəja dəydiğəninəni dəp tügətti. U səzligəndə yüzigə bir qümpərdə tartiwəlojanidi; ³⁴ Qəqənkə Musa Pərwərdigar

34:20 «... tunji təhəylirining orniəja kəza bilən bədal təlixing lazim bolidu» — demək, kəza təhəyning orniəja kurbənlə kəlinidu.

34:20 Mis. 13:13; 23:15; Kəŋ. 16:16

34:21 Mis. 20:9

34:22 «yilning ahirida» — ibrəni yətiləda «yilnəŋ əzgərixidə» — yəni küzdə. «həsul yiqix həyti» — muxu həsul bəlsə məwə-qəwəllərnəŋkidur. ibrəniylər ixlətkən kəndər boyiqə, həyt yəttinqi əyda, bəzi yillirəda Səntəbrdə, bəzi yillərdə əktəbrdə bolatti.

34:22 Mis. 23:16

34:23 Mis. 23:17; Kəŋ. 16:16

34:25 «Manga sunulidiəjan kurbənləknəŋ...» — ibrəni yətiləda «Məning kurbənləknəŋ...». Muxu yərdə bu səz bəlkim yukirəda tiləja əlinəjan üq həyütki kəyüdürmə kurbənləklərnəni yaki inəkləŋ kurbənləklərnəni kərsətsə kərek. «Məning kurbənləknəŋ kəni» bəlsə məzkur həytlərdə kurbəŋəh üstigə təküliəjan kənlərnəni kərsətidu.

34:25 Mis. 23:18

34:26 «Oəjləknə anisining sütidə kəynitip pixurma» — bu əmr bəlkim ətrəptiki bətpərəs həklərnəŋ məlum ərp-əditigə əgəxməslə kərkəlikni kərsəti xə məkən. Bu toəpərlük yənə «Lawiylər»diki «kəxumqə səz»iməznəni kərnəŋ.

34:26 Mis. 23:19; Law. 22:27; Kəŋ. 14:21

34:28 «u heqnərsə yemidi» — ibrəni yətiləda «heq nənni yemidi». «U yərdə Pərwərdigar tahtaylarəja əhdning səzləri boləjan on əmrni pütüti» — ibrəni yətiləda «U yərdə u tahtaylarəja əhdning səzləri boləjan on əmrni pütüti». Bəzilər: «U» Musani kərsətidu, dəp kəraydu, bərak «Kəŋ.» 10:2-4tin ənik kərnəniduki, bu səzlərnəni pütüki Huda Əzidur.

34:28 Mis. 24:18; 31:18; 34:1; Kəŋ. 4:13; 9:9,18

34:29 2Kor. 3:7

34:33 «U səzligəndə yüzigə bir qümpərdə tartiwəlojanidi» — yaki «u (Musa) ularəja səzləp boləjəndə yüzigə nəkəb tartiwəldi».

34:33 2Kor. 3:7,13

«Misirdin qikix»

bilən sözlərxkə uning huzuriqə kirsə, qümpərdini eliwetətti, taki u yenip qikkuqə xundəx bo-
latti; yenip qikqanda əzigə nemə tapilanoqan bolsa, xuni Israillaroqə eytip berətti. ³⁵ Israillar
Musaning yüz terisining parkirap turoqinini kərətti; xunga Musa yənə taki Pərwərdigar bilən
səzləxkili uning huzuriqə kirgüqə yüzigə qümpərdə tartiwalatti.

Xabat küni, yəni «aram elix küni»ning bəlgilimiliri

35 ¹ Musa Israillarning pütkül jamaitini yioqip ularoqə: — Pərwərdigar silərgə klixkə
buyruoqan əmrlər munulardur: —

² Altə kün ix-əmgək küni bolsun; lekin yəttinqi küni silərgə nisbətən muqəddəs bir kün bolup,
Pərwərdigarəqə ataloqan aram alidioqan xabat küni bolsun. Hərkim xu künidə ix-əmgək kilsə ölümgə
məhkum kilsun... ³ Xabat künidə barliq turaloqulirlarlarda hərgiz ot qalimanglar, — dedi...

Ibadət jayi üqün hədiyə sunux

⁴ Musa Israillarning pütkül jamaitigə sөz qilip mundaq dedi: — «Pərwərdigar buyruoqan əmr
mana xuki: —

⁵ Özünlarning aranglardin Pərwərdigarəqə bir «kətürmə hədiyə» kəltürünglar; kəngli
halioqanlarning hərbi Pərwərdigarəqə bir «kətürmə hədiyə»sini kəltürsun: yəni altun,
kümüş, mis, ⁶ kək, səsün wə kizil yip, aq kanap rəht, əqkə tiwiti, ⁷ kizil boyaloqan qoqkar terisi,
delfin terisi, akatsiyə yaoqiqi, ⁸ qiraoqdan üqün zəytun meyi, «məsihləx meyi» bilən huxbuy
üqün ixtilidlioqan esil dora-dərməklər, ⁹ əfodkə həm koxenoqə ornitidlioqan həkik wə baxkə
yaqutlarni kəltürünglar»..

Ibadət qedirining materiyal-üşkünirini yasax

¹⁰ — «Aranglardiki barliq məhir ustilar kelip Pərwərdigar buyruoqanning həmmisini yasap
bərsun. ¹¹ — muqəddəs qedir bilən uning iqki wə taxki yopuklirini, iloqulirini, tahtaylirini,
baldaqlirini, hadilirini wə bularning təgliklirini, ¹² əhdə sanduqi wə uning baldaqlirini, «kafarət
təhti»ni, «ayrimə pərdə-yopuk»ni, ¹³ xirə wə uning baldaqlirini, uning barliq qəqa-kuqilirini wə
«təkdin nanliri»ni, ¹⁴ yorukluk üqün yasaloqan qiraoqdan wə uning əswablrini, uning qiraoqliri
wə qiraoq meyini, ¹⁵ huxbuygah wə uning baldaqlirini, «Məsihləx meyi»ni, dora-dərməklərdin
ixlənən huxbuyini, muqəddəs qedirining kirix əqizidiki «ixik pərdisi»ni, ¹⁶ kəydürmə
kurbanliq kurbangahı wə uning mis xalasini, baldaqlirini wə barliq əswablrini, yuyunux desi
wə uning təglikini, ¹⁷ həylining pərdilirini, uning hadiliri wə ularning təgliklirini, həylining
kirix əqizidiki pərdini, ¹⁸ qedirning mih-qozuklirini, həylining mih-qozuklirini, xundakla
barliq tanilirini, ¹⁹ tokulidlioqan kiyimlər, yəni muqəddəs jayning hizmitigə kahinlik hizmitidə

35:1 Mis.34:32

35:2 Mis. 20:8; 31:15; Law. 23:3; Qan. 5:12; Luka 13:14

35:3 Mis. 16:23

35:5 Mis. 25:2

35:6 Mis. 25:4

35:7 Mis. 25:5

35:8 Mis. 25:6

35:9 Mis. 25:7; 28:17,20

35:10 «məhir ustilar» — ibraniy tilida «kəngli danalar».

35:11 Mis. 26:26

35:13 Mis. 25:23, 30

35:15 Mis. 26:36; 30:1; 31:11

35:16 Mis. 27:4; 30:18

35:17 Mis. 27:9,16

35:18 Mis. 27:19

kiyilidioqan, Ҳарун каһиннинг муқəддас кийимлирини ҳам унинг ооқуллирининг кийимлирини тəyyар кilsun»...

Ҳəлқнинг «кəтүрмə һəдиyə»си

²⁰ Xuning билən пүткүл Israil jamaiti Musaning yenidin qikip ketixti. ²¹ Andin kəngli tartқанlarning һərbiri, roһi əzliгigə түrtкə болоқanlarning һərbiri кelip, jamaət qedirini yasaxқа, xundakla qedirning hizmitidə ixlitilidioqan барlik sərəmjənlarni yasaxқа wə муқəддас кийимləрни tikixкə Pərwərdigarоја ataloqan «pulənglatma һəдиyə»ni кəлтүгili турди. ²² Ular ərlərmu, ayallarmu кelip, sunuxқа kəngli hux болоқanlarning һərbiri һəдиyə кəлтүрүp, bulapka, zirə-һəлқа, üzük, zunnar-biləzük қатарlik һərhil altun buyumlarni elip кəлди; altunni «кəтүрмə һəдиyə» кilip берəy degənlərninг һərbiri uni Pərwərdigarоја sundi. ²³ Kimdə көк, səsün, қizil yip билən ақ канap рəһт, eqкə tiwiti, қizil boyaloqan қоққar терisi wə delfin терisi bolsa, xularni elip кelixti. ²⁴ Kümүx ya mistin кəтүрмə һəдиyə кəлтүрəy degənlərninг һərbiri xuni Pərwərdigarоја һəдиyə кilip sundi. Kimdə qedirning hizmitidə ixlitilidioqan һərhil sərəmjənlaroја yariқudəк akatsiyə yaoқiqi bolsa, uni elip кəлди.

²⁵ Қoli qewər ayallarning һərbiri əz қolliri билən egirip, xu egirgən yip wə рəһtləрни, yəni көк, səsün wə қizil yip билən ақ канap рəһtləрни кəлтүрди. ²⁶ Xuningdəк kəngli қоzoқaloqan ayallarning һəmmisi һүнirini ixlitip eqкə tiwitidin yip egirixti.

²⁷ Əmirлər əfod wə қоxenоја ornitilidioqan һeqikлар wə yaқutlarni, ²⁸ dora-dərməkləрни, qiraоқа wə məsiһləx meyoја ixlitilidioqan zəytun meyini, huxbuyoја ixlitilidioqan esil dora-dərməkləрни кəлтүрди. ²⁹ Xu təriқidə Israillar Pərwərdigar Musaning wasitisi билən buyruoqan ixlarning һərkəysiоја bir nərsə berixкə kəngli tartқан bolsa, ər bolsun ayal bolsun һərbiri xuni elip кelip, Pərwərdigarоја atap ihtiyariy һəдиyə бəрди.

Ibadət qedirini Yasioқuқи һүнərwənlər

³⁰ Andin Musa Israillaroја mundaқ dedi: —

«Mana, Pərwərdigar Yəһuda қəbilisidin hurning nəwrisi, Urining oоqli Bəzaləlni ismini atap қaqirip, ³¹ uni Hudaning Roһi билən toldurup, uningоја danalik, əқil-paraset, ilim-һekməт igi-litip, uni һəртүrlүk ixni қilixқа қəbiliyətlik қilip, ³² uni түrlүk-tүrlүk һүнərləрни қilalaydioqan — altun, күмүx wə mis ixlirini қilalaydioqan, ³³ yaқutlarni kesip-oyalaydioqan, zinnət buyumlirioја ornitalaydioqan, yaoқaqlaroја nəқix қikiralaydioqan, һərhil һүнəр ixlirini қamlaxturalaydioqan қildi. ³⁴ U yənə uning kəngligə, xuningdəк һəm Dan қəbilisidin болоқan Aһisamakning oоqli Oһoliyabning kəngligə baxқilarоја һүнəр əgitix niyət-istikini selip, ³⁵ ularning kəngүllirini danalik-һekməт билən toldurup, ularni һərhil nəққaxlik-oymiқilik ixlirioја маһir қilip, көк, səsün wə қizil yip билən ақ канap рəһт билən кəxtiқilik қilixқа һəmdə bapkarlikқа iқtidarlik қildi. Xuning билən ular һərhil һүнəр ixlirining wə һərhil layihiləx ixlirining һəddisidin қikalaydioqan boldi.

35:19 «toқulidioqan кийимлər» — yaki «каһинlik hizməт кийимлири».

35:19 Mis. 28; 31:10

35:22 «Ular ərlərmu, ayallarmu кelip,...» — yaki «Ər кixilə аyal кixiləгə əgixip,...».

35:25 «қoli qewər» — ibraniy tilida «kəngli dana».

35:25 Pənd. 31:19

35:28 Mis. 25:6

35:30 «ismini atap қaqirip,...» — bu səzlər Hudaning məlum bir kixini məlum muһim bir ix üqün alahidə tallap қaqiroқanlikini kərsitidu. «Yəx.» 45:3, 4ni kərүng.

—«Bəzaləl» — mənisi «Hudaning sayisidə» yaki «Hudaning baxpanahida».

35:30 Mis. 31:2

35:31 Mis. 31:3

35:32 Mis. 31:4

35:33 Mis. 31:5

35:35 Mis. 26:1

36¹ Xuning bilən Bəzaləl wə Oholiyablar, xuningdək Pərwərdigar mukəddəs qedir yasaxning hərhil ixlirioja kerək bolojan danalix-hekmat wə əkil-parasətni ata qilojan mahir ustilarning hərbi ularoja qoxulup, xu ixni uning əmr qilojini boyiqə əməlgə axuridu».

Həlkning hədiyyələri

² Xu wakitta Musa Bəzaləl wə Oholiyabni, xundakla Pərwərdigar danalix-hekmat bilən kəngüllirini toldurojan, kəngli əzini xu ixni kilixka katnixixka dalalat qilojan barlik hünərwən-kasiplarni qakirip yioydi. ³ Ular kelip mukəddəs qedirni yasaxka, xundakla uning ix-hizmətlirigə kerəklik sərəmjanlarni yasaxka Israillar elip kəltürgən barlik «kətürmə hədiyyə»lərni Musadin tapxuruwaldi. Israil həlki yənə öz məyli bilən hər küni ətigini Musaoja ihtiyariy hədiyyə kəltürüp turatti. ⁴ Andin mukəddəs qedirning ixlirini kilawatkan ustilarning həmmisi kolidiki ixini qoyup qoyup kelip, ⁵ Musaoja: — Həlkning elip kəlgini Pərwərdigar bizgə kilixka buyruojan ixni pütküzüxkə ehtiyaj bolojninin kəp exip kətti! — deyixti.

⁶ Andin Musa əmr kilip, pütkül qedirgah boyiqə: «Mana, ər bolsun, ayal bolsun, həqkim mukəddəs qedirni yasax üçün «kətürmə hədiyyə» süpitidə yənə həqkandak nərsə təyyarlap kəlmisun!» dəp jakarlatti. Buning bilən kəpqilik hədiyyələr kəltürüxtin tohtitildi. ⁷ Qünki ular təyyarlojan materiyallar pütkül kurulux ixioja yetətti, hətta exip kəlattti.

İbadət qedirining yasilixi

⁸ Mukəddəs qedirning kurulux ixini kilawatkan ustilarning hərbi nepiz tokulojan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kizil yiplar arilaxturulup ixləngən on parqə yopuk yasap, kerublarning süritini yopuklaroja qewərlik bilən layihiləp nəpis kilip kəxtiləp qikti. ⁹ Hərbi yopukning uzunluğu yigirmə səkkiz gəz, kəngliki tət gəz bolup, hərbi yopuk ohxax qong-kikiqliktə kilindi..

¹⁰ Bəzaləl yopuklarning bəxini bir-birigə ulidi, qəlojan bəx yopuknimu həm bir-birigə ulidi. ¹¹ U ulap qikiləjan birinqi qong parqining əng qetidiki kismining bir tərapiyə rənggi kək izmiləni kadidi, xuningdək ulap qikiləjan ikkinqi qong parqining əng qetidikisining bir tərapiyimu xundak kilidi. ¹² Birinqi qong parqining əng qetidiki kismioja əllik izmə kadidi, ikkinqi qong parqining əng qetidikisigimu əllik izmə kadidi. Izmilər bir-birigə udulmuudul kilindi..

¹³ Mukəddəs qedir bir pütün bolsun üçün u altundin əllik iləju yasap, ikki parqə yopukni xu iləjular bilən bir-birigə tutaxturdi..

¹⁴ U mukəddəs qedirni yepix üçün əqkə tiwitidin yopuklarni yasidi; yopuktin on bir parqə yasidi. ¹⁵ Yopuklarning hərbirining uzunluğu ottuz gəz, kəngliki tət gəz bolup, on bir yopukning həmmisi ohxax qong-kikiqliktə kilindi. ¹⁶ Yopuklarning bəxini u ulap bir kilip, qəlojan altə yopuknimu ulap bir kilidi. ¹⁷ U birinqi ulap qikiləjan qong parqining əng qetidiki kismioja əllik izmə, ikkinqi ulap qikiləjan qong parqining əng qetidiki kismioja əllik izmə kadidi. ¹⁸ U qedir bir pütün bolsun üçün həm mistin əllik iləju yasap, ikki qong parqini ulap qoydi..

¹⁹ U buningdin baxka qediroja kizil boyalojan qoqkar terisidin yopuk yasap yapti, andin uning üstidinnu delfin terisidin yasalojan yənə bir yopukni kaplidi..

²⁰ U mukəddəs qedirning tik tahtaylirini akatsiyə yəoiqidin yasap tiklidi.. ²¹ Hərbi tahtayning uzunluğu on gəz, kəngliki bir yerim gəz kilindi.. ²² Hərbi tahtayning ikkidin turumi bar idi, hər

36:9 Mis. 26:2

36:11 Mis. 26:4

36:12 Mis. 26:5,10

36:13 Mis. 26:6

36:18 Mis. 26:11

36:19 Mis. 26:14

36:20 Mis. 26:15

36:21 Mis. 26:16

ikki tahtay xular bilən bir-birigə qetildi; u qedirning barlıq tahtaylirini xundak yasidi..

²³ U qedirning tahtaylirini xundak yasidi; yigirmisi jənub tərəpkə ornitildi; ²⁴ u bu yigirma tahtayning tegigə kümüxtin kırık təglik yasidi; bir tahtayning astidiki ikki turumi üqün ikkidin təglik, yənə bir tahtayning ikki turumi üqün ikkidin təglikni yasidi..

²⁵ Xuningdək u qedirning udul tərəpigə, yəni ximal tərəpigə yigirmə tahtay yasidi, ²⁶ xundakla bularning kırık təglikini kümüxtin yasidi; bir tahtayning tegigə ikkidin təglik, yənə bir tahtayning tegigə ikkidin təglik orunlaxturuldi. ²⁷ Qedirning kəyni tərəpigə, yəni qərb tərəpkə altə tahtayni yasap ornatti. ²⁸ U qedirning kəyni tərəpidiki ikki bulungoşa ikki tahtayni yasap ornatti. ²⁹ Bu bulung tahtayliri astidin üstigiqə ikki kət kılıp tahtaylarni əzara qetixturdi, üsti bir həkioşa bekitildi. U hər ikkisini xundak yasap, ikki bulungoşa ornatti. ³⁰ Xunglaxkimu u tərəpidə səkkiz tahtay boldi, ularning kümüxtin yasaloğan on altə təglikni bar idi; bir tahtayning tegidə ikki təglik, yənə bir tahtayning tegidə ikki təglik bar idi..

³¹ Buningdin baxqa u akatsiyə yaoşiqidin baldaq yasidi; qedirning bu tərəpidiki tahtaylaroşa bəx baldakni, ³² qedirning u tərəpidiki tahtaylaroşa bəx baldakni, qedirning arka tərəpidiki tahtaylaroşa, yəni qərb tərəpidiki tahtaylaroşimu bəx baldakni yasidi. ³³ U tahtaylarning otturidiki ottura baldakni bu tərəptin u tərəpkə yətküzüp yasidi. ³⁴ U tahtaylarni altun bilən kəplap, baldaklar ötküzüldioğan həkilarni altundin yasap, baldaklarni altun bilən kəplidi..

³⁵ U nepiz toquloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kizil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasidi; uni kerublarning süritini qewərlik bilən layihiləp nəpis kılıp quxürüp, kəxtiləp qikardi..

³⁶ Uni esixqa u akatsiyə yaoşiqidin tət hada yasap, altun bilən kəplidi. Ularning ilməkliri altundin yasaldi; hadilaroşa u kümüxtin tət təglikni kuyup yasidi..

³⁷ U qedirning kirix eoşioşa nəpis toquloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kizil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasidi, uni kəxtiqigə kəxtilətti. ³⁸ U yənə bu pərdining bəx hadisini ilməkliri bilən qoxup yasidi; ularning baxlirini wə baldaklirini altun bilən kəplidi; ularning bəx təglikni mistin yasaldi..

Əhdə sanduqini yasax

37¹ Andin Bəzaləl əhdə sanduqini akatsiyə yaoşiqidin yasidi; uning uzunluğu ikki yerim gəz, eziglikli bir yerim gəz, kənglikli bir yerim gəz idi. ² U uning iqi wə sirtini sap altun bilən kəplidi,

36:22 Mis. 26:17

36:23 Mis. 26:18

36:24 Mis. 26:19

36:25 Mis. 26:20

36:26 Mis. 26:21

36:27 Mis. 26:22

36:28 Mis. 26:23

36:29 Mis. 26:24

36:30 Mis. 26:25

36:31 Mis. 26:26

36:32 Mis. 26:27

36:33 Mis. 26:28

36:34 Mis. 26:29

36:35 Mis. 26:31

36:36 Mis. 26:32

36:37 Mis. 26:36

36:38 «bəx hadining baxlirini wə baldaklirini altun bilən kəplidi» — 26:37-ayəttiki muxu hadilarni «altun bilən kəplioşin» deyilidu. Muxu ayəttə kəplini x kəlimi dairisi enik kərunidu — kərioqanda, pütün hadilar əməs, bəli pəkət «baxliri» wə «qetixliri altun bilən kəplini».

— «Baldaklar» — ular hadilarni əzara qetip turidioğan tayaqqılar bolup, hadilarni muqimlaxturux wə pərdilərnimu kətürux rolını oynaydu (38:17ni kəring). «Baldaklar»ning baxqa təjrimiliri: «həkilər» yaki «qəmbərlər».

36:38 Mis. 26:37

37:1 Mis. 25:10

«Misirdin qikix»

uning üstunki qismining qerisigə altundin girwək qikardi. ³ U uning üqün altundin tət halkə kuyup, ularni uning tət qetikiqə bekitti; bir tərapiğə ikki halkə, yənə bir tərapiğə ikki halkə bekitti. ⁴ U həm akatsiyə yaoqiqidin ikki baldaq yasap, hər ikkisini altun bilən kaplıdi; ⁵ andin sanduq ular arkilik kətürilsun dəp, baldaqlarni sanduqning ikki yenidiki halkiliridin ötküzüp qoydi.

⁶ U sanduqning yapquqi süpitidə altundin uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz boləjan bir «kafarət təhti» yasidi. ⁷ U ikki kerubni altundin sokup yasidi; ularni kafarət təhtining ikki tərapiğə ornatti; ⁸ bir kerubni bir tərapiğə, yənə bir kerubni yənə bir tərapiğə ornatti. U ikki tərapiğidiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə kildi. ⁹ Kerublar bir-birigə yüzlinip, qanatlırini kafarət təhtining üstigə kerip, qanatlıri bilən uni yepip turatti; kerublarning yūzi kafarət təhtigə qaritildi.

Xirə

¹⁰ U həm xirəni akatsiyə yaoqiqidin yasidi; uning uzunluqi ikki gəz, kəngliki bir gəz, egizliki bir yerim gəz idi. ¹¹ U uni sap altun bilən kaplap, uning üstunki qismining qerisigə altundin girwək qikardi. ¹² U xirəning qerisigə tət ilik egizliktə bir ləw yasidi; bu ləwning qerisigimu altundin bir girwək qikardi. ¹³ U xirəgə altundin tət halkə yasap, bu halkilarni xirəning tət burjikidiki qetikqə ornatti. ¹⁴ Xirəni kətürüxkə baldaqlar ötküzülsun dəp, halkilar xirə lewigə yekın bekitildi. ¹⁵ Xirə üqün u baldaqlarni akatsiyə yaoqiqidin yasap, altun bilən kaplıdi; xirə ular bilən kətürülətti. ¹⁶ U xirəning üstigə qoyulidojan barlık buyumlarni, yəni legənlirini, kaqa-kuqa təhsilirini, «xarab hədiyələri»ni kuyidojan kədəh wə piyalılarning həmmisini sap altundin yasidi.

Qıraoqdanni yasax

¹⁷ U həm qıraoqdanni sap altundin yasidi; qıraoqdanni sokup yasidi; qıraoqdanning puti, oqoli, kədəhliri, oqunqiliri wə gülliri bir pütүн altundin sokuldi. ¹⁸ Qıraoqdanning oqolining ikki yenedin altə xahqə qikirildi — qıraoqdanning bir yenedin üq xahqə, uning yənə bir yenedin üq xahqə qikirildi; ¹⁹ bir yenediki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləjan üq kədəh qikirildi, yənə bir yenediki hər bir xahqidə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləjan üq kədəh qikirildi. Qıraoqdanoja qikiriləjan altə xahqining həmmisi xundak yasaldi.

²⁰ Qıraoqdanning oqolidin badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləjan tət kədəh qikirildi.

²¹ Bulardin baxqə birinqi ikki xahqining astida bir oqunqə, ikkinqi ikki xahqining astida bir oqunqə, üqinqi ikki xahqining astida bir oqunqə yasalojanidi; qıraoqdanoja qikiriləjan altə xahqining astining həmmisi xundak idi. ²² Uning xu oqunqiliri həm xahqiliri qıraoqdan bilən bir gəwdə kılindi — bir pütүн sap altundin sokup yasaldi. ²³ U qıraoqdanning yəttə qirioqini,

37:3 «tət qetikiqə» — yaki «tət putioja».

37:8 «U ikki tərapiğidiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə kildi» — yaki «U kerublar bilən kafarət təhtini bir pütүн altundin yasidi».

37:8 Mis. 25:19

37:9 Mis. 25:20

37:10 Mis. 25:23

37:11 Mis. 25:24

37:12 Mis. 25:25

37:13 Mis. 25:26

37:14 Mis. 25:27

37:16 Mis. 25:29

37:17 Mis. 25:31

37:18 Mis. 25:32

37:19 Mis. 25:33

37:20 «oqolidin» — yəni oqolining üstunki qismidin. 35-ayətni kəring.

37:20 Mis. 25:34

37:22 Mis. 25:36

«Misirdin qıqix»

xundakla uning pilik qayqiliri bilən küldanlirini sap altundin yasidi..²⁴ U qıraoqdan wə uning barlıq əswablırını bir talant sap altundin yasidi...

Huxbuygahni yasax

²⁵ U yənə huxbuygahni akatsiyə yaşıqıdın yasidi. Uning uzunluğu bir göz, kəngliki bir göz, egi-zliki ikki göz bolup, tət qasa kılıp yasaldı; tət burjıkidiki münggüzlər uning bilən bir pütün kılıp yasaldı..²⁶ U uni, yəni uning üstini, tət ətrapını həm münggüzlirini sap altun bilən kəplidi; uning üsti kışmining qərisigə altundin girwək qıqardı..²⁷ Uningoşa altundin ikki halka ya-sap, uning girwikining astioşa bekitti; ularni ikki yenioşa udulmu'udul bekitti. Huxbuygahni kətürıdıoşan ikki baldakni selix üqün bularni huxbuygahning ikki təripigə orunlaxturdi..²⁸ U baldaklarıni akatsiyə yaşıqıdın yasap, altun bilən kəplidi.

²⁹ U həm muqəddəs Məsihləx meyini yasidi, andin ətirqi qıqarəandək dora-dərməklərni təngxəp sap huxbuyni yasidi..

Kurbangahni yasax

38¹ U keydürmə kurbanlık kurbangahni akatsiyə yaşıqıdın yasidi. Kurbangah tət qasa bolup, uzunluğu bəx göz, kəngliki bəx göz, egizliki üq göz kılındı..² U uning tət burjıki-gə koyulıdıoşan münggüzlirini yasidi; münggüzliri kurbangah bilən bir gəwdə kılındı. Kurbangahni mis bilən kəplidi..³ U kurbangahning barlıq əswablırını — uningəşa has boləşan daslarni, gürjəklərni, korılarni, lahıxıgırlarni wə otanlarnimu yasidi; uning barlıq əswablırını mistin yasidi..⁴ Kurbangah üqün mistin bir xala yasidi; xalani kurbangahning kəp belining astidiki girwəktin təwənrək turıdıoşan kıldı; xala kurbangahning dəl otturısidə idi..⁵ U xalaning tət burjıki-gə baldaklar ətküzüldioşan tət mis halkını kuyup yasidi..⁶ U baldaklarıni akatsiyə yaşıqıdın yasap, ularni mis bilən kəplidi..⁷ Andin u kurbangahni kətürüx üqün baldaklarıni kurbangahning ikki yenidiki halkılarəşa ətküzüp koydi. U kurbangahni tahtaylardin, iqini box kılıp yasidi..

Yuyunux desini yasax

⁸ U yənə yuyunux desini mistin, uning təglikinimu mistin yasidi; u bularni «kərüxüx qediri»ning kirix eoşızining aldida hizməttə boləşan ayallarning mis əynəkliridin yasidi..

İbadət jayining həyolisi

⁹ Andin u qedirning həyolisinimu yasidi. Həyolining jənubioşa, yəni jənubkə yüzlənən təripigə nepiz tokuloşan aq kanap rəhttin pərdilərnı yasidi; uning uzunluğu yüz göz idi..¹⁰ Pərdilərnı esixkə yigirmə hada wə hadılarning yigirmə təglikini u mistin yasidi. Hadılarning ilməkliri wə baldaklırı kümüxtin yasaloşanıdi.

37:23 Mis. 25:37,38

37:24 «bir talant altun» — bəlkim 4.4 kilogramqə boluxı mumkin.

37:24 Mis. 25:39

37:25 Mis. 30:1, 2

37:26 Mis. 30:3

37:27 «ikki yenioşa...» — yaki «ikki burjıki-gə...».

37:27 Mis. 30:4

37:28 Mis. 30:5

37:29 Mis. 30:22,34

38:1 Mis. 27:1

38:2 Mis. 27:2

38:3 Mis. 27:3

38:4 Mis. 27:4, 5

38:7 Mis. 27:8

38:8 Mis. 30:18

38:9 Mis. 27:9

Ibadət qedirining əswabliri



«mis kurbangah»



«yoqan das»



altun qiraqdan



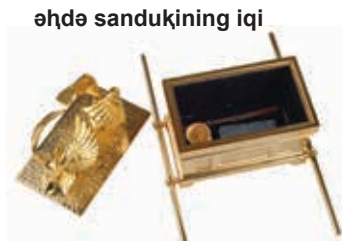
«təkdım nan»
koyulidiqan xirə



huxbuygah



əhdə sanduqi



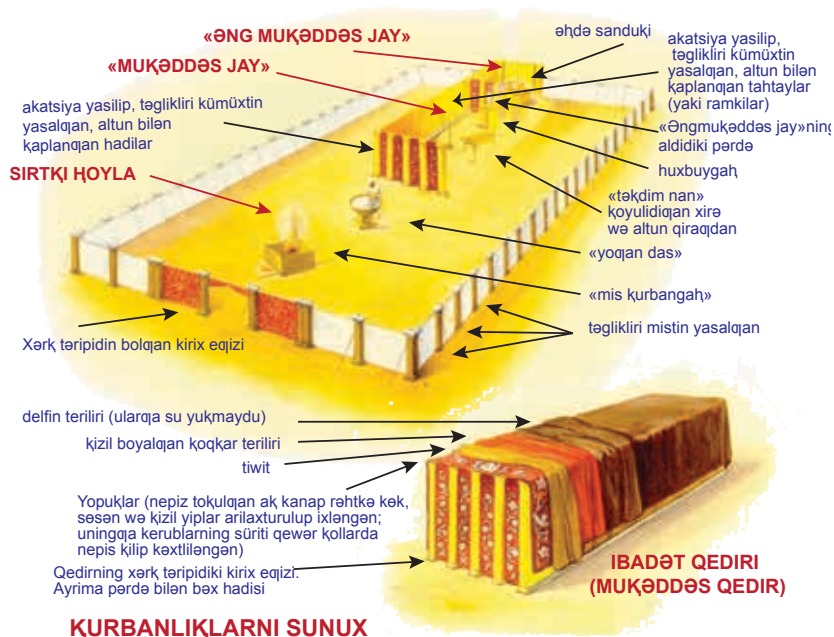
əhdə sanduqining iqı

¹¹ Xuningoşa ohxax ximal tərəpidimu uzunluqi yüz göz kelidioqan pərdə bar idi. Pərdiləрни esixqa yigirmə hada wə hadilarning yigirmə təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldəkliri kümüxtin yasaloqanidi.

¹² Xuningoşa ohxax oərb tərəpidə uzunluqi əllik göz kelidioqan pərdə bar idi; pərdiləрни esixqa on hada wə hadilarning on təglikini u mistin yasidi. Hadilarning ilməkliri wə baldəkliri kümüxtin yasaldi.

¹³ Həyolining xərk tərəpi, yəni kün qikixqa yüzləngən tərəpinin kəngliki əllik göz idi. ¹⁴ Bir tərəpidə on bəx göz kelidioqan pərdə bolup, uning üq hadisi bilən üq təglik bar idi. ¹⁵ Yəne bir tərəpidimu on bəx göz kelidioqan pərdə bolup, uning üq hadisi bilən üq təglik bar idi.

MUKƏDDƏS IBADƏT QEDIRI — QEDIRNING ƏZI WƏ SIRTQI HOYLISI



QURBANLIQLARNI SUNUX



¹⁶ Həylining qərisidiki pərdilərninğ həmmisi nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin tikilgənidi.

¹⁷ Həylining qərisidiki həmmə hadılarning təglikli mistin, ularning ilməkliri wə baldaklıri kümüxtin yasaldı; hadılarning baxlırimu kümüxtin kaplanoqanıdi. Həylining qərisidiki həmmə hadılar kümüxtin yasalaqan baldaklar bilən bir-birigə qetildi.

¹⁸ Həylining kirix eqizidiki pərdə nepiz tokuloqan aq kanap rəhtkə kek, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup, kəxtiqlər tərpidin kəxtiləndi; uning uzunluğı yigirmə gəz, egizlikli həyolidiki pərdilərninğ egizlikigə ohxax bolup bəx gəz idi. ¹⁹ Uning tət hadisi bilən mistin yasalaqan tət təglikli bar idi; hadılarning ilməkliri kümüxtin yasaldı, ularning baxlıri kümüx bilən kaplandı

«Misirdin qixix»

wə baldakliri kümüxtin yasaldi.

²⁰ Mukəddəs qedirning həm qerisidiki hōylining barlık miq-qozukliri mistin yasaldi.

Ibadət qediri üqün ataloqan materiyyallar

²¹ Mukəddəs qedir, yəni «höküm-guwahlikı qediri» üqün ataloqan materiyyallarning sani tēwəndə hatiriləngən (ular Musaning buyruki bilən, kaḥin Ḥarunning oqlı Itamarning qol as-tidiki Lawiyar məs'ul bolup sanaktin etküzülp, Hudaqə ataloqanidi): —

²² Yəhuda kəbilisidin boləqan Hurning nəwrisi, Urining oqlı Bəzaləl Pərwərdigar Musaqə buyruqanıning həmmisini ada kildi; ²³ Dan kəbilisidin boləqan Aḥisamakning oqlı Oḥoliyab uning yərdəmqisi idi; u bolsa nəkkaxlık-oymiqilik ustisi, layihiligüqi həmdə kək, sēsün, kizil yiptin aq kanap rəhtkə kəxtə tikələydiqan usta idi.

²⁴ Mukəddəs qedirni yasaxqa ixlitilgən altun, yəni «pulanglatma hədiyə» süpitidə kəltürülgən altunning həmmisi mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə yigirmə tokkuz talant yəttə yüz ottuz xəkəl idi. ²⁵ Jamaət arisidin sanaktin etküzülgən adamlar tərpidin kəltürülgən kümüx bolsa mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə bir yüz talant bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl idi. ²⁶ Bu kümüx nopusi royhətkə elinqan kixilərdin elinqanidi — demək, kimki yigirmə yax ya uningdin qong, sanaktin etküzülgənlərnin hərbi bir beka, yəni mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə yerim xəkəl kümüx bərdi. Sanaktin etkən kixi altə yüz üç ming bəx yüz əllik kixi idi.

²⁷ Mukəddəs jayning təgliklirini həm otturisdiki pərdining təgliklirini quyuxqa yüz talant kümüx kətti; yüz talant kümüxtin yüz təglik yasılıp, hərbi təglik üqün bir talant ixlitildi. ²⁸ U qaloqan bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl kümüxtin hadilərnin ilməklirini yasidi, ularning baxlirini qaplidi, xuningdək ularni bir-birigə qatidiqan baldaklarni yasidi.

²⁹ «Pulanglatma hədiyə» süpitidə kəltürülgən mis bolsa yətmix talant, ikki ming tət yüz xəkəl qikti. ³⁰ Buningdin u jamaət qedirining kirix eqizining təgliklirini, mis kurbangahni, uning mis xalasi wə kurbangahning barlık əswablrini, ³¹ hōylining qerisidiki hada təgliklirini, hōylining kirix eqizidiki təglikləni, qedirning barlık qozuklirini wə hōylining qerisidiki qozuklarning həmmisini yasidi.

Kaḥinlarning mukəddəs kiyimlirining tikilixi

39 ¹ Pərwərdigar Musaqə buyruqinidək kək, sēsün wə kizil yiplar ixlitilip, mukəddəs qedirning hizmitidə kiyilidiqan kaḥinlik kiyimlər, xundakla Ḥarunning mukəddəs kiyimliri təyyar kilindi..

² Bəzaləl altun wə kək, sēsün, kizil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhtlərdin əfodni yasap təyyarlidi. ³ Ular altunni soqup nepiz kilip, uni kesip yip kildi, andin bularni mahirlik bilən kək yiplar, sēsün yiplar wə kizil yiplardin aq kanap rəhtkə laḥayiləngən nushilar üstigə tokudi...

⁴ Ular əfodning aldi wə kəyni kismini bir-birigə tutaxturup turidiqan ikki mürlik tasma yasidi;

38:24 «yigirmə tokkuz talant yəttə yüz ottuz xəkəl...» — bir «talant» 3000 xəkəl idi. «mukəddəs jaydiki xəkəl»ning birliki (altun) 224 gram boləqan bolsa, undakta bu altunlarning eqirliki təhminən 2 tonna boləqan bolidu.

38:25 «jamaət arisidin sanaktin etküzülgən adamlar...» — bu «adamlar» ərkək kixiləni kərsitidu («Qəl.» 1:2-46ni kəring). «bir yüz talant bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl ...» — kümüxkə nisbətən «talant» wə «xəkəl»ning birliki altunningkigə oḥxax bolsa, bu kümüxlərnin eqirliki təhminən 6.7 tonna boləqan bolidu.

38:29 «yətmix talant, ikki ming tət yüz xəkəl...» — bir «talant» mis 1500 xəkəl yaki bəzidə 3000 xəkəl hesablinidu; bir xəkəl mis 224 gram yaki 540 gram boluxi mumkin. Undakta bu misning eqirliki 23-92 tonna otturida bolsa kerək.

39:1 Mis. 31:10; 35:19

39:2 Mis. 28:6

39:3 «Ular altunni soqup nepiz kilip, uni kesip yip kildi, ... kək, sēsün, kizil yiplardin aq kanap rəhtkə laḥayiləngən nushilar üstigə tokudi» — ayni ibranıyı tekstini quxinix bir qədər təs. Uning bərnəqqə hil tərjimisi uqrixı mumkin.

39:3 Mis. 28:6

«Misirdin qıqix»

Bax kahin hizməttə kiyidiqan «güzəl həm xərəplik» mukəddəs kiyimlər («Misirdin qıqix» 28:4-43)



«Misirdin qixix»

əfodning ikki təripi bir-birigə tutaxturuldi. ⁵ Əfodning üstigə baqılaydıqan bəlwəq əfod bilən bir pütün qilinoqan bolup, uningə ohxax sipta ixlinip, altun wə kək, səsün, qizil yiplar wə nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin yasaldi; həmmisi Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək qilindi. ⁶ Ular ikki aq həqikni ikki altun kəzlükkə ornitip, ularning üstigə huddi məhür oyqandək İsrailning oqullirining namlirini oyup yasidi. ⁷ İsrailning oqullirioqə əslətmə tax bolsun üqün, Pərwərdigar Musaqə buyruqandək ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisioqə bekitip qoydi.

Həküm qoxenini yasax

⁸ U qoxenni qewər kollarəqə nəpis kiliq kəxtilitip yasidi; uni əfodni ixligən usulda altun wə kək, səsün, qizil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhttin yasidi. ⁹ Ular qoxenni ikki kət, tət qasa kiliq yasidi; ikki kət qilinoqanda uzunluqi bir qeriq, kənglikimu bir qeriq kələtti. ¹⁰ Uning üstigə tət katar kiliq gəhərləni ornatti: — bir kətar dikisi qizil yaqut, seriq gəhər wə zumrətlər idi; bu birinqi katar idi. ¹¹ Ikkinqi katarəqə kək kəxtexi, kək yaqut wə almas. ¹² Üqinqi katarəqə səsün yaqut, piroza wə səsün kwarts, ¹³ tətinqi katarəqə beril yaqut, aq həqik wə anartax ornitildi; bularning həmmisi altun kəzlükkə bekitildi. ¹⁴ Bu gəhərlər İsrailning oqullirining namlirioqə wəkil qilinip, ularning sanidək on ikki bolup, məhür oyqandək hər bir gəhərgə on ikki kəbilining nami birdin-birdin pütüldi.

¹⁵ Ular qoxenəqə xoynidək exilgən sap altundin ikki exilmə zənjir yasidi; ¹⁶ ular qoxenəqə altundin ikki kəzlük wə ikki həlqə etip, ikki həlqini qoxenning yuxiriki ikki burjikigə bekitti; ¹⁷ andin xu altundin exilip yasaloqan ikki zənjirni qoxenning yuxiriki ikki burjikidiki həlqidin etküzüp, ¹⁸ exilgən xu zənjirləning ikki uqini ikki kəzlükkə bekitip, kəzlükləni əfodning ikki mürilik tasmisining aldi qismioqə ornatti. ¹⁹ Buningdin baxqə ular altundin ikki həlqə yasap, ularni qoxenning asti təripidiki ikki burjikigə bekitti; ular əfodqə tegixip turidioqan qilinip iqiğə qadaldi. ²⁰ Mundin baxqə ular altundin yənə ikki həlqə yasap, ularni əfodning ikki mürilik tasmisining aldi təwənkə qismioqə, əfodqə ulinidioqan jəyoqə yeqin, kəxtiləngən bəlwəqdin egizrək kiliq bekitti. ²¹ Ular qoxenning əfodning bəlwəqdin yuxirirək turuxi, qoxenning əfodtin ajrap kətməsliki üqün kək xoyna bilən qoxenning həlqisini əfodning həlqisioqə qetip qoydi. Bularning həmmisi Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək qilindi.

Kahinlar kiyidioqan baxqə kiyimləarning tikilixi

²² Bəzələl əfodning iqidiki tonni pütünləy kək rənglik kildi. ²³ Tonning baxqə kiyididioqan təxüki dəl otturisiqə, huddi sawutning yaqisidək ixləngənidi; yirtilip kətməsliki üqün uning qərisigə pəwaz ixləndi. ²⁴ Ular tonning etikining qərisigə kək, səsün wə qizil yiptin anarlarni tokup esip qoydi. ²⁵ Ular həmdə altun qongoquraklarni yasap, qongoquraklarni tonning etikining qərisigə, anarlarning ariliqioqə birdin esip qoydi; hər ikki anarning otturisiqə bir qongoqurak esip qoyuldi. ²⁶ Qahinlik hizmitigə ait qongoquraklar tonning etikining qərisigə bekitildi; bir altun qongoqurak, bir anar, bir altun qongoqurak, bir anar kiliq bekitildi; həmmisi Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək qilindi.

39:5 Mis. 28:8

39:6 Mis. 28:9,10,11

39:7 «... ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmisioqə bekitip qoydi» — əfod toqurluq munasiwətlik sehmini kərug.

39:7 Mis. 28:12

39:9 Mis. 28:16

39:10 Mis. 28:17

39:11 Mis. 28:18

39:16 «ikki burjikigə» — ibraniy tilida «ikki bexioqə».

39:19 «ikki burjikigə» — ibraniy tilida «ikki bexioqə».

39:23 «sawut» — jəngqining alahidə kiyimi.

²⁷ Ular Ҳарун билан uning oqullirioja nepiz tokulojan ak kanap rəhttin halta kəngləklərni tikti; ²⁸ səllini ak kanap rəhttə yasidi, xundakla qiraylik egiz bəklərni ak kanap rəhttə, tamballarni nepiz tokulojan ak kanap rəhttə təyyarlidi; ²⁹ buningdin baxka ular bəlwaoqnimu kək, səsün wə kizil yip arilaxturulup kəxtiləngən, nepiz tokulojan ak kanap rəhttə təyyarlidi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musaoja buyruoqinidək kilindi.

³⁰ Ular yanə nəpis tahtayni, yani muqəddəs otuqatni sap altundin yasap, uning üstigə məhür oyoqandək: «Pərwərdigaroja muqəddəs kilindi» dəp oyup pütüti; ³¹ ular otuqatka kək rənglik yipni baqlap, uning bilən otuqatni səlligə takidi, bular Pərwərdigarning Musaoja buyruoqinidək kilindi.

Musaning yasalojan sərəmjanlarni kəzdin kəqürüxi

³² Xu tərəkida jamaətning ibadət qedirining həmmə kuruluxi pütküzüldi; Israillar Pərwərdigarning Musaoja buyruoqinining həmmisini xu boyiqə kildi; xu tərəkida həmmisini pütürdi. ³³ Ular qedirni Musaning yenioja elip kəldi — qedir yopuklirini, uning barlik əswablrini, ilməklirini, tahtaylrini, baldaklirini, hadiliri bilən təgliklirini, ³⁴ xuningdək kizil boyalojan koqkar terisidin yasalojan yopuk bilən delfin terisidin yasalojan yopukni, «ayrima pərdə»ni, ³⁵ əhdə sanduqi wə uning baldaklirini, «kafarət təhti»ni, ³⁶ xirə wə uning barlik əswablrini, xundakla «təkdin nanlar»ni, ³⁷ sap altundin yasalojan qiraqdan bilən uning qiraqlirini, yani üstigə tizilojan qiraqlarni, uning barlik əswabliri həm qiraq meyini, ³⁸ altun huxbuyga, məsihləx meyi, dora-dərməklərdin yasalojan huxbuyi, qedirning kirix eoqizining pərdisini, ³⁹ mis kurbangah bilən uning mis xalasini, uning baldakliri bilən həmmə əswablrini, yuyux desi bilən uning təglikini, ⁴⁰ həylining qerisidiki pərdilərni, uning hadiliri wə ularning təgliklirini, həylining kirix eoqizining pərdisi bilən həylining taniliri wə kozuklirini, muqəddəs qedirning, yani jamaət qedirioja ait hizmətkə ixlitilidojan barlik əswablarni, ⁴¹ muqəddəs jayqə ait hizmət üqün tikilgən kahinlik kiyimini, yani Ҳарун kahinning muqəddəs kiyimliri bilən uning oqullirining kahinlik kiyimlirini bolsa, həmmisini elip kəldi.

⁴² Bu ixlarning həmmisini Israillar Pərwərdigarning Musaoja barlik buyruoqlirini boyiqə əna xundək ada kulojanidi. ⁴³ Musa ixlarning həmmisigə təpsiliy qaridi, mana, ular Pərwərdigarning buyruoqini boyiqə bu ixlarni pütküzgənidi; buyruloqandək, dəl xundək kulojanidi; Musa bularni kərip, ularoja bəht-bərikət tiləp dua kildi.

Ibadət qedirining tiklinixi

40 ¹ Andin Pərwərdigar Musaoja mundaq əmr kildi: — ² Birinqi ayning bexi, ayning birinqi kuni sən jamaət qedirining muqəddəshanisini tikligin. ³ Həkülüm-guwahlik sanduqini uning iqigə koyup, iqki pərdə arkilik əhdə sanduqini tosüp koyojin; ⁴ xirəni qedirning iqigə əkirip, üstigə tizilidojan nərslərnəni tizojin; andin qiraqdanni əkirip, üstigə qiraqlarni orunlaxturojin. ⁵ Altun bilən qaplanojan huxbuy kəydürgüqi kurbangahni həkülüm-guwahlik sanduqining udulioja tikləp koyojin; qedirning kirix eoqizining

39:27 Mis. 28:39

39:30 Mis. 28:36; 29:6

39:31 Mis. 28:37

39:33 Mis. 35:11

39:36 Mis. 31:8

39:38 «altun huxbuyga» — ibraniy tilida «altun kurbangah».

39:41 Mis. 31:10

40:2 «muqəddəshanisi» — demək, qedirning əzi, yani «muqəddəs jay» bilən «əng muqəddəs jay».

40:4 «qiraqlarni orunlaxturojin» — yaki «qiraqlarni yekip koyojin».

40:4 Mis. 26:35; 27:20

«Misirdin qikix»

pərdisini esip qoyojin...

⁶ Kəydürmə kurbanlik kurbangahini mukəddəshanining, yəni jamaət qedirining kirix eqizining aldioja qoyojin; ⁷ andin yuyux desini jamaət qediri bilən kurbangahning otturisoja orunlaxturup, su toxturup qoyojin.

⁸ Höylining qərisigə pərdiləni bekitip, höylining kirix eqizining pərdisini askin; ⁹ andin «məsihləx meyi»ni elip, ibadət qediri wə uning iqidiki barlik nərsiləni məsihləp, uni wə barlik həmmə əswablrini Hudaəja atap mukəddəs kıləjin. Xundak kılip pütkül qedir mukəddəs bolidu. ¹⁰ Sən kəydürmə kurbanlik kurbangahini, xundakla uning barlik əswablrini məsihləp, uni Hudaəja atap mukəddəs kıləjin; buning bilən kurbangah «əng mukəddəs nərsilər» katarida bolidu...

¹¹ Sən yənə yuyunux desi wə uning təglikini məsihləp mukəddəs kıləjin. ¹² Andin Hərun bilən uning oqullirini jamaət qedirining kirix eqizioja yekın əkilip, ularni su bilən yuəjin; ¹³ Hərunəja

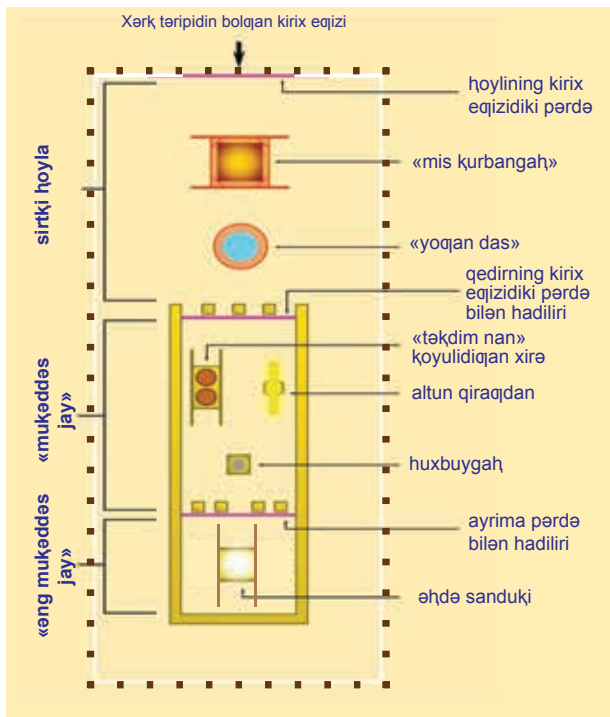
40:5 «huxbuy kəydürgüqi kurbangah» — huxbuygahni kərsitidu.

40:5 Mis. 26:36

40:8 Mis. 27:16

40:10 Mis. 29:37

IBADƏT QEDIRI (MUKƏDDƏS QEDIR) («Misirdin qikix» 25-31, 35-40-bab)



mukəddəs kiyimlarni kiydürüp, Manga kahinlik hizmetdə boluxi üqün uni məsihləp, Manga ayrip mukəddəs qiloqin.

¹⁴ Andin uning oqullirini elip kirip, ularoqa halta kəngləkləni kiydürüp, ¹⁵ ularning atisini məsihliginingdək Manga kahinlik hizmitidə boluxi üqün ularnimu məsihligin. Xuning bilən ularning bu məsihlinixi ular üqün əwladtin əwladkığə əbədiy kahinlikning bəlgisi bolidu..

¹⁶ Musa xundak qildi; Pərwərdigar uningə nemə buyruoqan bolsa, u xundak bəja kəltürdi.

¹⁷ Xundak boldiki, ikkinqi yilning birinqi eyida, ayning birinqi künidə ibadət qediri tikləndi..

¹⁸ Musa qedirni tikip, təgliklirini orunlaxturup, tahtaylirini tizip, ularning baldaklirini beki-tip, hadilirini tiklidi. ¹⁹ Mukəddəs qedirning üstigə iqqi yopuqni yaptı, andin uning üstigə taxki yopuqni yepip qoydi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musəqə buyruoqinidək qilindi.

²⁰ Andin u həküm-guwahlikni elip, uni sanduq iqqə qoydi; baldaklarni əhdə sanduqining halkiliridin ötküzüp, «kafarət təhti»ni sanduqning üstigə orunlaxturdi..

²¹ Əhdə sanduqini mukəddəs qedir iqqə elip kirip, otturiqə «ayrima pərdə»ni tartti; xundak kilip u həküm-guwahlik sanduqini pərdə arkilik tosüp qoydi. Həmmə ix Pərwərdigarning Musəqə buyruoqinidək qilindi..

²² U xirəni jamaət qedirioqə elip kirip, mukəddəs jayning ximal tərapiqə, «əng mukəddəs jay»diki pərdining sirtioqə qoydi. ²³ «Təkdım nanlar»ni xirəning üstigə, Pərwərdigarning aldioqə tizip qoydi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musəqə buyruoqinidək qilindi.. ²⁴ Andin u qiraqdanni jamaət qedirioqə elip kirip, uni mukəddəs jayning jənub tərapiqə, xirəning udulioqə qoydi, ²⁵ qiraqlarni Pərwərdigarning aldioqə orunlaxturdi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musəqə buyruoqinidək qilindi.

²⁶ Andin u huxbuyi keydürgüqi altun qurbangahni iqidiki pərdining aldioqə tiklidi; ²⁷ Uning üstidə esil huxbuyi keydürdi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musəqə buyruoqinidək qilindi.

²⁸ U ibadət qedirining kirix eoqizioqə pərdə tartti. ²⁹ Andin keydürmə qurbanlik qurbangahni jamaət qediridiki mukəddəs jayning kirix eoqizioqə yekın qoydi; uning üstidə keydürmə qurbanlik wə qoxumqə axlik hədiyəsini ötküzdi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musəqə buyruoqinidək qilindi..

³⁰ Yuyunux desini jamaət qediri bilən qurbangahning otturisiqə koyup, yuyuxkə ixltilidioqan suni daskə toxkuzup kuydi.

³¹⁻³² Musa wə Harun bilən uning oqulliri qaqaqla jamaət qedirioqə kirsə yaki qurbangahkə yekın barsa, Pərwərdigarning Musəqə buyruoqinidək qollirini xu suda yuyatti. Bular Pərwərdigarning Musəqə buyruoqinidək qilindi.

³³ Andin u qedir həm qurbangahning ətrapiqə hoyla pərdisini tikləp, hoynining kirix eoqizining pərdisini tartti. Xu tərıkidə Musa pütkül ixni tamamlidi.

40:15 «Uların atisini məsihliginingdək manga kahinlik hizmitidə boluxi üqün ularnimu məsihligin» — bu ixning, yəni Harun wə oqullirini məsihləp kahinlikkə təyinləx murasiminin təpsilatlırı «Law.» 8-babta hatiriləngən.

40:17 «ikkinqi yili» — demək, Misirdin qıkkəndin keyinki ikkinqi yili.

40:17 Qel. 7:1

40:20 həküm-guwahlik — Huda Musəqə tapxuroqan «on pərz» yaki «on əmr» pütülgən ikki tax tahtayni kərsitidu (31:18ni kərtüğ).

40:21 Mis. 35:12

40:23 Mis. 25:30

40:26 «huxbuy keydürgüqi altun qurbangah» — huxbuygahni kərsitidu.

40:29 «keydürmə qurbanlikning qoxumqə axlik hədiyəsi» — hər bir keydürmə qurbanlikkə bir axlik hədiyyə qoxup sunuluxi kərək (məsilən, «Qel.» 28-29-bablarni kərtüğ).

«Misirdin qiqix »

Pərwərdigarning parlaq nurining ibadət qedirini qaplixi

³⁴ Xuning bilən bulut jamaət qedirini qaplap, Pərwərdigarning julasi ibadət qedirini toldurdi..

³⁵ Bulut sayə qüxürüp, Pərwərdigarning julasi qedirni tolduroqini üqün, Musa jamaət qedirioqə kirəlmidi.

³⁶ Qaqanki bulut jamaət qediridin kətürülsə, Israillar səpərgə atlinatti. Hərbir kətim səpərdə xundak bolatti. ³⁷ Bulut kətürülmisə ular kəzoqalmay, taki kətürüldioqan künqiqə səpərgə qiqmaytti. ³⁸ Qünki kündüzi Pərwərdigarning buluti mukəddəs qedir üstidə turatti, keqisi uning üstidə ot kərünətti; pütkül Israil jəmətining kəz aldida ularning barliq qiloqan səpərliridə xular kərünətti..

Qoxumqə söz

«Qoxumqə söz»də biz adəttikidək kitabniki kixilərnıng dıkkıtını bəkrək tartıdıoıan bəzi ixlar yaki qüxinix təsrək boləoıan bəzi yərlər üstıdə tohtilimiz.

Misirdiki «18-sulalə» wə unıng bəzi tarıhiy təpsilatlırı

Misirdiki «18-sulalə» «Hıskoslar» sulalisini aıdıdurıp ornını bastı. «Hıskoslar» xəmnıng əwladlırı bolıp, ular Xəmnıng əwladlırıdın boləoıan Yəhıdıy qəbılılırıgə iltıpat kərsətkən boluxı mumkin. Misirdiki «18-sulalə»nıng tarıhiy təpsilatlırı Misirdə bəzi qədimki abıdılər wə papiruslarda (arheologlar tapqan qədimki oram yazmılarda) hatırıləngən bolıp, təpsilatlırını «Misirdin qıqıx»nıng tarıhi bilən selıxturux tolımu əhmiyətlik bir ix bolıdu. Xu abıdılər wə papiruslardın biliximizqə, «18-sulalə» dəwridiki Pirəwnlərnıng həküm sürgən wəqıtılrı həm ularnıng təpsilatlırı təwəndikidək: —

1. Akmos (miladiyədin ilğiriki 1570-1546-yıllar).

Akmos Yəhıdıylarəoıa dost boləoıan «Hıskoslar»nı aıdıduıan padıxah idi. Xunga u toıdıruıuk: «**U wəqıtlarda Yüsüpnı bilməydıoıan yengi bir padıxah Misirdə təhtkə qıqtı**» dəp hatırılınıdu (1:8)

2. Amənhotəp I (miladiyədin ilğiriki 1546-1526-yıllar).

Amənhotəp bəlkim Yəhıdıy oıul bowəklərnı ɵltürüx yarlıqını qüxürgən padıxah boluxı mumkin (1:22).

3. Tutmos (I) (miladiyədin ilğiriki 1526-1512-yıllar).

Tutmos (I)nıng birinqi hanixi unıngəoıa «Hıtxəpsıut» degən bir qızıni tuəıup bərdi. Tutmos I əlgəndin keyin, Hıtxəpsıutnıng ana belək bir tuəıqan inisi (Tutmos II) təhtkə qıkkıdək yaxqə kirgüqə Hıtxəpsıut Misiroıa «muwəkkət padıxah» bolıp turdı.

İxəngimiz barkı, Musanı bowəq wəqıtıdə dəryadın süzüwəloıan «Pirəwnnıng kızı» dəl muxu Hıtxəpsıut idi. U qəoıoıan «Musa» (ıbranıy tilidə «moxi») degən isimnıng mənisi «sıdın tartıwəloıan» idi; həlbuki, Misir padıxahlrı (Pirəwnlər) pərzəntlırıgə isim qəoıoıanda, adəttə əzlırınıng məlum bir butınıng nımıəoıa «mos» yaki «moxi» degən qəoxımqını qəoxıup, andın unı əz pərzəntınıng ismi kılattı. Məsılən, yıqırıkı «Tutmos»nı əlsək, «Tut» bir butnıng nımı, «moxi» yaki «mos» degənlər bolsa, «səwəıat» yaki «tartıuk» degənlık bolıp, «Tutmos» degən isim ««Tut» bərgən adəm» degənlık bolattı (oıurmənlər «mos» degən qəoxımqını Misir padıxahlrırnıng nəsbənamısıdın kəp uqırtalıydu). Yənə əlalyuk, Misirliklər qıyaxqə qəkunattı. Xunga, «qıyax» (Misir tilidə «Ra») ularnıng bir butı həsəblınattı; Misirdə ɵtkən padıxah «Ramos» yaki «Ramosis» degənnıng mənisi: «Qıyax bərgən» degənlık bolıdu.

Xunga kərwəlıxqə bolıduki, «Musa» degən isim unıng isminıng ikinqi tərkibi boluxı mumkin. Ləkin isminıng birinqi tərkibi Misirliklərnıng məlum bir butınıng nımı boləoıaqqə, bu kısımini əlıwetıp, pəkət «Moxi» degən qəoxımqını əz ismi kılıp ıxlətkən boluxı mumkin.

4. Tutmos II (miladiyədin ilğiriki 1512-1504-yıllar).

İxinimizki, Tutmos II həküm sürgən wəqıtlarda «**Musa misirliklərnıng barlıq bilim-həkımiti bilən tərbıyılınıp, səzdə wə əməldə ıntayın qəbılıyətlik adəm bolıp qıqtı**» («Ros.» 7:20).

«Misirdin qikix»

5. Tutmos III (miladiyadin ilgiriki 1504-1447-yillar)

Tutmos III Hutxəpsutka əq bolup, uning bilən munasiwətlik boləjan adəmlərni wə nərsilərni kəzidin yökıtxkə urunatti. Musa xu qaqlarda xahzadə hesablanəjaqka, adəttikidək uning məlum bir «kül bexi»ni ɵltürüxi «heq gəp əməs» idi; ləkin Musa Hutxəpsut bilən munasiwətlik boləjaqka, kül bexini ɵltürgəndin keyin uning əhwalımu qataq idi. Tutmos III Hutxəpsutning ɵlümidin keyin kırık yıl həküm sürdi; Musamu muxu waqıtlarda qəl-bayawanda turdi.

6. Amənhotəp II (miladiyadin ilgiriki 1447-1425-yillar)

Amənhotəp II bəlkim Musa pəyojəmbərning: «**Pərwərdigarning həlkini qoyup bərgin**» degən təlipini rət kıləjan, «Misirdin qikix»ta təswirlinidəjan «**kəngli kattık, jəhil Pirəwn**» dəl xu bolsa kərək. Israillər u həküm sürgən waqıtta Misirdin qikxan bolsa kərək.

7. Tutmos IV (miladiyadin ilgiriki 1425-1417-yillar).

Tutmos IV Misirning tarihnəməsi boyiqə Amənhotəp İning «tunji oqlı» əməs idi. Amənhotəp İning «tunji oqlı»ning nəmə boləjanlık «Misirdin qikix»ni okuəjan barlık okurmənlərgə ayandur.

8. Amənhotəp III (miladiyadin ilgiriki 1417-1379-yillar)

Amənhotəp III əjiz bir padixah bolup, əslidə u həküm sürgən «Kanaan zemini» kolidin qikip kətti. Dəl xu waqıtlarda Yəxua pəyojəmbər Kanaan zeminiə kirip uni igiləgəndi.

9. Amənhotəp IV (miladiyadin ilgiriki 1379-1361-yillar) Amənhotəp IVmu əjiz bir padixah idi, u sırttiki heqkəndək əllərgə təjawuz kilməjan; uning dəwridə «Batur Həkimlər» Israillər turojan Pələstingə həküm sürüxni baxlıəjanidi.

«Mis.» 3:14-15, 6:3

Hudaning «Yəhwəh» degən alahidə nami — «Mən ɵzümdurmən» «Əzəldin bar Boləjuqimən»

«Yəhwəh» degən namni adəttə «Pərwərdigar» dəp tərijmə kilimiz. Muxu 6:3-ayəttə Huda Musəja Əzini axkara kıləjəndin keyin: «**Mən İbrahımoja, İshəkka wə Yəqubka qadir-mutlək Təngri süpitidə kəründüm; ləkin «Yəhwəh» degən namim bilən ularəja axkara tonulmidim**» degən səzlırini okuəjan səgək okurmənlər bəlkim səl həyrən kəlixi mumkin. Qünki İbrahim, İshək wə Yəqubning tərijməhəlini okuəjanlar bu üq atimizning Hudaning namining «Yəhwəh» ikənlikini bilidəjanlıkını bilidu (məsilən, «Yar.» 12:7, 8, 14:22, 26:22-25, 28:13). Əmdi bu ayətning mənisı nəmə?

İbrahim, İshək wə Yəqub kəqürmixliridə dərwəkə Hudani kəprək «Həmmigə Qadir» dəp tonuəjan — demək, Hudaning küq-qudritining zor, uluq ikənlikini bəxidin kəp ɵtküzgən. Həlbuki, Hudaning «Yəhwəh» degən namining mənisı ularəja tehi toluk ayan bolmıəjan. Qünki «Mən ɵzümdurmən» degənnıng yaki «Əzəldin Bar Boləjuqimən» degən bu nam Hudaning (a) əzgərməs təbiitini; (ə) Əz əhdisigə mutlək sadik bolidəjanlıkını, yəni «Əz əhdisidə turoquqi Huda» ikənlikini təkitləydu. Hudaning harakterining bu ikki təripı pəkət waqıtning ɵtuxi bilənla ispatlinip kərsitilixi mumkin. Musa pəyojəmbər dəl xu ixni ispatlıəjanı, İbrahim, İshək wə Yəqubning dəwridin tət yüz yıl keyinki Musaning dəwridimu Hudaning İbrahim, İshək wə Yəqub bilən baqlıəjan əhdiliri yənıla pütünləy inawətlik bolidu. Adəmlər ɵzining kıləjan

«Misirdin qiqix»

wədilirini untup kalidu yaki uningqa əməl qılmaydu, əmma Huda hərgiz Əzi eytqan birmu səzni yaki Əz aldida etikad bilən qilinoqan hərəkəndək iltijaning birmu səzini untumaydu. Xuning bilən Musa wə xu dəwrdikilər Hudaning harakterining ata-bowiliri kərmigən bir tərīpini bilip ispatlaxka muyəssər bolidu.

3:2-22 «Pərwədigarning Pərixtsisi»

Bu uluq zatning salahiyiti toqruluk oqurmənlər «təbirlər»ni kərsun.

4:24-26

«Əmma Musa səpər qilip bir qonaləuqa kəlgəndə, Pərwədigar uningqa uqrap, uni əltürüwətməkqi boldi»

Bu ayət, xühisizki, oqurmənlərgə intayin qəlitə tuyuluxi kərək; Huda Musani qaqirip uni Misiroqa qaytkuzoqandin keyin nemixka hazır «uni əltürüwətməkqi boldi»?

Bu ixta ayan qilinidoqan həqiqət intayin qongqur mənilik wə əhmiyyətlik bolup, həmmimizning Hudadin qorkux yolini toqra igiliximiz üqün bu həqiqətni toluk biliximizgə toqra kelidu; Musa pəyoqəmbər bu həqiqətni öz həlqigə oğitixtin ilgiri, əzi uni bu dəxətlik wə qorkunqluq yolda obdan oğinixi kərək idi.

Musa Misirlik xahzadə süpitidə beqip qong qilinoqan bolsimu, dəslipidə öz anisi tərīpidin emitilgən, əmqəktin ayriloqan xundakla qong qilinip tərbiyə kərgən (anisi bu ix üqün Pırəwnning kizi tərīpidin ix həkqi alattli — «Mis.» 2:9-10). Xunga Musa öz anisidin, Yəhudiylər həlqining İbrahımning əwladliri ikənlikini, xunga Yəhudiylər həlqining Huda İbrahimoqa əhdə bilən berixkə wədə qiloqan zəminoqa mirashorlar ikənlikini anglap bilgən bolsa kərək; wə yənə xu əhdining hərmitining bəlgisi wə simwoli süpitidə İsrailda tuquloqan hər bir oqul bala səkkizinqi künidə sünnət qilinixi kərək, dəp oğəngən bolsa kərək.

«Misirdin qiqix» 4-babtin kərūniduki, Musa pəyoqəmbər oqulliridin birini (bəlkim ikkinqi oqlı Əliezənni) sünnət qilmay, Hudaqa itaət qilixtin bax tartqan bolsa kərək. Bəlkim ayali Zipporah Yəhudiylər bolmioqini üqün dəsleptə Musaning xundak qilixioqa qarxi qiqqan boluxi mumkin (4:25-26). Uning Musadin aqqiqclinip eytqan səzligə qarşioqanda (**«Sən dərwekə aldima qan təkər bir ər ikənsən!»**), Zipporah sünnət qilixni qanlıq həm əhmiyətsiz bir murasim dəp qarşioqan bolsa kərək.

Əmdi Huda Musani öz həlqini qutquzuxka qəl-bayawanda qaqiroqinida nemixka uni xu ixni qilmioqanlıq toqruluk əslətmidi? Bəlkı, nemixka uning aldioqa kelip, uni tosup, itaətsizlik tūpəylidin **«uni əltürüwətməkqi boldi»**? Bu bəkmə qəlitə kərūnməmdü?

Bu ixta Hudaning mutlək pak-muqəddəslikining wə xundakla Uning Əz həlqini tərbiyiləxkə sadıq boləqlənlikining bir qismini oql-pal kərūp qalimiz; Uning həlqigə qiloqan tərbiyisi bolsa ularningmu pak-muqəddəs boluxi üqündur. Bu pak-muqəddəslikning bir qismi Uning barlıq səz-kalamioqa pütünləy kəngül bəlximizdin ibarət bolidu.

Əməliyəttə Huda Musa pəyoqəmbərnı sinap keliwatatti, uning ata-bowiliri arqılıq tapxuruwəloqan Əzining səz-kalamini qədirləydoqan yaki qədirliməydoqanlıqini kəzitiwatatti.

«Misirdin qiqix»

Bu ix huddi Huda Musoʻja: «Mən sanga məlum bir ixni birla ketim eytsam, kupayə bolmasmu?» yoki «Həmmə əmrimni sanga biwasitə deyixim kerəkmü?» degəndək bolatti. Əmma Musa pəyoqəmbər xu waqitkiqə öz həyatidiki qiloqan həmmə ixini toqra dəp qarap kəlgən bolsa kerək — bəlkim: «Huda Əzi manga karamət bir wəzipini amanət qiloqan əməsmu, xunga həmmə ixim mukəmməldür» dəp oyliqan boluxi mumkin.

Musa ayali tərpidin kutkuzulidu. Ayali oqlining sünnitini əzi etküzidu. Biz xuni enik kərimizki, Hudaning «**əltürməkqi bolojini**» Musaning ayali əməs, bəlkı Musaning əzidur; xunga yənə kərimizki, Huda bu ixning məs'uliyitini Zipporahdin əməs, bəlkı Musadin soraydu. Musa pəyoqəmbər öz ailisidə pəyda boləqan bu itaətsizlikkə məs'ul idi. Xuningdək, Hudaning ailisi boləqan jamaət üqün məs'uliyətkə muyəssər qilinoqan kixilər Hudaning səz-kalamioqə itaət kiliqxə mutlək kəngül belüxi kerək, xundakla heqkəndək bəxbəxtlik qilmasliqi yaki ixni addiy qaoqlimasliqi kerək: — «**Kimgə kəp berilsə, uningdin tələp qilinidioqini kəp bolidu. Qünki adəmlər kimgə kəp amanət qoyəqan bolsa, uningdin tələp qilidioqinimu kəp bolidu**» («Luqa» 12:48).

Xunga biz təwəndiki hulasilərgə kəlsək bolidu: —

(a) həkəndək xəhs, hətta pəyoqəmbərmu Hudaning yolyoruki bilən, xundakla Hudaning bərikitini kərgən həlda məlum bir ixni ijra qiliwatqan bolsimu, bu uning barliq ixlirining durus ikənlikigə barawər bolmaydu. Hudadin kəlgən bəht-bərikətning əzi xuni kərgüqi adəmninğ həmmə ixini kəm-kütisiz dəp ispatliqan bolmaydu.

(ə) Xunga, gərqə öz həyatimizda Hudadin bəht-bərikətni yaki iltipət (jümlidin Hudaning alahidə yolyorukini qəbul qilip) kəruwatqan bolsaqmı, «həmmə iximiz durustur» dəp oylap kətməslikimiz kerək («1Kor.» 4:4ni kəring). Xuning bilən biz həkəndək waqitda «**hər tərəptə kəmtər bolup**» («Ros.» 20:19) wə toqra bolsa bəxqilarning pikrini qəbul qilixqə təyyar turuximizə toqra kelidu («Yaq.» 3:17). Hətta rosullarmu bəzidə ixlarni hata qüxinip qalidu («Gal.» 2:11-14).

Misir zeminiqə qüxkən apətlər — «Misirning but-ilahlırining üstidin həküm qiqirix» (12:12)

Huda Musa pəyoqəmbərgə Misirliklarning butliri toqruqluq intayin qizik bir səz qilidu: — «**Qünki Mən u keqisi Misir zeminini kezip ətimən; mən Misir zeminida məyli insan bolsun, məyli həywan bolsun ularning tunji tuqan ərkikining həmmisini əltürimən; xuning bilən mən Misirning barliq but-ilahlırining üstidin həküm qiqirimən; mən Pərwərdigardurmən**» (12:12)

Bu ix toqrisida Huda keyin yənə Musoʻja əslitidu: —

«**Bu qaoqda Misirliklər ularning arisidiki Pərwərdigar tərpidin əltürülgənlərnı, yəni barliq tunji oqullirini dəpnə qiliwatqanidi; Pərwərdigar Misirliklarning məbudlirining üstidin həküm qüxürdi**» («Qəl.» 33:4).

Mukəddəs yazmilardiki təlimlərdin xuni bilimizki, butlar yaki «ilahlar» əməliyəttə insanlarning təsəwwuridin yaki jin-xəytanlarning aldamqilikidin qikqan nərsilərdur. Undaqta Huda qaysi jəhəttə ularning üstidin «**həküm qiqiridu**»?

Bu, xühşisizki, «aldamqining salahiyitini pax qilix», «təsirlirini yəqitix» «butpərəslikning əhməqanilikini axkara qilix» degənlik bolsa kerək.

«Misirdin qiqix»

Biliximizqə, Misirliklar səksəndin kəp but-ilahqə qokunatti. Ular hər bir but-ilah kainatning məlum bir dairisini baxquridu, dəp karaytti. Bu dairə xu but-ilahning «həkülmanliq» bolatti. Injilda jin-xəytanlarning xundak dairisi qəklik «həkülmanliq»lirining məwjut boləjanliqi bayan kilinidu (məsilən, «Mat.» 24:29, «Rim.» 8:38, «Əf.» 3:13, 6:12, «Kol.» 2:15ni kəring). Lekin Huda Misiroqə qüxürgən on balayı'apətning hər biri Misirliklarning məlum birnəqqə butlirining «həkülmanliq»lirining yəq boləjanliqini yaki Hudaning həkülmanliqi aldida heqnemigə ərziməydiəjanliqini ispatlaytti. Muxu yərdə səhipə qəklimi boləjaqqa, buni təpsiliy kərsətməymiz, lekin təwəndiki üq misal buni enik kərsitidu: —

(a) 1-apət, yəni Nil dəryasini kənoqə aylandurux təwəndiki butlarəqə «təsir yətküzdi»: —

«Nil dəryasini kənoqə aylandurux» degən apət «ilah» dəp kəraləjan Nil dəryasioqə, «Nil dəryasini mudapiə kiləuqi ilah» dəp kəraləjan «Knu» degən butqə, «Nil dəryasining rohi» dəp kəraləjan «Hapi» degən butqə, Nil dəryasi «uning kəni» dəp kəraləjan «Osiris» degən butqə wə Nil dəryasining «Timsah ilah»ioqə qüxüp, ularning üstidin «həkül qiqərojan» — məsilən, Nil dəryasidiki barliq timsahlar əlgən yaki dəryadin həydiwətilgən bolsa kərak.

(ə) 5-apət, yəni Misirliklarning qarpay mallirioqə qüxürəlgən waba; bu təwəndiki butlarəqə «təsir yətküzdi»: —

«Taḥ» degən ilahning wəkili boləjan, mukəddəs dəp kəraləjan «Apis» degən buqə; «Ra» degən «Kattiwax ilah»ning wəkili boləjan mukəddəs dəp kəraləjan «Nəwis» degən buqə; «Non» degən butqə wəkil boləjan mukəddəs dəp kəraləjan koqkar. Bu butlarning wəkili boləjan bu həywanlar daim etizlarda bekəlojaqqa, xəksiz waba bilən əltürəlgənidi

(b) 9-apət, yəni kərangəqulux apiti. Bu Misirliklarning «asmanlar wə həwa rayini baxqəroquqi» dəp kəraləjan kəp butlirioqə, bolupmu «Kattiwax ilah», yəni «Quyax ilah» boləjan «Ra»ioqə təsir yətküzgən bolsa kərak. Pirəwn «Raning oqlı» dəp kərilatti.

Bu yolda Misirliklar kədəmmu-kədəm asman-zəminni yaratqan həqikiy Hudani tonuxqə yetəkləndi. Bu baxlinix jəryani awwal ularəqə anqə eoqir azab kəltürmidi. Awwalki üq apət bolsa həmmə adəmgə təsir yətküzdi; tətinqi apəttin baxlap Huda Əz həlkini Misirliklardin pərk etip, apətlər pəkət Misirliklarəqə qüxti. Misirliklarning towa kəlip Israilning Hudasioqə etiqad kilixioqə ularəqə enik bir pürsət yaritip berilsun dəp, xu yolda apətlər tədrijiy kattik dərijigə yətti.

20:5 «Sən bundak nərsilərgə bax urma yaki ularning kulluqioqə kirmə yaki ularəqə hizmət kilma. Qünki Məni Pərwərdigar Hudaying wapəsizlikqə həsət kiləuqi Hudadurmən. Məndin nəprətləngənlərnin kəbihliklirini əzligə, oqullirioqə, həttə nəwrə-qəwərilirigiqə qüxürimən».

Balılar əz atisining gunəhlirining təsirigə uqraydu, əlwəttə; lekin muxu yərdə: «**Məndin nəprətləngənlərnin kəbihliklirini əzligə, oqullirioqə... qüxürimən**», xundakla «həttə nəwrə-qəwərilirigiqə» degənnin mənisi nəmə?

Mukəddəs Kitabti «jaza» degən səzning hər hil mənisi üstidə oylinix paydilik ixtur. Mukəddəs Kitabning hər yərliridin roxənki, Hudaning bizning gunəhimiz üstigə adil, tegixlik boləjan birlə jazasi bolsa dozahtur — bu Hudadin ayrilip, Uning huzuridin məhrum bolux degənlik, bu yənə «mənggülik əlüm» dəpmu atilidu (hər jayda pat-pat təkrarlıqinimizdək, hux həwər xuki, bizdə kəqürüm-məopirət wə nijat pürsiti bolsun dəp, Əysa Məsilə həmmimizning barliq gunəhimizning jazasını Əz tənə wə rohdə kətürüp qəbul kiləjan).

«Misirdin qixix»

«Mis.» 20:5tə «**kəbihliklerini... qixürux**» (ibranij tilida «pahad»)ning kəp tərəplik mənisibari: — asasiy mənisibari «yoklaş»tur. Huda bizni «yoklaşa», towa kılmioqan bolsak nətijisi «jaza»bolidu; towa kıloqan bolsak «yoklaş»ning nətijisi bəht-bərikət bolidu. Xuning bilən bu ayəttə «yoklaş»ning mənisibari qoqum «jaza»ni ipadilixi kerək. Əgər bu jaza toluq bolsa, nətijisi balilar atisining gunahlırı tūpəylidin dozahka qixuxi kerək idi. Undakta heqkaysimizda ümid yok bolatti. Biraq «jaza» bazi waqitlarda toluq mənisidə əməs, ayrim mənidə ixlitilidu; u «tərbiyə»ning mənisidə boluxi mumkin; məsilən, ata öz balilirini tərbiyə üçün jazalıqinida: «Balamni kandaq jazalisam bolar?» dəp oylimaydu, bəli «Kandaqla jaza bolsa uningə sawaq, uningə tərbiyə bolsun?» dəp oylaydu. Əməliyəttə Mukəddəs Kitabning kəp yərlidə «jaza»xu mənidə ixlitilidu, xu yərlərdə «jaza» Hudaning adəmnibari dozahka qixüridioqanlıqini, yəni «gunahka tegixlik wə adil boləqan jaza»sini kərsətməydu.

Əmdi «Mis.» 5:20gə kəlsək, atining gunahlırining bəzi nətijilirini baliliriqə qixidu degili bolidu. Bizningqə təwəndiki hulasilərgə kelixkə toqra kelidu: —

(1) Atining gunahlırı balilarqə xu tərəptə təsir yətküziduki, balilar atining gunahlırini kərup ularni dorisa, atiliriqə boləqan jaza bolidu; xu yolda bəzi qaoqlarda atilar baliliri arkilik öz kılmixlirining nətijə-mewisini kəridu wə tetiydu, həmdə kılmixlirining yirginqlikini kərup, towa kılixi mumkin.

(2) Atining gunahlırı balilarqə xu tərəptə təsir yətküziduki, balilar bu dunyada atisining gunahlırining aqiwitidin japa tartidu. Məsilən, bir hərəkkəx dada bolsa, u pulni hərəkkə buzup qaqsa, baliliri yaxhi əginix pursitigə erixəlməydu. Əzakial pəyoqəmbər buningə bir misal bolidu — öz həlkining ata-bowilirining gunahlırı tūpəylidin, u amalsiz sürgün boləqan («Əzakial» 1-babni wə izahatlarni kəring). Baxka misallardin yənə ikkini kərix üçün Təwrat, «2Sam.» 12:1-25, wə «Yəx.» 39:3-8 ayətlərnimu kəring. Birinji misaldin, Natan pəyoqəmbərnin Dawut pəyoqəmbərnibari gunahlırı üçün əyibliginini, gunahlırining aqiwiti, jümlidin Dawutning yengila tuquloqan bowikining dunyadin kətkinini kərimiz, ikkinji misaldin Həzəkiya padixahning təkəbburlixip kətkinining keyinki dəwrlərgə yətküzgən ziyalırlini kərgili bolidu.

(3) Israil Misirdin qikkəndin keyinki dəwrlərdə, Əzakial pəyoqəmbərnin: «**Ooql atisining kəbihlikining jazasini kətürməydu, wə yaki ata oqlining kəbihlikining jazasini kətürməydu**» («Əz.» 18:20) degən bayani Hudaning Musaqə eytkən səzining pütünləy tərbiyə berix, toqra yoloqə baxlax yolida eytiləqinini ayan kılidu. «Əz.» 18:20də bolsa «jaza» əzining toluq mənisidə, yəni rohiy, mənggülik həyat-mamat jəhəttə ixlitilgən bolsa kerək. Atining gunahlırı oqlining towa kılixi kerəklikini bilip yetixigə tosaləqə bolmaydu wə xuningdək, uningə towa kılməsliki üçün heqkəndə bəhanə bolalmaydu. Ooql öz gunahlıqə towa kılsa, uning Hudaning huzurida turuxioqə, mənggülik həyatka erixixigə heqkəndə tosaləqə məwjut əməs. «**Gunah, sadir kıloquqi jan igisi əlidu**» degənnin mənisibari «Əz.» 33:8də izahlıqinimizdək, jismani yəhəttiki əlümdin baxka yənə bir əlümnibari kərsitixi kerək. Həmmimiz əlimiz — biraq xu qaoqda biz Hudaning huzuridin ayriqəqan həlda əlsək, bu həkikəttən bir pəjiədur, mənggülik əlümdur. Ohxaxla «**Rəzil kixi barlik gunahlıridin yenip towa kılip, Mening barlik bəlgilimilirimni tutup, adillik həm adalətni yürgüzgən bolsa, u jəzmən həyat bolidu, u əlməydu**» («Əz.» 18:21) wə uningə ohxaydioqan baxka ayətlərdimu kərsitilgən «həyat» pəkət «əlümdin aman kelix» yaki «turmuxning dawami» əməs, bəli «aliy dərjidikini bir həyat»ni, «həkiqiy həyat»ni kərsitixi kerək. Bu dəl İnjl bizgə yətküzgən təlim: «**Mana mənggülik həyat — u bolsimu, Sən həkiqiy Hudani həm Sən əwətkən Əysa Məsihnibari tonuxtin ibarəttur**» («Yh.» 3:17). Mənggülik həyat

«Misirdin qiqix»

jismaniy ölüm bilən əməs, bəlkə həqiqiy imanning pəyda bolqan dəqiqisi bilən baxlinidu; u pəket «yaxaxning üzüksiz dawami»la əməs, bəlkə tirik Huda bilən bolqan munasiwəttin ibarəttur.

Bu həqiqəttin bilimizki, Hudaning Musa pəyoqəmbərgə eytkən «**kəbihlikni... qüxürüx**»i pəket wakitlik, jismaniy birhil həküm-jazaning dairisidila qəklinidu. «Ikkinqi, üqinqi yaki tətinqi əwladlar»da, ata-bowilirining ötküzgən gunahlıridin towa kılix niyiti bolqanlaroqa bu jismaniy jazalar qəklinixi yaki pütünləy əməldin kəlduruluxi mumkin — həmmidin muhimi xuki, Məsih bu dunyaoqa qayıp kəlgüqə, Huda bilən həqiqiy alakidə bolup həyat ötküzüx yoli barlıq insanlaroqa izqil oquq turidu.

«Kanaaniylarni yökitinglar» degən əmr toqıruluk

«**Mening Pərixəm sening aldingda mengip, seni Amoriylar, Hittiylar, Pərixziylər, Kanaanlar, Hıwiylar və Yəbuslarning zeminoqa elip kiridu; Mən bolsam ularni yökitimən. ularning ilahlırioqa bax egip ibadət kıлма, ularning kılmixlrini dorima, bəlkə ularni yökutip, ularning butlrini urup qeqiwət**» («Mis.» 23:23-24, «Kan.» 7-babnimu körüng).

Təwrat və İnjlilni okuydiqan akkəngül kixilərnin bexi bəzidə xu nuқта toqıruluk qaymukup kalidu. İnjlida Rəb Əysa Məsih bizgə hətta düxmənlirimizgimu mehir-muəbbət kərsitinglar, dəp buyruqan yərdə, Təwratda «Misirdin qiqix»tiki muxu yərdə nemixqa Israilaroqa muxu adəmlərnəni yökitinglar, dəp buyruloqan? Nemixqa Təwratning baxqa yərliridimu xundak buyruk kərülidu? Hudaning iradisi zadi nemə? Undak buyruk zalimlik əməsmu?

Bundak soaloqa jawab berix üqün biz awwal Kanaanlarning əhwali bilən Israilarning əhwali təpsiliy kərup qiqiximizə toqra kelidu: —

(a) Kanaaniylarning əhwali

Tət yüz yil ilgiri Huda İbrahimə Kanaan zeminini berixkə wadə kıloqan waktida uningə yənə mundak degənidi: —

«**Pərwədigar Abramə: Jəxmən bilixing kərəkki, sening nəsling əzlrining bolmioqan bir zeminda musapir bolup, xu yərdiki həlkning kullukida bolidu və xundakla, bu həlk ularəqa tət yüz yiləqə jəbir-zulum salidu. Lekin Mən ularni kullukqa saləquqi xu taipining üstidin həküm qikirimən. Keyin ular nuroqun baylıqlarni elip xu yərdin qikidu. Əmma sən bolsang, aman-hatirjəmlilik iqidə ata-bowiliringə qoxulisən; uzun əmür kərup andin dəpnə kılinisən. Lekin xu yərdə tət əwlad ötup, nəsling bu yərgə yenip kelidu; qünki Amoriylarning kəbihlikining tehi zihi toxmidi**» («Yar.» 15:15-17).

«**Amoriylarning kəbihlikining tehi zihi toxmidi**» yaki «**Amoriylarning kəbihliki tehi toxmioqanidi**» degən səzlər bizgə, gərqə zemindikilərnin gunahı xu zamanda nəhayiti eoqir boləqini bilən, Huda ularning bexioqa həkümünü qüxürgüqə ularəqa tehi towa kıloqudək wakit bərməqki idi, dəp kərsitidu. Əgərdə «kəbihlikining zihi toxkan» bolsa, undakta insan gunahqa toloqan bolupla qəlmay, bəlkə uning ahir berip Huda aldida towa kılip kılmixlrini tüzitix pürətlirini rət kıloqanlıqini kərsitidu. Xunga Hudaning İbrahimə boləqan bu səzi xuni kərsitiduki, kəlgüsü bir zamanda u bu rəzil kəbililərnəni (Amoriylar Kanaaniylar kəbililərnin kattabexidur) zeminidin, xundakla yər yüzidin yökətməqki idi.

«Misirdin qikix»

Biz «Kanaaniylarning yürüş-turuxliri qandak idi?» dəp Mukəddəs Kitabning baxka kisimliridin izdisək yaki arheologiyilik ispattin təkxiürsək, nətijisi ohxax qikidu; ular dərwekə «wəhxiy ilahlaroja» qokunuquqilar bolup, butpərəslikkə baqlik hərhil nəprətlik wə yirginqlik ixlarni qilatti, jümlidin insanlar (bolupmu öz baliliri)ni qurbanlik qilatti. Buthanilirida hərhil pahxiwazlik wə bəqqiwazlik otküzülətti (xuning bilən ular arisida hərhil sakaymas jinsiy kesəlliklar tarkalojan idi), ər-p-adətliri hərhil zulum-rəhimsizlikdin ayrilmaytti. Xundak bir həlk Hudaning həlki Israilni buloqapla qalmay, bəlkı yirginqliklirini pütkül dunyaroja yukturuxi mumkin idi. Yahxi bir taxki kesəl dohturi adəmnı kutquzux üqün uning tenidin olük ətlirini kesiwətkinidək, Hudamu xu kixilərnı dunyadin kesiwətməkqi idi; Israil bolsa uning piqiki bolatti.

(ə) Israilning əhwali: —

Təwrat dəwridiki Hudaning Israiloja tapilojan barlik əmrliri toqruluk tohtalojinimizda, ularning Hudaning nijatini tehi toluk kərmigən bir həlk ikənlikini yadimizda tutuximiz kerək. Xunga Təwratda hatiriləngən əmrlər bəlkim Hudaning kənglidikidək məqsət-muddialirini toluk bildürüp ketəlməsliki mumkin; bəlkı U kəngli qattik bir həlk qobul qiloqudək, ularoja nisbətən mumkin bolidojan, ular ada qilaliqodək əmrlərnı tapxurojan. Bu ix Rəbbimizning «Mat.» 19:3-9-ayəttə «talak berix» toqruluk boləjan səzlidirə enik qixəndürüldü, bolupmu 7-8-ayəttə hatiriləngən bu misalda: —

«Pərisiylər uningdin yənə: — undakta, Musa pəyojəmbər nemə üqün Təwrat kanunida ər kixi əz ayaloroja talak hetini bərsila andin uni qoyuwetixkə bolidu, dəp buyruojan? — dəp soraxti.

U ularoja: — Tax yürəklikinglardin Musa pəyojəmbər ayalliringlarnı talak qilixkə ruhsət qilojan; lekin aləmning baxlimida bundak əməs idi» — dedi».

Hudaroja ming təkəkkur, «yengi əhdə» tüzülüxi bilən, yəni Əz Rohining küq-kudriti wə qəksiz iltipati bilən, Hudaning barlik əmrlirigə, jümlidin «**Silərgə düxmənlik boləjanlaroja mehir-muəbbət kərsitinglar, silərdin nəprətləngənlərgə yaxxilək qilinglar, silərgə ziyankəxlik qilojanlaroja dua qilinglar**» («Mat.» 5-babni kəring) deginigə əməl qilixkə uroqup qikidojan yengi kəblər wə yengi rohlar bardur. Mana bu «yengi əhdə»diki pak-mukəddəslikdur. «Kona əhdidiki pak-mukəddəslik» bolsa baxkiqə idi — Huda Əz həlkini buloqioquqi amillardin saklinixkə ularning ətrapioja birhil «qaxa» selixi kerək. Kanaaniylarnı zemindin qikiriwetix həm keyin ularning Israil zeminining sirtidiki qalduqliri bilən heqkandək bardi-kəldi qilmasliki bolsa, Israilni Məsihning dunyaroja kelixigiqə ayrim saklaydiojan muxu «qaxa»ning dəl kerək boləjan bir qismi idi.

Biz «Əfəsusluklaroja»diki «qoxumqə səz»imizdin nəkil kəltürimiz: —

«Məsihning kelixi bilən bu «qaxa» kerəksiz boləjanidi; Israil Məsih təripidin kutquzulojan bolsa, yənə taipə qoxnilirining buloqioquqi təsirlirigə bekinip ketixi mumkin bolmaytti; əksiqə, ular tolup taxkan pak-mukəddəs muəbbət bilən əz ətrapidikilərgə təsir kərsitixi mumkin bolatti. Xunqə paskinilik arisida turojan bolsimu, ularda pak-mukəddəs turuweridiojan birhil pak-mukəddəslik bar bolatti; hərqandək eqmənlik wə nəprət arisida turojan bolsimu, ularda mehrıbanlik turuweridiojan birhil muəbbət bar bolatti (xunga hazır barlik etikədqilaroja, Yəhudıy bolsun, Yəhudıy bolmisun, heqkandək «qaxa» kerək əməs)».

Lekin kona əhdə dəwridə, yəni Təwrat dəwridə bolsa (Hudaning Rohi tehi ata qilinmiojaqqa), xundak birnəqqə «qaxa» boləjan əmrlər intayin kerək idi («qaxa» boləjan əmrlərnıng əng qattiki «Kanaaniylarnı kiringlar, həydiwetinglar» degəndək əmrni əz iqigə elixi kerək idi).

«Misirdin qiqix»

Lekin bular hazır dərəcə Məsihning muhəbbət və küq-kudrətkə tolojan yüksək əmrləri tərəpidin bəkar qilinandır; Hudaning mehir-xəpkiti bilən ularda mangayli!

Musa pəyoqəmbər Sinay teoqioja zadi qanqə qetim qiqip-qüxkən?

Biz hesablap bəx qetim dəymiz: —

(1) Taojning baorjoja berip, Hudaning qakirikini anglaydu (19:3)

(2) Huda bilən uqrixix üqün taojning qokkisiyoja qikidu; həlk bolsa taojning tüwidə turidu (19:17, 20)

(3) Huda həmməyləngə «on pərz»ni qüxürgəndin keyin, həlk Musadin əzlrigə wəkil bolup, Hudaqə yəkinlixixini ətünüdu. Musa Pərwərdigardin birnəqqə təpsiliy həküm-bəlgilimilərnə tapxuruwalidu (20:19-23:33).

(4) Musa, Hərun, Hərunning oşulliri və Israilning aqsakalliri Huda tərəpidin taojka qakirilidu. Musa awwal Hudaning həlk bilən baorjojan əhdisini həlkning qobul qilojining bəlgisi süpitidə ularning üstigə qan səpidu, andin Hərun qatarlıqlar bilən taoj etikigə kelidu. Huda uni tehimu kəp həküm-bəlgilimilər, xundakla tax tahtaylarni qobul qilixka tehimu yukirioja qiqixka qakiridu (24:1-12). U taojning baorjojqə, qokkisiyoja yəkin qikidu (24:16-17) andin taojning qokkisiyoja Hudaning huzurjoja kiridu (24:18). U xu yərdə kirik kün turidu; Huda uningqə «mukəddəs qedir»ning təpsilatlırini həm uning xəkil-nushisini kərsitidu (25-31-bablar, «İbr.» 8:5).

(5) Kirik kündin keyin Huda Musaqə: — Həlkning manga asiylik qilip, butlarqə qokunup kətti, dəp həwərləndüridu. U taojdin qüxidu və dərəcə həlkning dəl xundak qilojanlıqini bayqaydu. U qəzəplini, ikki tax tahtayni etip qeqiwetidu. Musa həlk üqün dua-tilawət qilidu, andin Hudaning xan-xəripigə guwahqi boluxka yənə bir qetim taojka qakirilidu (32-33-bablar). Bu qetim u əzi ikki tax tahtayni oyup qikidu (lekin u ularning üstigə həqnərsə pütməydu). U taojda turuwatqinida Hudaning xan-xəripə aldidin ətidu. Musa yənə bir qetim həlk üqün dua qilidu və xuning bilən kəprək həküm-bəlgilimilərnə tapxuruwalidu (34:1-27). U yənə həq yeməy-iqməy kirik kün turojandin keyin, taojdin yenip qüxidu; Huda yənə tax tahtaylar üstigə «on pərz»ni yazidu (34:28-35).

Xu künlərdə Musa pəyoqəmbər səksən kündin artuq həqnemə yemigən və iqmigənidi.

Huxbuygahning roli

(1) Adəttə huxbuygah «əng mukəddəs jay»diki pərdining aldida turatti (40:5). Hər küni ətigəndə və kəqtə uning üstidə huxbuy qəydürölətti.

(2) Yilda bir qetim «kafarət küni»də, Bax kaqin «əng mukəddəs jay» iqiqə kirixtə, uningda kəprək huxbuy qəydürətti. Xu yol bilən huxbuydin bir bulut qikip, «kafarət təhti»ni qaplaytti («Law.» 16:12-13). Xuning üqünmu məlum jəhəttin «huxbuygah» «əng mukəddəs jay»qə təwə dəp qarilidu («İbr.» 9:4, «Wəh.» 8:3).

Misirdin qutkuzulux — mənggülik nijatni kərsitidojan «bexarətlilik rəsim»

Israilning Misirdin qutkuzuluxi həm qəl-bayawandin ətöp «wədə qilojan zemin»qə baridojan səpəri İnjləda və Təwratning əzidimu Məsihdə boləjan əbədiy nijatni kərsətküqi «bexarətlilik rəsim» süpitidə kəp yərlərdə tiləqə elinidu.

Ulardiki ohxaydojan yərlər intayin kəptur; təwəndə biz pəkət əhmiyyətlik, ibrətlilik selixturmilərdin bəzilərnə kərsətməqimiz. Awwal biz Musa pəyoqəmbər bilən Məsihning

«Misirdin qix »

otturisdiki selixturmioq, bolupmu ularning ikkisinin Israil bilən bolqan munasiwitigə karap bakayli: —

Musa pəyoqəmbər «Israilni Qutkuzoquqi» süpitidə kəlgüsidiki «Məsih»ni kərsətkən bexarət bolidu

Musaning (hayatida) Məsihni kərsətkən bexarətlük yərliri təwəndiki ixlarni öz iqigə alidu (baxqilarmu bar): —

(1) Musa pəyoqəmbər «Israilning Qutkuzoquqisi» bolup, u tuqulqanda ata-anisioq Hudaning wəhiysi bilən Hudaning məqsətlirini əməlgə axuroquqi alahidə bala dəp tonuloqan («Mis.» 2:2, «Ibr.» 11:23).

Məsih «Dunyaning Qutkuzoquqisi» bolup, tuqulqanda ata-anisi, xundakla kəp həklərgə Hudaning wəhiysi bilən Hudaning məqsətlirini əməlgə axuroquqi alahidə bala dəp tonuloqan («Mat.» 2:2-12, «Luqa» 2:1-39).

(2) «Qutkuzoquqi Musa» tuqulqanda düxmənlər uni əltürməkqi bolqan, ləkin Huda uni alahidə saqlidi («Mis.» 1:22-2:10).

Qutkuzoquqi Məsih tuqulqanda düxmənlər uni əltürməkqi bolup izdigən, ləkin Huda uni alahidə saqlidi («Mat.» 2:13-18).

(3) Musa pəyoqəmbər kirik yaxka kirgəndə Hudaning Əz həlkini qutkuzuxka özini qaqirojinini qüxəndi («Ros.» 7:23).

Məsih anisining kərsikidiki qəqdin tartipla (əməliyəttə, əzəldinla) kənglidə Hudaning Əz həlkini qutkuzuxka özini qaqirojinini bilətti («Zəb.» 22:9-10, «Yəx.» 49:1, 5).

(4) Musa pəyoqəmbər əz həlkini qutkuzuxka Misirdiki ordining xəhrət-baylikliridin waz keqixkə razi boldi («Ibr.» 11:23).

Məsih Əz həlkini qutkuzuxka ərxləarning baylikliri wə xan-xəripidin waz keqixkə razi boldi («Fil.» 2:5-8, «Yh.» 1:14, «2Kor.» 8:9).

(5) Musaning Hudaning adimi bolqanliqi asmandin qüxkən bir awaz bilən təstiklanqan («Mis.» 19:19)

Məsihning Hudaning Oqlı bolqanliqi asmandin qüxkən bir awaz bilən təstiklanqan («Mat.» 3:17, 17:5, «Yh.» 12:28)

(6) Israil Musa pəyoqəmbərni, yəni Huda təripidin ularni kulluqtin qutkuzuxka həm ularni aman-hatirjəmlikkə erixtürüxkə əwətilgüqini qətkə qakti («Mis.» 2:11-14, «Ros.» 7:19-29). Ularning qətkə kəqixining nətijisidə, Musa qəl-bayawanda azab tartidu.

Israil Məsihni, yəni Huda təripidin ularni gunahdin qutkuzuxka həm ularni mənggülik aman-hatirjəmlikkə erixtürüxkə əwətilgüqini qətkə qakti («Mat.» 21:42, «Mar.» 8:13, 12:10, «Luqa» 9:22, 12:14, 19:42, «Ros.» 3:14). Ularning qətkə kəqixining nətijisidə, Məsih əng dəhxətlik əlümni bəxidin ətküzidu.

(7) Israil təripidin qətkə kəqiloqandin keyin, Musa pəyoqəmbər ulardin ayrilidu, uzun wəqit (40 yil) ular bilən bolqan alakisi üzülidu. Bu wəqit iqidə u Yəhudıy bolmioqan bir kizni qutkuzidu wə uni əmrigə alidu («Mis.» 2:15-22).

Israil təripidin qətkə kəqiloqandin keyin, Məsih ulardin ayrildi, uzun wəqit (həziroqə təhminən 1990 yil) ular bilən bolqan alakisi (omumi yəhəttin eytkəndə) üzüldi. Bu wəqit dawamidə U kəp kisi Yəhudıy bolmioqanlardin bolqan jamaətni qutkuzdi wə qutkuziwatidu, xundakla uni «kiz süpitidə» «Əz əmrigə» elip kəlməktə («Ros.» 15:14, «Rim.» 11:11, «Kol.» 1:27, «Əf.» 5:22-32, «Wəh.» 21:2, 9).

«Misirdin qiqix»

(8) Musa hálkqə boləjan muhəbbiti bilən, hálkning gunahlrini öz üstigə elip, ularni dəp Hudadin ayrilip lənət boluxkə təyyar boləjan («Mis.» 32:30-34)

Məsih pütkül dunyaəja boləjan muhəbbiti bilən, dunyadiki hálkning gunahlrini Öz üstigə elip, ularni dəp Hudadin ayrilip lənət boluxkə təyyar boləjan wə dər wəxə xu yolda əzini kurbanlik qıldı («2Kor.» 5:18»).

(9) Bu uzun waqıtın keyin Musa pəyoəmbər Misir zeminiəja qaytip, Hudaning küq-kudriti bilən nurojun alamət-karamətlərni kərsitidu; u Israil tərpidin Huda əwətkən Qutkuzoquqi dəp tonulidu wə ularni Pirəwnning kullukidin kutkuzidu.

Zamanning ahirida Məsih Israil tərpidin tonulidu («Zək.» 12:10-13:1); U küq-kudriti bilən nurojun alamət-karamətlərni kərsitip bu dunyaəja qaytip, Israilni gunahlrinin kutkuzidu, xundakla ularni yəkatmaqqi boləjanlarning həmmisidin kutkuzidu (məsilən, «Zək.» 12-bab wə 14:1-9ni kəring).

Israillarning Misirdin kutkuzuluxi — u mənggülik nijatni kərsitidəjan bir «bexarətlik rəsim»

Ohxap ketidəjan yərliri: —

(1) Israil awwal mutlək ajiz wə ümidsizlik hələtkə quxup, andin Pərwədigarəja nida qilidu («Mis.» 2:23).

Adəmlər əz ajizlikini tonup, ümidsizliktin Rəbgə nida qilidu; insanlar pəkət xundak hələtkə quxkəndə gunahdin kutkuzuluxin boləjan nijatka erixidu («Ros.» 2:38-39 «Rim.» 10:12-13).

(2) Israil kutkuzulux üqün Huda əwətkən Qutkuzoquqi Musa pəyoəmbərgə pütünləy ixinixi kərək idi.

Insanlar gunahlrinin kutkuzulux üqün Huda əwətkən Qutkuzoquqi Məsihə pütünləy etikad kilixi kərək.

(3) Israilning Musa pəyoəmbərgə boləjan ixənqi azab-əqubətlər arqilik sinaldi («Mis.» 5:1-21).

Ixəngüqilərnin Məsihə həqiqiy iman-ixənqi bolsa, undakta ularning etikadi azab-əqubət arqilik sinilidu («Mat.» 3:21, 24:9, «Ros.» 14:22, «1Tes.» 1:6, «2Tes.» 1:5, «2Tim.» 3:12)

(4) Israilning kutuluxi qəzining kəni arqilik wujudkə qikti («Mis.» 12:3-13).

Insanlarning gunahdin kutuluxi «Hudaning qəzisi», yəni Məsihning kəni arqilik wujudkə qikidu («Yh.» 1:29, «1Kor.» 5:7-8, «Wəh.» 7:14).

(5) Pütün Israil qəzining qəxini («aqıq-qüqük kətkat wə petir nan bilən») yeyixi kərək idi («Mis.» 8:12-13).

Pütkül jamaət Məsihni yeyixi kərək («Yh.» 31:6-35, 48-63, «1Kor.» 7:5-8).

(6) Israil kullukin kutkuzulux üqün birhil «ölüm»din, yəni «Qizil Dengiz»din ətuxi kərək idi. Bu ətuxni birhil «qəməldürülux» degili bolidu; keyin rosul Pawlus bu «qəməldürülux»ni ««bulut həm dengiz»ning wasitisi bilən Pirəwnning kullukidin «Musaning yətaqilixigə ətux» dəydu («Mis.» 14:19-31, «1Kor.» 10:1-2). Demək, bu «qəməldürülux» ularni Musa pəyoəmbər bilən yengi birhil munasiwətkə kirgüzdi; Musa pəyoəmbər Hudaning yolyoruki astida ularəja bax, yətaqı wə yar-yələqı boldu.

Hudaning jamaiti gunahning kullukidin Məsihning əlüminin wasitisi («Qizil Dengiz» əysaning kəniəja yaki əlümigə wəkillik qilidu) bilən wə Məqəddəs Rohning kuq-kudriti («bulut» Məqəddəs Rohkə wəkillik qilidu) bilən «Xəytanning kullukidin» «Məsih əysəja kirixkə qəməldürülup» kutkuzulidu («Yh.» 3:3-5, «Rim.» 6:3-4, «1Kor.» 12:13, «Kol.» 2:11-12).

«Misirdin qixix»

(7) Israil Kizil Dengizdiki «ölüm»i bilən düxmini boləqan Pirəwn wə uning barlıq qoxunlirining küqidin mænggügə halas kılınıp qutkuzuldi.

Məsihnıng ölümi bilən wə xundakla bizning Uning xu ölümi iqiğə eliniximiz bilən Uningə ixiğüqilər özlirining düxmini boləqan «bu dunyaning həkümdari», yəni Xəytandin, xundakla qoxunliri boləqan barlıq jinlarning küqidin mænggügə halas kılınıp qutkuzuldi («Kol.» 2:11-12, «Ibr.» 2:14-15, «1Yh.» 3:8).

Həzir Xəytan wə barlıq jinlarning Məsihğə etiğad kıləqan hərğandə kixining üstidin həğğandə həküki yaki baxqurux küqi yoxtur («Luka» 10:19, «Əf.» 2:1-7, bolupmu 2-ayətni kərüng). Həlbuki, biz «**Ibliskə həğğandəq orun qoyup bərməslik**»imiz kərək («Əf.» 4:27) wə daim «**Iblisning hiylə-nəyrənglirigə təqabil turuxi**»miz lazımdur («Əf.» 6:11).

(8) Hudaning küdrətlik qutkuzuxi arqılığ Israil uning bilən yengi bir aləğigə kirdi; bu munasiwət bilən u ularning otturisida («müqəddəs qedir»da) məkan kildi wə kəhnliri arqılığ ular bilən aləğilixatti.

Məsihnıng zor nıjati arqılığ etiğad kıləquqılar Huda bilən yengi bir aləğigə kirdi; U Əz Rohi arqılığ ular arisida həm iqiğə məkan kildu wə ularning «bax kəhın»i boləqan Məsih arqılığ ular bilən aləğilixiwatidi («Əf.» 2:19-22, «Ibr.» 4:14-16, 12:18-28).

(9) Israilning Musa pəyoğəmbərning yetəğqiliki astida yaxixi üqün ularəqə yengi bir qanun-tüzüm beəğixlandi; bu qanun-tüzüm əğdə süpitidə taxlarəqə pütüldi («Mis.» 19-23-bablar).

Hudaning jamaiti Məsihnıng yetəğqiliki astida pütünləy yengi bir qanun yaki toəğirəğ eytğanda yengi bir qanuniyətə kirğüzüldi. Bu qanuniyət sirtiki məlum birhil əlğəməğ yetixkə tirixixtin ibarət əməs («Rim.» 2:29, 7:6, «2Kor.» 3:6), bəki iqidiki yengi bir həyatning küqi wə türtkisi, yəni Hudaning Rohi arqılığ Hudaning ularning kəlbigə pütğən bir əğdisi bilən bolidu: — «**Qünki Məsih Əysada boləqan həyatlikni bəhx etidiəqan Rohning qanuniyiti adəmnı gunahğa wə ölümğə elip baridiəqan qanuniyəttin bizni halas kildi**» («Rim.» 8:1-4, «2Kor.» 3-bab).

Musa pəyoğəmbərning tərijiməhalidin elinəqan bəzi sawat-sawəğlar

Musaning tərijiməhalidin intayin muğim bir rohiy prinsipning süpətlənginini kərükə bolidu. U rosul Pawlus təripidin bayan kılınıdu: —

«**Bəki Huda danalarni hijalətkə kəldurux üqün bu dunyadiki əhmək sanaləqanlarni talliwaldi; küqlüklərnı hijalətkə kəldurux üqün bu dunyadiki əjiz sanaləqanlarni talliwaldi; U yənə bu dunyadiki kədırsızlərnı, pəs kərüldidiəqanlarni talliwaldi, «yok boləqan nərsilə»ni məwjut xəy'ilərnı yokğa qıqiriwetix üqün talliwaldi. Uning məğsiti Huda aldida həğ ət igisi mahtanmaslıq üqündur. ... xuningdək Təwratta pütülgəndək: «Pəhırlinip mahtioquqi bolsa Rəbdin pəhırlinip mahtisun!**» («1Kor.» 1:27-29, 31).

Huda Əz kulini Misirəqə kayta əwətxitin burun «qəlning əng qetidə» (3:1) kırığ yil yoxurun turəğuzuxioğə bəkim həyran kəliximiz mumkin. Birinğidin, u (Musa) əz həlkigə yərdəmlixix niyitidə boləqanda, ularning qətkə kəğixining dərdini yətküqə tartti; uningəqə nisbətən Pirəwnning ordisida əzəxtürgən barlıq bilim-həkmətliri «qəlning əng qetidə» paydisizdək kərünətti; həlkni qutkuzuxtək uluq bir ixning orniəqə, u qəldiki qəğqılarning jəpalıq həyatini etğüzüp, adəmlərdin əməs, bəki qəylərdin həwər əlməğta idi. U biğudə etüwatğan künlirini oyliəğinida wə əz həlkni dəp əğəğən bilim-həkmət, ordidiki həkük wə hərmət-xəğrətni taxliwətkinini əğğinidə, ularning həmmisi mutlək bikəqə kətkəndək kərünətti. Uning Israilni qutkuzuxğə bəğliəqan ümidimu yokğa qığğandək kılatti.

«Misirdin qiqix»

Rosul Pawlus bayan qilgan prinsipka yənə qaraydigan bolsak, Huda karamət uluq bir ixni barlikka kəltürüp, öz küq-kudritini kərsətməkqi bolsa, u bu ix üqün muwapıq bir wasitiqi tepixi kerək, dəp bilimiz. Lekin xu wasitiqi daim degüdək özini «ajiz», dəp bilidigan, baxkılar tərpidin «kədirsiz», «pəs kərüldigan», hətta «əlning nəziridə yok» dəp hesablanıqan bir adəm boluxi kerək. Özini «dana.», «küqlük» dəp sanaydigan adəm bolsa bolmaydu. Bolmisa, Huda niyət qilgan bu ix ada kilinoqanda, wasitiqi adəm: «Mən nemidegən uluq bir ixni kildim-həl!» dəp oylixı, yaki bu ixni kərgənələr «Palanqi-pokunqi qaltis ikən, u karamət bir ixni kıptu!» deyixi mumkin. Hudaning wasitiqisi bolup, uning tərpidin ixlitilixi üqün, insan ajiz («2Kor.» 12:9-10, 13:3-4), yəni özining qəbilyiti yaki küqigə tayanmaydigan boluxi kerək («Fil.» 3:3-8); uning tayanqisi pəkət Pərwərdigar Özidur, uning ixənq-ümidı pütünləy Pərwərdigarda bolidu. Xuning bilən bu ix tamam bolıqanda u xan-xərpni pütünləy Pərwərdigarningkidur dəp bilidu — wə baxqa adəmlərmu xuni bilidu — **«Pəhirlinip mahtioquqi bolsa Rəbdin pəhirlinip mahtisun!»**.

Musa pəyoqəmbər qəl-bayawanda uzun yillarnı etküzgəqə, u Huda ixlitixkə muwapıq kərgən xundak «kədirsizlər» yaki «əlning nəziridə yoklar»din bolıqan bir wasitiqi bolup qıqtı. U Hudaning wəzipisini etiginidə, özining kərgən qongkur tərbiyisi wə igiligən bilimigə tayanmıdı. Bundak deginimiz Huda Musanı Pırəwnning aldiqə əwətip, İsrailni Misirdin kutkuzojinidə, u kəp yıl burun əzləxtürgən tərbiyə wə bilimni ixlətmıdı, deqanlikimiz əməs; pəkət Musa pəyoqəmbər Hudaning uluq kutkuzuxini: «əzümning qəbilyiti yaki həkmitidin bolıqan» dəp hesablimaytti. Lekin Musa həlkini **«xamal huwlaydigan dəhxətlik bayawan»**din baxlap mangoqanda («Qan.» 32:10), xübhısizki, uning qəldə etküzgən kırık yıllık «mənisiz künliri»ning təjribisining paydisi qıqıp, heli karıqə kəldi. Əməliyəttə, Musanın kənglidiki tügün bolsa, «Mən Hudanın ixioqə yarımaymən» degəndək birhəl ixənqsizlik idi («Mis.» 4:10-17).

Ahir berip, uning kənglidiki xu tügüni yexildi; u haman təjribisini yaki bilimini «tayanq» kılmay, pəkət Hudaqıla tayandı.

Hudaning mukəddəs qanun-bəlgilimilərnı ata kılixining «mukəddəs qedir» bilən bolıqan munasiwiti

Hudaning həlkni kutkuzux tərtipi bizni Uning yollirini heli qüxinidigan kılidu: —

(a) Həlkning kətürgən nalə-pəryadini anglap ular üqün bolıqan kəyümqanlıkini kərsitixi (4:31)

(ə) Uları Misirdin kutkuzuxı (5-15-bablar) həmdə uları qəl-bayawanda aman-esən saqlap, ularıqə yemək-ıqmək təminlixı bilən Öz küq-kudritini kərsitixi (16-18-bablar)

(b) Ularıqə mukəddəs qanunini tapxurux arkilik Özining mutlək həqkanıy həm pak-mukəddəs harakterini ayan kılixı (19-24-bablar)

(p) İsrailning otturisida makan kılixkə bolıqan arzusini ipadiləp, ularıqə **«Manga bir qedir kurunglar»** dəp əmr kılixı (25-31-bablar). Keyin Musa Hudaqə mundaq dua kıldi: **«Əgər Sən Özüng biz bilən billə mangmisang, bizni bu yərdin qıkarmioqaysən»** (33:14-15).

Muxu tərptə biz Hudaning nijatta bolıqan muddia-məqsətlirini, yəni ahir berip Öz həlkining kəlbiridə makan kılixin ibarət təxnasini kəreləymiz. Bizning Hudanı tonux, xundakla Uning bizgə bolıqan mənggülik muddia-məqsətlirini tonup yetix yoli kəpinqimiz üqün eytkəndə, kədimki İsrailning Hudaning məqsətlirini tonux yolioqə ohxax tərptə bolidu:

«Misirdin qixix»

- (a) biz Uningoʻra nala-paryad k t rs k, Uning bizg  bolol n meh r-mu  bb tini tonux a baxlaymiz;
- ( ) U bizning p ryadimizni anglap, k  q-k dritini k rsitidu
- (b) U  zining pak-mu  dd s harakteri too ruluk bizg   g tidu.
- (p) U  zining p   t «**biz bil n bill **»  m s, b lki «**bizda, k lbimizda**» makan k ilixtiki muddia-m  s tini bizg  ayan k lidu («Y .» 14:17)
- (t) Uning Mu  dd s Roh  k lbimizdin orun alo anda, uning muddia-m  s ti  m lg  axurulidu!

«Mu  dd s qedir»ning «bexar tlik shemisi»

Rosul Pawlusning «Rim.» 15:4, «1Kor.» 10:11 w  «Kol.» 2:16-17diki bayanliri boyiq  T wratta barlik hatiril ng n i lar Injil d wridimu Hudaning h l i    n k p ibr t-sawatlarni beridu; q nki ular biz M si d  mu  ss r bolol n b ht-b rik t w  imtiyazlarni aldin’ala k rs tti. «Ibraniylar»ning mu  lipimu «mu  dd s qedir»ni b   n etik d ar il k bizg  nesip bolol n  rxtiki  m liy tl rning nushisi yaki sayisidur, d p alahid  k rsitidu («Ibr.» 9:1-5, 23, 10:1-2).

Xuning    n biz qedirning barlik t psilatirining (  tta «** oylining hadiliri**»ning atmx mis t glidikin tartip «**  k  tiwitidin i xl ng n yopuk**»ning ikki parqisini bir-birig  baolaydiol n «** llik mis ilm k**»kiq  ( z wa tidda tehi  m lg  axurulmio n), h mmisining M si d  bolol n nijatni aldin’ala ayan k lidio n birhil roh y   miyiti bar, d p ixinimiz. Injilning birn qq  k simplirida o urm n bu «bexar tlik shema»ning b zi j   tlirining q   nd r xini k r laydu.

«Bexar tlik shema»ning  ng en k w  mu  im t ripi bolsa intayin addiydur; mu  dd s qedirda birinqidin Hudaning h zuri «ap’ak bir tam» bil n, y ni  oylisining p rdisi bil n tosalo an. P rd  b x g z egizlik  bolol aq a, insan  oylining iqini k r lm ytti. X b sisizki,  oylisining xu egiz a  kanap r  tlik p rdisi Hudaning mutlak h  k niylikini k rsitidu — insan uning sirtida turo anda iqini k r lm ytti w  uningdin  t p kir lm ytti («W  .» 15:6, 19:8, 14ni k r ng).

Ikkinqidin Hudaning h zuri qedir bil n yoxurunatti. Hudaning julasi qedirning iqid  bolol ni bil n, u insanlarning k zlrig  yoxurun idi; q nki qedir b k k lin bolup, t t k t p rd -yopuk bil n tosulo an. Hudaning parlak xan-x ripi b   nmu tehiq  insanning k zlriridin yoxurun turidu («1Tim.» 6:1). H lbuki,  oylida, andin qedirining  zid  bir « irix eo izi» bardur!  mdi biz b   n bu « irix eo izi»ni k y rdin tapimiz? Jawabni Injildin tapimiz; q nki R bbimiz  ysa M si   zi too ruluk nahayiti en k k lip bizg : «**M n Ixikturm n**» («Y .» 10:9) andin «**M n Yoldurm n**» d ydu («Y .» 14:6).

R bbimizning  l mid  bu ixning tolu    miyitini k rimiz: «**W  mana, xu p y tta ibad thanining iqikiri p rdisi y kiridin t w ng  ikki parq  b l p yirtildi. Y r-zemin t wrinip, taxlar yerildi,...**» («Mat.» 27:51). Bu ix, d rw k , etik d k lo uqi barlik k xil r    n Hudaning h zuri a baridio an yolni m ngg  o u  turidu, d p k rsitidu. Bu yol «**yirtilo an p rd **»din, y ni M si ning yirtilo an  t-t ndin  tidu («Ibr.» 10:20).

Mu  dd s qedirning «bexar tlik shema» bolol nlikining nuro un b   a t r plirimu bardur. Huda buyrusa, bularni ayrim y rd  t psiliyrak x r laymiz. Xund k deginimiz bil n

«Misirdin qiqix »

bilginimiz intayin qakliktur, bu bizning qedirning harkaysi inqika tapsilatlrini quxanduralaymiz, deganlikimiz amas (Huda bizni talwilarqa tasawwurlardin saklisun!). Xundaktimu, qedirning quxangili bolidioqan kop jahatliri bar; bularni quxinip yatsak, etiqad kadamlirimizga rioxbat berip kuqlanduridu.

Oqurmamlar mukaddas qedirning turluk qisimliri, xundakla kaqinlik kiyimlarni supatlaidioqan rasim-shemilarnimu kersun.